

Anne Frank'ın Hatura Defteri

Çeviren: Can Yücel

ADAM

Anne Frank'ın Hatıra Defteri

İngilizce'den çeviren : Can Yücel

«The Diary of Anne Frank»

ADAM YAYINLARI

©

Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Birinci Basım : 1958

Adam Yayınları'nda Birinci Basım Eylül 1985

Kapak Düzeni : Erkal Yavi

282.06.002.405.250

YAZIŞMA ADRESİ: ADAM YAYINLARI, BÜYÜKDERE CADDESİ, ÜÇYOL MEVKİİ NO: 57 MASLAK-İSTANBUL
TEL: 176 23 30 (8 hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26534 rade tr

Anne Frank'ın Hatıra Defteri

İngilizce'den Çeviren: Can Yücel

BU ANILARI NİÇİN YAYIMLIYORUZ?*

Anne Frank'ın hatıra defteri ne bir topluluğu kötölemek, ne başka bir topluluğu övmek düşüncesiyle yayınlanmış değildir. Bu kitap, içinde yaşadığımız medeniyet çağında bile milyonlarca insanı öldürmekten haz duyabilecek kadar vahşi kalmış olanların varlığını gösterecektir. Küçük Anne Frank bir Alman kızı olsaydı yine bu hatıraları çağdaş insanlık, bilmeli, tanımalı, onun ıstıraplarına aşına çıkmalıydı. Hatıraların yayınlanmadığı medeni dil kalmamıştır. Hatıralar piyes oldu, sayısız insanlar bu faciayı sahne de seyretti. Kim bilir, beyazperdeye yansiyacak gölgesi, bütün dünyada nasıl bir hızla dolaşacak? Demek, insan ruhunda doğan acılı hislere duygulu ruhlar ilgisiz kalamıyor. İşte biz de aynı insani duyguyla bu kitabı Türkçesinden yayımlamayı faydalı gördük.

Zaten genç yaşında, bir kampın sefaleti içinde ölüp giden Anne Frank, hatıra defterine «öldükten sonra da yaşamak istiyorum» diye yazarken iyi niyetli, hakikate bağ-

* Hasan Âli Yücel'in bu kitabın birinci basımı için yazdığı ön-sözü burada olduğu gibi yayımlarken bu değerli düşün adamı ve eğitimcimizin anısı önünde saygıyla eğiliriz. (Adam Yayınları)

lı ve haksızlığa karşı cesaretli insanların her zaman mevcut olacağına inanmıştı. Bu küçük mazlum, kanaatinde isabet etmiştir. Yalnız Doğu ve Batı Almanya'nın otuz sekiz tiyatrosunda hatıralarını piyes halinde seyredenlerin varlığı bunu ispat etmiyor mu? O insanlardan biri de, memleketimizi ziyaret ettiği zaman olgun ve dirayetli bir hikmet ve devlet adamı olduğunu yakından gördüğümüz Batı Almanya Cumhurbaşkanı Sayın Theodor Heuss'dur. O diyor ki:

«Hadiseleri teville çalışmanın manası yoktur. Yahudi ırkına yapılan korkunç haksızlığı açıkça ifade etmek lazım. Ben, sen, hepimiz Almanya'da yaşadığımız için suçlu muyuz? Hepimiz, o şeytanca cinayetlerin suç ortakları mıyız? Alman milletinin «müşterek suçu»ndan bahsedildi. Müşterek suç tabiri ve bunun arkasında gizlenen mana, Nazilerin Yahudilere yaptıklarının tersine çevrilmiş ve basitleştirilmiş şekli idi. Onlar da Yahudilere, Yahudi olmak suçlu olmaktadır diyorlardı. O devirden, geriye müşterek bir utanç kaldı. Hitler, bize çok kötülük yapmıştır. Fakat bunların en büyüğü, kendisinin ve hempalarının bizi Alman ismini taşımak utancına uğratmalarıdır. İnsanlar, kolaylarına geldiği için bazı olayları unutmak isterler. Halbuki bizim unutmamamız gerektir. Nürenberg kanunlarını, Sinagog yangınlarını, Yahudilerin yabancı diyarlara, ölüme ve feldâkete sürüklediklerini unutmamalıyız. Bunlar, unutmayacağımız, unutmaya hakkımız olmayan hakikatlerdir. Unutmak, işin kolayına kaçmak olurdu.»

Anne Frank'ın babası, bu hatıraların yayımlanmasına nasıl ve niçin müsaade ettiğini şöyle anlatır:

«Auschwitz toplama kampından döndüğüm zaman Miep, bana Anne'in hatıra defterlerini verdi. Okumaya karar verebilmem için epey bir zaman geçti. Okuduktan sonra sizleri iyi tanıyan dostlarımla bu hususta konuşmak arzusunu duydum. Onlara kızımın defterinin birer suretini verdim. Defter arkadaş-

larımın üzerinde derin bir tesir yapmış, bu hatıraların dokümanter ve edebî kıymeti hususunda dikkatimi çektiler. Kızımın mahrem notlarının benim için çok kıymetli ve şahsi bir hatıra olduğunu takdir ediyorlar, fakat aynı zamanda Anne'in bütün insanlığa bıraktığı bu emaneti gizli tutmaya hakkım olmadığı ileri sürüyorlardı.

Anne'in hatıra defterini yayımlamak fikrine kendimi çok güç alıştırabilirdim. Fakat bunu yaptığım takdirde kızımın en büyük arzusunu yerine getirmiş olacağımı anlıyordum. Defterinde yazar olmak istediğini ve ileride gizlenme senelerine ait bir kitap yazmak için bu notlardan faydalanmak arzusunda olduğunu belirtiyordu. 4 ve 11 Nisan 1944 tarihini taşıyan mektuplarında 'Öldükten sonra da yaşamak istiyorum' ve 'Yaşamak ve insanlara hizmet etmek istiyorum' diyordu.»

Bugün yaşayan, yarın yaşayacak ve yaşayanların kaderlerini eline alacak olan nesiller buna benzer faciaların tekerrür etmemesi için ders alsınlar düşüncesiyle Anne Frank'ın hatıralarını Türkçeye çevirip yayımlıyoruz. Biz de hayatına doyamadan ölen bu zavallı kızcağız gibi insanlığın iyi geleceklerine, aralarında Kaabiller bulunsa da Habil kadar temiz ruhlu olanlarının da her zaman var olacağına inanıyoruz. Dileğimiz şudur ki, Habiller çokluğu Kaabillerin ortaya çıkmasına mani olacak kudrette bulunsun.

Hasan Âli YÜCEL

ANNE FRANK'IN HATIRA DEFTERİ

14 Haziran, 1942
Pazar

12 Haziran, Cuma günü altıda uyandım. Eh! doğum günümde de bilmem kaç kadar uyuyacak değilim a! O saatte kalkmama kızacaklarını bildiğim için, yediye çeyrek kalaya kadar yatakta oyalandım. Daha fazla dayanamadım sonra, kalkıp yemek odasına gittim. Moortje (kedi) beni öyle bir karşıladı ki!...

Saat yediyi az geçte annemle babamın yanına gittim, sonra da yemek odasındaki armağanlarımı açıp bakmaya koyuldum. İlk gözüme çarpan «sen» oldun, en çok da seni beğendim. Masanın üstünde de bir demet gül, bir saksı çiçek, beş on dal da şakayık vardı, sonradan daha bir sürü çiçek geldi ya neyse!

Annemle babam kucak kucak armağan verdi, arkadaşlarım da beni iyice şımarttı. Bir oyun takımı, kutu fotoğraf makinesi, sürüyle şekerleme, çikolata, bilmece kitabı, bir broş, Joseph Cohen'in yazdığı «Hollanda'nın Efsaneleriyle Masalları» adlı kitap, «Daisy'nin Dağda Geçirdiği Tatil» tatlı mı tatlı bir roman, cöp harçlığı, daha neler neler... Param da var şimdi, «Roma - Yunan Efsaneleri» kitabını da alırım

artık... Gel keyfim gel!

Derken Lies seslendi, okula gittik. Teneffüste herkesle-re bisküvit dağıttım, sonra derse girdik.

Bugünlük burda keseyim. Hoşça kal! Seninle ne iyi ar-kadaş olacağız bak! Göreceksin.

15 Haziran, 1942

Pazartesi

Pazar günü ikindileyin doğum günümü kutladık. Rin-Tin-Tin'in bir filmi var «Fener Bekçisi» diye, onu gösterdik, arkadaşlar öyle eğlendiler ki... Çok hoş vakit geçirdik. Bir sürü oğlanla kız vardı. Annem ne zaman evleneceksin diye alay edip duruyor. Bilmiyor ki ben Peter Vessel ile evleneceğim. Söz açıldıydı daha önce, hiç renk vermeden, Peter'i annemin kafasından siliverdim. Bir zaman Lies Goo-sens ile Sanne Houtman en yakın arkadaşım. Arada Yahudi Orta Okulunda Jopie de Vaal ile tanıştım. Lies şimdi başka bir kızla sıkı fıkı, Sanne de başka okula gidiyor, or-da bir sürü yeni arkadaş edindi.

20 Haziran, 1942

Cumartesi

Birkaç gündür, hatıra defteri tutma üzerine hele bir düşüneyim diye, birşeycikler yazmadım. Benim gibi birinin, öyle bir işe kalkışması tuhaf kaçıyor da... İlk defa hatıra defteri tuttuğum için değil, on üç yaşında okullu bir kızın saçmalarına kimse aldırılmaz diye. Hani ben de o kadar he-vesli değilim. Olsun ama! Ne diye yazmayayım değil mi? Canım yazmak istiyor bir kere, sonra da, içimde gömülü kalan bir sürü şeyi gün ışığına çıkarmak en büyük arzum.

Hani «Kâğıt insandan sabırlıdır» diye bir söz var; o geldi aklıma geçen gün. Elim şakağımda oturuyordum. Soka-ğa mı çıkayım, evde mi oturayım, karar veremiyordum bir

türlü. Öyle sıkındı ki canım... Ne diyordum? Ha, kâğıdın insanlardan sabırlı olduğunu... Onun için, bu mukavva ciltli, üstüne kocaman «Hatıra defteri» yazılmış defteri kimseye gösterecek değilim. Günün birinde çok candan bir arkadaşım olursa — Kız, oğlan, orasını bilmem. — o zaman işte ona gösteririm. Zaten hatıra defteri tutmanın sebebi de hep bu. Candan bir dostum yok. Daha açıkça söyleyeyim; kim benim yaşında bir kızın, kendini dünyada yalnız hissettiğine inanır ki. Üstelik böyle bir şey duyduğum da yok. Canım gibi sevdiğim annem var, babam var, on altı yaşında bir ablam var; tanıdıklardan dost yerine geçecek, en az otuz kişi var. Sürüyle de erkek arkadaşım... Hepsi yanıma sokulmak için can atıyor. Sınıfta bile aynadan beni dikiz etmeye çalışıyorlar. Akrabalarım var. Amcalarım, halalarım... Hepsi de iyi insanlar. Evim de var. Uzun sözün kısası, hiçbir eksikim yok. Bütün arkadaşlarım da böyle. Gü-lüp söylemekten başka bir şey yaptığımız yok. Şöyle dişe dokunur bir laf edilmiyor ki... Birbirimize yakınlaşamıyoruz bir türlü. Belki de güvenemiyorum kimseye de ondan. Sebebi ne olursa olsun durum bu. Bir çare de bulamıyorum.

İşte o zaman iş hatıra defterine düşüyor. Ne zamandır beklediğim arkadaşın hayalini gözümün önüne getirmek için, ağzı şöyle, burnu böyle diye laf edecek değilim. Bütün dileğim bu hatıra defteri benim dostum olsun. Adını da Kitty koydum. Damdan düşer gibi, Kitty'ye mektup yazmaya başlarsam, kimse ne dediğimi anlamayacak. İyi mi önce kısaca hayatımı anlatayım.

Babam, annemi aldığı zaman otuz altı yaşındaymış; annem de yirmi beşinde. Kız kardeşim Margot, Frankfurt on Main'de, 1926 yılında doğmuş. Yahudi olduğumuz için 1933'de Hollanda'ya göçtük. Babam Travies N. V. şirketine işletme müdürü atandı. Bu firma gene aynı binada bulunan, babamın da hissedar olduğu Kolen ve Co firmalarıyla birlikte iş görüyor.

Ailenin geri kalan üyelerine gelince, Hitler'in Yahudilere karşı çıkarttığı yasaların sillesinden kurtulamadılar.

Bu yüzden hep kaygı içinde yaşadık. Dayılarım (Yahudi kırıgınından) sonra 1938'de Amerika'ya kapağı attılar. Ninem de bize geldi, yetmiş üç yaşında. 1940 Mayısından sonra, iyi günlere veda ettik. Önce harp. Yenilgi. Sonra Almanlar sökün etti. Derken biz Yahudilere bilinmedik. Çilelerin kapısı açıldı. Yahudilere karşı ardı ardına yasalar geldi: Yahudiler sarı yıldız takacak! Yahudiler bisikletlerini teslim edecek! Yahudiler trene binemez! Otomobil süremez! Yahudiler üçle beş arası alışveriş edemez! Yahudiler, sade «Yahudi dükkânı» yaftası taşıyan dükkânlara girebilecek! Yahudiler sekizden sonra sokağa çıkmayacak! Bu saatten sonra bahçelerinde bile oturamayacaklar! Yahudiler tiyatroya, sinemaya, eğlence yerlerine giremez! Yahudiler maçlara katılamaz! Havuzlar, kortlar, hokey alanları Yahudilere yasak! Yahudiler Hristiyanları ziyaret edemez! Yahudiler ancak Yahudi okullarına gidebilirler! Daha böyle bir sürü yasak...

Neye dokunsan yasak! Ne yapsan yasak! Gene de yaşıyıp gidiyorduk. Jopie derdi ki bana: «Ödüm kopuyor kılmıdamaya, yasak bir şey yapacağım diye.» Özgürlük diye bir şey kalmamıştı. Gene de yaşadığımızı şükrediyorduk.

Ninem 1942'de öldü. Onu ne kadar sevdiğimi kimseler bilmez; hâlâ aklımdan çıkmıyor.

1934'te Montessori Çocuk Yuvasına gitmeye başladım, 6B sınıfına kadar orda okudum. Derken kanun zoruyla okuldan ayrıldım, öğretmen Mrs. K. ile nasıl ağlaştık ayrılırken! Margot ile birlikte Yahudi Orta Okuluna gitmeye başladık. O dördüncü, ben birinci sınıfa.

20 Haziran, 1942

Cumartesi

Sevgili Kitty,

Hemen başlayayım söze. Ev öyle sessiz ki şimdi; annemle babam dışarda, Margot da arkadaşlarıyla pin-pon oynamaya gitti.

Ben de son zamanlarda epey pin-pon oynadım. İnsan

pin-pon oynayınca hararet basıyor, dondurma istiyor canı. Biz de kalkıp yakındaki dondurma satan pastahanelerden birine gidiyorduk; ya Delphi'ye ya Oasis'e. Yahudilerin girmesine izin var o iki dükkâna. Hem öyle masraf da olmuyor. Oasis ağız ağıza dolu oluyor, nasıl olsa kibar bir bey, bir erkek arkadaş çıkıyor dondurma ikram edecek; dünyanın dondurmasını ısmarlıyorlar bir ağızda.

Bu yaşta erkek arkadaşın söz edişimi belki yadırgarsın. Ne yapalım, bizim okulda kendiliğinden oluyor bu. Çocuklardan biri yanına gelip, birlikte bisikletle eve kadar gidelim, dedi mi, sohbet etmeye girişti mi, bil ki sana abayı yaktı, artık ondan sonra kurtulabilirsen kurtul! Üstünden zaman geçince, iş yatışıyor, ben de pek yüz vermiyorum, pedala basıp gidiyorum.

Hani babamdan söz açacak kadar ileri gittiler mi, şöyle oynayabiliyorum selesinin üstünde, mindercik düşüyor, delikanlı da bisikletinden inip kaldırmak zorunda kalıyor; o arada da konu değişiyor.

Bunlar en usulları. Azılıları öpmeye, elimi tutmaya kalıyorlar ama yanlış kapı çaldıklarını hemen anlatıyorum onlara. Bisikletten inip kendisiyle yol arkadaşlığı edemeyeceğimi, yanımdan uzaklaşmasını kesenkes söylüyorum.

Nasıl, birbirimize iyice ısındık, değil mi? Yarına kadar hoşça kal!

Dostun Anne

*21 Haziran, 1942
Pazar*

Sevgili Kitty,

Bütün sınıf telaş içinde. Öğretmenler Meclisi nerdeyse toplanacak da... Kim geçecek, kim kalacak diye, herkes birbirini yiyor. Miep Jong ile arkamızda oturan Vim ile Jacques'a güle güle bir hal oluyoruz. Sen kalacaksın, ben geçeceğim diye sabahtan akşama değin bahse girmekten ceplerinde on para harçlık kalmayacak hândiyse. Öğlan-

arı susturabilirsen sustur!

Beñce sınıfın dörtte biri çakmayı hak etti. Öyle budalalar var ki aralarında. Ama öğretmenlere de inan olmuyor! Bakalım, ne olacak?

Sanırım ben de yakın arkadaşlarım da nasıl olsa geçerez. Matematikten biraz korkuyorum. Hayırlısı!

Öğretmenlerle aram iyi. İhtiyar Matematik öğretmeni Keptor, gevezelik ediyorum diye bana fena halde kancayı taktıydı. Dayanamadı bir gün «Dilli düdük» konusunda bir kompozisyon ödevi yazmamı istedi. Bu konuda ne yazılabilirdi ki! Hiçbir şeyler gelmiyordu aklıma. Sonra düşündüm diye not defterimin bir kenarına işaret ettim.

Evde günlük ödevlerimi bitirince gözüm not defterindeki işarete takıldı. Kalemim ucunu çiğneye çiğneye düşünmeye başladım. Rastgele öyle saçma sapan bir şeyler çizik tirmek kolay ama, dilli düdük konuşmanın gereğini gösterir bir savunma bulmalıydım ki bir şeye benzesin. Düşündüm, düşündüm derken aklıma bir şeyler geldi, çalakalem doldurdum yaprağı. Diyordum ki, konuşma kadınların özelliklerinden biridir. Fazlası fazla tabii. Onun için kendimi tutmam gerek ama, annem de benim gibi, dilini tutamıyor. Annemden geçmiş bana bu huy. Ne yapayım? Mr. Keptor okuyunca yazımı, kahkahayı attı. Gelecek ders her zamanki gibi arkadaşlarla fısıldaşmaya başladığım zaman bu sefer «İslah Olmaz Dilli Düdük» diye bir ikinci kompozisyon ödevi verdi. Onu da yazdım. Bunun da üstünden iki - üç ders geçmeden Mr. Keptor «Vak Vak!» diye bir ödev daha yaz demez mi! Sermayeyi tüketmişim bu konuda. Allahtan Sanne iyi şiir yazıyor, o koştı yardımına. Oturduk birlikte üç yavrulu bir ana ördekle bir baba kuğu üstüne bir şiir döktürdük. Baba kuğu çok konuştukları için yavrularını öldürüyordu. Keptor kızmak şöyle dursun, pek beğendi şiiri, öbür sınıflarda da okumuş. Böylece koca sınıfın alayından paçayı sıyırdım. O zamandan beri Mr. Keptor konuşmama pek kızmıyor, ceza da vermiyor.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Ortalık kaynıyor. Bu sıcakta her yere yayan gitme zorundayım. İnsan tramvayın ne nimet olduğunu anlıyor. Yahudilere binmek yasak ya... Dün öğlen tatilinde dışıye gidecektim. Cehennemin bir bucağı. Onca yolu teptikten sonra öyle bir yorgunluk çöktü ki üstüme, öğleden sonrakı derste gözlerim kapanıyordu. Allahtan dışının yardımı iyi bir adam çıktı da bana bir bardak su verdi.

Sade vapura binmemize izin var. Josef Israelskade'den karşıya işleyen bir motor var. Arasıra motorcuya dil dö-künce bizi geçiriyor karşıya. Başımıza bu işlerin açılması, belli, Hollandalıların kabahati değil!

Bisikletim kaybolduğu için okula gitmek istemiyor canım. Çaldılar. Babamla anneminki de bir Hristiyan ailesinde duruyor. Yakında tatil geliyor Allahtan. Yoksa her gün onca yolu tepmek çekilir şey değil. Dün eğlenceli bir şey geldi başıma. Bisiklet durağının yanından geçiyordum, biri seslendi. Baktım, geçen akşam Eva'nın evinde tanıştığım yakışıklı oğlan. Ezile büzüle yanıma geldi. Şaşırdım benden ne istiyor diye. Meğer okula kadar benimle birlikte gelmek istermiş. Olur, dedim, yola koyulduk. Harry on altısında, sürüyle hikâye biliyor. Bu sabah gene bekliyordu beni. Bundan sonra hep birlikte gideceğiz okula galiba.

Dostun Anne

30 Haziran, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

Ancak şimdi vakit bulabildim sana yazmak için. Perşembe, bütün gün arkadaşlarla beraberdim. Cuma misafir geldi. Olmadı bir türlü. Hafta içinde Harry ile iyice kay-

naştık, bana hayatını anlattı. Hollanda'ya yalnız gelmiş, büyük babasıyla kalıyormuş. Annesiyle babası Belçika'da.

Harry'nin bir de Fanny adlı bir kız arkadaşı varmış. Tanıyorum ben de. Tatsız tutsuz bir kız. Bana rastladıktan sonra aklının başına geldiğini söylüyor, o zaman rüya görüyormuşum ben diyor. Demek onu uyanık tutmaya yarıyorum. Uykuya karşı kullanıyor beni.

Jopie Cumartesi gecesi bizde kaldı, Pazar günü Lies'e gitti. Patladım can sıkıntısından. Akşam Harry gelecekti, saat altı sularında telefon çaldı. Baktım o, «Ben Harry Goldberg,» dedi. «Anne ile konuşabilir miyim?» «Benim,» dedim ben de.

— Merhaba, Anne, nasılsın?

— İyiyim, teşekkür ederim.

— Yazık! Gelemeyeceğim bu akşam. Ama seninle konuşmak da istiyorum. Bir on dakikaya kadar geliversem olur mu, ne dersin?

— Tabii, bekliyorum.

— Geliyorum şimdi.

Hemen üstümdekileri değiştirdim, saçıma azbuçuk çeki-düzen verdim. Pencerenin önüne geçip gözüm yolda, beklemeye başladım. Baktım, geliyor. Nerdeyse sokağa fırlayacaktım sevincimden. Ama kapı çalınıncaya kadar kendimi tuttum. Kapı zır edince, bir koşu aşağı!

Dedi ki: Ninesi benim ikidebir kendisiyle gezmek için yaşımın küçük olduğunu söylemiş. «Ama haberin olsun! Fanny ile gezmiyorum artık.»

«Ne oldu, kavga mı ettiniz?» dedim.

«Yok çanım,» dedi. «Fanny'ye geçinemediğimizi söyledim, en iyisi arkadaşlığı keselim, arasına görüşürüz tabii, ama, dedim. Neden, biliyor musun? Fanny'nin bir başka çocukla gezdiğini sandım. Meğer aslı yokmuş bunun. Şimdi dayım Fanny'den özür dile, deyip duruyor. Kulak astığım yok. Ninem de Fanny ile gez, daha iyi diye başımın etini yiyor. Şu ihtiyarların da birşey anladığı yok. Anladık onlara ihtiyacım var. Ama onlar da bensiz olamazlar ki! Bundan sonra Çarşamba akşamları serbest olacağım. Evdekilere oy-

ma dersine gidiyorum diyorum ama, aslında Zionist Cemi-yeti toplantısına gidiyorum. Dedem Zionist hareketlerinden hoşlanmıyor. Benim de öyle körü körüne bağlılığım yok. Yok ama ne konuşuluyor diye merak etmiyor da değilim. Gelgelelim son zamanlarda işi çıvıttılar. Gitmeyeceğim art-tık. Bir sefer daha uğrarım. Ondan sonra Çarşamba akşam-ları, Cumartesi öğleden sonra, Pazar ikindileyin hep senin-le buluşuruz.»

— Ama ninen istemiyor benimle buluşmanı! Doğru de-ğil ki sözünden çıkman.

— Aşk bu söz möz dinlemez.

O sıra köşedeki kitapçının önünden geçtik. Kapıda Pe-ter Vessel ile iki arkadaşı duruyordu. «Merhaba!» dedi ba-na. Ne zamandır bana aşnalık ettiği yoktu. Pek sevindim.

Harry ile bir aşağı bir yukarı dolaştık durduk. Dönüş-te ertesi gece yediye beş kala evinin önünde buluşmayı ka-rarlaştırdık.

Dostun Anne

3 Temmuz 1942, Cuma

Sevgili Kitty,

Dün Harry annemle babamla tanışmak üzere eve geldi. Pasta, bisküvit aldım, çay da vardı. Dopdoluydu masanın üstü. Ama sabaha kadar öyle put gibi oturacak değiliz a! Dolaşalım, dedik, çıktık biraz. Döndüğümüzde saat onu se-kiz geçiyordu. Babamın suratı bir karıştı. Yahudilerin se-kizden sonra sokakta kalmasının tehlikeli olduğunu bile bile, o saate kadar gezmeme fena öfkelenmiş. Bir daha se-kizden önce evde olurum diye göynünü ettim.

Yarına evine davetliyim, Jopie, Harry'yi diline doladı, benimle alay edip duruyor. Doğrusuna bakarsan, âşık fi-lan değilim. Daha neler! Bir erkek arkadaşım da mı olma-sın! Kimsenin erkek arkadaşlarına karıştığı yok ama, böy-le belirli biri annemin dediği gibi, devamlı bir kavalie olur-sa, işler bambaşka türlü oluyor.

Harry geçen akşam Eva'yı görmeye gitmiş, Eva da sor-muş ona «Anne'ı mı, Fanny'yi mi en çok seviyorsun?» diye.

O da, «Sana nel» deyip çıkmış. Neden sonra tam kalkıp gideceği zaman demiş ki Eva'ya: «Kimseye söyleme ama, Anne'i seviyorum.» Böyle deyip ortadan kaybolmuş.

Harry, belli, âşık bana. Değişiklik oluyor; hiç fena değil. Margot'ya bakarsan «Harry terbiyeli çocuk.» Doğru dediği ama, öyle olmasa da bana vız gelir. Annem, göklere çıkarıyor onu. Yakışıklıymış, aile çocuğuymuş, şu bu. Evde beğenmeyen yok onu, hoşuma gidiyor bu. O da bizimkilerden hoşlanıyor. Yalnız kız arkadaşlarımı fazla çocuk buluyor. Haklı da...

Dostun Anne

5 Temmuz, 1942

Pazar Sabahı

Sevgili Kitty,

Sınavların sonucu geçen Cuma Yahudi Tiyatrosunda ilan edildi. Umduğumdan iyi tutturduğum derece. Karnem hiç de fena değil. Bir zayıfım var, cebirden de beş almışım, üst yanı hep yedi, sekiz. Bu not işinde pek üstüme düşmezler ya! Bu sefer pek sevindiler nedense. Ashında karnem kötü olmuş, iyi olmuş, umursamazlar, keyifli, sıhhatli olayım da onlar için, aldırılmazlar ötesine. Bir tuhaf durum bu ara. Kötü öğrenci olayım istemiyorum. Montessori Okulunun yedinci sınıfında olacaktım şimdi. Gelgelelim Yahudi çocukların Yahudi ortaokuluna gitmeleri zorunluluğu çıkınca işler değişti. Başöğretmen, Lies ile beni güçbela kabul etti okula. Çok çalışacağımıza dair söz aldı ağızımızdan. Onun için mahcup çıkmak istemiyorum. Ablamın karnesi her zamanki gibi silme on. Hani şeref listesi olsa okulda, tâ başa geçecek. Babam bu ara çoğu evde, işleri durgun. Böyle bir işe yaramaz halde oturmak onu üzüyor olmalı. Bay Koophius Travies'i, Bay Kraler de Kolen Co şirketini devir aldı. Geçen gün babam, sokakta, bir yer ayarlayıp gizlenmekten söz açtı. Ben de «Bu da nereden çıktı?» diyecek oldum. «Anne» dedi, «Biliyorsun bir yıldır ahbablara ev eş-

yası, giyecek, taşıyıp duruyoruz. Almanlar malımıza el ko-
masın diye bunca zahmete katlandıktan sonra, elbet kendi-
miz için de bir tertip düşünmek gerek. Göz göre göre pen-
çelerine düşecek değiliz a! Ortadan kaybolur, gelip bizi ya-
kalayınca ya kadar Naziler, bir yerde gizlenir bekleriz.»

«Peki ama, ne zaman?» dedim. Öyle ciddi ciddi konuşı-
yordu ki, beni de bir kaygıdır aldı.

«Meraklanma, sen,» dedi, «biz herşeyi hazırlayacağız
Elin değmişken bildiğin gibi eğlen şimdilik.» Bu kadarla kal-
dı bu. İnşallah o günler uzaktır!

Dostun Anne

8 Temmuz, 1942

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Pazardan beri yıllar geçti sanki. Neler neler olmadı ki?
Dünya adeta tepetaklak oldu. Yaşıyorum ya, Kitty, baba-
mın da dediği gibi, önemli olan da o.

Sağım, evet, sağım ama nerde, nasıl, orasını sorma! En
iyisi Pazar günü ikindileysin olup bitenleri baştan anlata-
yım.

Saat üçte (Az önce çıkmıştı Harry, daha sonra uğra-
mak üzere.) kapının zili çalındı. Taraçada şezlonga uzan-
mış, güneşin altında kitap okuyup keyif çatıyordum. On-
dan kapının zilini işitmedim. Az sonra mutfak kapısında
Margot göründü, bet beniz atmış, tir tir titriyor. «S.S.'ler
geldi, babam için çağırı çıkmış,» dedi. «Annem hemen Bay
Van Daan'ı görmeye gitti.» (Van Daan babamın iş arkada-
şı.) Kalakaldım öyle, çağrı çıkmış demek! Aklıma toplama
kampları, cezaevi hücreleri geldi. Böyle bir çağrının ne de-
mek olduğunu bilmeyen kaldı mı ki! Babamın bile bile ölü-
mün kucığına atılmasına göz mü yumacaktık? «Öyle şey
mi olur?» dedi Margot. «Annem Van Daan'lara onun için
gitti. Yarından tezi yok belki de gizleneceğiz bir yere. Van

Daan'lar da bizle gelirse, yedi kiři olacađız. Ađızımızı bıřak ađmaz oldu sonra, kara kara dűřűnmeye bařladıđ. Babacıđım hiřbir řeyden habersiz, Joodse Invalide'de oturan ihtiyar'dostlarını gűrmeye gitmiřti. Annemi bekliyordűk, űzűntűden kayđıdan, bitik halde.

Ansızın zil şalındı. «Harry olacağ,» dedim, «sakın ađma kapıyı!» Margot tuttu beni. Zaten telaşa da lűzum kalmamıştı. Annemle Van Daan'ın sesi duyuldu, Harry ile konuşuyorlardı. Yukarı ıktılar sonra, kapıyı arkalarından kapattılar. Kapı her şalınışında, parmaklarımızı basa basa aşağıya iniyor, babam mı diye bakıyorduk, başka kimseye ağmayacaktık kapıyı.

Margot ile beni odadan dıřarı ıkarttılar, Van Daan annemle yalnız konuřmak istemiř. Yatak odamızda bir bařımıza kaldıđımız zaman Margot, ıđrının babam iřin deđil, kendi iřin olduđunu sűyledi. Bűsbűtűn bir űrkűntű geldi iřime, ađlamaya bařladım. Margot on altı yařında. Ne yapacaklar o yařta kızları, bilmem. Ama gitmeyecek bir yere, annem űyle sűylemiř. Babam gizlenmekten sűz ađtıđı zaman, bűtűn bunları dűřűnműř međer.

Gizleneceđiz ama, nerde, řehirde mi, kűylűk bir yerde mi, evde mi, kulűbede mi? Orasını kestiremiyordum.

Aklımda fikrimde bunlar hep. Kimse de merakımı gidermiyordu. Margot ile oturup pek lazımlı eşyalarımızı bir okul ıantasına yerleştirmeye başladık. İlk ıantaya koyduğum řey, hatıra defterim oldu. Sonra bigodilerim, mendillerim, okul kitaplarım, bir tarak, eski mektuplar. Hani ne kadar olmadık řey varsa ıantaya yerleştirdim. Ne yapayım, benim iřin hatıralar elbiseden űnemli.

Saat beřte babam ıktı geldi. Mr. Koophius'u telefonla ıađırttık, uđrasın akřama diye. Van Daan, Miepi getirmeye gitti. Miep babamla 1933'ten beri ortak iř gűrűyor, o zamandan beri iyice kaynařmıřlar, yeni kocası Henk ile de aramız iyi. Miep geldi, yanında takım takım elbiseler, ıamařır, pabuç, ıorap, řu bu, aldı gűtűrdű, akřama yeniden uđramak űzere. Eve gene bir sessizliktir ıűktű. Kimsede iřtah arama! Yukarı kattaki bűyűk odayı Bay Goudsmit adlı, otuz

yaşlarında dul birine kiralamıştık. Adamın bu gece oturma-
cağı tuttu yanımızda, kalkmak bilmez. Saat on oldu, hâlâ
oturur. Neden sonra uykusu geldi de kalktı. On bire doğru
Miep'le kocası geldi. Çantalara, ceplerine bir sürü giyecek
eşyası doldurup yarım saat sonra yola koyuldular. Yorgun-
luktan her tarafım dökülüyordu. Son defa kendi yatağında
yatacağımı bilmeme rağmen, başımı yastığa koyar koymaz
dalmışım. Annem ertesi sabah beş buçukta uyandırınca
kadar deliksiz uyudum. Allahtan hava, Pazar günkü kadar
sıcak değildi. Ne bulduysak üzerimize geçirdik. Bizi gören
kuzey kutbuna gidiyor sanırdı. Geride elbise kalmasın diye
sırık hamallarına döndük. Bu durumda hiçbir Yahudi, ya-
nına giyecek eşyasını almadan sokağa çıkmaya razı olmaz.
Adam başına, üç gömlek, üç pantolon, entari, üstüne bir
etek, ceket, yelek, ikişer çift çorap, pabuç, şapka kaşkol da-
ha bir sürü şey düştü. Bayağı nefesim tıkanı. Ama kimse-
nin bana aldıracak hali yoktu.

Margot okul çantasına kitap doldurdu. Bisiklete atladı-
ğı gibi, Miep'in ardından saklanacağımız yere gitti. Kimbi-
li neresi! Hâlâ nereye gideceğimizi bilmiyordum. Yedi bu-
çukta kapıyı aramızdan kapattık. Ufacık kedim Mortje ile
vedalaştık. Allahaismarladık diyecek başka kimse kalma-
dıydı zaten arkamızda. Komşular bakacak ona.

Mutfakta kedi için bir kilo et bıraktık. Kahvaltı sofrası,
olduğu gibi duruyordu. Yataklar toplanmamış. Belli, bir
koşu kaçtığımız. Hele biz şurdan bir kurtulalım, gideceği-
miz yere sağlıklı ulaşalım da ne derlerse desinler... Üst ya-
nını düşündüğümüz yoktu. Hoşçakal, gerisini yarın anlatı-
rım.

Dostun Anne

9 Temmuz, 1942

Perşembe

Sevgili Kitty,

Ne diyordum?... Annem, babam, ben yağmur altında
yola çıktık. Elimizdeki çanta, pazar torbası ağzına kadar

dolu.

Yolda işe giden ahali halimize acıyordu. Belliydi. Ellerinden gelse aralarına alacaklar bizi ama, sarı yıldız görünce cesaretleri kalmıyor ki...

Ancak, yola düzöldükten sonra annemle babam, tasarlanan planı üstünkörü anlattılar. Aylardır, eşyamız, giyeceğimiz yavaş yavaş gideceğimiz yere gönderiliyormuş. Her şey 16 Temmuzda harekete geçmek üzere hazırlanmış. Çağrı, işlerin hızlandırılmasına yol açmış. Onun için hazırlıklar tam değilmiş. Olduğu kadarıyla idare edecektik. Saklanacağımız yer, babamın iş yerindeki binadaymış. Tuhafına gidecek ama, daha iyi anlattıkça anlarsın. Babamın yanında çalışanlar sayılı: Kraler, Koophuis, Miep, bir de Elli, yirmi yaşlarında bir daktilo. Hepsi bizim geleceğimizi biliyorlardı. Elli'nin babası Bay Vossen ile işyerinde çalışan iki çocuğa durum bildirilmemişti.

Bina nasıl anlatayım, zemin katında kocaman bir mağaza var, depo diye kullanılıyor. Evin giriş kapısı mağazanın kapısına bitişik. Giriş kapısının iç tarafında merdivene açılan ikinci bir antre var (A). Merdivenin başında buzlu camlı, üzeri kara harflerle «Ofis» yazılı bir kapı var. Bu işte asıl büro, geniş, aydınlık bir yer. Elli, Miep, Koophuis gündüzleri orda çalışıyorlar. İçinde bir kasa, gardirop, bir de geniş dolap bulunan karanlık, ufak bir odadan küçük, az çok da loş olan ikinci büroya geçiliyor. Eskiden orda Bay Kraler ile, Bay Van Daan otururdu. Şimdi sade Bay Kraler kaldı. Kraler'in bürosu koridora da açılıyor ama, aradaki camlı kapı dışardan pek güç açılıyor.

Kraler'in odasından sonra uzun bir koridor geliyor, yanda kömürlük. Dört ayak merdiveni çıkınca bütün yapının en gözde yeri Özel Ofise geliniyor. Koyu renkli, ağır döşemeler, yer muşamba, silme halı. Radyo, güzel bir lamba, herşey birinci sınıf. Bitişikte sıcak su tertibatlı, havagazı sobalı geniş bir mutfak. Yanında da hela. İşte birinci kat bu kadar.

Aşağı koridordan bir merdivenle ikinci kata çıkılıyor (B). Merdivenin bitiminde bir salıhanlık var. İki yanında iki

kapı. Soldaki evin cephesine rastlayan sandık odasıyla çatı arasına açılıyor. Dik bir merdivenle de sokağa açılan kapıya iniliyor (C).

Sağdaki kapı ise bizim «Gizli Bölmeye» açılıyor. O basma kalıp, kurşuni kapının ardında bunca oda olacağı kimsenin aklına bile gelmez. Kapının önündeki bir basamağı da aşın mı içerdesin.

Tam antrenin karşısında dik bir merdiven (E). Solda dar bir koridordan geçilip Frank ailesinin yatak odası olacak odaya giriliyor. Bitişikteki ufacık oda, ailenin küçük adamlarına ait yatak ve oturma odası. Sağda penceresiz bir oda daha içinde bir lavabo ile hela arası. Bir kapısı da Margot ile benim odama açılıyor. Merdivenleri çıkıp kapıyı açtın mı karşına ışıklı kocaman bir oda çıkıyor, kanalın kıyısındaki bu köhné binada böyle oda ne arar? diye şaşar kalırsın. Bu odada bir de gaz sobası var. Eskiden laboratuvar olarak kullanılmış bir de bulaşık yalağı. Van Daan'lar hem oturma, hem yemek odası, hem de mutfak olarak kullanıyorlar şimdi.

Ufacık bir kenar oda da Peter Van Daan'ın dairesi. Aşağı sahanlıkta olduğu gibi geniş bir çatı arası da var. İşte sana bizim güzelim «Gizli Bölmemizi» böylece tanıtmış oldum.

Dostun Anne

10 Temmuz, 1942

Cuma

Sevgili Kitty,

Korkarım, şimdiki evimizi böyle uzun boylu anlatarak başını bir hayli ağrıttım. Ama nasıl bir yere yerleştiğimizi de iyiçe bilmen gerekti.

Dönelim başımızdan geçenleri anlatmaya; bitmedi, dahası var. Prinsengracht'a varır varmaz Miep bizi bir koşu yukarı, «Gizli Bölme»ye çıkardı. Kapıyı üstümüze kapattı. Bir başımıza kaldık. Margot bisikletle geldiği için daha önce varmış, bizleri bekliyordu. Oturma odamızla öbür odalar

bir sürü döküntüyle ağız ağıza doluydu, gözünle görmeden inanmazsın. Daha önce yollanmış olan karton kutular yere, yatakların üstüne yığılı. Ufak oda yatak takımlarıyla tavana kadar dolu. Hemen ortalığı toparlamaya giriştik. Değil mi ya, yoksa akşam nerde yatacağı ki? Annemle Margot'nun iş yapacak hali yoktu. Yorgun argın yataklarına uzandılar, üzüntüden ağızlarını bıçak açmıyor. Ailenin temizleyicileri, babamla ben; kollarımızı sıvadık.

Bütün gün kutuları açtık, dolaplara yerleştirdik, ortalığı toplamaya çalıştık. Ayakta duracak halimiz kalmamıştı, kendimizi yatağa attık. Bütün gün kursağıma sıcak bir şey gitmemişti. Ama, kimin umurunda! Annemle Margot zaten bitkin, yorgun argın; babamla bense bütün gün ayakta durduk, yemek yiyecek vakit bulamamıştık ki!

Salı sabahı işe bıraktığımız yerden sarıldık. Elli ile Miep yiyecek vesikalarımızdan kalanları alıp getirmişler. Babam karartma işine daha bir çeki düzen verdi. Biz de mutfakın taşlarını ovduk. Gene bütün gün başımızı kaşıyacak vakit bulamadık. Çarşambadan beri hayatımdaki bu büyük değişme üzerinde kafa yormaya fırsat bulamadım. Ancak şimdi şöyle oturup serinkanla sana olup bitenleri anlatmaya dolayısıyla başıma gelenleri, gelecekleri kendim de düşünmeye meydan buldum.

Dostun Anne

11 Temmuz, 1942

Cumartesi

Sevgili Kitty,

Annem, babam, Margot, çeyrek saatte bir çalan Westertoren saatinin sesine alışamadılar bir türlü. Tâ ilk baştan kanım kaynadı ona; geceleri büsbütün seviyorum, sadık bir dost gibi insanın başı ucunda. «Ortadan kaybolma»nın nasıl bir şey olduğunu anlatayım isteyeceksin ama, ben de ne olduğumu pek anlayamadım daha. Burayı bir

türlü ev belleyemeyeceğim, korkarım. Ama bu demek değil ki burdan nefret ediyorum. Sade tuhaf bir pansiyonda tatili geçiriyormuşum gibime geliyor. Delice bir düşünce ama, sarıyor beni. «Gizli Bölme»miz gizlenmek için eşsiz bir yer. Rutubetli filan ama, ortalığı tarasan Amsterdam' da, belki de bütün Hollanda'da saklanacak bundan daha iyi yer bulunmaz. Duvarlar boştu da ondan, ilk ağızda odacığımız bomboş gibi göründü: Allahtan babam sinema yıldızları koleksiyonumla, kartpostallarımı önceden getirmeyi akıl etmiş; bir şişe zambak bir de fırçayla duvarları bir sokukta kocaman birer fotoğrafçı vitrinine döndürüverdim. Oda bayağı şenlendi. Van Daan'lar gelince çatıdan tıta tedarikleyeceğiz, o zaman raftı suydı buydu derken, odayı daha bir oturulur hale getireceğiz.

Margot ile annem daha iyice. Annem, ilk defa dün kendisini toparladığını sanıp, çorba pişirmeye davrandı. Aşağıda lafa dalmış, derken, bezelyeler kavrulmuş gitmiş, tavaya da öyle bir yapışmışlar ki çıkarabilirsen çıkar. Bay Koophuis bana «Gençler Yılığ»ı adlı bir kitap getirdi. Dördümüz de dün büroya indik, radyoyu açtık. Biri işitecek diye öyle bir korktum ki, babama yalvardım, gel yukarı çıkalım diye. Annem de anladı durumumu, o da geldi aramızdan. Komşular sesimizi duyacak, bir şeyler işkilleyecek diye ödümüz kopuyor. İlk günden perdeleri denkleştirdik. Perde demeye bıp tanık ister. Birbirini tutmaz cinsten, renkten, desenlerden parça kumaşları babamla sözümün ona diktik; perde oldu. Bu sanat eserleri iğnelerle tutturuldu yerlerine. Biz burdan çıkıncaya kadar indirmece yok.

Sağımızda büyük iş yerleri var, solda da bir döşemecinin atölyesi, iş saatleri dışında kimse bulunmuyor ama, öyle bile olsa ses duvarın beri yanından duyulabilir. Margot üşütmüş, geceleri öksürmesini yasak ettik, bir alay kodein yutturduk kızcağıza. Salı günü gelse de Van Daan'lara kavuşsak. Hiç değilse biraz ortalık şenlenir, canlanırsınız azbucuk. Sessizlik fena halde asabımı bozuyor. Keşki koruyucularımızdan biri burda, yanımızda kalsa geceleri. Dışarı çıkamamak, yok mu, insanı öyle bir sıkıyor ki! Sonra bizi

yakalayıp kurşuna dizecekler diye ödüm kopuyor. Hoş bir şey olmaz herhalde. Bütün gün parmaklarımızın ucuna basarak yürümeye, fısıltıyla konuşmaya mecburuz, komşular işitir diye ödümüz patlıyor.

Biri sesleniyor bana.

Dostun Anne

15 Ağustos, 1942

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bir aydır seni aradığım sorduğum yok diye vefasız sana beni. Sana anlatacak keyifli, eğlendirici haberim yok da ondan. Van Daan'lar 13 Temmuzda geldiler. Ayın on dördünde gelecekler sanıyorduk; o arada Almanlar kime rastladıysa yakalayıp götürmeye başlamışlar, bir telaştır almış ortalığı. Van Daan'lar da her ihtimale karşı bir gün önceden buraya sığınmayı kararlaştırmışlar. Sabahleyin saat dokuz buçukta, geldiler. Kahvaltı masasındaydık. Oğulları Peter de yanlarında. On altısına girmemiş daha, utan- gaç, ağır bir çocuk, hanım evladı, arkadaşlık edilecek gibi değil. Kedisi, Muşi'yi getirmiş. Bay Van Daan'la karısı da yarım saat sonra çıktı geldi. Bir de ne görelim, elindeki şapka kutusunun içinde koca bir oturak. Bizim güldüğümüzü görünce: «Yanımda lazımlığım olmadıkça, rahat edemem,» dedi. Hemen oturağa bir yer bulundu, divanın altına yerleştirildi. Van Daan kendi oturağını getirmemiş, onun da koltuğunun altında açılır katlanır masası vardı.

O günden sonra yemeklerimizi birlikte yemeye başladık, üç gün geçmeden de hısım akraba gibi ısındık birbirimize. Van Daan'lar bizden sonra dışarda geçirdikleri bir haftada olup bitenleri uzun uzun anlattılar. Bizi en çok evimizle Bay Goudsmit'in başına gelenler ilgilendirdi. Van Daan olup bitenleri şöyle anlattı:

«Pazartesi sabahı dokuzda Bay Goudsmit telefon etti, beni çağırdı. Apar topar gittim. Baktım, Bay Goudsmit fena halde telaşta. Frank'ların geride bıraktıkları mektubu okuttu bana, mektupta tembihlediği gibi kediye komşulara emanet etmek istediğini söyledi, sevindim bayağ. Gelgelelim evin aranıp taranacağından korkuyordu, odaları dolaştık, öteyi beriyi topladık, kahvaltı masasını kaldırdık. Derken Bayan Frank'ın masasının üstünde bir bloknot gözümüze takıldı, Maastricht'te bir adres yazılı üstünde. Bunun mahsus yapıldığını bildiğim halde şaşırmış gibi yaptım, Bay G.'ye hemen oracıkta bir kâğıt parçasığını yırtmasını salık verdim.

Kâğıt parçası ortaya çıktıktan sonra gene sizin ortadan kayboluşunuzdan, nerde olduğunuzdan habersizmişim gibi davranmakta direndim. Aklıma bir şey geldi birden. «Bay Goudsmit,» dedim, şimdi anladım bu adresin ne olduğunu. Altı ay önce büroya yüksek rütbeli bir subay gelmişti, Bay Frank'la pek senli benli konuşuyorlardı. Bir ara da: «Başın sıkışırsa, bana gel!» dedi. Subay, yanılmıyorsa, Maastricht'te üslenmişti. Demek o yardım etti Bay Frank'lara, Belçika'ya oradan da İsviçre'ye geçmelerini sağladı. Arkadaşları sorarsa, anlatayım bari. Yalnız Maastricht meselesinden hiç bahsetmeyelim.

Böyle deyip evden çıktım. Arkadaşlarınız hep biliyor bunu. Öyle bir yayılmış ki ortaya, gelip bana bile anlattılar.»

Pek hoşumuza gitti hikâye. Bay Van Daan işin girdisini çıktısını anlattıkça, büsbütün kahkahayı bastık. İnsanlar akıllarına bir şey sokmaya görsün, neler neler uyduruyorlar ki. Birileri bizi sabahleyin erkenden bisikletle giderken görmüş, başka bir hanım da yemin billah ediyormuş, gece yarısı bir asker arabasıyla kaçmışız diye.

Dostun Anne

21 Ağustos, 1942

Cuma

Sevgili Kitty,

Gizli yerimize giriş kapısını iyice örttük. Bay Kraler kapının-önüne bir dolap koymayı ileri sürdü. Çünkü kayıp bisikletleri aramak bahanesiyle evlere giriyorlar. Dolabın kapı gibi açılır kapanır bir şey olması gerekiyordu tabii.

Dolabı Bay Vossen haka başa getirdi. Sırrımızı biliyor, bize yardım için adamcağız çırpınıp duruyor. Aşağı inerken başımızı kesip, atlamamız gerekiyor, basamağı kaldırdılar ondan. İlk üç gün başlarımız hep yumru yumruydü. Çıkar-ken alçacık kapıya vura vura bir hal oluyorduk. Kapının üstünde bir yastık çiviledik şimdi, bakalım fayda edecek mi?

Şimdilik pek çalıştığım yok. Eylül'e kadar kendime tatil verdim. Babam verecek derslerimi. Bazen kitaplara bir göz atıyorum da, aklımda bir şeyler kalmamış doğrusu. Hayatımızda azçok bir değişme oldu. Van Daan ile aradabir kapışıyoruz. Margot ile arası pek iyi. Annem bana çocuk muamelesi edecek oluyor, işte bu canımı sıkıyor. Yoksa işler iyiye gidiyor. Peter'e hâlâ kanım kaynamadı. Öyle cansız-
cı çocuk ki... Sabahtan akşama yatağının üstünde miskin miskin oturuyor. Kırk yılın başında bir marangozluk edeceği tutuyor. O da bir yarım saat, ya sürüyor ya sürmüyor, cup gene yatağına! Alık bir şey!

Havalar çok güzel gidiyor. Elden geldiği kadar tadını çıkarmaya çalışıyoruz. Tavan arasında açık bir pencere var, ordan güneş giriyor, yataklarımızı oraya taşıyıp, keyif yapıyoruz.

Dostun Anne

2 Eylül, 1942

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Van Daan'lar öyle bir kavga ettiler ki geçen gün, şaşkırdım kaldım. Annemle babam değil kavga etmek, yüksek

sesle bile konuşmazlar birbirleriyle. Hem de öyle püften bir şey için koptu ki kavga. Kendileri bilirler, bana ne! Ne ya-
parlarsa yapşınlar!

Peter de yanlarındaydı, kimbilir nasıl üzölmüştür. Kim-
senin onu adam yerine koyduğı yok, öyle alıngan, öyle mis-
kin bir çocuk ki. Dün dilim morarmış diye mırıldandı dur-
du; çabuk geçti allahtan. Bugün de boynu tutulmuş, atkıy-
la dolaştı. Ne demezsin, efendimizin lumbagosu varmış!
Ya kalbi ağrıyor, ya böbreğı sancıyor, ya da ciğerleri iğne-
leniyor. Şikâyet edecek bir şey bulacak ille! Hastalık has-
tasının biri. (Öyle denir, değil mi, böylelerine?) Annemle
Bayan Van Daan'ın da arası şekerrenk. Her dakika bir tat-
sızlık çıkıyor. Mesela getirdiğı çarşafların üçünü de genel
çamaşır dolabından çekip almış, annemin çarşaflarıyla he-
pimizin idare olacağını sanıyor herhalde. Şimdi annem de
aynı şeyi yaptı, anlayacak hanyayı konyayı.

Kendi yemek takımı ortada kullanılıyor diye de öfke-
leniyor. Bizim takımın yerini bulmak için dört açmış gözle-
rini. Bir bilse oracıkta, çatı arasındaki döküntülerin altın-
da olduğunu, kıyamet kopacak. Bizim takımları burda kul-
lanacak değiliz. Bütün aksilikler de beni buluyor. Dün Van
Daan'ın çorba tabaklarından birini düşürüp tuzla buz et-
tim. Bayan Daan kendini tutamadı, «Azıcık diğkatli olsan
olmaz mı?» diye haykırdı. «Kala kala bir o tabak kalmıştı.»
Bay Van Daan'la bugünlerde aramız pek iyi. Hep böyle gi-
der inşallah! Annem bu sabah gene bana nasihat geçti. Bu-
rama kadar geldi artık. O bir türlü düşünüyor, ben bir
türö. Babam öyle hoş adam ki. Aradabir kızıyor bana ama,
beş dakika sonra yumuşayveriyor. Geçen hafta tek düzen-
li hayatımıza çeşni veren bir olay geçti. Kadınlar üstüne ya-
zılmış bir kitaptan çıktı mesele. Margot ile Peter'e Bay
Koophuis'in getirdiğı bütün kitapları okusun diye veriyor-
lardı. Bu kitap çıkınca ortaya, büyükler olmazı bastırdılar.
Peter'in merakı kabardı. Ne var ki bu kitabın içinde bize
vermiyorlar diye içi içini yiyordu. Bir ara annesi aşağı kat-
tayken kitaba yapıştığı gibi odasına kaçtı. Bir iki gün işin
kokusu çıkmadı. Annesi farkındaydı meselenin ama, ses

etmedi. Babası öğrenince dalgayı, dananın kuyruğu koptu. Fena halde kızdı. Kitabı geri aldı. İş bununla bitse gene iyil Peter babasının böyle davranışı karşısında pısağına, merakı büsbütün arttı, aklına koydu kitabı ele geçirip sonuna kadar okumayı. Bu ara Bayan Van Daan anneme sordu ne düşünüyorsunuz bu kitap üstüne diye. O da kitap seçiminde Margot'yu çoğu zaman serbest bıraktığını söyledi.

«Arada büyük fark var ama, Bayan Van Daan,» dedi. «Bir kere Margot kız. Erkek çocuklardan çabuk büyür kızlar. Sonra Margot daha önce bir sürü ciddi kitap okumuştur, kendine yasak edilen şeylerin ardına düşmez. Margot daha zeki, daha gelişmiş bir çocuk, dördüncü sınıfa geçmesinden de belli bu.» Bayan Van Daan anneme hak verdi, bununla birlikte çocuklara büyükler için yazılmış kitapları vermenin genel olarak yanlış olduğunu da sokuşturmayı unutmadı.

Bu arada Peter akşam, yedi buçukta tam herkesin rüyasının başına geçtiği sırada, bir yolunu bulup kitabı çatı arasına aşırıldı. Saat sekiz buçukta aşağı inmesi gerekiyordu. Gelgelelim kitaba dalmış. Babası nerde oğlan diye odaya girmez mi! Bir patırdıdır koptu tabii. Bir sille bir tokat, yapıştığı gibi kitabı getirdi aşağı odaya. Peter de tavan arasında kaldı. Kimse üstüne düşmedi, aç açına yatacak o gece. Biz güle oynaya yemek yemeye koyulduk. Derken kulakları tırmalayıcı bir ıslık sesidir duyuldu. Ardından Peter'in sesi. Tâ bacanın ordan bağıırıyordu. «Ben de aşağı inecek değildim ki zaten.» Korkudan hepimizin rengi atmıştı. Peter'in babası yerinden fırladı, «Ben şimdi gösteririm sana,» diye. Babam bir tatsızlık çıkar diye korkarak Van Daan'ın kolunu tuttu, birlikte çıktılar yukarı. İnnersin, inmezsin derken, bir patırdı bir gürültü, Peter'i karga tulumba indirip odasına kapattılar. Biz de yemeğe oturduk yenden. Annesi bir dilim ekmek olsun götüreyim diye diretti ama, babası nuh dedi peygamber demedi. «Hele özür dilemesin, bak tavan arasında yatınca anlar gününü,» diye bağırdı. Hepimiz itiraz edecek olduk, nasıl olsa aç açına yatıyordu, cezanın da fazlası fazla. Üstelik, ya Peter soğuk alır-

sa, ne olacaktı? Doktor da çağırılmazdık. Başımıza iş açılacaktı durduğu yerde.

Peter özür dilemedi. Tavan arasına yol göründü o zaman. Van Daan oralı bile olmadı. Ama, baktım, sabahleyin Peter'in yatağı dağınık. Peter saat yedide gene yukarı çıktı. Babam gönlünü alıp onu aşağıya indirmenin bir çaresini buldu. Üç gün hepsinde bir karış surat, sus pus herkes. Sonra kendiliğinden ortalık sültilman oldu.

Dostun Anne

21 Eylül, 1942

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bugün sana şundan bundan bahsedeceğim.

Bayan Van Daan çekilir kadın değil. Durmadan konuşuyorum diye beni azarlayıp duruyor. İlle de bir terslik edecek. Şimdi de tutturmuş, iyi çalkalanmamış bunlar diye ikidebir, tavalara, tencerelere elini sürmüyor. Bıraksak kokacak pis pis. Çaresiz Margot yıkıyor. Her yemekten sonra bir sürü tencere, hepsi Margot'un üstüne kalıyor. Dün de gelmiş Margot'un başına, «Zavallı Margot, her işi de senin üstüne yıkıyorlar!» demez mi hanımefendi!

Babamla birlikte soy-ağacını çıkarıyoruz. Fırsat düşükçe, adı geçenlerin hikâyelerini anlatıyor... Bay Koophuis onbeş günde bir benim için bir kitap getiriyor. Joop'ter Heul serisine bayıldım. Cissy van Marxvelt'in bütününü de bir hamlede okudum. Sonra Een Zomerzothed'i dört kere baştan sona okudum, şimdi bile bazı komik yerleri aklıma geldikçe kendi kendime gülüyorum.

Tatil bitti. Sıkı Fransızca çalışıyorum, günde beş gayrı kıyasî fiil çekimi belliyorum. Peter ahlıya, poflıya İngilizce çalışıyor. Birkaç okul kitabı daha geldi, bir sürü de temrin kitabı var elimizde; kalemleirim, lastiklerim, etiketleirim, hepsi tamam. Gelirken getirdim. Arasına Londra radyosunun Hollanda yayını dinliyorum, geçen gün Prens Ber-

nard konuştu radyoda. Prenses Juliana'nın gelecek Ocağa doğuracağını müjdeledi. Ne iyi haber değil mi? Kral ailesini neye böyle seviyorum diye şaşıyorlar bana.

Hakkımda görüşmüşler, sonunda budalanın biri olmadığımı karar kılmışlar. Bunu işitince ben de ertesi gün daha çok çalıştım. 14, 15 yaşında hâlâ birinci sınıfta oyalanmaya niyetim yok.

İşin bir kötü tarafı da doğru dürüst kitap okumama meydan bırakmıyorlar. Annem, Vrouwen en Knechten'i okuyor. Bana yasak. Margot'nun okumasına izin verdiler. Sevgili kızkardeşim gibi gelişmeliymişim önce! Felsefe, ruh-bilim bilmediğimi ileri sürdüler. Doğrusu bu konularda bir şey bildiğim yok. Gelecek yıl akıl erdiririm inşallah böyle şeylere.

Bir de baktım ki geçen gün, kış için bir uzun kollu entariyle üç yün ceketim var, hepsi o kadar. Kollarımı sıvadım hemen. Babam izin verdi beyaz yünden kendime bir kazak öreceğim. İyi yün, koyun yünü; hem sonra sıcak tutsun da nasıl olursa olsun! Dostlara emanet edilmiş bir sürü elbise var ama, harbin sonuna kadar onlardan fayda yok. Harpten sonra da bulunabilirse ne âlâ. Bayan Van Daan'ın hakkında bir şeyler yazmıştım, içeri giriverdi birden. Hemen kapattım defteri. Seninki, «Bir bakayım, Anne, bakalım neler yazıyorsun?» demez mi!

«Affedersiniz ama, olmaz,» dedim.

«Son yaprağa bir göz atayım öyleyse,» dedi.

«Affedersiniz,» diye yeniden direttim.

Ödüm koptu doğrusu, hani kendi için yazdıklarımı okusaydı, kızılca kıyamet koptuydu.

Dostun Anne

25 Eylül, 1942

Cuma

Sevgili Kitty,

Dün gece yukarı çıkıp Van Daan'ları ziyaret ettim. Aradabir sohbet etmek için böyle yukarı çıktığım oluyor. Son-

ra birkaç güve bisküvitiyle (Bisküvit kutusu güveyle dolu gardiropta duruyor da ondan öyle diyorum.» limonata içtik. Peter'den söz ettik. Peter'in ikidebir yanağını okşadığını anlattım şikâyet yollu. Sevmiyorum oğlan çocukların böyle üstüme varmasını.

Annelerle babalar tuhaf oluyor. Peter benden hazediyormuş da efendim, daha sıkı arkadaşlık etmeliymişiz. Üstüme iyilik sağlık! Bir bu eksikti! «Öyle şey mi olur?» u bastırdım hemen.

Onlara Peter'i tuhaf bulduğumu söyledim. «Belki de utangaç oluşundan böyle,» dedim. Kızlarla fazla ahbaplık etmemiş oğlan çocukları hep utangaç oluyor da.

Bizim Gizli Bölmenin Mülteci Komitesi esaslı çalışıyor. Erkekler bölümü tabii. Travies'in baş mümessili, eşyalarımızdan bazılarını saklayan bir Van Dijk var, işte ona bizden haber ulaştırmak için ne yaptılar biliyor musun? Firmamızla iş gören Danimarkalı bir eczacıya yazılmış bir mektup yolladılar ve ilişik yollanan cevabın gene mektubâ konmuş adresli bir zarfı geri yollanılmasını ayar ettiler. Babam zarfa bürosunun adresini yazdı. Zarf Danimarka'dan gelince ilişik cevap çıkarılıp yerine babamın el yazısıyla yazılmış pusula konacak, o zaman Van Dijk hiçbir şeyden şüphelenmeyecek. Sonra Danimarka'yı da mahsus seçtiler, hem Belçika'ya yakın, mektup sınırdan kolayca geçirilebilir diye, hem de özel bir müsaade olmaksızın kimseyi Danimarka'ya koyvermiyorlar, hani orda olduğumuzdan şüphelenseler bile, arayıp sorma imkânı yok elinde.

Dostun Anne

27 Eylül, 1942

Pazar

Sevgili Kitty,

Annemle gene kapıştık; kaçınıcı oluyor bu. Ne annemle ne de Margot ile geçinebiliyorum bugünlerde. Barışması da kolay olmuyor üstelik. Bizim ailede böyle hırgür ol-

mazdı ama, oldum olası bir anlaşmazlık var aramızda. Margot ile annemin huyuna uymuyor benim huyum. Arkadaşlarımla annemden daha iyi anlaşabiliyorum. Ne kötü, değil mi?

Harpten sonra neler yapacağımızı konuşuyoruz. Mesele hizmetçilere nasıl hitap edeceğiz, onu düşünerek vakit geçiriyoruz.

Bayan Van Daan'ın gene heyheyleri üstündeydi. Terslik etmeden olamıyor. Birer birer Van Daan'ların eşyaları ortadan kayboluyor. Annem de bizim eşyaları saklıyor ona karşılık. Bazı insanlar, kendi çocukları yetmiyormuş gibi bir de başkalarının çocuklarını terbiyeye kalkışıyorlar. Van Daan'lar da bu cinsten işte. Margot'ya kimsenin ilistiği yok, öyle uslu, öyle terbiyeli ki, tam örnek çocuk. Hiç ona benze-memişim ben, hani onun yerine de yaramazlık ediyorum deseler yeri. Sofrada bir dinlesen bizi, azarlamalar, sitemler, benden de ters ters cevaplar gırla gidiyor. Annemle babam sonuna kadar savunuyorlar beni. Hani onlar da, olmasa pısıp kalacağım ortada. Böyle çok konuşma, diyorlar; kenarda dur biraz, her şeye burnunu sokma demekle yetiniyorlar ama, babam sabırlı adam olmasa halim duman. Yoksa göz yummasalar kusurlarıma, onlar için büyük üzüntü kapısı açılacak benim yüzümden. Gene de hoş tutuyorlar beni.

Yemekte sevmediğim bir zerzevat mı var, onun yerine patates aldım, değil mi! O zaman işte Van Daan'lar, en çok da Mevrouw, başlıyor dırdıra. Çocuklar bu kadar şımartılır mıymış, her dediklerine peki denir miymiş, söylenip duruyorlar!

«Hadi, Anne, sebzeden biraz daha al!» diye başlıyor önce.

«Teşekkür ederim, istemem,» diyorum ben de «yetecek kadar patates aldım.»

«Hadi, hadi!» diye başlıyor sıkıştırmaya. «Sebze yemen lazım senin. Bak, annen de böyle söylüyor!» Baba araya girinceye kadar sürüyor bu böyle.

O zaman Bayan Van Daan açıyor ağzını yumuyor gö-

zünü. «Siz bizim evde büyümüş olacaktınız. Çocuk dediğin böyle büyütülür. Bacak kadar çocuğun her dediğine peki denir miymiş. İlk defa görüyorum bunu. Anne benim kızım olacaktı ki görecektiniz, nasıl yuvasını yapardım ben onun!»

Her lafın başında, sonunda, «Anne, benim kızım olacak ki, görecektiniz!» Senin kızın mı olacak mışım! Allah etmesin!

Dönelim bu terbiye meselesine. Dün Bayan Van Daan söylevini bitirdikten sonra, bir sessizliktir çöktü sofraya. Derken babam dedi ki: «Bence Anne, iyi terbiye görmüş bir çocuktur. Hiçbir şey öğrenmemiş bile olsa, sizin verdiğiniz uzun uzun vaızlara karşılık vermiyor, siz ona bakın! Sebze işine gelince, siz kendi tabağınıza bir göz atsanıza, kuzum!» Bayan Van Daan fena halde bozuldu, hem de nasıl. Kendi de azıcık sebze almamış mı! Gene de şımarık değil kendisi! Akşamları sebze peklik yapıyormuş hamfendinin midesine. Öyleyse a kadın ne zoruna bana karışsın! İşte sonunda böyle bozum olursun! Bayan Van Daan'ın bir de kıpkırmızı kesilmesi var ki! Niye ben de kendisi gibi kızarmıyorum, orah olmuyorum diye cin ifrit oluyor bana.

Dostun Anne

*28 Eylül, 1942
Pazartesi*

Sevgili Kitty,

Dün diyeceğim bitmeden sözü kesmek zorunda kaldım. Bir kavga daha oldu, sana anlatmadan edemeyeceğim ama, ondan önce bir diyeceğim daha var sana.

Neye büyükler böyle habire kavga ediyorlar, hem de budalaca şeyler için kolayca kavgaya tutuşuyorlar? Bu zamana kadar sadece çocukların hırıştığını, büyüünce de bu huydan vazgeçtiklerini sanırdım. Tabii gerçekten kavga edecek bir şey olursa o başka. Ama bu kavga da değil, sırf çekişme. Zamanla alışırım belki diyorum ama, güç olacak. Hem de hemen bütün münakaşa sebebi, her zaman

için ben olduğuma göre iş büsbütün çatallaşıyor. (Onlar kavgaya münakaşa diyorlar da.) Tutulacak hiçbir tarafım yok, hiçbir tarafım yok ama. Kılığımdan kıyafetimden tut da, ahlakıma, oturup kalkışıma kadar herşeyim bozuk; önlerine alıp beni didik didik ediyorlar. Emir öyle; ne derlerse desinler susup sineye çekecekmişim hepsini; onlar bağırp çağıracaklar, ben de susacağım! Alışık değilim ben böyle şeye. Yapamıyorum da! Elimden gelmiyor. Bütün hakaretleri yutacağımı mı sanıyorlar, nedir! Göstereceğim Anne Frank'ın ne bilimli olduğunu. Bir de ben onları terbiyeye başlayayım da, o zaman dillerini yutup bak, nasıl kuzu kuzu oturacaklar karşımda. Dediğimi yapayım mı, dersin? Düpedüz vahşi bunlar! Şaştım kaldım, nasıl da gör-güsüz insan bunlar. Hele o Van Daan, budalanın biri. Hele bir alışayım ben de... ağızlarının payını veririm ben onlara, yuvalarını yaparım ben onların. O zaman işte hanyayı konyayı anlarlar.

Ben onların dediği gibi miyim gerçekten? Terbiyesiz, şımarık, aksi, serkeş, aptal, tembel bir çocuk muyum? Değilim tabii. Herkes gibi benim de kusurlarım var, biliyorum ama, onlar da en ufak kusurumu deve yapıyorlar.

Kitty, bir bilsen, onca iğnelemeye, alaya nasıl zoruna dayanıyorum. Bir gün kendimi tutamayıp bir patlayacağım, ondan korkuyorum.

Bu lafı burada bırakalım! Kafanı şişirdim bu kavga gürültü hikâyesiyle. Yalnız sana sofrada olan bir münakaşayı da anlatayım da önce. Nasıl olduysa laf Pim'in (Babama taktığımız ad.) aşırı alçakgönüllülüğünden açıldı. Bayan Van Daan demez mi! «Ben de alçakgönüllüyümdür. Kocam gibi değilim.»

Lafa bak! Hani bunu söylemesinden belli ne alçakgönüllü olduğu, değil mi! Bu sefer Van Daan söze karıştı. «Ben alçakgönüllü değilim, olmak da istemiyorum. Benim hayatta gördüğüm kadarı, alçakgönüllülük yaramaz bu zamanda,» dedi. Sonra da bana dönüp: «Anne, aklında olsun, mütevazî filan olayım deme! Yaya kaldığının resmidir,» diye sözüm ona öğüt verdi.

Annem de hak verdi bu söze. Bayan Daan durur mu! İlle o da fikrini söyleyecek! Söylemese kıyamet kopar san-ki! Bu sefer annemle babama dönüp demez mi: «Anlamıyorum, ne tuhaf hayat görüşünüz var sizin. Anne yaşında çocuğun yanında böyle söz söylenir mi hiç! Bizim zamanımızda başka türlüydü usuller. Şimdi de öyledir ya neyse. Sizin yeni usul evinizde adet böyle zaar!» Aklınca annemle babamın kızlarını terbiye edişine taş attı.

Bu lafı söylerken kendi kıkırmızı kesildi. Annem, hiç bozmadı, bir şey olmamış gibi öyle. Zaten böyle durumlar-da heyecanlanan, kızarıp edenler altta kalıyor hep. Annem istifini bozmadan, konuşmayı bu kadarla kapatmak iste-ğiyle bir an düşündükten sonra dedi ki: «Bayan Daan, ben-oe aşırı tevazu hayatta ilerlemek için ayak bağı oluyor. Ko-cam, Margot, Peter fazla mütevazı. Kocanıza, Anne'a, size bana gelince, onların tam zıddı değiliz belki ama, öyle pek yumuşak insanlar da değiliz.» Bayan Van Daan başladı ge-ne: «Bayan Frank, anlayamıyorum sizi. Ben alçakgönüllü, kendi halinde bir insanımdır. Beni ne kadar yanlış tanı-mışsınız!» diyecek oldu. Annem de dayanamadı artık, «Ben size yırtık bir insansınız demedim ki. Sade gerginsiniz de-mek istedim,» dedi. Bayan Van Daan kızıştı bu sefer, «An-layalım şunu bir kere!» dedi. «Benim nerem gerginmiş? Benim bildiğim, hayatta kendimi kollamazsam, kimse bir lokma ekmek vermez.»

Kendini savunurken ağzından kaçırıldığı bu saçma la-fa annem kafa kafayı bastı. Van Daan büsbütün ifrit oldu, yarı Almanca, yarı Hollandaca girişti söze, derken lafını şaşırdı. Büsbütün içerledi, kalktı ayağa tam odadan çık-a-caktı, gözü bana takıldı. Bir görecektin halini. Olacak işte, ben de tam o sırada, alay olsun diye değil, olup biteni dik-katle dinlediğimden dalmış başımı iki yana sallarmışım. Bu, beni o halde görünce başladı veriştirmeye. Ağza bozuk ma-halle karıları gibi, iki elini beline atıp, aşağının bayağısı bir Almancayla söylemediğini bırakmadı. Görülmeye de-ğerdi doğrusu. Resim yapmasını bilsem, onu bu haliyle çi-zerim. Hiç zöyle bayağ insan görmedim.

Bu arada bir şey de öğrendim. Bir insanı onunla iyice bir karpışmadan tanımaya, ne mal olduğunu anlamaya imkân yok. O zaman iç yüzlerini ortaya koyuyorlar.

Dostun Anne

29 Eylül, 1942

Perşembe

Sevgili Kitty,

Bizim gibi gizli yaşayanların başına olmadık şeyler geliyor. Düşün bir kere! Banyo olmadığı için tekneyle yıkanıyoruz. Büroda (Diyeceğim, aşağı katın tekмили.) sıcak su bulunuyor her zaman. Sırayla bu büyük lüksten faydalıyoruz.

Herkes birbirinden mizaçça farklı, kimi de geri kalanlarımızdan daha alçakgönüllü olduğundan herkes yıkanmak için başka bir yer seçti kendine. Peter, camlı kapıya rağmen mutfakta yıkanıyor. Yıkanacağı zaman hepimizin birer birer yanına sokulup, yarım saat için kimsenin mutfak tarafından geçmemesini tembihliyor, bununla meseleyi hallettiğini sanıyor olmalı. Bay Van Daan yukarı çıkıyor. Suyu yukarı taşıma zahmetine bile katlanıyor, keyfinsen kendi odasında yıkanabilmek için her şeye razı. Bayan Van Daan ise şimdilik yıkanmıyor, kendine yer seçemedi daha. Babam odasında, annem de mutfaktaki yangın bölmesinin gerisinde yıkanıyor. Margot'la ben de hamam için ön büroyu seçtik. Cumartesi günleri ikindiden sonra perdeler çekili orda, yarı karanlıkta yıkanıyoruz.

Pek de memnun değilim ordan, son bir haftadır yeni bir yer peşindeydim. Peter bir yer salık verdi. Büyük büro-
nun helası. Orda oturabilir, ışığı yakar, kapıyı da kilitleyebilirim. Sonra döküntü suyun akacağı delik de var. En güzeli gözden irak oluşu.

Pazar günü ilk defa o güzelim yeni hamamı denedim. Sana tuhaf gelecek ama, bundan iyi yer bulunmaz. Geçen

hafta muslukçu geldi aşağıya, su borularını büro helasından antreye aldı. Sert kış olur da borular donar diye tedbir. Muslukçunun gelişi bütün işimizi bozdu. Bütün gün ne su alabildik, ne de helaya gitmek kısmet oldu. Buna karşılık ne yaptığımızı anlatırsam, yadırgar mısın acaba? Ama bunda yadırganacak, ayıp olan ne var ki?

Geldiğimiz gün babamla birlikte bir oturak buluşturduk kendimize. Cam kaplardan birini ayırdık bu işe. Muslukçunun çalıştığı sürece bu kaba gördük işimizi gündüzleri. Bu bir şey değil, bütün gün sus pus oturmanın yanında. Bayan Vak Vak için bunun ne büyük çile olduğunu kestirebilirsin. Daha önce fısıltıyla konuşuyordu. Ama böyle bütün gün ağız açmadan yerinden kımlıdamadan oturmak onun için bin kat güç. Üç gün ayağa kalkmamacasına oturmaktan arkam yamyassı oldu, sızladı hep. Gece yataкта birkaç hareket yaptım da kaslarım biraz açıldı.

Dostun Anne

1 Ekim, 1942

Perşembe

Sevgili Kitty,

Dün fena halde yüreğim oynadı. Saat sekizde zil acı acı çalmaz mı! Geldiler sandım. Kimleri demek istediğimi anlıyorsun tabii. Mahalle çocuklarıdır, dediler, ya da postacı... Güç topladım kendimi.

Günler pek sakin geçiyor burda. Mutfakta Bay Kraler için çalışan bir Yahudi eczacı var; Servik adında. Binanın girdisini çıktısını çok iyi biliyor, hani bir gün eski laboratuvara bir göz atmaya kalkar diye ödümüz kopuyor. Çıt çıkardığımız yok, put gibi oturuyoruz. Üç ay önce kimin aklına gelirdi delifişek Anne'in böyle saatlerce aynı yerde kımlıdamadan oturacağı, daha doğrusu, oturabileceği?

Bayan Van Daan'ın doğum günüydü ayın 29'u. Öyle ahım şahım bir şey düzenlemek imkânsız. Karınca kararın-

ca ufak bir kutlama yaptık, yemekler hazırlandı, çiçek, ufak tefek bir şeyler armağan edildi. Koçasından bir demet kırmızı karanfil, gelenek olmuş aralarında. Yeri gelmişken, şu Bayan Van Daan üstüne bir diyeceğim var, onu söyleyeyim, babamla dalga geçmeye özenmesi kanıma dokunuyor bayağı. Gelip adamın yanağını, saçını okşuyor, eteklerini yukarı kadar çekiyor. Aklınca Pim'in dikkatini çekmek için sözüm ona nükte yapıyor. Pim, Allahtan orali değil, güzelliğine mi yani, zekâsına mı! Annem Bay Van Daan'a hiç de öyle davranmıyor. Bayan Van Daan'a da söyledik bunu.

Aradabir Peter kabuğundan çıkıyor, eğlenceli çocuk oluyor o zaman. Birlikte hoşlandığımız bir şey var, sayemizde herkes de eğleniyor: Çeşitli kıyafetlere girmek. Bayan Van Daan'ın entarilerinden birini giydi, ben de onun elbisesini geçirdim sırtıma. O bir şapka, ben de kep giydim. Büyükler kahkahadan kırıldılar, kasıklarını tutuncaya kadar güldüler, biz de epey eğlendik... Elli, Margot ile bana Bizenkorf'tan yeni etek almış. Kumaş berbat, çuval gibi. Pahalı da, biri 24.00, öbürü 17.50 florine. Nerde harpten önceki günler!

Bir numaram daha var. Elli Sekreterlik kurslarından birine yazmış, bizler için mektupla steno dersleri istemiş. Bak, gelecek yıla nasıl steno uzmanı olup çıkacağız! Ne olursa olsun şifreli yazı çok işe yarayabilir.

Dostun Anne

3 Ekim, 1942

Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün gece bir çingâr koptu. Annem gene bir kavga çıkardı, babama benim için söylemediğini bırakmadı. Sonra başladı ağlamaya. Ben de tutamadım kendimi. Sonradan bir başım ağrıdı ki... Babama söyledim ama, «Seni annemden çok seviyorum,» dedim. O da, «Geçer bütün bunlar,»

dedi. Ama sanmıyorum ben. Annemle zoruna geçinebiliyorum. Babam anneme kendiliğimden yardım etmemi istiyor, kırıklığı, baş ağrısı olduğu zaman filan. Ama yardım filan etmeyeceğim. Sıkı Fransızca çalışıyorum, La Belle Nivernais'i okuyorum.

Dostun Anne

9 Ekim, 1942

Cuma

Sevgili Kitty,

Bugün sana kötü mü kötü havadislerim var. Yahudi dostlarımızı beşer, onar götürüyorlarmış. Gestapo'nun elinde görmedikleri hakaret kalmıyormuş, yükleyip öküz arabalarına, Drente'deki büyük Yahudi Kampı, Westerbrook'a yolluyorlarmış. Westerbrook, öyle anlaşılıyor, feci bir yer. Yüz kişi için tek bir yıkanma yeri varmış, helalar da bir iki tane. Kadın, erkek, çoluk çocuk aynı yerde yatıyormuş. Bu yüzden ahlaksızlık almış yürümüş. Kadınlar, hatta genç kızlar, orada kaldıktan bir zaman sonra gebe kalıyorlarmış.

Kaçmaya imkân yok. Kaçsalar da başları tıraşlı, üstleri başları işaretli olduğu için hemen yakalanıyorlar.

Hollanda'da böyle olursa, kimbilir sonradan onları alıp götürdükleri o yaban ülkelerde neler çekiyorlar. Öldürüyorlar onları herhalde. İngiliz radyosu zehirli gazla öldürdüklerini söyledi.

En kestirme ölüm bu belki. Kafam yerinde değil hiç. Miep bu tüyler ürpertici şeyleri anlatırken, kaptırdım kendimi. Keşki dinlemeseydim. Miep'in hali de perişandı. Mesela, geçen gün, htiyar, kötürüm bir Yahudi kadın kapısının eşiğinde oturuyormuş. Gestapo, «Bekle» diye onu orda bırakıp araba getirmeye gitmiş. Biçare İngiliz uçaklarına ateş açan topların sesinden, ışıldakların pırlıtısından şaşkın şaşkın otururmuş. Miep içeri alayım, demiş, sonra da caymış. Kim böyle rizikoyu üstüne alır! Almanlar amansız

mı amansız. Elli'nin üstüne bir ağırlık çöktü. Oğlunu Almanya'ya yollamışlar. Başımızın üzerinden uçan uçakların çoğu bir milyon kilo ağırlığındaki bombalarını Dick'in kafasına atacak diye üzüm üzüm üzüyor.

Dostun Anne

16 Ekim, 1942

Cuma

Sevgili Kitty,

Çok meşgulüm. La Belle Nivernaise'den demin bir bölüm çevirdim, yeni kelimeleri de bir yana yazdım. Yetmiyormuş gibi Allah'ın belası bir matematik problemi çözdüm, sonra da Fransızca gramerinden üç yaprak hazırladım. Hergün bu matematik problemleriyle uğraşmaya yanaşmıyorum. Babam da aynı fikirde. O benden de yaya bu işte. Baktım ki ikimiz de içinden çıkamıyoruz, hemen Margot'yu yardıma çağırıyoruz. Stenoda en iyi benim.

Dün «The Assault»u bitirdim. Eğlenceli ama, Joop'ter Heul'un eline su dökemez. Bana kalırsa Cissy van Marx-veldt birinci sınıf yazar. Çocuklarıma kitaplarını muhakkak okutacağım. Annemle Margot ile aramdan su sızıyor. Böylesi daha iyi. Dün gece Margot ile koyunkoyuna yattık. Sıkış sıkış olduk ama, o da keyif. Hatıra defterimi okumak istedi. Ben de, «Olur,» dedim, «ama her tarafını değil.» O da bana gösterecek hatıra defterini. Derken gelecek üstüne konuşmaya koyulduk. Ne olmak istediğini sordum. Söylemedi; sırmış. Öğretmen olmak istiyor galiba. Belki de yanılıyorum ama, bana öyle geldi. Ben de çok meraklıyım, canım! Bu kadarı da fazla.

Bu sabah Peter'in yatağında yattım azıcık. Oğlanı kıışkladım önce. Fena kızdı, kendi bilir. Arkadaşlık etmesini öğrensın acık. Dün de ona bir elma verdim. Daha ne istiyor!

Margot'ya çok çirkin miyim diye sordum. Alımlı olduğumu söyledi, gözlerim de güzelmiş. Senin anlayacağını, kesin bir şey söylemedi.

Hoşçakal!

Dostun Anne

20 Ekim, 1942

Salı

Sevgili Kitty,

İki saat geçti, hâlâ ellerim titriyor. Evde beş tane yangın söndürücü var. Birinin gelip onları dolduracağını biliyorduk ama, marangoz mu ne, onun geleceğini önceden bildirmemişlerdi.

Biz, her zamanki gibi, öyle sakıncasız oturuyorduk, birden kulak verdim, dışardan, kapımızın karşısındaki sahanlıktan bir çekiç sesi geliyor. Marangoz geldi aklıma, o ara bizle yemek yiyen Elli'ye durumu anlattım, aşağı inmesini tembihledim. Babamla kapının ağzına oturup, adamın gitmesini beklemeye başladık. Bir çeyrek saat sonra, çekiciyle aletlerini yere bırakıp, bizim kapıyı çaldı. Korkudan bembeyaz kesildik. Belki de sesimizi işitmiş, ne olduğunu anlamaya kalkışmıştı. Kapıya vuruyor, çekiştiriyor, itiyor, omuzluyordu. Bu yabancı adam o güzelim saklı yerimizi bulacak diye yüreğim hop hop ediyordu. Sonumuz geldi, dedim kendi kendime. Derken Bay Koophuis'in sesi geldi. «Açın! Benim.» Hemen açtık. Gizlimizi bilenlerin dolap biçimi açmak için kullandığı çengel sıkışmış bir tarafta. Ondan marangozun geleceğini haber verememişler. Marangoz aşağı iner inmez, Koophuis Elli'yi dışarı çıkarmak için acele gelmiş ama, kapı gene açılmamış. İçim rahatlayıverdi birden. Kapının arkasında bekler dururken, kapıyı zorlayan adam bir büyümüş büyümüştü ki, sonunda yeryüzündeki en iri, en dev faşist haline gelip çıkmıştı gözümde.

Eh, bu vartayı da böylece atlattık. Bu arada Pazartesi günü pek eğlendik. Miep ile Henk geceyi burda geçirdiler. Margot ile ben annemle babamın odasına gittik, bizim odada da Van Santen'ler kaldı. Ağzına layık yemekler. Tek bir aksaklık oldu. Babamın lambasının fitili kaçtı, apansız karanlıkta kaldık. Şaşırdık kaldık. Evde fitil vardı ama, tâ karanlık deponun gerisinde. Zifiri karanlıkta nasıl bulunur? Gene de bir iki gönüllü çıktı. On dakika araştırmadan sonra buldular yedek fitili, biz de mum ışığından kurtulduk.

Bu sabah erkenden kalktım. Henk sekiz buçukta dışarı çıkacaktı. Esaslı bir kahvaltıdan sonra Miep aşağı indi. Bir de yağmur yağıyordu ki! Böyle hemencecik büroya indiğine pek memnundu. Yoksa o yağmur altında pedala kuvvet, anası ağlayacaktı. Gelecek hafta gece yatısına gelecek.

Dostun Anne

*29 Ekim, 1942
Perşembe*

Sevgili Kitty,

Meraktayım çok. Babam hasta. Ateşi var, bir şey döküyor, kızamık olmasın! Düşün bir kere, doktor bile çağırıyoruz. Annem terletmeye ilaç yapıyor. Belki bu kadarlıkla ateşi düşer.

Miep bu sabah Van Daan'ların evinden bütün döşemelerin alındığını söyledi. Bayan Van Daan'a bildirmedik durumunu daha. Zaten işarete bakıyor. İşin yoksa bütün hafta dırıltısını dinle! Yok evde bıraktığı porselenler şöyle güzelmiş! Yok koltuklar bilmem nerden alınmaymış! Kafa beyin bırakmayacak! Sanki biz eşyalarımızı geride bırakmadık! Olan olmuş bir kere, yakınip duracak ne var bunda!

Son zamanlarda büyükler için yazılmış kitaplardan bazılarını okumama izin çıktı. Nico van Suchtelen'in yazdığı «Eva'nın Gençliği» adlı romanı okuyorum şimdi. Bununla

okul kızlarının başından geçen aşk öyküleri arasında pek bir fark göremiyorum. Kendilerini tanımadığı erkeklere karanlık sokaklarda satan kadınlardan az buçuk bahis geçiyor ama, olsun. Kucakla para istiyorlar o iş için. Benim başıma böyle bir şey gelse, utancımдан ölürüm. Sonra Eva'nın aybaşı olduğundan söz geçiyor. Ben de bir aybaşı olsam! Önemli bir şey herhalde.

Babam büyük dolaptan Goethe ile Schiller'in oyunlarını aldı getirdi. Her akşam okuyor bana. «Don Carlos»dan başladık.

Annem de babamdan özendi, elime dua kitabını sıkıştırdı. Mesele çıkmasın diye Almanca birkaç dua okuyorum. Güzel olmasına güzel ama, tadına varamıyorum. Ne diye beni sofı olmaya zorluyor, anlamıyorum.

Yarın ilk defa olarak ocağı yakacağız. Korkarım du-mandan boğazımız kavrulacak. Baca tâ ne zamandır temizlenmemiş. İnşallah çeker!

Dostun Anne

7 Kasım 1942, Cumartesi

Sevgili Kitty,

Annemin heyheyleri üstünde, kabak gene benim başıma patlar. Neden böyle anlamıyorum, ne annemin ne babamın Margot'ya en ufak bir şey söyledikleri yok. Ne olsa, benden biliyorlar. Dün akşam mesela; Margot güzel güzel resimlerle dolu bir kitap okuyordu. Kalktı yukarı çıktı. Kitabı da oturduğu yere bıraktı. Benim de elimde bir iş yoktu, kitabı aldım elime, karıştırmaya başladım. Margot geri geldi, kitabı benim elimde görünce, kaşlarını çatı, kitabı geri istedi. Az daha bakayım, deyince Margot büsbütün öfkeliendi. Annem de katıldı, «Kitabı Margot'ya ver, okuyor,» dedi. Derken babam içeri girdi. Olup biteni bilmediği halde, Margot'nun yüzünü allak bullak görünce, geldi bana çatı. «Margot, senin kitaplarından birine bakayım dese, kimbilir ne kıyamet koparırın!» demez mi! Vazgeçtim inattan, kitabı bırakıp odadan çıktım. Onlar benim alındığımı san-

mişlar. Oysa ne alındım, ne üzüldüm, ne de kızdım. Yalnız babamın mesele nedir anlamadan gelip bana çatması haksızlıktı. Kitabı zaten verecektim Margot'ya, annemle babam işe karışmasaydı, kendiliğimden verecektim. Hemen Margot'nun tarafını tuttular, sanki büyük bir haksızlığa uğramış gibi.

Annemin Margot'yu tutacağı belli bir şey. Ötedenberi birbirlerini desteklerler. Öylesine alıştım ki buna, annemin dırđırına, Margot'nun kurumuna aldırış bile ettiğim yok.

Seviyorum onları ama, biri annem, biri de kızkardeşim olduğu için. Babamla öyle olmuyor işte. Margot'yu bana örnek göstermeye kalkınca, onun yaptıklarını beğenip övünce, onu okşayınca, içim burkuluyor. Seviyorum çünkü babamı. Dünyada bir o var (bağlı olduğum, ondan başka kimseyi sevdiğim yok. Margot'ya farklı davrandığının farkında değil. Margot yukarı, Margot aşağı, varsa yoksa Margot. Ama beni de cidiye almalılar, değil mi? Benim de bir hakkım var. Ben her zaman için ailenin yaramazı, belası sayıldım. Ne yaptıysam iki kat cezasını çektim, ilkin azarladıkları için, sonra da bunun üzgünlüğü. Artık böyle kardeş ayırmaya dayanamıyorum. Babamdan öyle bir şey istiyorum ki, o da onu vermeyi akıl edemiyor, ya da veremiyor.

Margot'yu kıskanmıyorum, hiçbir zaman da kıskanmadım. Ne güzelliğinde ne alımında gözüm var. Benim bütün istediğim babamın sevgisi; çocuk olarak değil, benim için, Anne için sevgi göstermesi sırf ben ben olduğum için, beni sevmesi...

Babama sarılıyorum, çünkü sade onun aracılığıyla aile bağılılığı duyabilir oldum. Annemi ne gözle gördüğümü açacak olsam, kapatıyor hemen lafı. Annemin kusurlarını ortaya koyacak çeşidinden konulara girmiyor. Ama annemin kusurları deyip de geçmemek gerek, öyle kanıma dokunuyor ki kimi zaman, hayatın zevki kalmıyor. Birine açılmadan edemiyorum, biriyle paylaşmak lazım bu düşündüklerimi. Dağınıklığına mı, alaycılığına mı, haşinliğine mi göz yumayım? Sonra neden hep ben haksız olacakmışım?

Her şeyde birbirimizin zıtlıyız. Ondan her fırsatta çatı-

şıyoruz, başka çare yok. Annemin karakteri üstüne yargı yürütmek istemem, bana düşmez bu. Onu sade anne gözüyle görmem gerek ama, bana bu duyguyu aşıl原因ıyor ki! Kendi kendime annelik etmem gerekiyor. Kendimi hep-sinden ayırdım. Kendi gemimin kaptanıyım ben, bakalım nereye varacak gemim. Bütün bunlar neden oluyor biliyor musun? Bir anne nasıl olmalı, bir eş nasıl olmalı diye yerleşmiş bir örnek var kafamda da ondan. İşte ben böyle birisine «Anne» diyebilirim. Annem böyle bir insan değil. On-dan oluyor bütün bunlar.

Annemin açığa vurduğu kötü örneklerle gözümü kapa-maya çalışıyor, onun sadece iyi taraflarını görmeye sava-şıyor, onda bulmadıklarını kendimde aramaya davranıyo-rum. Olmuyor bir türlü. İşin en kötü yanı, annemle babam hayatımdaki bu boşluğu, uçurumu görmüyorlar, bu yüzden ben de onları kınıyorum. Bilmem ki çocuklarını her bakı-m-dan hoşnut edebilen anne, baba var mıdır acaba?

Kimi zaman Tanrı beni denemek istiyor diye avunmak istiyorum. Sade şimdi değil, sonra da. Ben belki de önümde örnek olmadan, iyi öğütler almadan iyi olmanın çaresine bakmak zorunda bırakılmışım. Öyleyse eğer, bir zaman ge-lecek ki bu yolda büsbütün güçlü olabileceğim. Bu mektup-ları benden başka kim okuyacak ki? Ben kendimden baş-ka kimden yardım umabilirim ki? Kimi zaman öyle yardı-ma ihtiyacım oluyor ki! Güçsüz görüyorum çoğu zaman kendimi, hor görüyorum. Kusurlarımı biliyorum, düzelt-mek istiyorum, didinip duruyorum.

Bir günleri bir günlerine uymuyor. Bir gün, bakıyor-sun, Anne'in aklı başında diye, her şeyi söylüyorlar bana. Ertesi gün hiçbir şey bilmeyen budalanın biri olduğu hal-de, kendini allâme sanan bir insan müsveddesi gözüyle gö-rüyorlar beni. Ama ben bebek değilim artık, ne de şımarık bir çocuk. Ne yaparsam gülecekler, kısacası eğlendireceğim onları, bütün işim o! Anlatamıyorum daha ama. Benim de kendime göre görüşlerim, düşüncelerim var. Yatakta ya-tarken, içimde öyle şeyler kışıyor ki, burama geldi artık, bıkkınlık getirdiğim insanlarla yan yana yaşamaktan, be-

ni yanlış anlayan kimselerle geçinmeye çalışmaktan gına getirdim. Ondan işte dönüp dolaşıp hatıra defterime yapıyorum. Olup olacağı bu defter. Kitty öyle sabırlı ki! Ona yemin ederim ki, herşeye rağmen dayanacağım, yolumu bulacağım, gözümün yaşını silip her şeye dayanacağım. Keşki bütün bu çabalarımın sonucunu şu kadarcık olsun görebilsem, aradabilir keşki beni seven biri yüreklendirse beni.

Kınama beni! Unutma ki sıkıntıdan patlayacak gibi oluyorum kimi zaman. Kusuruma bakma!

Dostun Anne

9 Kasım 1942, Pazartesi

Sevgili Kitty,

Dün Peter'in doğum günüydü. On altısını bitirdi. Birkaç güzel armağan verdiler ona. Bir Tekel oyunu, bir ustura, bir de çakmak. Cıgaraya alıştığı için değil, işin cakası için.

Ama en büyük sürprizi Van Daan getirdi. Saat birde geldi içeri, İngilizler'in Tunus, Cezayir, Kazablân'ka ile Oran'dan çıkartma yaptıklarını müjdeledi. Herkes bu, «sonun başlangıcı» diyordu ama, İngiliz Başbakanı Churchill, İngiltere'de de aynı şeyin söylendiğini duymuş olacak ki, «Bu son değildir,» dedi. «Ne de sonun başlangıcı. Bu olsa olsa, başlangıcın sonudur.» Görüyorsun, değil mi, aradaki farkı? İyimserliğe yer var tabii. Üç aydır dayanan Rus şehri Stalingrad hâlâ Almanlar'ın eline düşmedi.

Dönelim bizim mağaradaki hayatımıza. Yiyecek işi ne âlemde, onu anlatayım sana: Biliyorsun, bizim burada gerçekten obur bazı yaratıklar var. Ekmeğimizi Koophuis'in arkadaşı olan iyi bir fırıncıdan alıyoruz. Evdeki kadar bol değil tabii. Yetecek kadar ama. El altından dört tane daha vesika aldık. Fiyatlar durmadan yükseliyor, 27'den 33 florine çıktı. Bu kadar para şu kadarcık bir kâğıt parçası için. Ev için 150 konserve tenekesi sebzededen başka, 270 paund kuru bezelye ile fasulye tedarik ettik. Hepsisi bizim için değil. Gizli kapının arkasındaki koridora kondu torbalar, sonra

içleri çok dolu, hiç yoktan patlayıverirler diye tavan arasındaki kışık kilere kaldırmayı kararlaştırdık. Peter'e de onları oraya taşımak düştü.

Peter torbaların dördünü beşini kazasız çıkardı yukarı. Tam altıncısına yapıştığı sırada torbanın dibi patlayıverdi, gürr deyince kahverengi fasulyeler boşalıverdi yere, merdivenlerden aşağı. Torbada hiç değilse bir elli paund vardı. Gürültüyü sağır sultan bile duymuş olacak. Aşağıdakiler hurda bina yıkılıyor sanmışlar. Allahtan yabancı yoktu evde. Peter korkudan afalladı önce, sonra kâhkahayı koyverdi, beni merdivenin altında fasulyeler arasında görünce. Dizlerime kadar fasulyeye gömülmüştüm. Hemen toplamaya koyulduk. Mübarekler öyle ufak, öyle kaypak ki, nelerle girmemişler. Köşe, delik sıkışıvermişler. Şimdi aşağı inerken, bir iki kere eğilip, Van Daan'lara bir avuç olsun fasulye armağan etmeyi adet ettik.

Unuttum sana söylemeyi, babam iyileşti.

Dostun Anne

NOT : Cezayir'in alındığı haberini demin radyodan aldık. Fas, Kazablanka, Oran, iki üç gündür İngilizlerin elinde. Sıra Tunus'ta şimdi.

10 Kasım, 1942

Sah

Sevgili Kitty,

Sana önemli bir haberim var. Sekiz kişi oluyoruz. Laf değil, sekiz kişi bu! Ne zamandır bir kişi için daha yetecek yerimiz, yiyeceğimiz olduğunu düşünüyorduk. Sadece Koop-hius ile Kraler'i daha fazla yormaktan çekiniyorduk. Ama artık Yahudilerin çektikleri çilelere dair öyküler büsbütün korkunçlaştı. Babam bu işlerden anlar iki kişiye sordurdu. «Ha yedi, ha sekiz kişi,» dediler, «fark etmez.» Doğru da dedikleri. Bunun üzerine dost çevrelerine haber salıp bizim

aileye bekâr birini arattık. Kolayca bulundu aranan. Babam Van Daan ailesinden öne sürülenlerin topunu reddettikten sonra, karısı harp koptuğu sırada yurt dışında olmak mutluluğuna eren, Albert Dussel diye bir dışçı bulundu. Kendi halinde bir insan olduğunu söylüyorlar. Bizimkilerle Van Daan'ların tanıdığı kadarı efendi bir adam. Miep de tanıyor onu, o da yapılacak hazırlıklara katılacak. Geldiği zaman benim odama gelecek. Margot da kamp yatağında yatacak.

Dostun Anne

12 Kasım, 1942

Perşembe

Sevgili Kitty,

Miep kendisine saklanacak bir yer bulunduğunu söylediği zaman Dussel sevinçten deli divane olmuş. Bir an önce gelmesini salık vermiş. Cumartesi olsa, daha iyi, demiş Miep, Dussel hastalarıyla işlerini, hesaplarını yoluna koymak için birkaç gün daha istemiş. Sabahleyin Miep bu haberi yetiştirdi. İş tavsatmasının ihtiyatsızlık olacağını ileri sürdük. Bütün bu hazırlıklar, hiç de işin içine karıştırmak istemediğimiz birtakım kimselere açılmamıza yol açıyor. Miep Cumartesiye kadar işlerini ayar etmesini isteyecek ondan.

Dussel «olmaz,» demiş. Pazartesiye geliyor. Bence eline geçmiş böyle fırsatı savsaklatması düpedüz delilik. Gestapo'ya bir yakalanırsa, o zaman hangi hastasını görecek, hangi hesabını kapatacak? Böyle zamanda göz göre göre böyle tehlikeye atar mı insan kendini? Babamın bu işe razı olması saçma mı saçma. Başka haber yok.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Dussel geldi. İşler yolunda. Miep ona Postanenin önünde bir yer tutmasını, saat onbirde kendisini arayacak adamla buluşmasını tembihlemiş. O da tam zamanında buluşulacak yere gelmiş. Dussel'i daha önceden tanıyan Bay Koophuis yanına gelip, beklediği beyin gelemeyeceğini, isterse isyerinde bulunan Miep'e gidebileceklerini söylemiş. Koophuis bir tramvaya atlamış, Dussel de aynı yönde yaya yola koyulmuş. Onbiri yirmi geçe tam, Dussel büro kapısını çalmış. Miep sarı yıldız görünmesin diye paltosunu çıkarttırmamış, ordan özel büroya geçmişler, temizleyici kadın girdinceye kadar dereden tepeden konuşmuşlar. Derken Miep özel büronun başka bir iş için lazım olduğu bahanesiyle Dussel'i yukarı çıkartmış ve dolabı açınca da zavallının gözleri faltaşı gibi açılmış.

Biz yukarıda masa başında yeni konuğu karşılamak için hazırlanan konyakla kahveyle bekliyorduk. Miep, Dussel'i önce oturma odamıza almış. Bizim döşemeleri hemen bilmiş. Yalnız bizi yukarıda başının üstünde bulunuşumuzu aklına bile getirmemiş. Miep durumu anlatınca, düşüp bayılacakmış nerdeyse. Miep yakaladığı gibi kolundan, yukarı, yanımıza çıkarmış.

Dussel içeri girince, bir iskemleye çöktü, sus pus öyle, birer birer bizi süzdü, nerde olduğunu bir türlü anlayamazmış gibi etrafına alık alık bakındı. Derken kekeledi, «Ama... aber sind siz Belçika'da değil miydiniz? İst der Miltar nicht come, das Auto, kaçamadınız mı?»

Her şeyi anlattık ona. Askerlerle otomobil hikâyesini. Bir aramaya kalkarlarsa Almanları yanlış yola sürmek için mahsus yaydığımızı söyledik.

Dussel pek beğendi numaramızı. Hele Gizli Bölmenin girdisini çıktısını gezip gördükten sonra, şaşırdı kaldı.

Oturup öğle yemeğimizi yedi. Dussel öğle uykusuna yattı, çay zamanı çıktı ortaya. Eşyalarını da az buçuk top-

lamış (Miep önceden getirmişti eşyalarını), rahatladı biraz adamcağız. Sonra eline «Van Daan'ın düzenlediği daktiloyla yazılmış «Gizli Bölme Tüzüğü» tutuşturuldu.

GİZLİ BÖLME İÇİN KILAVUZ :

Yahudilerle benzeri kimseler için geçici bir barınak olarak düzenlenmiş özel bir kurum.

Bütün yıl açıktır. Amsterdam'ın göbeğinde sakın, güzel, gürültüden uzak bir yer. 13 ile 17 numaralı tramvaylarla gidilebilir, gidiş gelişte bisiklet de kullanılabilir. Almanlar ulaştırma araçlarını yasak ederse, yaya da gidilebilir.

Oda, yatak : bedava.

Yağsız, özel hazırlanmış yemekler.

Banyo odasında akar su, (yazık ki banyo yok). İç ve dış duvarlardan da istenirse, su temin edilebilir.

Her çeşit eşya için geniş yüklükler.

Radyo merkezimiz : Londra'yla direk temastadır. Ayrıca New York, Tel Aviv ve öbür istasyonlarla münasebet tesis edilmiştir. Radyomuz akşam saat altıdan sonra münhasıran bölme sakinlerinin emrine tahsis edilmiştir. Hiçbir istasyonun dinlenmesi yasak edilmemiş olmakla beraber Alman istasyonlarının musiki programları dışında aranması hususunda aramızda sessiz bir anlaşma mevcuttur.

Dinlenme Saatleri : Gece saat 10'dan sabah 7.30'a kadar. Pazarları ise 10.15'e kadar. Bölme sakinleri durum elverişli olduğu cihetle gündüzün de dinlenebilirler. Güvenlik tedbirleri gereğince dinlenme saatlerine harfiyen uyulmalıdır.

Kullanılacak dil : Alçak sesle konuşulması şarttır. Bütün medeni diller konuşulabilir, şu halde Almanca konuşulmaması gerekmektedir.

Dersler : Haftada bir steno dersi. Her zaman için Matematik, Tarih, İngilizce, Fransızca dersleri.

Ev hayvanları - Özel Daire : (izin alınması gerekir) Her türlü kolaylık sağlanır, pireler de dahil.

Yemek Saatleri : Bayram ve Pazar günleri hariç, kah-

valtılar 9'da.

Ögle yemeği : Hafif bir yemek. 1.15'den 1.45'e kadar.

Ödevler : Bölme sakinleri büro işleriyle görevlidir.

Yıkama : Pazar günleri 9'dan itibaren tekne bölme sakinlerinin emrindedir. Hela, mutfak, özel ve asıl büro, hangisi istenirse bu işe ayrılabilir.

Alkollü içkiler : Doktor reçetesiyle verilir.

Dostun Anne

19 Kasım, 1942

Perşembe

Sevgili Kitty,

Beklediğimiz gibi çıktı, Dussel hoş bir adam. Benim odamda kalmayı hiç yadırgamadı tabii.

Aslına bakarsanız yabancı birinin eşyalarımıza ortak çıkmasını sevmem ama, bu durumda, iyi bir amaç için bazı fedakârlıklar yapmaya hazırım. Babam, «Bir insan kurtaralım, önemli olan o, üst yanı kendiliğinden ayarlanır,» diyor. Haklı.

Dussel ilk günden bana bir sürü soru sordu. Temizleyici kadın ne zaman geliyor? Ne zaman hamam yapabiliriz? Helaya gitmek serbest mi? Tuhafına gidiyor belki ama, bütün bunlar Gizli Bölmede önem kazanıyor. Gündüzün aşığıdan ısıtılacak hiçbir gürültü yapmamamız gerekiyor. Yabancı biri olursa, özellikle temizleyici kadın, büsbütün dikkatli olmalıyız. Hepsini birer birer Dussel'e anlattım. Her şeyi iki kere soruyor, gene de aklında tutamıyor. Zamanla o da alışır, bu apansız değişiklik onu afallattı galiba.

Bundan gayri her şeyler yolunda. Dussel ne zamandır görmediğimiz dış dünya üstüne bir alay şey anlattı. Öyle içler acısı haberler verdi ki! Bir sürü eş dost güme gitmiş. Her akşam yeşil, gri ordu kamyonları ortalığı zangırdata zangırdata geçiyormuş. Kapıları çalıp, Yahudi oturuyor mu? diye soruyorlarmış. Varsa eğer, bütün aileyi alıp gö-

türüyorlarmış. Orda yoksa, bitişiktekilere... Bir yerde gizlenmedikçe kurtuluş çaresi yok. Çoğu ellerindeki listelere göre dolaşıyorlar, kapı kapı gezmeleri toptan toplama amacıyla. Kimi zaman da para karşılığı, adam başına şu kadara, bu kadara, yakaladıklarını koyveriyorlarmış. Eski hölle avı gibi bir şey. Şakaya sığar şey değil. Yüreğim parça parça oluyor. Akşamları, karanlık bastıktan sonra dizi dizi görüyorum onları, yanlarında ağlayıp duran çocuklar, yürüyüp duruyorlar; nereye gittikleri belli değil, başlarında o heriflerden dördü beşi, ite kaka onları, yorgunluktan yerlere serilinceye dek, güdüyorlar. Ne ihtiyar, ne bebek, ne gebe kadın, hasta, hiç dinledikleri yok. Hepsi bu ölüm yürüyüşüne sürükleniyor.

Ne talihliymişiz biz burda, sıkıntısız, kendi halimizde yaşayabiliyoruz. Ah geride bıraktığımız, elimizi uzatamadığımız zavallıların başına gelenler insanı böyle üzüm üzüm üzmesel!

Sevgili arkadaşlarım bu soğuk gecelerde kim bilir hangi çukurda can verirken, ben sıcak yatağımdayım diye düşünüyorum, uykum kaçıyor, onları düşünmekten uykusuz sabahı ediyorum. Bu yaban insanların eline düşmüş yakınlarım aklıma gelince bir korkudur düşüyor içime. Bütün bu çektikleri sırf Yahudi oldukları için!

Dostun Anne

20 Kasım, 1943

Cuma

Sevgili Kitty,

Ne yapacağımızı şaşırdık. Şimdiye kadar Yahudilerin başına gelenler üstüne bize ulaşan haberler pek içimize işleliyordu, her şeye rağmen neşemizi bozmamaya gayret ediyorduk. Miep arasıra gelip bize yakınlarımızın başına gelenleri anlattığı zaman, annemle Bayan Van Daan hüngür hüngür ağlamaya başlıyorlardı. O yüzden Miep anlat-

maz olduydu bütün bunları. Dussel buraya gelince işe adamı soru yağmuruna tuttular, o da öyle korkunç şeyler anlattı ki, aklımızdan silemiyoruz bütün bunları.

Gene de gayret ediyor, unutmaya çalışıyor oyalanmaya bakıyoruz. Dışardakilere yardım edemeyeceğimize göre, böyle eli kolu bağlı üzölmek hem faydasız, hem de yıpratıcı. Gizli Bölmeıy, Ağlama Bölmesi haline getireceğiz de ne olacak? Her zaman o zavallı insanları akıldan çıkarmamam mı lazım? Mesela tam gülmem tutmuşken, birden onları anıp susmalı, sevinçliyim diye utanmalı mıyım yoksa? Bütün gün oturup ağlamalı mıyım? Elimden gelmiyor, ne yapayım? Hem bir yerde üzüntü de yıpranıp aşınıyor.

Bu anlattıklarımın yanı sıra önemini yitiren ama, gene de bana baskı etmekten geri kalmayan bir sıkıntı var içimde. Son zamanlarda kendimi yalnız hissediyorum, bir yanda unutulmuş, bırakılmış gibi. Sana neye anlatıyorum bunları bilmem. Eskiden oyun eğlence, arkadaşlarım bütün günümü doldururdu. Şimdi ise ya kendimi düşünüyorum, ya da aklıma hep kötü kötü şeyler geliyor. Sonra anladım ki, babam istediğı kadar sevimli adam olsun, bütün o geçmiş günler dünyasının yerini tutmuyor. Neden böyle olmadık şeyler geliyor hep aklıma? Çok nankörüm ben, Kitty. Biliyorum. Biliyorum ama üstüme çok varırlarsa, üzerine de bütün bu sıkıntılar yığıldı mı, ne yapacağımı şaşıyorum.

Dostun Anne

28 Kasım, 1942

Cumartesi

Sevgili Kitty,

Çok elektrik harcamışız. Ya ucu ucuna tasarruf yapacağız ya da elektriğı kesecekler. On beş gün karanlıkta oturmak da var. Kimbilir belki de atlatırız bu tehlikeyi. İkinci-
leyin dörtte beşte karanlık iyice basıyor, kitap filan okuna-

mayacak kadar. Biz de bilmece sorarak, karanlıkta jimnas-tik yaparak, İngilizce, Fransızca konuşarak, ya da okudu-ğumuz kitapları eleştirerek vakit geçiriyoruz. Dün gece yeni bir eğlence buldum. Bizdeki o kuvvetli dürbünle ar-kadaki evlerin ışık yanan odalarını dikiz ediyorum. Gün-düzün perdeleri şu kadarcık aralamak bile yasak ama, ka-ranlık bastıktan sonra zararı yok. Bilmezdim komşuların böyle ilgi çekici insanlar olabileceğini. Hiç değilse bizim komşular böyle. Bir çift yemek yiyordu, bir aile evlerinde sinema gösteriyordu, karşımızda oturan dişçi de bir ihtiyar hanımın dişlerini tedavi ediyordu. İhtiyarın br korkmuş hali vardı ki!

Ötedenberi Bay Dussel'in çocuklarla iyi geçindiğini, ço-cukları kolladığını söyleyip dururlardı. Şimdi artık ne mal olduğu anlaşıldı. Ukala mı ukala, akıl hocası mubarek, bir fırsat bulmasın vaaza başlıyor, şöyle oturulmuş, şöyle kal-kırmış, dinle işin yoksa!

Ben de ne şanslıyım! Biliyorsun Haşmetpenahla aynı odada yatmak piyangosu da bana düştüydü. Eh, benim de evdeki üç çocuktan en yola gelmeyeniy olduğum bir kere kabul edildiğine göre, neler çekiyorum, bir düşün! Temcit pilavı gibi bir konup bir kaldırılan o tembihleri, öğütleri anlatmak için işi sağırığa vurmaktan başka çare yok. Bun-la kalsa iş hadi neyse, bir de müzevvir ki, hemen gidip an-neme fitliyor. Ondan dinlediklerim yetmiyormuş gibi bir de annemden laf işitiyorum. Kısacası iki ateş arasında kal-dım.Bak, Bayan Van Daan'ı unuttuk, o da aşağı kalır mı hiç, açıyor ağzını, yumuyor gözünü!

Sana bir şey söyleyeyim mi? Bizim gibi böyle gizli bir yere sığınmış bir ailenin «yaramaz çocuğu» olmak hiç de kolay şey değil. Geceleri yatakta, aklımdan geçiriyorum bana söylediklerini, bende buldukları kusurları, verdikleri öğütleri, ben de şaşırp kalıyorum. Zamanına göre ya ağ-lıyor, ya gülüyorum.

Neden sonra keşki böyle olmasaydım, keşki böyle ol-mak istemeseydim diye içim içimi yerken uyuya kalıyorum. Korkarım, senin de kafanı karıştırıyorum. Affet, n'apalım,

bu kâğıt kıtlığında yazdığımı çizip atmak yakışık almaya-
cak. Onun için o «keşki böyle olmasaydım, keşki böyle ol-
mak istemeseydim» cümlesini okuma! Okusan da bir şey
anlayacak değilsin a!

Dostun Anne

7 Aralık, 1942

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Chanuka ile St. Nicholas günleri bu yıl üst üste geldi,
bir gün aralıkla. Chanuka bayramı için fazla bir şey yap-
madık, birbirimize ufak tefek armağanlar verdik, mum
yaktık, hepsi o kadar. Mum yaktık, dediysem, on dakika,
mumdan yana pek fakiriz. İlahiler okuduktan sonra mum-
suz da idare ediliyor. Bay Van Daan tahtadan bir şamdan
yaptı, böylece her şey yolunca ayarlandı.

Cumartesi, St. Nicholas günü akşamı daha çok eğlendik.
Miep ile Ellie habire babamla fısıldaşa fısıldaşa bizi de me-
raklandırıdılar, anladık bir şeyler dönüyor ortada.

Doğruymuş tahminimiz. Saat sekizde tahta merdiven-
den inip zifiri karanlıkta koridora, ordan da küçük odaya
geçtik. (Öyle ürktüm ki, geriye dönecektim nerdeyse) o oda-
da pencere olmadığı için ışıkları yaktık. Ortalık aydınlanı-
verince, babam büyük dolabın kapağını açtı. «Aa, ne gü-
zel!» diye bağırarak bir ağızdan. Köşede St. Nicholas kâğı-
dıyla donatılmış bir sepet duruyordu, tepesinde de Arap
Peter'in bir maskesi.

Hemen sepeti yukarı çıkardık. İçinde herkes için ufak
bir armağan vardı, yanında da sahibine göre yazılmış ufak
bir şiir. Etekliği paçavradan yapılmış bir bebek düştü ba-
na. Babama defter koçanları... filan. Ne olursa olsun. İyi
etmişler düşündüklerine, böylece şimdiye kadar kutlama-
dığımız St. Nicholas gününde de bayram etmeye başlamış
olduk.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Bay Van Daan et, sosis, baharat üzerine çalışırmaış. Zaten bu ticareti iyi bildiği için babamın yanına girmiş. Şimdi artık sosisçilikte ustalığını gösterme fırsatı buldu.

Her ihtimale karşı, karaborsadan tabii, yığınla et ısımarlatmıştık. Sosis yapılmasının seyrine doyum olmuyor. Bir kere et iki üç defa makineden geçiriliyor, sonra kıyma içine ne konuyorsa, onlar karıştırılıyor, barsaklar şişiriliyor. Akşamleyin sosis etini tavada kızartıp sauerkraut'la yedik ama, Gelderland sosislerinin önce iyice kuruması lazım. Onun için iple tavana astık hepsini. Odaya kim girdiyse sergilenmiş çiğ sosisleri görünce, kâhkâhayı bastı, öyle komik oluyor ki!

Oda bir curcuna içindeydi! Bay Van Daan karısının önlüklerinden birini o heybetli göbeğine sarmış (büsbütün şişman görünüyor bu haliyle) etle haşır neşirdi. Elleri kana bulanmış öyle, kıpkırmızı yüzüne, lekelenmiş önlüğüne baksan, sahici kasap sanırdın. Bayan Van Daan da her şeyi bir arada yapma hastalığı nüksetmiş, bir yandan Hollanda'yı öğrenmeye çalışıyor, elinde kitabı, bir yandan çorbayı karıştırıyor, kocasını seyrediyor, arada bir de inleyip sıkılıyor, sakat kaburga kemiğinden yakınıyordu. Tohumla kaçmış kadınlar kocaman popolarını ufaltacağım diye böyle delice idman yapmaya kalkışırsa, böyle olur!

Dussel'in bir gözü iltihap yapmış, çayla banyo yapıyordu gözüne. Pencereden süzülen bir güneş ışını içinde yüzü, babam oturuyordu köşede ama, rahat ettiği yoktu, her geçen ona çarpıyordu bir kere. Üstelik, sanırım romatizmaları da azdı. Yüzünü hiç beğenmedim, kambur gibi öyle büzölmüş, üzüntülü bir hali vardı. İhtiyarlar yurdundakilere benzeyecek nerdeyse. Peter kedisine cambazlık yaptırıyordu odanın dört bir tarafında. Annem, ben, bir de Margot. Patates soyuyorduk, Van Daan'ı seyretmekten baş alamıyorduk ki doğru dürüst iş görelim.

Dussel dişçiliğe başladı. Sana ilk hastasıyla olan serüvenini anlatayım da bol bol gül! Annem ütü yapıyordu. Onun için Dussel'in ilk hastası olmak şerefi Bayan Daan'a düştü. Geldi, odanın ortasında bir iskemleye oturdu. Dussel, pürsiddiyet çantasını açıp, aletlerini çıkarmaya başladı. Bir yandan da dezenfekte edebilmek için kolonya, balmumu yerine de vazelin istedi bizden.

Bayan Van Daan'ın ağzını bir gözden geçirdi, iki de çürük buldu. Çürüklere bir dokundu mu görecektin Bayan Van Daan nasıl iki büküm oluyordu, bayılacak nerdeyse, can acısından anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu. Uzun bir muayeneden sonra (aslında ya iki ya üç dakika sürdü sürmedi) çürüklerden birini temizlemeye başladı. Ne mümkün! Bizim hasta ayaklarını kollarını deliler gibi oraya buraya sallamaya başladı. Dussel de güç attı kendini geriye, alet de Bayan Van Daan'ın ağzında kaldı.

Dananın kuyruğu o zaman koptu işte! Hastamız bir yandan (bağırabildiği kadar artık) haykırıyor, bir yandan da aleti ağzından çıkarmaya savaşıyordu. Alet de aksi gibi büsbütün çürüğün içine takıldı. Bay Dussel, elleri kalçasında komediyi soğukkanlılıkla seyrediyordu. Seyircilerin artakalanları gülmeden bir hal oluyordu. Bizimki de insafsızlık, değil Bayan Van Daan, kim olsa, o durumda feryadı basardı. Döne, yırtına, tekme ata, kollarını sallaya sonunda aleti ağzından çıkardı. Sonra da Dussel hiçbir şey olmamış gibi tedaviye yeni baştan başladı.

İşe de öyle kaşla göz arasında girişiverdi ki, Bayan Van Daan'ın yeni numaralar yapmasına meydan olmadı. Ama ömründe hiçbir zaman bu kadar asistanı olmamıştır. Eminim. İki asistan çok işe yarar. Van Daan ile ben işimizin üstesinden pekâlâ geldik. Bütün bu sahne Ortaçağ'dan kalma «Mütatabbib İş Başında» adlı resmi andırıyordu. Yazık ki hastanın sabrı tez tükendi, ateşte çorbası, ocakta yemeği derken, ucuz kurtardı kendini. Gelecek sefere artık dişlerinin çürüğünden daha ihtiyatlı söz açar.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Büyük büroda oturuyor, perdenin deliğinden dışarıyı seyrediyorum. Alaca karanlık, ama yazdığımı görecek kadar ışık var.

Gelip geçenleri seyretmesi öyle tuhaf oluyor ki! Hepsinin sanki büyük bir acelesi var, koşarmış gibi gidiyorlar. Bisikletlileri dersen, onları gözümle takip bile edemiyorum. Bisikletin üstünde kim olduğunu seçemiyorum.

Bu semtin halkı hiç de sevimli insanlar değil. Çocuklar hele, öyle pis ki, insan dokunmaya korkar. Tam burnu sümküklü kenar mahalle çocukları. Konuştuklarından da bir kelime anlamıyorum.

Dün öğleden sonra Margot ile yıkanıyorduk, dedim ki Margot'ya: «Tut ki şu geçen çocukları, bir oлта ile sokaktan yakalayıp olduğu gibi buraya sokup, birer birer yıkasak, elbiselerini temizleyip salıversek...» Margot sözümü kesti, «Yarın gene böyle pis, sünepe kılıkla ortaya çıkarlar, hiç merak etme!» dedi.

Ben de saçmalıyorum gene. Sade insanlar yok ki seyredecek, otomobiller var, gemiler var, yağmur var. En çok tramvayların dönemeç alırkenki gürültüsünü seviyorum.

Hani biz tekdüzen bir hayat yaşıyoruz da, düşüncelerimiz pek mi hareketli, pek mi değişik? Dönenip duruyoruz. Yahudilerden yiyeceğe, yiyecek meselesinden politikaya, hep aynı konular. Yahudilerden açıldı madem, söyleyeyim; dün perde arasından iki Yahudi gördüm. Gözlerime inanamadım. Öyle bir tuhaf oldum ki, onlara ihanet ettiğim yetmiyormuş gibi, şimdi de onların çektiği çileleri açıktan seyrediyorum diye bir üzüntüdür bastı içime. Karşıda bir duba evi var, bir kayıkçının ailesi oturuyor. Bir de ufak yaygaracı bir köpekleri var, havlamasından tanıyoruz, bir de rihtimde koştuğu zaman kuyruğunu seçebiliyoruz. Bak şuna! Yağmur da yağmaya başladı. Herkes şemsiyelerini açtı. Sade muşambalarıyla aradabir de şapkalarının arka

tarafı görünüyor. Zaten fazlasını görmeme de lüzum yok. Bir bakışta tanır oldum bütün kadınları, üstlerinde yeşil ya da kırmızı bir manto, ayaklarında topukları aşınmış kunduralar, kollarının altında bir torba, biliyorum hepsini. Yüzleri, ya düzgün ya asık, kocalarının o günkü durumuna göre...

Dostun Anne

22 Aralık, 1942

Salı

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme halkı Noel için adam başına fazladan bir çeyrek pound tereyağı verileceği haberinin sevinci içinde. Gazetelerde yarım pound deniyor ama, o vesika defterini hükümetten alan mutlu kişiler için. Bizim gibi hükümetten gizlenen, karaborsadan sekiz yerine ancak dört defter alacak kadar para bulan Yahudiler için değil.

Tereyağıyla herkes birşeyler pişirecek. Ben bu sabah birkaç bisküvitle iki kek yaptım. Yukarda bir faaliyetler gidiyor, annem, ev işleri bitinceye kadar yukarı çıkmamamı tembih etti.

Bayan Van Daan yatağında, sakat kaburgası ağrıyor-muş, bütün gün sızlanıp duruyor, boyuna sargı değiştiriyor, mırın kırın ediyor durmadan. Ayağa bir kalksa iyi olacak, eşyalarını toplar, ortalığa bir çeki düzen verir. Haklarını yemeyeyim, Allah için tertipli, çalışkan kadın, tabii orası burası ağrımadıkça. O zaman neşesi de yerine geliyor.

Bütün gün dinlediğim «sisst»lar yetmiyormuş gibi, oda arkadaşım Bay Dussel de geceleri başladı «sisst»a. Ona kal-sa, yatakta bile dönemeyeceğim bir taraftan bir tarafa! Aldırış bile ettiğim yok, gelecek safere ben de ona bir «sisst» çekeceğim karşılık.

İfrît ediyor beni, hele pazarları kör karanlıkta kalkıp, jimnastik yapması yok mu! Bir kere ışığı yakıyor hemen, ben zavalcılık, uyku sersemi ne yapacağımı şaşıyorum,

oraya dönsem olmuyor, buraya dönsem olmuyor, yatağımı genişletmek için başucuma konmuş sandalyeleri siper etmeye çalışıyorum olmuyor, saatlerce sürüyor bu işkence. Sözüm ona kaslarını gevşetmek için yaptığı bir iki kol sallama temriniyle Lord hazretlerinin idmanı sona eriyor, tuvalet faslı başlıyor. Ötesi berisi dört bir yana saçılmış halde, dört dönüyor odanın içinde. Kıravatını kaybetmiş, arar durur, oysa masanın üstünde. Sandalyelere çarpıyor, orayı burayı karıştırıyor, çekilir gibi değil kısacası.

İhtiyarları tutturdum bu sefer de, başını ağrıttım. Sızlanmaktan bir şey çıkmıyor nasıl olsa. Sonra dırıltı çıkmanın diye, lambanın prizini çıkarmak, kapıyı kapamak, beyin elbiselerini saklamak çeşidinden öğ tertiplerinden de vazgeçmem lazım. Gitgide uslanıyor muyum, dersin? Burada her şeyi akıl ölçülerine vuracaksın, her şeye boyun eğecek, her şeye eyvallah diyeceksin, dilini tutacaksın, filan. Bu gidişle harp bitene kadar akıl makıl kalmayacak bende, zaten olanı da şu kadarcık.

Dostun Anne

13 Ocak, 1943

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bu sabah gene aklım başımda değil, neye el sürdüysem, yüzüme gözüme buluşturdum.

Dışarda durum büsbütün kötülüyor. Gece gündüz demiyor, zavallı insanları, yanlarında beş on kuruş parayla, bir çantayla sürüp götürüyorlar. Yolda onlar da ellerinden ahnıyor. Aileler dağıtılıyor, çocuklar, kocalar birbirinden ayrılıyor. Çocuklar okuldan dönüp bir de bakıyorlar ki, anaları babaları kaybolmuş ortadan. Kadınlar pazardan döndüklerinde evlerinin kapanmış olduğunu, çocuklarının götürüldüğünü görüyor.

Hollandalılar da rahat değil, oğulları Almanya'ya gö-

türölüyor. Herkes korku içinde.

Her gece Hollanda'nın üstünden yüzlerce uçak geçiyor, Alman şehirlerini bombardımana gidiyorlar, taş taş üstünde kalmıyor. Her an Afrika'da, Rusya'da yüzlerce binlerce kişi ölüyor. Kimsenin bu yıkımın dışında kaldığı yok. Koca yeryüzü bir harp afetinin sarsıntısı içinde. Müttefiklerin durumu daha iyi ama, bütün bunların sona ermesine daha çok var.

Bize gelince, şanslı olduğumuz muhakkak. Milyonlarca insanın talihlilerindeniz. «Harpten sonra ne yapacağız?» diye tasarıya girecek kadar benciliz. Elimizdeki son meteliği biriktirip başkalarına yardım edeceğimize, harbin yıkıntısından arta kalanları düzenlemeye bakacak yerde, yeni pabuçların cici elbiselerin hayaliyle avunuyoruz.

Karşıda çocuklar incecik bir gömlek, bir kısa pantolonla bu soğukta dolaşıp duruyorlar. Ne şapka, ne palto, ne çorap var üstlerinde, kimsenin yardım ettiği yok onlara. Mideleri bomboş, içlerini bastırmak için kurumuş havuç kemiriyorlar, o da bulurlarsa. Buz gibi evlerinden, sokağa fırlıyorlar, okulları desen evlerinden beter. Hollanda'da işler öyle kötüledi ki, çocuklar sokakta gelip geçenleri durdurup dileniyorlar. Harbin yol açtığı sıkıntıları bir bir anlatsam saatler sürecek, kendim de büsbütün karamsarlığa sapacağım. Bu felaketler sona erinceye kadar susup oturmaktan başka çare yok. Yahudiler, Hristiyanlar bekliyor, hep bu harp bitsin diye. Kimi de var ki ölümünü bekliyor.

Dostun Anne

30 Ocak 1943, Cumartesi

Sevgili Kitty,

Hırsımdan deli olacağım. Gene de kendimi tutup ortaya vurmamam lazım. Avazım çıktığı kadar bağırmak, tepinmek, annemi bir terslemek, haykırmak istiyorum. Nedir bu benim çektiğim! Dakka geçmiyor ki, damarıma basmasınlar, kınamasınlar beni, bir kusur bulmasınlar, nasıl da yüzüme acı acı bakıyorlar, ok gibi içime işliyor. Yayları

ellerinde her dakika bir ok saplıyorlar vücuduma, kaçabilirsen kaç!

'Margot'ya, Van Daan'la Düssel'e, babama da bağırarak geliyor içimden: «Bırakın beni,» diye «rahāt bırakın beni! Hiçdeğilse bir gece gözyaşlarıyla yastığımı sırsıklam etmeden uyuyabileyim! Bırakın beni gideyim! Sizden, buradan ayrı bir yer! En iyisi dünyadan gideyim!» Söyleyemiyorum ama. Umutsuzluğumu onlara göstermemek zorundayım. Kendi elleriyle açtıkları yaraları onlardan gizlemeye gayret ediyorum. Sözde beni avutmak için yanıma yanaşmaları, şaka yapmaları yok mu, büsbütün kanıma dokunuyor, bağırasım, ağlayasım geliyor. Konuşursam, gösteriş yapmak istediğimi sanıyorlar, susarsam, gülünç buluyorlar beni, karşılık verirsem kaba kız oluyorum; akılcıca bir şey ortaya atsam sinsi, yorulsam miskin, yemekte bir lokma fazla bir şey yedim mi de, bencil sayılıyor, aptal, budala, korkak, kurnaz ne kılıklara sokmuyorlar ki beni! Bütün gün kendimin ne çekilmez bir çocuk olduğunu dinlemekten bir hal oldum, ciddiye almaz gibi görünüyor, içime atıyorum üzüntümü. Yoksa nasıl üzgünüm, bilmezsin. Tanrıdan beni değiştirmesini diliyorum, n'olur başka türlü bir insan olayım da bari herkesin öfkesini üstüme çekmeyeyim. Bu da olacak gibi değil. N'apayım ben de böyle yaradılmışım, biliyorum kötü insan da değilim, herkesi elimden geldiği kadar hoşnut etmeye çalışıyorum ama, onlar anlamıyorlar. İşi alaya vuruyorum, çünkü onların beni ne kadar üzdüklerini göstermek istemiyorum. Kaç kere söyledim, hiç yoktan beni azarladığında anneme dikeldim, dedim ki: «Ne söylerseniz söyleyin, umurumda değil. Bırakın beni, nasıl olsa düzelmem bundan sonra.» O zaman da tabii kabalık ettiğimi, serkeşlik ettiğimi söylediler, iki gün yüzüme bakmadılar. Derken unutuldu hepsi, eskisi gibi muameleye başladılar. Bir gün ağzımdan bal, ertesi gün de zehir saçma bana göre iş değil. En iyisi kendi içime kapanır, onlar beni nasıl hor görüyorlarsa ben de onları hor görürüm. Ah bir yapabilsem bunu!

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Çoktandır aramızda geçen kavgaları anlattığım yok ama, durum eskisi gibi. Dussel önce pek şaşaladı ama, şimdi o da alışıyor bu çekememezliklere, umursamaz oldu. Margot ile Peter'e genç demeye bin şahit lazım. İkisi de öyle uyuşuk, cansız şeyler ki! Onların yanında ben göze batıyorum. Ağızlarına pelesenk ettiler: «Margot ile Peter böyle şey yapıyor mu bak! Onlara benzesene biraz!» deyip duruyorlar ama, ben Margot gibi olmak istemiyorum ki! Yumuşak başlı, pasif, herkesin dediğine peki, diyen, her şeye razı bir insan o. Ben daha sağlam karakterli bir çocuk olmak istiyorum. Söylemiyorum bunları kimseye. Alay edecekler, iyisi mi ağzımı kapatır otururum. Sofrada hava epiy gergin gene, Allahtan arada bir çorbacılar geliyor da, dırıltı yatıyor azıcık. Çorbacılar, yemek zamanı ofisten gelip, bir kap çorba içenler. Bugün gene Bay Van Daan, Margot'nun iştahsızlığından söz ediyordu. «Vücutum bozulmasın diye böyle az yiyorsun, her halde,» diye Margot'ya takılıyordu. Her zaman Margot'nun tarafını tutan annem de bağıra bağıra demez mi! «Yetti artık sizin bu budalaca gevezelikleriniz!» Bay Van Daan kıpkırmızı kesildi, gözlerini indirdi, bir şey söylemedi. Son günlerde olmadık şeylere gülmeye başladık, işarete bakıyoruz hani kâhkahayı basmak için. Bayan Van Daan demin daha yeni bir saçma yumurtladı. Babasıyla nasıl iyi geçindiklerini, kendinin ne civelek bir kız olduğunu filan anlatıyordu. Babası ona öğüt verirmiş, gezip tozduğun adamlar işi azıttığı zaman, «Beyefendi, unutmayın, ben de bir hanımefendiyim,» de, dermiş. Sözüm ona beyefendi de bunun ne demeye geldiğini anlarmış. Bizimkiler pek beğendiler bu nükteyi, bir kâhkaha, bir kâhkaha... O pısı- rık Peter bile insanı güldürüyor bazen. Nedense anlamını bilmediği yabancı kelimelere merakı var çocuğun. Geçen gün büroya birileri geleceği için helaya gitmiyorduk. Peter çok sıkışmış, çaresiz gitmiş helaya, yalnız işini bitirdik-

ten sonra sifonu çekmemiş. Kibarlık edecek ya, helanın kapağına da bir kâğıt ilâştirmiş. «S.V.P. koku.» yazmış üstüne. «Dikkat, koku!» diyecek sözde! S.V.P.'nin «dikkat» anlamına geldiğini sanırmış. Ne bilsin S.V.P.'nin «lütfe» demeye geldiğini!

Dostun Anne

27 Şubat, 1943

Cumartesi

Sevgili Kitty.

Pim «Neredeyse ikinci cephe açılır» diyor. Churchill zâtürreye yakalandı ama, atlattı tehlikeyi. Hindistan'ın özgürlük şampiyonu Gandhî bilmem kaçınıcı orucuna başladı. Bâyan Van Daan alın yazısına inandığından söz ediyor ama, toplar gürüldemeye başladığı zaman da en çok korkan o. Yiğit kadın Allah için!

Henk, piskoposun el altından dağıttırduğu mektubun bir kopyasını da bize okuyalım diye getirdi. Güzel şeyler söylemiş, insanı yüreklendiriyor. «Hollanda halkı,» diyor, «düşmanı yurdumuzdan atıncaya kadar durup dinlenme yok! Herkes elindeki silahla yurdunu, yurttaşlarını, dinini selâmete ulaştırmak için çarpışıyor. Elinizden geleni yapınız, geniş yürekli olun! Açık elli olun! Tanrı sizinle birliktir.» KİLİSENİN MİTHRABINDAN böyle konuşuyorlar demek. Bir yararı olur mu bunun acaba? Belki ama, bizim dinden insanlara değil.

Başımıza neler geldi biliyor musun? Evin sahibi Kraler ile Koophuis'e bildirmeden evi satmış. Bir sabah yeni evsahibi, yanında bir mimarla evi gözden geçirmek için çıktı geldi. Allahtan Bay Koophuis ordaymış, Gizli Bölme dışında her yerleri göstermiş onlara. Ara kapının anahtarını unuttuğu bahanesiyle tehlikeyi savuşturmuş. Ev sahibi yeneden boy göstermedikçe emniyettediriz şimdilik. Bir de gelir Gizli Bölme'yi görmek isterse, o zaman işte işimiz bitik.

Babam Margot ile bana bir iş kutusu verdi. Hangi kitapları okuduğumuzu, bunları hangi yazarların yazdığını hep kartlara geçireceğiz. Kitap saraylarındaki fiş kutuları gibi bir şey. Ben sonra yabancı kelimeler için de bir not defteri tutuyorum.

Sofrada tereyağ ile margarin yeni biçim bölünmeye başlandı. Herkesin payına düşen tabağına ayrı ayrı konuyor. Bence Van Daan'lar haksızlık ediyorlar, çoğu zaman annemle babam da kavga çıkarmaktan korktukları için seslerini çıkaramıyorlar. Yazık, böyle insanlara karşı kısasa kısas hareket etmek gerek.

Dostun Anne

10 Mart, 1943

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Dün akşam elektrikler kontak yaptı. Üstüne de toplar ha babam gürledi durdu. Uçaklardan, bombardımandan yana korkumu bir türlü yenemedim. Hemen her gece babamın koynuna sığınıyorum. Çocukça bir şey belki ama, bu iş bildiğin gibi değil. Uçaksavar toplarının gürültüsü öylesine ki, bir satır laf etsen duyuramıyorsun karşındakine. Kaderci Bayan Van Daan korkusundan ağlayacaktı neredyse. «Yarabbi nedir bu böyle! Nasıl da kıyasıya ateş açıyorlar!» deyip duruyordu. «Çok korkuyorum,» dese ya mübarek!

Mum ışığında karanlıktaki kadar korkmuyor insan. Nöbet gelmiş gibi her yanıma bir titreme almıştı. Babama mum yak diye tutturdum, dinlemedi. Karanlıkta oturduk hep. Derken makineli tüfekler girişti işe. Toptan da kötü onlar. Annem yataktan fırladığı gibi mumu yaktı. Babam fena öfkelenildi. Anneme söylenince o da, «Anne'yi ne sanıyorsun sen?» dedi. «Kırk yıllık asker değil ya bu kız!» Babam da ağzını kapattı.

Sana Bayan Van Daan'ın ödlekliliklerinden söz etmedim, değil mi? Gizli Bölme'yi iyice tanıyacaksan bunsuz olmaz. Bayan Van Daan'ın ne yiğit kadın olduğunu da anlatayım

da bilgin tamam olsun. Bir gece kadıncağız «Hırsız var!» diye tavan arasını ayağa kaldırdı. Hırsızların ayak seslerini işitmiş sözde. Ossaat kocasını uyandırmış ama, o arada hırsızlar ortadan kaybolmuş. Bay Van Daan'ın ses adına işitebildiği karısının güm güm atan yüreğinin çarpıntısıymış. «Ah! Putti, ah!» (Putti diyor kocasına) deyip duruyordu. «Sosisleri, fasulyeleri alıp götürmüştür domuzlar. Peter'e ne yaptılar acaba?» Derken Bay Van Daan, «Herhalde Peter'i çalmamışlardır, merak etme! Bırak da biraz uyuyayım, ne olur!» demiş. Bayan Van Daan öyle ürkmüş ki o gece sabaha kadar gözünü bile kırpmamış. Birkaç gece sonra Van Daan ailesi birtakım yaban seslerle ayağa kalkar. Peter elinde bir elektrik feneriyle tavan arasına çıkar. Bir koşuşma, bir koşuşma. Neymiş meğer bunlar, biliyor musun? Bir alay fare azmanı. Hırsızların kimin nesi olduğu anlaşıldıktan sonra Moushi'yi geceleri tavan arasına saldı, davetsiz konuklar o zamandan beri bir daha teşrif etmediler. Birkaç akşam önce Peter eski gazete almak için çatı arasına çıktıydı. Merdivenlerden inmek için tavanarasının kapağını tutmak lazım sıkıca. Bizimki de nereye uzattığına bakmadan rastgele bir yere dayayacak olmuş elini. Sen misin dayayan; acıdan, korkudan gümbür attı kendini aşağı. Meğer o koca sıçanlardan birine doğru uzatmamış mı elini. Hart diye ısırınca sıçan bizimki yüzü gözü kâğıt gibi çıktı ortaya, dizleri tutmuyordu, tiril tiril öyle! Üstü başı, pijamaları kan içinde. Hani o sıçanları okşaması iğrenç olmasına iğrençken, bir de elini kaptırdı mı, o pis hayvanlara, kimbilir ne eğlenir insan!

Dostun Anne

12 Mart, 1943

Cuma

Sevgili Kitty,

Sana birini takdim edeceğim: Frank Ana, Gençlik Hakları Savunucusu! Annem gençlik diyor da başka bir şey demiyor. Hemen her meselede gençliğin tarafını tutuyor, gü-

rültü patırdı derken istediğini de yaptırıyor. Bir kutu dil balığı konservesi bozulmuş, Moushi ile Boche'a ziyafet! Boche ile tanışmadın sen daha. Biz gelmeden önce de buradaymış. Bu siyasi adı da nerden geliyor, biliyor musun? Bir vakitler firmada iki kedi varmış. Biri bu, depoda yaşayan, bir de tavan arasının kedisi. İki kedi arasına karşılaşmışlar; daha doğrusu kapışmışlar. Her zaman kavgayı çıkaran bu, depo kedisi, sonunda dayağı yiyen de o. Bunun için işte depo kedisine Almaneri, yani Boche adını takmışlar, öbürüne de, İngiliz ya da Tommy demişler. Tommy ortadan 'kaybolmuş bir zaman sonra. Şimdi aşağı inince Boche ile oynuyoruz.

Öyle çok fasulye yedik ki, uzaktan fasulye gördüm mü midem bulanır oldu. Bakamıyorum bile. Akşam yemeklerinde ekmek yok artık. Babam demin kendini iyi hissetmediğini söyledi. Gözleri öyle üzüntülü, yaşlı gibi adeta, zavallı-cık.

Son günlerde Ina Boudikier Bakker'in yazdığı «Kapı Çalındı» adlı kitabı elimden bırakamıyorum. Bir ailenin hayatı; çok da iyi anlatılmış. Üst yanı harp üstüne, yazarlar üstüne, kadınların eşitliği konusu üstüne, sarmıyor beni pek.

Almanya'ya korkunç kava hücumları yapılıyor. Bay Van Daan'ın neşesi yok gene, sigara yokluğundan hep. Konserve sebzeleri açmaya başlayalım mı yoksa daha bekleyelim mi diye yapılan tartışma sonunda bizim taraf kazandı davayı.

Kunduraların hiçbirisi ayağıma sığmıyor, sade ski pa-buçları var, onların da ev içinde bir faydası yok ki. 6.50 florine alınan bir çift sandal ancak bir hafta dayandı, ıskartaya çıktı sonra. Belki Miep tezgâh altından doğru dürüst bir şey koparabilir. Babamın saçlarını kesmem zamanı geldi. Pim pek memnun, harpten sonra, berbere filan gitmeyecekmiş, «Nasıl olsa kızım onlardan iyi kesiyor,» deyip duruyor. Arada bir kulağını makasa kaptırırveriyorum, o başka.

Dostun Anne

18 Mart, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Türkiye harbe girdi. Herkeste bir heyecan bir heyecan. Merakla haber bekliyoruz.

Dostun Anne

19 Mart, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Bir saat sonra hep hayal kırıklığına uğradık. Meğer Türkiye daha harbe girmemiş. Bakanlardan biri yakında tarafsızlıktan vazgeçeceklerini söylemiş, hepsi o kadar. Kral Sarayının karşısındaki Dam Meydanında bir gazete müvez-zii «Türkiye İngiltere'nin safında» diye bağırmaya başlamış. Halk elinden kapışmış gazeteleri. Bu sevinçli haberin bize ulaşması da bu yoldan oldu. 500 ile 1000 gilderlik banknotlar tedavülden kaldırıldı. Karaborsacılarla mücadele için bir yandan da şurdan burdan karaborsa parası ele geçirmiş olanlarla, Gestapodan gizlenen kimselere karşı bu tedbir. 1000'lik bir banknotu değiştirmeye bankaya gittiğin zaman nereden aldığını açıklamak zorundasın. Vergileri ödemek için gelecek haftaya kadar sade kullanılabilecek. Dussel'e elden düşme, modası geçmiş bir dışçı matkabı buldular. Yakında benim dişlerimi de bir elden geçirecek. Führer Aller Germanen, radyoda yaralı askerlerle konuştu. Konuşamaz olsaydı keşki. Sorusu, karşılığı aşağı yukarı şöyle bir şey:

«Adım, Heinrich Schöppel.»

«Nerde yaralandın?»

«Stalingrad dolayında.»

«Nerenden yaralısın?»

«İki ayağım dondu. Sol bacağım da mafsallardan biri kırık.»

Radyodaki bu kukla oyunu işte böyle sürdü gitti. Yaralıları sözüm ona yaralarından gurur duyuyorlardı, ne kadar çok olursa, o kadar iyi! Yaralılarından biri Hitler'in elini sıkabilme şerefine erdiği için öylesine heyecanlandı ki (el sıkacak eli kaldı mı kalmadı mı, orası belli değil tabii) dili tutuldu, kekeleyi durdu.

Dostun Anne

25 Mart, 1943

Perşembe

Sevgili Kitty,

Dün annem, babam, Margot, ben kendi halimizde oturuyorduk bir arada. Peter içeri girdi, babamın kulağına bir şey fısıldadı. İşittiğim kadarı, depoda varillerden biri devrilmiş, birisi şimdi kapının orada dolanıp duruyormuş. Margot da işitmiş aynı şeyi ama, babamla Peter dışarı fırladıktan sonra beni yatıştırmaya girişti. Rengim bembeyaz kesilmiş.

Üçümüz de korku içinde beklemeye başladık. Bir iki dakika sonra Bayan Van Daan yukarı çıktı, özel büroda radyo dinliyormuş. Babam gelip radyoyu kapatıp usulca yukarı çıkmasını rica etmiş. Bilmezsin, nasıl oluyor, insan çıt bile çıkarmamak istedi mi, köhne merdivenlerin gıcırdayacağı tutuyor. Beş dakika sonra Pim ile Peter görüldü, saçlarının diplerine kadar ağarmışlar tozdan, anlattılar başlarından geçenleri.

Merdivenin altına saklanmışlar, beklemeye koyulmuşlar; ne gelen var ne giden. Derken, efendim, güm güm diye üst üste iki gürültü duymuşlar, kapılara vuruluyormuş gibi. Pim fırladığı gibi yukarı çıkmış. Peter Dussel'e haber iletmış, o da gürültü patırdı, neden sonra yukarı çıkabilmiş. Sonra da pabuçlarımızı çıkarıp Van Daan'ların oraya gittik. Bay Van Daan bronşitti, ondan yatağına çekilmiş, başı ucuna sokulup, durumu anlattık.

Van Daan öksürdükçe, karısıyla beni bir korkudur alıyordu, düşüp bayılacağız nerdeyse. Sonradan bir fikir attı ortaya birimiz, hastaya kodeini dayadık, öksürük yatıştı. Beklemeye başladık gene, bekledik, bekledik, ses seda çıkmadı. Düşündük sonra, herhalde hırsızlar ayak seslerini işitince tabana kuvvet kaçtılar deyip işin içinden çıktık.

Yalnız işin aksi tarafı, aşağıdaki radyo açık kalmıştı, etrafında da dizili sandalyeler. Hem de radyonun düğmesi İngiltere'ye çevrik. Kapıyı zorlasalar pasif korunma memurları, durumu farkedip polise haber verdiler mi, o zaman işte ayıkla pirincin taşını. Van Daan kalktı ayağa, paltosunu sırtına geçirip yola düştü, ardından babam, en arkada da Peter, elinde her ihtimale karşı bir çekiç. Yukarıda da hanımlar, (Margot ile ben de dahil) beyler beş dakika sonra gelip, işlerin yolunda gittiğini söyleyinceye kadar soluksuz bekledik.

Helada bir süre suyu açmamayı, sifonu çekmemeyi kararlaştırdık. Heyecandan hepimizin midesi allak bullak olmamış mı sana, sıram sıram helaya teşrif ettikçe halimizi bir düşün.

Böyle bir şey olmaya görsün, ardından sürüyle aksilik de bir arada geliyor. Hepimize güven veren saat de saat başını vurmamaya başlamaz mı! İkincisi: Bay Vossen daha önceki akşam her zamankinden erken kalktığı için, Elli'nin anahtarı bulup bulamadığını da bilemiyorduk. Ya kapıyı kapamayı unutmuşsa? Vakit de bir türlü geçmiyordu, diken üstünde oturuyorduk. Bütün avuntumuz, saat sekizde hırsızların gürültüsünden sonra evde çıt çıkmamış olmasıydı. Öbür yandan düşündük de içimiz biraz rahatladı, böyle erken saatte, herkesin sokaklarda dolaştığı bir sıra hırsızlar soyguna gelir miydi ki? Hem belki de deponun bekçisi paydos etmemiştii daha, telaş içinde böyle bin türlü uğursuz şey aklımıza gelmişti, duvarlar ince, bizde yürek selanik, insan gözünde büyütüyor her şeyi.

İçimize biraz su serpildikten sonra yataklarımıza çekildik ama, kimseyi uyku tutmadı. Babam, annem, Bay Dussel uyanıktı hep. Yalanım yok, ben de sabaha kadar gözümü

kırpmadım. Sabah olunca erkekler aşağı inip, kapı kapalı mı değil mi? diye bakmaya gittiler. Her şeyler yolundaymış. Sonradan gelenlere bu sinir bozucu olayı inceden inceye anlattık, alay ettiler bizimle. Ama böyle şeylere sonradan, her iş olup bittikten sonra gülmesi kolay. Bir Elli oldu bizi ciddiye alan.

Dostun Anne

27 Mart, 1943

Cumartesi

Sevgili Kitty,

Steno kursunu bitirdik, şimdi hız üstüne temrine başladık. Pek bir bilgin kesiliyoruz değil mi? Sana vakit geçirmek için nelere başvurduğumuzu bir anlatsam, şaşırırsın. (Vakit öldürmek için demek daha doğru; hani burdan çıkma zamanı bir gün önce gelsin diye, günleri gözü kapalı geçirmekten başka bir kaygımız yok.) Mitoloji delisi oldum, özellikle, Yunan ve Roma Tanrıları. Bunun geçici bir merak olduğunu söyleyip duruyorlar. Kim görmüş olacak kadar çocuğun Mitolojiye merak saldığını? Görsünler işte, ben yaşıta çocuklar da Mitolojiyi sevebilirmiş demek!

Van Daan'ın soğuk algınlığı sürüyor. Daha doğrusu gıcık geliyor, hepsi o kadar. Öyle bir mesele ediyor ki bunu. Papatya suyuyla gargaralar mı yapmıyor, boğazını mürle mi silmiyor! Göğsünü, burnunu, dişlerini hep okalıptüs ile ovuyor. Gene de keyfi bozuk beyefendinin.

Alman kodamanlarından Reuter bir söylev verdi. «Bütün Yahudiler, 1 Temmuzdan önce Alman işgali altındaki ülkelerden temizlenmeli,» diyor. «1 Nisanla 1 Mayıs arası Utrecht eyaleti temizlenecek. (Yahudiler sanki tahtakurusuydu.) Mayıs 1 ile Haziran 1 arası da Güney ve Kuzey Hollanda eyaletleri temizlenecek.» Bütün bu zavallı insanlar hasta sakat sürü hayvanları gibi mezbahalara yollanılacak. Fazla konuşmayayım bu konuda, kötü düşler görü-

yorum sonra geceleri.

Sana iyi bir haber vereyim: Almanların İşçi Mübadelesi Dairelerinden birini baltalayıcılar tutuşturdu. Birkaç gün sonra Kayıt Bürosu da yandı kül oldu. Alman üniforması giymiş adamlar muhafızları temizlemişler.

Dostun Anne

1 Nisan, 1943

Perşembe

Sevgili Kitty,

Nisan balığı yapıyorum sanma. Tam tersi, diyeceklerimin şakayla ilgisi yok: «Felaketler yalnız gelmez» sözü var ya, yerden göğe haklı. Gelip bize sevinç aşılayan Bay Koophuis bir mide kanaması geçirdi, en azından üç gün yataktan çıkamayacak. Elli de gribe yakalandı. Bay Vossen gelecek hafta hastaneye yatacak, ülseri var galiba. Bunların üstüne de babamın Bay Koophuis ile başlıca noktalarını tartıştığı önemli iş görüşmeleri başlamak üzere. Bay Kraler'e her şeyi birer birer anlatmaya vakit kalmadı.

Beklenen bey geldi. Daha konuşmalar başlamadan önce bile babam, kendi kendini yiyordu. «Ah bir orda olsam, iki adımlık yer, bir aşağı inebilsem!» deyip duruyordu. «Ne ye,» dediler, «gidip kulağını dayamıyorsun yere? İşitilir burdan konuştukları.» Babamın yüzü aydınlanıverdi. Dün sabah saat onbuçukta Margot ile Pim (iki kişi daha iyi duyar diye) yere uzanıp dinleme postasına başladılar. Konuşmalar öğleden sonraya kadar uzadı. Ama gerisini dinleyecek halde değildi babam, orası burası tutulmuştu öyle acayip bir durumda saatlerce kalmaktan. Saat iki buçukta pasajdan sesler geldiğini duyar duymaz Margot ile yerimizi aldık. Konuşmalar öyle ağdalı öyle sıkıcıydı ki, uyuya kalmışım oracıkta. Margot aşağıdan işitirler diye, değil konuşmaya beni dürtmeye bile çekinmiş. Bir yarım saat kadar

uyumuşum, gözlerimi açınca bir üzüldüm ki, konuşmalar-
dan aklımda hiçbir şey kalmamış. Allahtan Margot daha
dikkatli davranmış.

Dostun Anne

2 Nisan, 1948

Cuma

Sevgili Kitty,

Ah, bir bilsen, adıma bir kara daha sürüldü. Dün gece yatakta babamı bekliyordum, gelsin de birlikte dua okuyalım diye. Annem girdi içeri, yatağımın kenarına oturdu. «Anne,» dedi, «baban gecikecek, bu gece de duanı benimle oku, olmaz mı, yavrum,» Ben de, «Olmaz, anne,» diye karşılık verdim.

Annem ayağa kalktı yatağın yanında bir an durdu, yavaşça kapıya doğru gitti. Sonra ansızın dönüp, yüzü gözü birbirine karışmış bir halde, «Kızımıyorum, kızmak istemiyorum, dargın değilim, zorla güzellik olmaz, biliyorum,» dedi. Dışarı çıkarken gözleri yaşarmıştı.

Yerimden kımıldamadım ben. Onu öyle terslemekle büyük bir kabalık ettiğimi anlamıştım ama, iş işten geçmişti. Üstelik başka türlü de cevap veremezdim ki. Elimde değil. Anneme acı mıştım, hem de çok acı mıştım. Çünkü ilk defa olarak benim soğuk durmama üzüldüğünü görmüştüm. «Zorla güzellik olmaz» derken yüzünden keder aktığı gözümünden kaçmamıştı. Gerçeği ortaya vurmak güç ama, ne yapalım gerçek de bu. Kendi beni tersledi, kendinden uzaklaştırdı, yersiz sözleriyle kaba saba şakalarıyla beni soğuttu. Öyle ki şimdi istediği kadar sevgi göstermeye kalksın, elimde değil yumuşayamıyorum. Nasıl ben onun acı sözlerine vaktiyle üzülmüşsem şimdi de o aramızda sevgi adına bir şey kalmadığını anladığı zaman üzülüyor. Bütün gece ağladı. Babam yüzüme bakmıyor. Bir an için gözü bana kaysa bile, gözlerinden bana, «Nasıl böyle katı yürekli ola-

bildin? İnsan annesini böyle üzer mi hiç?» demek istediğini anlıyorum.

Özür dileyim bekliyorlar. Elimde değil ki ama. Ben gerçeği söyledim, annem de bunun böyle olduğunu ergeç anlayacaktı. Annemin 'gözyaşlarına, babamın acı acı bakışlarına aldırılmaz görünüyorum, öyleyim de, çünkü ikisi de benim ötedenberi duyduğum şeylerin ilk defa farkına vardılar. Anneme üzüliyorum ama, bana karşı aldığı tavrın karışıklığını gördüğünü anlaması zamanı gelmişti. Ben susuyor, kendimi ağıra çekiyorum. Gerçekten, gerçeği ortaya koymaktan çekinmeyeceğim artık. Ne kadar tez olursa o kadar iyi. Daha sonra işitip, daha çok üzüleceklerine şimdiden öğrensinler, böylesi daha iyi.

Dostun Anne

27 Nisan, 1943

Salı

Sevgili Kitty,

Bir kavgadır gidiyor evde. Babamla Van Daan'lar, benle annem, annemle Bayan Van Daan, herkes kavgalı birbiriyle. Ne eğlenceli değil mi? Tam yaşanacak hayat. Anne'nin malum kusurlar listesi gene ortaya döküldü, büsbütün de şişirildi.

Bay Vossen, Binnengasthuis Hastanesi'ne kaldırıldı. Bay Koophuis yataktan kalktı, kanama çabuk durmuş. Hayır, bürosunun yangından gördüğü zararlara itfaiyecilerin tüy diktiğini anlattı. Yangını söndüreceğiz diye hortumu tutunca içeri, su basmış ortalığı. Oh olmuş!

Carlton Otelı tuzla buz oldu. Yangın bombalarıyla yüklü iki İngiliz uçağı Alman Subay Kulübünün tâ üstüne düştü. Vijzelstraat - Singel köşesi yandı kül oldu baştan aşağı. Alman şehirlerine yapılan hava hücumları günden güne ağırlaşıyor. Sakin bir gece geçirdiğimiz yok. Uykusuzluktan gözlerimin altı mosmor oldu. Aldığımız gıda da yetersiz.

Kahvaltıda kuru ekmekle kahve. Yemeklerde bir on beş gün peşpeşine, ispanakla, lahanâ. Yirmi santim boyunda patatesler, tatlı tatlı öyle, kimi de küf kokuyor. Kim şöyle eşaslı bir yemek yemek istiyorsa, bizim Gizli Bölmeye şeref versin! Yukarkiler fena halde şikâyetçi, bizler fazla oşarmıyoruz. 1940'ta dövüşmüş veya askere alınmışların hepsi harp esiri olarak Führrer'e hizmete çağırıldı. Galiba çıkarmaya karşı tedbir diye düşündüler bunu.

Dostun Anne

*1 Mayıs, 1943
Cumartesi*

Sevgili Kitty,

Burda yaşadığımız hayatı bir gözümün önünden geçiriyorum da, geri kalan Yahudilerin çektikleri yanında bizim durumumuz, bayağı cennetten bir köşe. Gene de eski hayatta döneceğimiz zaman geldiğinde, şimdiki halimiz gözümün önüne gelecek de, evimizde güzel güzel yaşayan bizim gibi bir ailenin bu hallere nasıl düştüğüne şaşacağım eminim. Bununla oturup kalkışımızı, yaşayış şeklimizi belirtmek istiyorum. Buraya geldik geleli, bir muşamba örtü var kullandığımız, kullanıla kullanıla yüzüne bakılacak hali kalmadı. Kirli bir bulaşık beziyle aradabir temizlemeye çalışıyorum ama, ne fayda. Daan'lar bütün kış tek bir çarşafı yatıp kalktılar. Yıkanamıyor çünkü, sabun yok. Verdikleri sabun yetmiyor. Çeşidi de kötü mü kötü. Babamın pantolonunun arkası pırıl pırıl, boyunbağı da takılmaz hale geldi. Annemin korsası ikiye ayrıldı bugün, tamir de edilecek gibi değil, öylesine aşınmış ki. Margot da en azından iki numara küçük sutyenlerle gezmek zorunda.

Annemle Margot kışı birlikte üç gömlekle idare ettiler. Benimki de öyle kaldı ki karnıma kadar anca iniyor.

Tabii bütün bunlara katlanılabilir. Ama aradabir aklıma geliyor da, bir tuhaf oluyorum. Bizler ki, benim don-

larımdan tut, babamın diş fırçasına kadar, eski püskü şeyler kullanmaya alıştıktan sonra, harpten önceki duruma nasıl alışıcağız?

Dün gece gene öyle gürültü oldu ki, dört kere eşyalarımı topladım, açtım. Bugün kaçacak olursak diye, lüzumlu eşyalarımı bir el çantasına yerleştirdim. Ama annem haklı olarak, «Peki ama, nereye kaçacaksın?» dedi. Hollanda'yı memleketin birçok yerlerinde yapılan grevler için cezalandırıyorlar. Sıkıyönetim ilan edildi. Herkese bir kupon ek-sik tereyağ veriliyor. Siz misiniz yaramazlık eden! demek istiyorlar sözüm ona.

Dostun Anne

18 Mayıs, 1943

Salı

Sevgili Kitty,

Alman ve İngiliz uçakları arasında korkunç bir hava savaşı seyrettim. Yazık, müttefik havacı ateş almış uçaklarından atlamak zorunda kaldı. Halfweg'de oturan sütçümüz yol kenarında dört Kanadalı görmüş, bunlardan biri su gibi Hollandaca konuşuyormuş. Bizim sütçüden ateş istemiş, aslında altı kişi olduklarını söylemiş. Pilot uçakla yanmış gitmiş, beşinci de bir yerlere gizlenmiş. Az sonra Alman polisi gelip Kanadalıları alıp götürmüştü. O tüyler ürpertici paraşüt atlamasından sonra, nasıl böyle soğukkanlı olabiliyorlar, şaşıtım doğrusu.

Havalar ısındı, gene de çöpleri yakmak için ocağı tutuşturuyoruz. Çöp kutularına bir şey koyamıyoruz, bekçi görür diye. Ufacık bir şey yüzünden yakayı ele vermemek için, çok dikkatli olmamız gerek.

Bu yıl diploma almak isteyen, ya da üniversiteye devam etmek isteyen öğrenciler, Almanlar'a dost olduklarını, Yeni Nizam'ı beğendiklerini gösteren bir belge imzalamak zorunda bırakıldı. Yüzde sekseni diretti. İşin acısını çekti-

ler. Belgeleri imzalamayan bütün öğrenciler Almanya'daki çalışma kamplarına sürüldü. Memleketin gençliğinden hayır kalmayacak böyle giderse. Çalışma kamplarında halleri nice olur? Annem dün gece gürültüye dayanamayıp pencereyi kapattı. Ben babamın yatağındaydım. Ansızın Bayan Van Daan yukarda yatağından fırladı, bir yerini köpekleri Moushi ısırmış gibi. Ardından bir kııştıdır koptu. Yatağımın yanına bir yangın bombası düştü sandım. «Işığı yakın, ışığı,» diye bağırdım. Babam elektriği açtı. O anda odanın alevlerle örtüleceğini sanmıştım. Bir şey olmadı. Hep birlikte olup bitenleri görmek üzere yukarı çıktık. Van Daan'lar pencerenin aralığından bir kırmızılık görmüşler, Bay Van Daan yakınlarda yangın çıktı sanmış, karısı da bizim ev tutuştu sanmış, yataktan zor atmış kendini, tir tir titriyormuş dizleri. Baktık görünürde bir şey yok, yataklarımıza döndük.

Bir çeyrek geçti geçmedi, ateşe başladılar yeniden. Bayan Van Daan gene ayağa fırladı, aşağı, Dussel'in odasına geldi. Kocasından bulamadığı desteği Dussel'in odasında aradı olacak. Dussel, onu «Gel yavrum, benim yatağıma gel!» diye karşıladı. Hepimiz birden gülmeye başladık işitince bu sözleri. Gürültü de kesildi, az sonra, Bayan Daan da biz de yatıştık.

Dostun Anne

13 Haziran, 1943

Pazar

Sevgili Kitty,

Babamın benim doğum günüm için yazdığı şiiri sana okumak isterdim. Almanca şir yazar babam. Doğum günümde beni iyice şımarttılar, kucakla armağan geldi. En sevdiğim konu olan Yunan Mitolojisi üstüne kocaman bir kitap getirdiler. Şekerden, çikolatadan yana da şanslıyım. Herkes sandığının dibinde ne varsa, toplayıp getirdi. O ka-

dar yüz verdiler ki, bana, ben bu kadarına layık değilim diye utanıyorum bayağ.

Dostun Anne

*15 Haziran, 1943
Salı*

Sevgili Kitty,

Bu arada bir sürü şey gelip geçti başımızdan, ama gevezeliğimle başını ağrıtmaktan çekiniyorum. Hani lafı biraz kısa kesse, diyeceksin gibime geliyor. Onun için, bu seferlik olsun, olup bitenleri kısaca anlatayım.

Bay Vossen'in ince barsak ülserini ameliyat edemediler. Yatırmışlar adamcağızı ameliyat masasına, bir de açmışlar ki karnını, ülser filan değil, ilerlemiş bir kanser, ameliyatla filan olacak gibi değil. Kapatıp dikmişler yeniden, üç hafta da hastanede baktıktan sonra evine yollamışlar. Çok üzülüyorum zavallıcığa. Sokağa çıkabilsem, ilk iş, onu ziyarette giderdim. Sık sık ona uğrar, adamı eğlendirdim hiç değilse. Bu, bizim için de pek kötü oldu. Vossen dışarda olup bitenleri bize bildiriyordu, özellikle mağazadaki olayları. Şimdi kolumuz kanadımız kopmuş gibi oldu. En büyük desteğimizdi bizim o, güvenlik meselelerinde öğütçümüzdü. Çok arıyoruz onu.

Gelecek ay radyoyu teslim sırası bize geliyor. Koophuis eski büyük Phillips'in yerine bir bebe radyo yolladı, gizli-den satın alınmış. O güzelim radyomuzdan vazgeçmek acı olacak ama, bizim gibi gizli yaşayan insanların, polisın kuşkusunu uyandırmamak için en enti püften şeylere bile dikkat etmesi gerek. Bebe radyoyu yukarda tutacağız. Saklı Yahudiler, saklı para, saklı alışverişe bir de saklı radyo katıldı. Herkes eski elden düşme bir radyo uydurup, kendilerine umut kaynaklığı eden radyolarının yerine onu teslim etmeye bakıyor. Dışardan gelen haberler kötüleşe dursun, umudumuzu, direnme aşkımızı diri tutan radyonun o

büyülü sesi oluyor. «Üzülmeysin,» diyor, «sıkı durun! İyi günler ilerdedir.»

Dostun Anne

*11 Temmuz, 1943
Pazar*

Sevgili Kitty,

Kafanı şişiriyorum ama, kabak tadı veren «Terbiye» konusuna bir daha döneceğim. Başımın etini yemesinler, bu azar salgını dinsin diye elimden geleni yapıyorum, ne derlerse pekiy, ne isterlerse başüstüne. Yüzünü bile görmek istemediğim kimselerle böyle sarmaş dolaş yaşamak kolay değil, kolay değil böyle dil dökme zorunda kalmak. Ne yapayım ama? Eskisi gibi aklıma ne gelirse, sanki benim fikrimi almak isterlermiş, sözüme değer verirlermiş gibi, lafa karışmaktan vazgeçtim, yapmacıktan dostluk gösterme işe yarıyor, aramız daha iyi ev halkıyla.

Çoğu zaman ipin ucunu kaçıyorum, haksızlık yaptılar mı patlayıveriyorum, ondan sonra haftalarca ne şımarıklığı kalıyor, ne utanmazlığım. Sen bari söyle, birazcık hakkım da yok mu benim, hiç yoktan mı ettiğim şikâyetler? Durup durduğu yerde huysuzluk edecek değilim a! Allahtan mızımız insan değilim. Yoksa daha da kötü olur-
dum.

Stenoya biraz ara vermeye karar verdim. Hem öbür konulara da vakit kalır hem de biraz gözlerim dinlenir diye düşündüm. Öyle üzülüyorum ki miyop oldum diye; çoktan gözlük takmaya başlamam gerekti (Puhu kuşlarına dönerim alimallah) ama bu durumda gözlük nerden bulacağız ki? Dün herkesin dilindeydi benim gözlükler. Annem beni Bay Koophuis ile bir göz doktoruna yollamayı ortaya attı, bende de şafak attı. Sokağa çıkmak ne demek, kolay mı? Aklıma bile gelince bir titremedir alıyor beni. Senden gizleyecek değilim a! Önce betim benzim attı ama sonra-

dan da sevinmedim değil. Gelgelelim işler öyle kolay yürümüyor. Buna karar verecek olanlar yaş tahtaya basmak istemiyorlar. İşin girdisi çıktısı, tehlikesi, püf noktaları hep gözden geçiriliyor. Miep beni götürmeye dünden razıydı ama, iş uzadı.

Bu arada ben de dolaptan gri paltomu çıkardım, öyle bir küçük geliyor ki üstüme, düdük gibi kalmış.

Bundan, bakalım, ne çıkacak diye merak içindeyim. Kor-karım, bu plandan vazgeçecekler. Çünkü İngilizler Sicilya'ya çıkartma yaptılar; babam yeniden harbin az sonra biteceğine inanır oldu.

Elli, Margot ile bana büro işlerinden arta kalanları veriyor. Hem biz iş yapıyoruz diye kurum satıyoruz. Hem Elli'nin işi böylece hafiflemiş oluyor. Gelen mektupları deftere geçirmek, satışları kaydetmek öyle ahım şahım bir iş değil ya, biz gene pek özeniyoruz.

Miep sırık hamallarına döndü. Bize gelip giderken neler taşıyor ki! Hemen her gün bizler için sebze denkleştiriyor bir yerlerden, bisikletine yükleyip getiriyor. Cumartesi-leri iple çekiyoruz, kitap getirecek diye. Armağan bekleyen bebeklere döndük.

Dışardan kimse bizim için kitabın ne demek olduğunu anlayamaz. Bütün eğlencemiz o. Okumak yazmak, bir de radyo var topu topu.

Dostun Anne

*13 Temmuz, 1943
Salı*

Sevgili Kitty,

Dün öğleden sonra, babamdan izin aldıktan sonra tabii, Dussel'den odamızdaki masayı haftada iki gün, saat dörtten beş buçuğa kadar kullanmama müsaade etmesini rica ettim. Zaten her gün ikiden dörde kadar, Dussel öğle uykusunu uyurken, masayı kullanıyorum ama, beyefendi ayağa kalktı mı bana da yol görünüyor. Oturma odası desen,

o da bir alem. Giren çıkan belli değil. Sonra babam da ara-sıra yazı masasına sahip çıkıyor.

Senin anlayacağın akla yakın bir dilekti bu, üstelik ki-bar kibar anlatmıştım derdimi. Bizim Dussel bey ne dese beğenirsin? «Olmaz öyle şey.» Benim de tepem attı. «Neye olmazmış?» diye sordum. Sen misin soran! Açtı ağzını yum-du gözünü. Beyefendi çalışmalıymış. Öğleden sonraları da çalışmadı mı, boş vakit kalmayacakmış. Elindeki işi bitir-meliymiş, yoksa bunca emeği boşa gidermiş. Zaten ben de ciddi bir şey çalışmıyormuşum ki. Mitoloji diye birtakım masallarla oyalanıyormuşum.

Ben de altta kalmadım, dedim ki: «Bay Dussel, sandı-ğınız gibi değil, ben de sizin kadar önemli şeyler yapıyo-rum. Öğleden sonraları çalışacak yerim yok. Lütfen, dile-ğimi bir daha gözönüne alıverin.»

Lafı gedigine koyduktan sonra, bizim büyük alime sır-tımı çevirip, bastım gittim. Öyle bir kanıma dokundu ki, kaba adam değil mi? Akşamleyin bir fırsat bulup babamın yanına sokuldum, anlattım olup biteni, ne yapacağımızı birlikte konuştuk. İşin ardını bırakacak değilim tabii. Pim bu işin nasıl üstesinden geleceğimi anlattı, yalnız kızgınlı-ğım geçinceye kadar durmamı salık verdi. Durur muyum ben, sofraya toplanır toplanmaz Dussel'e yanaşım. Babam da bitişik odadaydı. Orada oluşu bile bana destek oluyordu. «Bay Dussel» diye söze girdim. «Belki de bu meseleyi ka-panmış sayıyorsunuz, onun için üstünde konuşmak isteme-yeceksiniz ama, ben aynı fikirde değilim.» Bunun üzerine Dussel otuz iki dişini göstererek gülümsedi. «Ne zaman is-tersen,» dedi, «bu meseleyi konuşmaya hazırım, ama konu-şacak bir şey kalmadı ki!»

Ben de başladım çeneye. Dussel ikidebir sözümü kes-i-yordu ama, ben gene söyleyeceğimi söyledim. Dedim ki: «İlk geldiğiniz zaman, bu odayı paylaşmayı kararlaştırmıştık, eşitlikten ayrılınmayacaktı. Oda sabahları sizde, öğleden sonraları da bende kalacaktı. Ama görüyorsunuz ki o ka-darını bile istediğim yok, sadece haftada iki gün, o da öğ-lenden sonraları iki saatini istiyorum. Dussel bu söz üstüne

bir yerine iğne batmış gibi ayağa fırladı. «Hangi eşitlikten bahsediyorsun sen? Odayı sana vereyim de ben nerede çalışayım. Bari Bay Van Daan'a söyleyeyim de tavanarasında bana bir yer ayırsınlar, orada çalışayım oldu olacak! Nedir bu böyle? Bir satır birşey okuyacak vakit bulamıyorum. Zati sen böylesin, bir dırıltı çıkarmazsan için rahat etmez. Bak, ablan gelip de aynı şeyi isteseydi, hemen peki derdim ama, sen...» Derken mitoloji, yün örme, ne geldiyse aklına, bütün kirli çamaşırlarım ortaya serildi. Anne'i görecektin o zaman, nasıl bozuldu, üzüldü. Gene de renk vermedim. Bıraktım konuşsun: «Seninle laf edilmez ki, bencilin birisin sen. İstediyini ele geçir de, başkalarına ne olursa olsun! Böyle çocuk görmedim ben ömrümde. Çaresiz dediğine razı olacağım sonunda. Bir de kalkıp yarın konuşmaya başlarlar. Bu çocuk senin yüzünden sınavda takıldı, derler. İyisi mi suyuna gidelim de, sonradan dırıltı olmasın.»

Bu böyle sürdü gitti. Bir an geldi, şeytan dedi ki, şunun suratına bir şaplak vur, yalan söylemek ne demekmiş anlasın! Caydım sonra, çocuk olma dedim kendi kendime, değmez bu adama uymak.

Aklınca içini dökdükten sonra Dussel bey, yarı öfkeli, yarı söylediklerinden kurumlu, kapıyı vurduğu gibi çıktı gitti. Üstü başı da leke içinde. Hemen babama koştum, olup biteni anlattım. Pim o akşam Dussel ile görüşeceğini söyledi. Görüştü de. Bir yarım saat kadar sürdü konuşmaları. Aşağı yukarı şöyle geçmiş aralarındaki görüşme. Önce Anne'in masada oturması lazım mı, değil mi meselesini ele almışlar. Babam meseleyi daha önce Dussel ile görüştüğünü, o zaman sırf onu çocuğun yanında küçük düşürmek istemediği için, Dussel'den yana çıktığını, yoksa benim az çok haklı olduğumu söylemiş. Dussel de benim onu her şeyin üstüne oturan, dışardan gelip her şeylere sahip çıkan bir insan olarak göstermesinin ayıp şey olduğunu ileri sürmüş ama, babam dayatmış. Biliyor çünkü ağzımdan böyle bir laf çıkmadığını.

Bu böyle sürüp gitmiş, babam benim bencil olmadığını, kendi yaşına göre pekâlâ çalıştığımı söylemiş, öbürü de

homurdanır dururmuş.

Sonunda Dussel boyun eğmek zorunda kaldı, haftada iki gün beşe kadar masada çalışmama izin çıktı. Dussel fena halde surat astı, iki gün konuşmadı benimle. Gene de inat olsun diye saat beşte gelip, masaya kurulmadan vazgeçmedi. Ne çocukça şey değil mi? Elli dört yaşına gelmiş bir insanın böyle dar kafalı oluşu şaşılacak şey, yaradılışı bu, düzelmez artık, bu yaştan sonra.

Dostun Anne

16 Temmuz, 1943

Cuma

Sevgili Kitty,

Gene hırsızlardan zorumuz ama, bu sefer sahibisi. Sabahleyin Peter her zamanki gibi saat yedide depoya geçtiği zaman, hem depo kapısının hem de sokağa açılan kapının aralık olduğunu görmüş. Babama söylemiş, o da hemen özel büroda radyoyu Berlin istasyonuna ayarlayıp kapıyı kitlemiş. Birlikte yukarı geldiler sonra.

Olağanüstü tedbirler alındı hemen. Musluklar açılmayacak, o yüzden yıkanma da yok tabii; çıt çıkmayacak, saat sekizde bütün işler tamamlanmış olacak. Helaya gitmece yok. Allahtan hiçbirimiz duymadık gürültüyü, yoksa kimbilir ne korku geçirirdik. Sonradan saat tâ on bir buçukta Bay Koophuis'ten öğrendik işin aslını. Hırsızlar dış kapıyı demirle açmışlar, depo kapısını da kırmışlar. Çalacak fazla bir şey bulamayınca bu sefer yukarı katı denemeye kalkmışlar. İçinde kırk florin bulunan iki para kutusunu, pulları, çek defterlerini, en kötüsü de 150 kiloluk şeker vesikalarını alıp gitmişler.

Bay Koophuis bunların altı hafta önce üç kapıyı da zorlayan çeteden olduklarını sanıyor. O zaman üstesinden gelemedilerdi işin.

Binada birbirine girdi herkes. Ne yapalım, bu da bizim

Gizli Bölmenin alınyazısı, gün geçmiyor ki bir münasebet-sizlik olmasın. Allahtan daktilo makineleriyle paralarımı-zı akşam yukarı dolaba kaldırmıştık.

Dostun Anne

19 Temmuz, 1943

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Pazar günü Kuzey Amsterdam fena halde bombalandı. Taş taş üstünde kalmadı. Sokaklar ana baba günü, yıkıntı altında kalmış yüzlerce kişi, onları çıkarıncaya kadar ne kadar zaman geçer, kimbilir. Bu ana kadar bilinen iki yüz ölü, kıyamet gibi de yaralı var. Analarını babalarını kaybetmiş çocukların yıkıntıları içinde başıboş dolaştıklarını anlatıyorlar. Tehlike işareti olan o sevimsiz uğultu aklıma gelince, bir titremedir alıyor beni.

Dostun Anne

23 Temmuz, 1943

Cuma

Sevgili Kitty,

Eğlence olsun diye sana, bizim Gizli Bölme halkının dışarı çıkınca yapmayı kurdukları nedir, onları anlatayım birer birer. Margot ile Bay Van Daan bir banyo bulup, şöyle ağzına kadar sıcak suyla doldurup yarım saat keyif çatma hayalinde. Bayan Van Daan hemen bir pastahaneye girip doyuncaya kadar kremalı pasta yiyecekmiş. Dussel'in akli gücü karısı, Lotje. Annem bir fincan kahve içecekmiş ağız tadıyla. Babam ilk iş, gidip Bay Vossen'i görmeyi aklına koymuş. Peter de şehre inip, bir sinemaya gitmek istiyor. Benim isteklerime gelince, hangi birinden başlayayım, bil-

mem ki. Hele kendi başımıza bir evimiz olsun, bildiğimiz gibi dolaşalım içinde, bir de derslerime yardım edecek birileri bulunsun, yani okula gidebileyim.

Elli bize yemiş getirmeyi vaadetti; sudan ucuz. Üzümün kilosu 5.00, şeftali 0.50'ye, bir kilo kavun da 1.50. Tevekkeli gazetelerde iri iri harflerle «Doğru yoldan ayrılmayın ki, fiyatlar düşsün!» diye yazmıyorlar.

Dolar karşılıkları sırayla: 1.40, 14 sent, 42 sent.

Dostun, Anne

26 Temmuz, 1943

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Dün bir gürültü bir patırdı, hâlâ kendimize gelemedik. Zaten sizin hangi gününüz sakın geçiyordu, desene!

İlk, kahvaltıdayken canavar düdüğünü duyduk. Kimse oralı olmadı, uçaklar üstümüzden geçip gidiyorlar, deyip geçtik.

Kahvaltıdan sonra, başım ağrıyordu yatağa uzanıp bir saat kadar yattım, aşağı indim sonra. Saat iki sularındaydı. Margot büro işlerini iki buçuğa doğru bitiriyor, canavar düdükları ötmeye başladığında kalemini kâğıdını daha toplamamıştı; birlikte yukarı çıktık. Çıktığımıza da iyi etmişiz, çünkü beş dakika geçti geçmedi, öyle bir ateş açmaya başladılar ki, kalkıp, koridorda durmak zorunda kaldık. Ev zıngır zıngır sallanıyordu, yağmur gibi yağıyordu birbiri ardısıra bombalar.

Çantama yapışmış duruyordum. Aklım kaçmakta olduğu için filan değil, o an tutunacak, sarılacak bir şeyler istiyordum yanımda da ondan. Hem kaçsam da nereye gidebilirdim ki? Hani buradan kaçacak kadar zorda kalsak bile, sokak bombardımanından daha az tehlikeli değildi ki bizim için. Yarım saat içinde ortalık sakinledi ama, evde hareket arttı. Peter tavanarasındaki gözetleme yerinden indi,

Dussel büyük bürodaydı, Bayan Van Daan da özel büroya sığınmış. Bay Van Daan çatıdan dışarısını dikizliyormuş, biz de sahanlığın oraya sığılmıştık. Bay Van Daan anlatınca, limanın üstünden yükselen duman bulutunu görmek için yukarı çıktım. Az sonra koku da gelmeye başladı, ortalık bir duman perdesine bürünmüştü. Böyle büyük yangınları seyretmek keyifli bir şey değil, Allahtan arkası çabuk alındı. Biz de kendi işimize baktık. Yemek vakti bir alarm daha verilmez mi! Yemekler de iyiydi ama, ossaat iştahım kesildi. Arkası gelmedi, bir üç çeyrek bekledik, tehlike geçti diye. Tam sofrayı toplamaya başladık ki, bir hava hücumu alarmı daha! Uçaksavar topları, uçak gürültüleri birbirine karıştı. «Sıktı,» dedik, «artık, nedir bu böyle günde iki kere hava akını?» Ne yapacaksın ama? Çaresiz dayanacaksın. Bombalar yağmaya başladı. Bu sefer şehrin öbür yanına, Schipol'a*. Uçaklar dalıp çıkıyorlardı, yakından duyuluyordu motor gürültüleri. Öyle sevimsiz şey ki! Ha geldi ha gelecek diye kalbim tıp tıp atıyordu.

Anla bak, saat dokuzda yatağa girdiğim zaman bacaklarımın titremesi dinmemişti daha! On ikide uyandım, gene uçaklar. Dussel soyunuyordu. Dinler miyim hiç, yataktan fırladığım gibi kendimi kapının önünde buldum. İki saat babamla oturuştuk, gene akın bitmemişti. Sonunda ateş kesildi de, saat iki buçuğa doğru uyuyabildik.

Yedi olmuş saat. Uyanıverdim. Bay Van Daan babamın yanındaydı. Önce hırsızlar sandım. Derken Bay Van Daan'ın «Tamam» dediğini duydum. Hırsızlar gelip evi soyup sogana çevirdiler diye düşündüm. Değilmiş meğer. Hem de nasıl sevinçli bir haber! Aylardır, belki de harp başlayalı hiç böyle sevinmemiştim. «Mussolini istifa etmiş, İtalya kiralı hükümeti eline almış.» Sevinçten deli divane olduk. Dünkü korkunç bombardımandan sonra, insanın içini açacak bir haber, bir ümit ışığı... Harbin biteceği ümidi, barış ümidi...

Kraler geldi, Pokkers'in yanıp yıkıldığını anlattı. Bu

* Amsterdam'ın havaalanı.

arada bir hava akını alarmı daha çaldı. Uçakların gürültüsü, derken canavar düdükları. Bu alarmlardan da bıkkınlık geldi artık, üzerime bir halsizliktir çöktü, çalışmak filan istemiyor canım. Ne olursa olsun, İtalya meselesi bir hal çaresine bağlandı ya, hepimizin içinde bu harbin bir gün biteceği ümidi uyandı, belki de bu yıl biter.

Dostun Anne

29 Temmuz, 1943

Perşembe

Sevgili Kitty,

Bayan Van Daan'la bulaşıkları yıkıyorduk. Hiç konuşamıyorduk. Seyrek olur böyle sus pus oturduğum. Onun için baktım, dikkatlerini çekeceğim, ondan sonra bir sürü soru sual! Şöyle etliye sütlüye karışmaz bir konu seçeyim, dedim. Bir kitap var «Karşı Yandan Gelen Henry» diye, ondan söz açtım. Ağzımı açmaz olsaydım keşke! Bayan Van Daan saldırmadığı zaman çünkü, Bay Dussel geliyor üstüme. Bu sefer de öyle oldu. Bu kitabı da Margot ile bana kendi salık veriydi. Margot ile hiç mi hiç beğenmedikti. Çocuğun karakterini iyi çizmiş ama, üst yanı saçma. Bulaşıkları yıkarken aşağı yukarı böyle bir şey söyleyecek oldum, sen misin ağzını açan!

«Bir insanın psikolojisini nerden anlıyor muşum ben? Hadi çocuk olsa, hadi neyse! Böyle kitapları okuyacak yaşıta değilmişim ben! Yirmi yaşında bir genç bile böyle kitapları zor anlarmış! (Öyleyse niye Margot ile bana salık verdin, be adam?) Bayan Van Daan durur mu, o da karıştı söze. Yaşıma başıma uygun olmayan şeylere merak ediyormuşum! Yanlış terbiye edilmişim. Yaşımı başımı alınca hiçbir şeyin zevkine varamayacakmışım! «Ooo, ben bu kitabı yirmi yıl önce okudum!» diyecekmişim. Elimi çabuk tutmamışım, evlenmek, aşık olmak istiyorsam bir an önce harekete geçmeliymişim! Yoksa her şey benim için bir hayal

kırıklığı konusu olacakmış! Nazariyatım kuvvetliymiş, tatbikatı yayaymış! Onun da çaresine bakarsam, her şey tamamlanacakmış!

Beni anneme babama karşı kışkırtmanın iyi bir terbiye usulü olduğunu mu sanıyorlar, nedir? Hem benim yaşımda bir kıza büyükler hakkında bilgi vermemek de akıllarınca iyi bir terbiye yolu. Böyle büyüyen çocukların başlarına neler geldiğini ben görmüyorum sanki!

Orada oturmuş beni alaya alırlarken, içimden ikisini de tokatlamak geldi. Kendimi kaybedecektim nerdeyse. Hayırlısıyla şu insanlardan bir kurtulsam!

Bayan Van Daan kendine baksa ya! Herkese örnek oluyor ama, kötü bir örnek. Bencil, sinsî, fesat, kötü bir insan olduğunu herkesler biliyor, ne kırtkan bir kadın olduğunu da bana sorsunlar. Lâmi cimi yok bunun artık, yüzüne bakılır insan değil. Madamın marifetleri üstüne bir kitap dolusu bildiğim var. Ne malum, yazarım belki de bir gün. İnsanın kendine bir süs vermesi zor bir şey değil ki. Hanımefendi yabancılarla, hele erkeklerle bir nazik bir nazik. Ne mal olduğunu anlayıncaya kadar vakit geçiyor. Annem, bırakın şu kadını, aptalın biri, deyip geçiyor. Margot da önemsemiyor onu. Babam «İğreniyorum,» diyor, «ne çirkin kadın! İçi dışı çirkin.» Ben de alıcı gözüyle baktıktan sonra kararımı verdim, öyle önceden fikir yürütmesini sevmem.

Dostun Anne

Artsöz: Acaba okuyucu bu satırları okurken yazarının öfkesi üstünde olduğunu gözönüne alacak mı?

Dostun Anne

3 Ağustos, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Siyasi haberler mükemmel. İtalya'da Faşist Partisi ka-
nun dışı ilan edilmiş. Halk birçok yerlerde Faşistlerle dö-
vüşüyor. Ordu da çarpışmalara katılmış. Düşün, bir de böy-
le bir memleket tutmuş, İngiltere'yle harbe kalkışmış.

Bu üçüncü hava akını. Kendimi tutmak için, dişlerimi
sıktım. Her zaman «Ağır ağır ölmektense, bir anda ortadan
kalkmak daha iyi,» diyen Bayan Van Daan en ödlegimiz.
Bu sabah daha, tir tir titriyordu, korkusundan ağlamaya
başladı. Kocasını avutmaya çalıştı onu. Yeni barıştılar, bir
haftadır kedi köpek gibiydiler. O haliyle görünce kadını,
içimden acımak geldi öne.

Moushi, kedi beslemenin faydalarını da zararlarını da
gösterdi. Ev pire içinde, gitgide de kötülüyor. Bay Koophuis
köşeye bucağa sarı bir toz ekti ama, pirelerin oraları olduğu
yok. Tedirgin oluyor insan, kaşınmaktan bir hal oluyoruz.
Orama burama pire girdi diye debelen dur. Bu yüzden pire
var mı yok mu diye görelim derken jimnastiğe başladık.
Ondan da ağzımızın payını aldık ya neyse! Herkesin bir ta-
rafı tutuldu. Vazgeçtik jimnastikten.

Dostun Anne

4 Ağustos, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Gizli Bölmeye gireli bir yılı geçti. Nasıl yaşadığımızı az
çok anlattım sana ama, her şeyi anlatamıyorum ki. Öyle
çok anlatılacak şey var ki! Olağan hayatta rastlanmadık
şeyler içinde yaşıyoruz. Gene de zaman zaman sana yaşa-
dığımız hayatı hiç değilse şöylesine bir anlayasın diye, gün-
lerimizin nasıl geçtiğini anlatacağım. Bu sefer akşamdan

başlayalım.

Saat dokuz: Gizli Bölmede yataklara çekilme hazırlığı başlıyor, bir kargaşalıktır gidiyor. Sandalyeler çekiliyor, şilteler indiriliyor, battaniler açılıyor, odalar tanınmaz oluyor. Ben bir küçük divanda yatıyorum, boyu bir buçuk metre ya var ya yok. İskemle koyuyoruz onun için ayak ucuna. Yastıklar, çarşaf, battaniler hep gündüzün Dussel'in yatağı üstünde duruyor. Bitişik odadan bir gıcirtı geliyor, Margot açılıp kapanır yatağını açıyor. Yastık, battaniye, şilte ne varsa dökülüyor ortaya, hep kerevetleri daha bir yatılır hale getirmek için bunca zahmet. Derken yukardan bir patırtı geliyor. Bir şey değil, Bayan Van Daan'ın yatağı pencerenin yanına çekiliyor. Kraliçem uyurken temiz hava almak isterlermiş de.

Peter işini bitirdikten sonra yıkanma faslına başlıyorum. Her tarafımı güzelce bir yıkıyorum. Sıcak mevsimde oluyor arasına, suyun içinde bir sinek, çıkarıp atıyorum onu. Derken dişlerimi fırçalıyor, saçlarımı kıvrıyor, tırnaklarımı temizliyor, oksijenle de dudagımın üstündeki kılları boyuyorum. Bütün bunlar hep yarım saat içinde.

Dokuz buçuk: Sabahlığı üstüme geçirip, elimde sabun, oturak, bigodiler, firketeler, saç maşası, havlu, banyodan çıkıyorum. Çoğu zaman da lavoboyu süsleyen, ama benden sonra girenler tarafından nedense fena karşılanan saç tellerini temizlemeye çağırılıyorum geriye.

On: Karartma perdelerini ayarlayıp cumba yatak! Allah rahatlık versin! Bir çeyrek saat kadar sürüyor yatakların gıcirtısı, derken yaylardan biri gürültüyle kopuveriyor. Sonra ortalığa bir sessizlik basıyor, yukarıdaki komşular kavgaya girişmezlerse tabii.

On bir buçuk: Banyonun kapısı gıcirtıyor. İpince bir ışık vuruyor odaya. Bir ayakkabı gıcirtısı, derken kocaman bir palto, arkasından da ondan da kocaman bir adam. Bizim Dussel bey, Kraler'in odasında çalışmaktan dönüyor. Bir on dakika takırtı pırtı. Kâğıt hisırtısı, yiyeceğini sarıyor kâğıda. Yatağını yapıyor. Derken hayalet gözden kayboluyor. Aradabir heladan tek tük gürültüler geliyor.

Üç Yatağının altındaki çinko oturakta işimi görmek için kalkıyorum. Sızar diye, her ihtimale karşı bir muşamba parçası üstüne oturtulmuş. Patırtı çıkarmayayım diye nefesimi tuta tuta bir hal oluyorum. Oturak da çinko, bir gürültü çıkarıyor ki. Sonra oturak yerine yerleştiriliyor. Derken her gece Margot'dan «Ne biçim gecelik ol!» lafını işitmeme yol açan beyaz gecelikteki hayalet yatağına ya-tıyor.

Sonra birisi bir çeyrek saat kadar uyanık durup, gece-nin seslerini dinliyor. Önce hırsız var mı diye kulak kabart-tıyor, Gizli Bölmeyle serpiştirilmiş yataklarından gelen ses-leri dinleyip ev halkının nasıl uyuduğunu, uyuyup uyuma-dıklarını kestiriyor. Uyumuyorlarsa, hele bu uyumayan Dus-sel adlı adamsa, o zaman iş fena. Balığın nefes alması gibi bir ses duyuyorum, sekiz on kere oluyor bu, daha sonra du-daklarına karışarak tekrar ediliyor, dudaklarını ısı-latıyor, derken uzun uzun dönmeler, yastığı düzeltmeler. Beş dakika sessizlikten sonra aynı şeyler yeni baştan, bu fasıl böyle üç dört kere tekrar edildikten sonra Sayın Dok-tor uyumaya razı oluyor. Daha sonra uyanırsa o başka ta-bii. Hesapta hava akınları da var. Saat birle dört arası bir gürültüdür kopuyor bazı geceler. Önce kendime gelemiyor-um, alışkanlıktan kendimi yatağın kenarında bulunca, an-lıyorum gene hava akını olduğunu. Kimi de öyle düşe dal-mış oluyorum ki, Fransızca gayrı kıyası fiilleri, ya da yu-karı kattaki kavgaları düşünmekten kendimi kurtaramıyo-rum. Derken yavaş yavaş kendime gelip topların gürlediğini fark etmeye başlıyorum, bir de bakıyorum hâlâ odadayım. Hemen bir yastıkla mendil bulup, üstüme sabahlığımı, ayak-larıma terliklerimi geçirip babamın yanına koşuyorum. Mar-got doğum gününde şöyle bir şiir yazdı:

Gece yarısı duyuldu ilk top sesi.

Ne oldu, ne var? Kapı mı gıcırıyor ne?

Bir kızcağız görünür, sapsarı beti benzi,

Bir yastık bastırmış sıskacık göğsüne.

Büyük yatağa bir kapağı attım mı, kolay. Tabii uçaklar

işi azıtmazlarsa.

Yediye çeyrek kala, dırrr: Çalar saat. İstedigin, kimi de istemedigin saatte böyle alaca karanlıkta başlar feryada. Çat: Bayan Van Daan susturdu saati. Gıcirtı: Kocası kalktı. Musluğu açtı, banyoda.

Yediyi çeyrek geçe: Kapı gıcırdar yeniden. Dussel banyo yolunda. Yalnız kalırım acık. Karartma perdesini indiririm. Böylece Gizli Bölme yeni bir gün başlar.

Dostun Anne

5 Ağustos, 1943

Perşembe

Sevgili Kitty,

Bu sefer öğle yemeği vaktini ele alacağım.

Saat yarım: Rahat nefes almaya başladık. Mağazada çalışanlar evlerine gitti. Yukarıdan Bayan Van Daan'ın o biricik halısı üzerinde gidip gelen elektrik süpürgesinin sesi geliyor. Margot kolunun altında birkaç kitap Hollandaca dersine gidiyor. Pim elinde hiç yanından ayırmadığı Dickens cildiyle başını dinleyecek bir köşe arıyor. Ben de banyoyu temizlemeye gidiyorum, kendime de o arada bir çeki düzen veririm.

Bir çeyrek kala: Gizli Bölme kalabalıklaşıyor. Önce Bay Van Santen, ardından Koophuis ya da Kräler, Elli, bazı da Miep geliyor.

Bir: Hep birlikte BBC'yi dinliyoruz. Gizli Bölme halkının birbirinin sözünü kesmediği zamanlar, radyo dinlendiği sıra. Bay Van Daan'ın bile sözünü kesemeyeceği biri konuşuyor radyoda.

Biri çeyrek geçe: Yemek dağıtımı. Aşağıdan gelenlere bir fincan çorba ile, varsa, bir puding veriliyor. Bay Van Santen pek keyifli divana oturuyor, ya da yazı masasına dayanıyor. İlle yanında fincanı, gazetesi, kedisi olacak. Hele birinden biri eksik olsun, sitem etmeye başlıyor. Koop-

hais son haberleri anlatıyor, bilgi kaynağımız o. Kraler te-
laş içinde yukarı geliyor, kapıya kısa, sert bir darbe, elle-
rini uğuşturarak içeri giriyor, o günkü haline bakar artık,
kimi, konuşkan, kimi somurtkan.

İkiye çeyrek kala: Herkes masadan kalkıp kendi işine
bakıyor. Margot ile annem bulaşıklara. Bay Van Daan ile
eşi divanın üstüne. Peter tavanarasına. Dussel yatağına, An-
ne da çalışmaya. Ortalığa bir sessizliktir çöküyor. Kimse
kimseyi rahatsız etmiyor. Dussel güzelim yemeklerin haya-
lini kuruyor, yüzünden belli oluyor. Fazla da bakmaya gel-
miyor, kaşla göz arasında zaman geçiveriyor. Saat dört
dedi mi, beyefendi başımda bitiyor. Hele masayı toplamada,
bir dakika geç kalayım. Dikkafa doktor elinde saat başımda
bekliyor.

Dostun Anne

9 Ağustos, 1943

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Gizli Bölmenin günlük programını anlatmaya devam
edeyim. Bu sefer de akşam yemeği vaktini ele alalım:

Bay Van Daan'ın beyliği başlıyor. İlk ona verilecek yi-
yecekten, hele sevdiği bir şeyse yemek, payı herkesinkin-
den bol olacak. Bir yandan atıştırıyor, bir yandan da konu-
şuyor. O bir şey söyledi mi, sözde akan sular duruyor. He-
le bir soru soracak ol! Ne haddimize, parlayıveriyor beyefen-
di. Kedi gibi tırmalıyor insanı. Onun için bırak bildiği gibi
konuşsun. Zaten bir kere lafına karşı gelmeye kalktın mı,
alırsın ağzının payını. Bir daha mı, Allah etmesin! Bir onun
kafası işliyor, bir o biliyor her şeyi. Anladık akıllı adam,
ama bu kadar da kendine güvenmek biraz fazla.

Gelelim madama: Şakası yok. Ağzımı tutmam lazım. He-
le bazı günler, fırtına kopacağına yakın, yüzüne bile bak-
maya gelmez. Doğrusunu istersen çıkan bütün kavgalarda
hep onun parmağı var. Kimsenin bu işi kurcaladığı yok ama,

bütün dırıltıların onun başının altından çıktığını biliyorlar. Kışkırtıcının gözü. Bir hır çıksın da ne olursa olsun. Kadın bundan zevk alıyor. Bayan Frank'ı Anne'a, Margot'yu babama kışkırtsın, bütün keyfi bu ama, bu her zaman pek kolay olmuyor.

Masaya oturduk mu, Bayan Van Daan'ın çekingenliği kalmıyor. Allah için mahçup kadın! Patatesin en iyi pişmişi, yemeğin en tatlı tarafı hanımefendi için. Usulü de çatalı ortadaki tabağa atıp, göz koyduğu parçayı almak. Madam istediğini yesin de, sonra öbürleri ne kaldıysa ondan yerler. Bir de konuşuyor, dır dır dır dır. Hani kendini dinleyen yokmuş, kafa sıkıyormuş, umurunda değil! Herkes mecbur madamın söylediklerini dinlemeye. Bir de pozu var ki, herkeslere öğüt veriyor, herkeslere o cesaret veriyor, koruyucu meleğimiz bizim! Tebessümler dağıtıyor herkese. Ama yüzüne şöyle alıcı gözüyle bir baktın mı, hepsinin yapmacık olduğu anlaşılıyor.

Bir kere kendileri çalışkan, neşeli, üstelik kırıtkan, arasıra da yüzüne bakılır bir taze. Takdim edeyim size: Bayan Petronella Van Daan.

Üçüncü masa arkadaşımız: Pek sesi çıktığı yok. Genç Bay Van Daan sus pus bir zat, kenarda kalıyor hep. İştahına gelince, mide değil, dipsiz kova. Ne yese gene doymuyor. Hep yarı aç kalkıyor sofradan.

Dördüncü numara, Margot: Fare gibi yiyor önüne konanı. Sesi sedası çıkmıyor. Sebzedен, yemiştен başka şeye el sürmezler. Bayan Van Daan şımarıklıktan diyor. Bence açık havaya çıkmadığı, yeteri gibi hareket etmediği için.

Annem: İştahı iyi, konuşkan. Ev kadını olduğu belli olmuyor, Bayan Van Daan'ın yanında. Neden mi? Yemeği pişiren Bayan Van Daan da ondan. Annem bulaşıkları yıkıyor sade.

Altıncıyla yedinci numaralar: Babamla kendimden uzun boylu söz etmeyeceğim. Babam masanın en kendi halinde insanı. Herkes alacağını alsın hele, ondan sonra çatalını alıyor eline. Hiçbir şeyde gözü yok. Önce çocuklar doysun, baktığı o. Herkese örnek oluyor, onun yanında oturmak bir

nimet. Gizli Bölmenin barış perisi o.

Dr. Dussel: Kendi yiyeceğini kendi alır, tabağından kaldırmadan başını ha yer ha yer. Konuşacaksanız, yemek üstüne konuşun allaseniz! Hiç değilse kavga çıkmaz. Bu yemek güzel olmuş, der geçersiniz. Beyefendiye, ister misiniz, dendi mi, «Hayır» dediği görülmüş şey değil. Tâ göğsüne kadar çekilmiş pantolonu, ayağında siyah terlikler, sırtında bir kırmızı ceket, gözünde bağ gözlükler. Sofraya böyle teşrif ederler, her zaman iş üstünde, bir öğlenleri şekerleme yapar, bir de yemek zamanı, onun dışında çalışır babam çalışır. En sevdiği yer hela. Günde iki üç defa onun yüzünden helanın önünde çile çekersin, ha çıktı ha çıkacak diye, tek ayak üstünde seke seke bir hal olursun. Ooh! Beyefendinin aldıracağı bile olmaz. Yediyi çeyrek geçeden yedi buçuğa, yarımdan bire, ikiden ikiyi çeyrek geçeye, dörtten dördü çeyrek geçeye, altıdan altı buçuğa, on bir buçuktan on ikiye kadar, hela onun işgali altındadır. Bunlar belirli ziyaret vakitleri. Kapının önünde biri kıvrım kıvrım kıvranırmış, sızlanır dururmuş, aldırış etmez hiç.

Dokuzuncu numara Gizli Bölme ailesinin üyesi değil, daha doğrusu arkadaşı, komşusu, Elli. Elli iştahlı insan, öyle yemeği didik didik edip bırakan soyundan değil, tabağını tertemiz eder. Hemencecik hoşnut olur, ondan işte onunla yemek yemek zevk oluyor. Neşeli, yumuşak başlı, iyi insan Elli.

Dostun Anne

10 Ağustos, 1943

Salı

Sevgili Kitty,

Bir usul buldum kendime. Yemeklerde başkalarıyla kendi kendime konuşuyorum. İyi oluyor. İki sebepten. Bir kere herkesler, gevezelik etmediğim için hoşnut, sonra da onun bunun söylediğine boş yere öfkelenmekten kurtulmuş olu-

yorum. Ben görüşlerimin budalaca olduğunu sanmıyorum, ama başkaları her fırsatta yüzüme vurmaya kalkıyor bunu. İyisi mi görüşlerimi kendime saklarım. Yemek hiç sevmediğim bir şey olursa da aynı şeyi yapıyorum. Tadına doyum olmaz bir şey olduğuna kendimi inandırıyor, hiç yüzüne bakmadan kaşla göz arasında yiyiveriyorum. Sabahları da öyle. Kendi kendime: «Yataktan çıkıyorsun ama, gene dönersin» diye yataktan fırlıyor, pencerenin önüne gidiyor, perdeyi açıyor, temiz bir nefes alıyorum. O arada da uyku muyku kalmıyor. Hemen yatağı kaldırıyorum, böylece gözüm arkada kalmıyor. Annem böyle usullere ne diyor biliyor musun? «Yaşama Sanatı» diyor. Tuhaf bir deyim. Geçen hafta hep zamanı şaşırdık durduk. Bizim göz bebeği Westertoren saatine yol gözüksü, saat kaç bilebilirsen bil! O da harp yoluna kurban gitti. Bari yerine tenekeden mi, bakırdan mı, neden olursa artık saate benzer başka bir şey kosalar da mahalle halkı eski saati ansa.

Aşağıda, yukarıda, nerede alursa olayım, bugünlerde ayaklarımın itibarı yüksek. Bir çift yeni pabucum var. Miep elden düşme 27.50 florine uydurmuş bir yerden. Yavru ağzı süet, topukları da yüksek. Yürürken bir şeyin üstüne çıkmış gibi oluyorum, olduğumdan da uzun boylu görünüyorum.

Dussel istemeden de olsa, hepimizin hayatını tehlikeye soktu. Miep'ten yasak bir kitap istemiş, Mussolini ile Hitler aleyhinde bir kitap. Yolda önünde bir S.S. otomobili çıkmış, az kalsın çığnıyorlarmış kadını. O da, kendini tutamamış, «Domuzlar» diye bağırmış. Ya karakola alıp götürseilerdi, ne yapardık?

Dostun Anne

*18 Ağustos, 1943
Çarşamba*

Sevgili Kitty,

Bu parçanın adı: Günlük işlerden, patates soymak.

İçimizden biri gazete kâğıtlarını getiriyor, birimiz bı-

çakları, tabii en iyisini kendisine ayırarak, birimiz patatesleri, birimiz de su dolu bir çanak.

Önce Bay Dussel başlar, doğru dürüst kazımayı becerdiğinden değil, ama bir başladı mı da durmak bilmiyor. Bir gözü de bizlerde. Herkes, bakalım, onun gibi mi yapıyor? Hele yapmasın, dırıltı başlıyor o zaman. «Anne, buraya bak! Nasıl tutuyorum bıçağı, yukardan aşağı doğru kazıyacaksın, böyle değil! Olmadı. Bak, şöyle!»

«Böylesi daha kolayıma geliyor,» diye direnecek oluyorum.

«Ol'sun. Gösterdiğim gibi yapsan daha iyi olacak. Gelgelelim inadın inat, beni dinlemezsin nasıl olsa. Aber du bilirsin.» Yeniden başlıyoruz kazımaya. Komşudan yana gizlice bakıyorum. Başını «Bu nasıl çocuk» gibilerden sallıyor ama, ses çıkarmıyor.

Elim işliyor. Öbür yana bakıyorum bu sefer, babamın olduğu tarafa. Onun için patates soymak rastgele bir iş değil, bilim isteyen, dikkat isteyen bir iş. Kitap okurken alnı kırıyor ama, patates soyar, fasulye ayıklarken, bütün dikkatini elindeki işe yöneltiyor; yüzü, ben «patates yüzü» diyorum ona. Hani patateslerin üstünde nokta kadar kabuk kalsın, ne mümkün! O hali takındı mı bir kere, dünya yı-kılsa umuru değil.

Ha babam uğraşıyorum, bir an için başımı kaldırıyorum sonra. Sezmiştim zaten. Bayan Van Daan, Dussel'in dikkatini çekmeye çalışıyor. Önce ondan tarafa bakıyor, Dussel görmemezlikten geliyor. Derken gözünü kırıyor Bayan. Dussel gene çalışmadı. Bu sefer gülüyor. Dussel gene de başını kaldırıp bakmıyor. Annem de gülüyor. Dussel gene orali değil. Bayan Van Daan beceremedi bu işi. Onun için başka bir şey lazım oyalanacak. Duruyor bir dakika sonra başlıyor. «Putti, önüne bir önlük taksana. Yarın üstündeki bütün o lekeleri ben oturup temizleyeceğim.»

«Merak etme kirletmiyorum üstümü.»

Bir sessizlik daha.

«Putti, neye ayakta duruyorsun?»

«Böyle daha rahatım.» Sessizlik.

«Putti, du spatst schon!» («Ortalığı berbat ediyorsun!»)

«Peki, peki.»

Bayan Van Daan başka bir konu açmayı dener, «Putti kuzum, niye artık İngilizler hava akınından vazgeçtiler?»

«Havalar bozuk gidiyor da ondan, Kerli.»

«Dün ama pekâlâ güzeldi hava.»

«Başka bir şey konuşalım.»

«Konuşursak ne olur sanki. Düşündüğümüzü söylersek, ayıp mı?»

«Değil.»

«E, öyleyse.»

«Sus, kuzum, biraz sus!»

«Bay Frank karısının her sorduğuna cevap veriyor. Sen de beni cevapsız bırakmazsan, kıyamet mi kopar?»

Bay Van Daan kendini tutmaya çalışır. Zayıf yerine dokunmuştur. Altında kalmak istemez lafın. Tam o sırada Bayan Van Daan yeniden başlar. «Öyle anlaşıyor, çıkartma yapmaya niyetleri yok galiba!»

Bay Van Daan bembeyaz kesilir. Bayan Van Daan kocasının halini görünce, onun da yüzü al al olur. Gene de lafı sürdürür. «İngilizlerin bir iş yaptığı yok.» O zaman işte dananın kuyruğu kopar.

«Çeneni tutsan biraz olmaz, değil mi? Donner-wetter-noch-einmal.»

Annem kendini tutamaz, güler. Ben burnumun doğrusuna bakarım.

Allahın günü buna benzer şeyler oluyor. Tabii esaslı bir kavga kopmazsa. O zaman sus püs oturuyorlar.

Patates getirmek için tavanarasına çıkmam gerek. Peter kedinin pirelerini ayıklamakla uğraşiyor. Başını kaldırdı, kedi de, fırsat bu fırsat, elinden kurtulduğu gibi pencereden atlayıp kaçıyor. Peter sövüyor. Ben de kahkahayı basıp kaçıyorum.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Mağazanın adamları beş buçuk dedi mi gidiyorlar, serbestiz o zaman.

Saat beş buçuk: Elli gelip durumu bildiriyor. Biz de hemen işe koyuluyoruz. İlk Elli ile yukarı çıkıyorum. Çoğu zaman ikinci kap yemeğimizden veriyoruz ona da.

Elli daha oturmadan, Bayan Van Daan dışardan istedikler şeyleri sokuşturmaya başlıyor. «Elli'ciğim senden bir dileğim var...» Elli bana göz ediyor. Yukarı biri çıkma-ya görsün, Bayan Daan dışardan istediği şeyleri sayıp dökme-ye başlıyor. Onun için hiçbirini yukarı kata adım atmak istemiyor.

Altıya çeyrek kala, Elli gidiyor. En aşağı kata iniyorum, bir bakayım ne var ne yok diye. Önce mutfaka, sonra özel büroya, ordan da kömürlüğe geçiyorum. Mouski'yi içeri almak için. Ortalığı bir gözden geçirdikten sonra Kraler'in odasına giriyorum. Bay Van Daan mektup var mı diye gözleri, dosyaları karıştırıp duruyor. Peter mağazanın anahtarıyla Bosh'u getiriyor. Pim daktilo makinelerini yukarı taşıyor. Margot mağazanın işlerini görmek için sessiz bir yer arıyor. Bayan Van Daan çay ibriğini havagazı ocağının üstüne koyuyor. Annem, elinde patates dolu bir tencere, aşağı iniyor. Herkes kendine düşen işi biliyor.

Peter mağazadan dönüyor derken. Tek soru, ekmek. Hanımlar mutfak dolabına koyuyorlar her zaman. Ama orda değil bu sefer. Unuttular mı acaba? Peter büyük büroya da bakayım mı diye soruyor. Dört ayak üstüne büzülüp dışardan görülmesin diye sürüne sürüne çelik dolaplara doğru gidiyor. Ekmeği buluyor, bulmasıyla da gözden kaybolması bir oluyor. Mahsus yapıyor, ama ne oluyor demeğe kalmadan Moushi üstünden atlayıp gidiyor, masanın altına giriyor. Peter aranıyor ortalığı. Görüyor kediyi. Gene sürüne sürüne büroya giriyor, hayvanı kuyruğundan çekiyor. Moushi debeleniyor, bir pençe! Peter içini çekiyor. Bütün emek-

leri boşa gitti. Moushi camın pervazına oturmuş, tüylerini temizliyor. Peter'in elinden kaçtığına, belli pek memnun. Peter bu sefer hayvanı kandırmak için bir ekmek parçası uzatıyor. Moushi oralı olmuyor. Kapı da kapanıyor. Bütün bunları kapının deliğinden seyrettim. Çalışma devam ediyor. Tak, tak, tak. Üç tak yemek vakti geldi demeye geliyor.

Dostun Anne

23 Ağustos, 1943

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme programının gerisi. Sabahleyin saat sekiz buçuğu vurdu mu, annemle Margot'yu bir telaştır alıyor. «Susss!... Baba yavaş! Otto yavaş olsana azıcık!... Saat sekiz buçuk oldu! Musluğu açma artık, gel buraya hadi! Yavaş olsana, kuzum!» Bir sus pustur gidiyor. Hem banyoda yıkanan babama bütün bu emirler. Saat sekiz buçuğu vurdu mu oturma odasında olmak gerek. Çıt çıkmayacak, helaya gitmece, yürümece yok, dolaşılmayacak ortada. Memurlar mağazaya geldikten sonra en ufak bir gürültü bile kulaklarına gidebilir. Sekizi yirmi geçe yukarı kapı açıldı, sonra da üç takırtı: Anne'in porici. Yukarı çıkıp benim o köpek tabağına benzer tabağımı alıyor. Dönüyorum odaya. Tıkır tıkır gidiyor her şey, yıldırım gibi. Saçlarımı tarıyor, gürültücü oturmağımı yerine kaldırıyor, yatağımı yapıyorum. Suss! Saat vurdu. Yukarıda Bayan Van Daan ayakkabıllarını çıkardı, terlikleriyle dolaşiyor ortada. Bay Van Daan da terliklerini giymiş çıt çıkmıyor.

İşte bu ara azbuçuk bir aile hayatı yaşanabilir. Ben kitap okumak ya da çalışmak istiyorum. Margot da öyle. Babamla annemin niyeti de bu. Babamın içi çıkmış gıcırtilı yatağın kenarında oturuyor, elinde tabii Dickents'i ile söz-lük. Yatakta doğru dürüst somya bile yok. Üst üste iki yastık konsa, faydası olacak ama... Düşünüp taşıyor. «Olma-

sa da olur» diyor sonra.

Okumaya başladı mı başını bile kaldırmıyor, arada bir gülüyor kendi kendine, anneme de okuduğunu anlatmak istiyor. Annem «İşim var şimdi» deyip ağzını kapatıyor. Üzgün duruyor azıcık, sonra gene kitaba sarılıyor. Biraz sonra keyifli bir yere gelince bir çıkış daha yapıyor. «Hanım burasını okuman lazım doğrusu.» Annem Hollanda biçimi yatağın kenarına oturup okur, dikiş diker, örgü örer, çalışır, bildiğini yapar. Derken aklına bir şey gelir. «Anne, bak, sana ne söyleyeceğim?» «Margot, şunu bir tarafa yazıver!» Gene sessizlik başlıyor.

Margot kitabını çarparak kapatıyor. Babam kaşlarını çatıyor, okurken alnının kırışığı derinleşiyor, hele kitaba daldı mı büsbütün. Annem Margot ile çene çalmaya başlıyor. Ne konuşuyorlar diye merak ediyorum ben. Yanaşıyorum yanlarına. Babam da konuşmaya katılıyor. Saat dokuz. Kahvaltı vakti.

Dostun Anne

10 Eylül, 1943

Cuma

Sevgili Kitty,

Her elime kalemi aldıkça bakıyorum da arada birtakım beklenmedik olaylarla karşılaşyoruz. Çoğu zaman can sıkıcı şeyler. Ama bu sefer mutlu haberler geliyor. Geçen Çarşamba günü (8 Eylül) oturmuş, yedi haberlerini dinliyorduk. Derken spiker «Şimdi harbin en sevinçli haberini vereceğiz. İtalya teslim oldu.» demez mi? İtalya kayıtsız şartsız teslim olmuş. İngiltere'den yapılan Hollanda yayınlarının haber servisi sekizi çeyrek geçe başlıyor. «Sayın dinleyiciler, bir saat önce günün icmalini hazırlarken, İtalya'nın teslimi haberi geldi.» Ossaat önümdeki kâğıtları kâğıt sepetine attım. İnsanın kendi yazdığı şeyi bu kadar seve seve yırtıp atacağı aklıma bile gelmezdi. «God Save The King!» Amerikan milli marşı. Enternasyonal çalıyor sonra.

Her zamanki gibi Hollanda programı güven verici ama, aşırı derecede iyimser değil.

Sıkıntımız da yok değil. Koophuis'e üzülmüyoruz. Bildiğin gibi hepimiz seviyoruz onu, her zaman güler yüzlü, yiğit bir insan. Gelgelelim sağlık durumu iyi değil. Sancı içinde, yiyeceği biraz fazla kaçırса, azıcık yürüse sancıdan kıvrılmaya başlıyor. Annem geçen gün dedi ki: «Bay Koophuis içeri girince, ortalık ışıyor adeta.» Doğru dediği. Tersliğe bak şimdi. Hastaneye yatması gerekiyor. Tehlikeli bir karın ameliyatı geçirecek. En az dört hafta hastanede kalması gerekli. Bize Allahaismarladık derken bir görecektin, nasıl tabii, telaşsız, hiçbir şey yokmuş gibi öyle birer birer ellerimizi sıkıp gitti, pazara alışverişe gidiyormuş gibi sanki.

Dostun Anne

16 Eylül, 1943

Perşembe

Sevgili Kitty,

Günden güne tadımız tuzumuz bozuluyor. Yemeklerde, kimsenin ağız açtığı yok. Açarsa kaşığı, çatalı sokmak için ağzına. Çünkü ne dersen, birini kızdırmak ihtimali ile karşı karşıyasın. Ya kızarlarsa, ya yanlış anlarsa diye kimse ağız açamaz oldu. Her gün sinirlerimi yatıştırmak için Valeryen hapları alıyorum. Faydası da olmuyor ki, ertesi günü eski hamam eski tas. Şöyle yürek dolusu bir gülebilsen, on Valeryen hapının gördüğü işi görecektir ama, gülme-yi çoktan unuttuk. Bütün gün suratı asık oturmaktan, korkuyorum, çenem uzayacak, yanaklarım sarkacak. Öbürleri de hallice değil. Herkes korku içinde kışı bekliyor. Keyfimizi kaçıran bir şey de mağazanın bekçisinin bizim Gizli Bölmeden kuşkulandırmaya başlaması. Hanı güvenilir bir insan olsa mesele yok ama, çirkef bir adam, belli. Geçen gün Kraler her zamankinden daha bir ihtiyatlı hareket edeyim diye, bire on kala paltosunu giyip, köşe başındaki eczaneye

uğramak üzere sokağa çıkmış. Beş dakikada dönmüş, bizim Gizli Bölmeye çıkan merdivenleri hırsızlar gibi parmaklarının ucuna basa basa çıkmaya başlamış. Bizle biraz oturdu saat biri çeyrek geçe çıkıp gitmek istedi. O ara Elli geldi, bekçinin mağazada olduğunu haber verdi. Kraler de gitmekten caydı bir buçuğa kadar oturdu. Sonra da papuçlarını çıkarıp tavanarası kapısına çıkıp, ordan adım adım aşağı inmiş, ayaklarının gıcırdamaması için bir çeyrek saat uğraştıktan sonra büroya gelmiş. Dönüp dışardan girmiş içeri. Bu arada Elli bekçiyi atlatmış, yukarı geldi durumu bildirmek için. Biz de çıktığını söyledik. Hani koskoca mağaza müdürünün sokakta papuçlarını giydiğini bir görseydi ne derdi acaba? Düşün bir kere müdür bey çorapla sokağa çıkıyor!

Dostun Anne

29 Eylül, 1943

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bayan Van Daan'ın doğum günü. Bir kavanoz reçel, peynir, et, ekmek vesikaları armağan ettik ona. Kocasından, Dussel'den, koruyucularımızdan aldığı armağan yiyecek şeylerle çiçekten ibaret. Düşün, ne zamanlarda yaşıyoruz.

Elli bir sinir buhranı geçirdi bu hafta. Her dakika onu bunu almak için dışarı yolluyorlar. Her dakika acele getirilmesi gereken bir şey çıkıyorlar kadının önüne, kolay iş mi! Her çıkışında çektiği korku, üzüntü az şey mi? Sonra bir de mağazadaki yük biniyor bunun üstüne. Koophuis hasta, Miëp soğuk almış, evde yatıyor, kızcağız üstelik ayak bileğini incitmiş, sevdiğiyle başı belada, babası başının etini yiyor. Gene bir sinir buhranı ile atlattığı çok iyi. Sevdik okşadık onu, yatıştırdık, bir daha sefere, salık verdik, ne istenirse hemen peki deme diye, vaktim yok deyip

çıksın işin içinden. Hiçdeğilse 'böylece yükü birazcık olsun hafifler.

Bay Van Daan'ın halini beğenmiyorum. Bir şeyler kopacak. Babam da nedense bir şeye kızmış gibi görünüyor. Bir patırdı kopacak ama, bakalım nasıl! Bari beni karıştırmasalar bu kavgalara. Ah bir başımı alıp gidebilsem. Deli edecek bu insanlar bizi.

Dostun Anne

15 Ekim, 1948

Pazar

Sevgili Kitty,

Şükürler olsun, Koophuis sağ salim döndü. Yüzü hâlâ şoluk, gene de hiç gocunmadan Van Daan için elbise satmaya gitti. Kötü durum, Van Daan'ların parası tükendi. Bayan Van Daan bir yığın paltosu, elbisesi, pabucu olmasına rağmen, çöp bile vermeye razı olmuyor. Kocası da takıma çok para istediği için alıcı bulmak kolay değil. Bakalım, ne olacak? Çare yok, Bayan Van Daan'ın kürk manto su gidecek. Yukarıda bu yüzden bir kavga koptu. Barıştılar sonra, şimdi «Sevgili Putti.» «Canım, Kerli!» sözleri gırla gidiyor. Yakında gene saç saça baş başa gelirler.

Bu son ay, bu örnek ev içinde geçen atışmalar aklıma geliyor da küçük dilimi yutacak oluyorum. Babam ağzı kenetli, suratından düşen bin parça. Birisi bir söz söyleyecek olsa, gene de var gibilerden yüzüne bakıyor. Annemin heyecandan yanakları her zaman al al. Margot bütün gün baş ağrısından yakınıyor. Dussel uyuyamıyor. Bayan Van Daan bütün gün vıdı vıdı edip duruyor. Deli olacağın artık. Sahi söylüyorum, kiminle kavgalı, kiminle barışık olduğumu ben de şaşırdım.

Bütün bunları aklımdan silebilmek için çalışmaktan başka çare yok. Çalışmaktan medet umuyorum.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Van Daan'la karısı arasındaki kavgalar sıklaştı. Mesele şu: Van Daan'ların parası tükendi. Bir zamanlar Koophuis tanıdığı bir kürkçüden söz etmişti. Van Daan bunu işitince karısının kürkünü satmayı aklına koymuş. Tavşan kürklerinden yapılmış bir manto bu, Bayan Van Daan on yedi yıldır giyermiş. 325 florine sattılar, az para da değil. Yalnız hanımefendi parayı harcamayıp harpten sonra yeni elbiseler almak için saklamak istiyordu. Kocası para sıkıntısında olduklarını, bu paraya kıymaktan başka çare olmadığını anlatıncaya kadar bir hal oldu.

Feryat kıyamet, tepinmeler, cıyak cıyak bağırımlar. Görülecek şeydi. Şaşıp kalıyor insan. Bizimkiler merdivenin altında durmuş, tetik üstünde bekliyorlardı. İşi azıtırlarsa ayırmak için. Bütün bu gürültü, ağlamalar, haykırmalar in-sanda kafa beyin bırakmıyor, akşamları başımı yastığa koyunca içimden bir ağlamadır geliyor.

Bay Koophuis gene ortalarda yok. Midesinden çok çekiyor adamcağız. Kanama durdu mu, durmadı mı onu bile bildiği yok. İlk defa böyle üzgün, kırık gördüm onu, kendini iyi hissetmediğini, eve gideceğini söyleyip ayrıldı.

Durumum fena değil, yalnız hiç iştahım yok. Habire «Bir şeyin mi var?» diye soruyorlar. Allah için ellerinden geleni de yapıyorlar. Üzüm şekerleri mi, balık yağları mı, kal-siyum hapları mı vermiyorlar!

Sinirlerim de bozuk. Asıl pazar günleri bir bıkkınlıktır çöküyor üstüme. Evin havası öyle ezici ki, uykulu öyle, ağır bir hava. Ne bir kuş sesi geliyor dışardan, ne başka bir ses. Ağır bir sessizlik, Hani bu ölüm sessizliği beni sarıp sarmalayıp içine çekip götüreceği gibi geliyor kimi zaman.

Böyle zamanlarda anneme, babama, Margot'ya yanaşmak istemiyorum. Bir odadan bir odaya, bir kattan bir kata, konatları koparılmış, kötü bir karanlık içinde başını kafesin tellerine çarpan bir kuş gibi dolanıp duruyorum. İçim-

den bir ses, «Dışarı çık, gül oyna, temiz hava al!» diye sesleniyor. Kılımlı kıpırdatacak halim kalmadı, nerde! Zaman çabuk geçsin diye gidip yatağa atıyor kendimi, uyumaya başlıyorum. Bu sessizliği, bu dinmez korkuyu gidermek için başka ne yapayım, bilmem ki!

Dostun Anne

3 Kasım, 1943

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Babam hem bize oyalanacak bir şey sağlamak, hem de eğitimimize yararlı olur diye Leiden'deki Öğretmen Okulundan bir prospektus getirtti. Margot kocâ kitabı baştan sona hatmetti, gene de ilgileneceği gibi, ya da kesesine uygun bir şey bulamadı. Babam atık davrandı. Okula bir mektup yazıp Latince dersi sorularını istetmeye karar verdi.

Bana da oyalanacak yeni bir şey bulmak kaygısıyla Koophuis'den çocuklar için yazılmış bir İncil istedi. Margot, gözlerini açıp, «Chanuka bayramında mı vereceksiniz İncil'i Anne'a?» diye sordu. Babam: «Bilmem,» dedi, «St. Nicholas gününde vermek daha uygun olacak.»

Dostun Anne

8 Kasım, 1943

Pazartesi akşamı

Sevgili Kitty,

Sana yolladığım mektup yığınının şöyle bir karıştırarak olsan, eminim, nasıl bir kılıktan bir kılığa girdiğimi görüp şaşıracaksın. Buranın havasına bu kadar bağlı oluşuma üzülüyorum ama, herkes böyle. Şöyle beğendiğim bir kitap okuyacak olsam, öbürlerinin arasına karışmadan önce, kendimi toparlamam gerekiyor, yoksa kendimi o kitabın hava-

sına bırakıp yanlarına çıksam bana deli damgası vurdular gitti. Bu aralık, senin de göreceğin gibi, bir ruh çöküntüsü içindeyim. Niye böyle, ben de bilmiyorum. Belki de korkağım da ondan, kendimi kınayıp duruyorum.

Bu akşam, Elli burdayken daha, kapı acı acı çalındı. Rengim attı, mideme bir sancı yapıştı; kalbim küt küt atmaya başladı. Hep korkudan. Geceleri yatakta, bir zindan-daymışım gibi geliyor, annem, babam da yanımda. Kimi sekaklarda dolaşıyorum, kimi bizim Gizli Bölme'yi tutuşmuş görüyorum düşümdü. Ya da gelip bizleri toplayıp götürüyorlar. Hepsini bir bir eksiksiz sahiden oluyormuş gibi görüyorum. Bu da korkumu artırıyor, günümüz yaklaştı gibi geliyor. Miep ikidebir bizim sakin hayatımıza imrendiğini söylüyor. Dediği doğru olabilir ama, ya bu korku? Aklım almıyor, dünyanın eski haline döneceğini. «Harpten sonra şunu yapacağız bunu yapacağız» diye konuşuyoruz ama, bütün bunlar bana bir hayal gibi geliyor, gerçekleşme, imkânsız bir sürü hayal. Eski evimiz, arkadaşlarım, okuldaki o güzel günler aklıma geliyor da, sanki o evde yaşayan, o sevinçli kızlarla gülüp oynayan kız ben değilmişim sanıyorum.

Gizli Bölme'deki kişileri siyah yağmur bulutlarıyla sarı-lı mavi bir cennet parçası gözûyle görüyorum. Bu belirli, yuvarlacık yer emin. Ama çevremizde bulutlar karardıkça kararıyor, bizi tehlikeden ayıran çember gitgide daralıyor. Böyle tehlikelerle çevrili olduğumuz için de, adeta bir delik ararmışçasına karanlıkta birbirimize toslayıp duruyoruz. Aşağı bakıyoruz, herkes birbirini yiyor, sonra başımızı kaldırıyoruz. Yukarıda her şey öylesine sakin, huzur dolu ki. Bu arada bizler yukarı çıkmamıza engel olan karanlık bir ağla sarılmışız, önümüzde kurşun işlemez bir duvar. Üstümüze geliyor. Yıkıldı yıkılacak, yıkılmadı daha ama yıkılacak. Elimden gelen ağlayıp yakarmak, «N'olur şu karanlık dağılsın, bir yol açılsın önümüzde!» diye.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Bu parçaya güzel bir ad buldum:

Dolma Kalemim İçin Ağıt.

Dolma kalemim, en sevdiğim eşyaydı. Bir kere ucu ka-
lındı. Ben ince uçlu kalemle yazamıyorum. Sonra bu dol-
ma kalemin rastgele dolma kalemle yanında alabildiğine
zengin, ilgi çekici bir hayatı oldu. Kısaca anlatayım sana.

Dokuz yaşındayken, yünlere sarılı bir paket içinde, o
zaman büyük annemin yaşamakta olduğu Aachen'den bu-
raya onca yolu tepip geldi. O sırada ben gripten yatıyordum.
Şubat rüzgârları evi zangır zangır titretiyordu. O göz alıcı
dolma kalem bir meşin mahfaza içinde geldi. Bütün arka-
daşlarıma gösterdim. Ben Anne Frank, işte böyle bir dolma
kalemin sahibi olmak şerefine erdim. On yaşındayken kale-
mi okula götürdüm, öğretmen de kullanmama izin verdi.

On bir yaşındayken dolma kalem kilit altına girdi yeni-
den, çünkü altıncı sınıfın öğretmenini okul kalemleriyle, mü-
rekkep hokkası kullanılmasını istiyordu.

On iki yaşına gelip Yahudi lisesine geçtiğim zaman,
dolma kalem bu vesileyle yeni bir mahfaza kazandı. Yanı-
na bir kurşun dolma kalem katıldı. Mahfaza fermuarlı, dol-
ma kalemin şanına layık bir şeydi.

On üç yaşındayken dolma kalem benimle birlikte Gizli
Bölmeye geldi. Hatıra defterinin yapraklarında, kompozis-
yon ödevlerinin içinde yarıştı durdu.

Şimdi on dört yaşındayım, geçen yılı birlikte geçirdik.

Bir Cuma günüydü, öğleden sonra, saat beş. Odamdan
çıkıştım, gelip yazı masasında bir şeyler yazmak istiyor-
dum. Derken Margot ile babam Latince çalışmak üzere ma-
saya gelince, bana da kenara sığışmak düştü. Dolma kalem
masanın bir köşesinde kaldı, sahibi de bir köşeciğe sinip
fasulyeleri uğuşturmaya başladı. Fasulyeler ovulursa, biraz
adama dönüyor. Altıya çeyrek kala yeri süpürdüm, çöpü,

      fasulyelerle birlikte bir gazete k     na sarıp sobaya attım. Bir alevdir çıktı, ben de sönmek üzere olan sobadan böylesine bir alev çıkışına memnun, seyrettim. Geldim oturdum yerime. Latincecilerin de i  i bitti. Gelip yazı takımlarımı toplayayım diye masanın başına gittim. Dolma kalem yok görünürde. Ortalığı birbirine kattım, bulamadım. Margot da aradı benimle, bulamadık bir türlü. Derken Margot ke  fediverdi: «Fasulyelerle birlikte dolma kalemi de sobaya atmış olmayasın!» «  yle şey mi olur hiç!» dedim, dedim ama i  ime de bir kuşku düştü. O akşam dolma kalem bulunamadı. Aklımız yattı, dolma kalem sobada yandı gitti. Sel  loit olduğu için alev aldı mı, hesabı görüldü say.

Korktuğumuz başımıza gelmiş meğer. Babam sabahleyin sobayı temizlerken dolma kalemin kulpunu k  ller arasında buldu. Altın uçtan eser bile yoktu. Babam, «Her halde eridi, kömür kalıntılarının arasına girdi,» dedi.

Bir avuntum var, benim dolma kalem yandı k  l oldu. Ben de ölünce yaksınlar istiyorum.

Dostun Anne

17 Kasım, 1943

  ar  amba

Sevgili Kitty,

Durum kötü. Elli'nin evinde kuşpalazı salgını var. Altı hafta bizim buraya gelemeyecek. Yiyecek, alışveriş i  leri g      ti. Sonra Elli'nin a  baplı  ına doyum olmuyordu. Koophuis yatakta hâlâ,     haftadır. Pirin  le sütten başka bir şey gitmem   kursağına. Kraler'in başını kaşıyacak vakti yok.

Margot'un yolladığı Latince dersler    retmen tarafından düzeltilip geri postalanıyor. Margot Elli adına gönderiyor zarfları. Öğretmen akıllı hoş bir adama benziyor. Böyle   alı  kan bir    renci bulunduğuna memnun olmuş olmalı.

Dussel'in huysuzluğu üstünde, neden böyle olduğu ma-

lüm değil. Önce yukarı katla konuşmamaya başlandı. Van Daan'lara tek bir laf söylemez oldu. Şaşıktık kaldık. Bir gün devam etti böyle. Annem Dussel'e yanaşıp, böyle yapmamasını, yoksa Bayan Van Daan'ın bir mesele çıkaracağını söyledi. Dussel de dargınlığı çıkarmanın Van Daan olduğunu, söyledi.

Unutmadan söyleyeyim, dün Kasımın on altısıydı, Dussel Gizli Bölmeye geleli tam bir yıl oluyor. Anneme bu yıldönümü şerefine bir saksı çiçek armağan etti. Haftalar önce Dussel'in bize bir şey ikram etmesi gerektiğini pervasızca söyleyecek kadar ileri giden Bayan Van Daan'a hiçbir şey verilmedi.

Kendisini aramıza almakla gösterdiğimiz insanca harekete teşekkür edeceğine ağzını bile açmadı. O sabah kendisine, tebrik mi, taziyet mi edeyim diye sorduğumda, beni ilgilendirmes diye cevap verdi. Araya girmek isteyen annem de yaya kaldı. Durum eskisi gibi.

Der Man hat einen grossen Geist
Und is so klein von Taten!*

Dostun Anne

*27 Kasım, 1943
Cumartesi*

Sevgili Kitty,

Dün gece, daha uykuya dalmamıştım, gözümün önüne Lies geldi.

Yüzü gözü ufalmış öyle, paçavralar içinde. Gözleri kocaman kocaman, öyle üzgün bir bakışı vardı ki. Bana sitem ediyor gibi geldi. Adeta, «Beni niye bırakıp gittin. Kurtar beni, kurtar bu cehennemden!» diyordu.

Nerden yardım edeceğim ona: Başkalarının nasıl çile çektiğine, ölüp gittiğine seyirci kalmak ne acı! Elimden ne

* İnsan ruhu ne kadar yüce de yaptıkları ne kadar aşağılık!

gelir Tanrıya duadan başka?

Neye başkasını değil de Lies'i gördüm. Şimdi anlıyorum, çocukluk etmişim, onun sıkıntılarını anlayamayacak kadar küçük olduğum için yanlış yargı vermişim hakkında. Yeni bir kız arkadaşına bağlanmıştı. Benim onu kendisinden ayıracağımı sandı. Kimbilir nasıl üzül müştür, zavallı.

Kimi zaman, şöyle bir ışık yandı mı kafamda onun hayatını bir an için kavrayabiliyordum ama, derken gene kendi eğlenceme, dalıyordum. Ona karşı çok kötü davrandım. Şimdi işte geldi karşıma o üzüntülü gözleriyle, benden yardım istiyor. Ah, elimden bir şey gelse de ona yardım edebilsem!

Tanrım, ben böyle rahat içinde yaşayayım da o, bunca felakete katlansın! Benim ondan üstün bir tarafım mı var? Yoo. O da doğru yoldan ayrılmak istemezdi. Şimdi neye ben yaşıyorum da o, belki de son nefesi verdi? Aramıza ölüm girdi belki.

Doğrusunu istersen aylar var ki, onu hiç düşündüğüm yoktu. Hangi ay! Bir yıldır hiç düşünmemiştim onu. Demek unutmamıştım, gene de hatırladığım yoktu. Karşıma böyle paçavralar içinde çıkınca, içim cız etti.

Lies'ciğim, harp sona erdikten sonra, bunca felaketi atlatırsan eğer, gel bize birlikte yaşayalım, o zaman sana ettiğim kötülükleri tamir için elimden geleni yapacağım, emin ol!

Ama o zaman da benim yardımına şimdiki kadar muhtaç olmayacak ki! Beni düşünüyor mu acaba? Aklına geldiğim zaman beni nasıl anıyor acaba?

Tanrım, onu koru n'olur! Hiç değilse yalnız kalmasın! Ah, bir imkân düşse de onu ne kadar sevdiğimi, nasıl bağrına basmak istediğimi ona bir bildirebilsem, belki o zaman kendini bu kadar yalnız hissetmeyecektir.

Böyle kendimi üzmenin de bir faydası yok, elimden bir şey gelmedikten sonra. Ama kocaman gözlerini aklımdan çıkaramıyorum, kurtaramıyorum kendimi. Acaba Lies'in kendine gerçekten güveni var mı, direniyor mu? Yoksa her şeyi kabulleniyor mu?

Bilmem, hiç sormadım ki ona.

Ah, Lies seni bir yanıma alabilsem, benim içinde yaşadığım rahatlıktan sen de faydalanabilsen! Çok geç ama. Olan oldu. Sana ettiğim kötülüğü tamir edemem ki artık. Ama seni hiçbir zaman unutmayacağım, hep dua edeceğim senin için.

Dostun Anne

6 Aralık, 1943

Pazartesi

Sevgili Kitty,

St. Nicholas günü yaklaştıkça, hepimizi bir düşüncedir aldı. Aklımız geçen yılki sepetteydi. Bu yıl eli kolu bağlı oturmak hiç işime gelmiyordu. Uzun uzun düşündüm, sonunda eğlenceli bir şey buldum.

Pim'e danıştım. Bir hafta önce herkes için ayrı bir küçük şiir düzmeye başladık.

Pazar akşamı sekize çeyrek kala küçük bebeklerle, kopya kâğıtlarından yapılmış fiyonkılarla süslü büyük bir çamaşır sepetiyle ortaya çıktık. Sepet kahverenkli bir kâğıtla örtülüydü, üstüne bir zarf ilıştırilmiş. Koskoca sepeti görünce herkesin gözü dört açıldı.

Kâğıda ilıştırılmış zarfı açıp okumaya başladım:

Geldi gene Noel Baba,

Her yılki gibi değil ama.

Böyle gidiyordu şiir. Ev halkı sepeti açıp, üzerinde adresleri yazılı papuçları, papuçların içinde bir paket bulunca bir kahkaha tufanıdır koptu.

Dostun Anne

22 Aralık, 1943

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Grip geçirdim, ondan sana yazamadım. Hasta olmanın tadı olmuyor burda. Öksürüğüm tuttu mu, bir, iki, üç, hay-

da battaniyelerin altına! Duyulmasın diye ne yapacağımı şaşıryordum. Çoğu zaman gıcık da geçmek bilmiyor, herkes seferber oluyor, süt, bal, şeker, öksürük şurupları getiren getirene. Üstümde denedikleri tedavi çareleri aklıma geldikçe kafam dönüyor. Terletme, kompresler, göğsüme ıslak bezler, sıcak bezler, sıcak içkiler, gargara, boğaz silmeler, kımıldamadan yatmalar, yastık üstüne yastık, sıcak su şişeleri, limon suları, her saat başı derece almalar!...

Hani bu halde insanın iyileşeceği bile olsa, iyileşemez. İşin en berbat faslı Dussel'in doktorluk yapmaya kalkışması ile başladı. Doktor taslağı geldi, vıcık vıcık başını göğsüme dayadı, sözüm ona dinliyor. Saçlarının tenimi gıdıklaması bir yana, otuz yıl önce tıp okumuş, Doktor adı almış hepsi iyi ama, gene de yadırgadım böyle rastgele birinin gelip göğsüme başını koyuşunu. Sevgilim değil, bir şeyim değil. Hem sonra göğsümü dinledi de bir şey mi anladı sanki? Yoo. Önce o kulaklarını şırınga ettirsin, bu gidişle az sonra duvar gibi olacak kulakları.

Hastalık lafını burada keselim. Turp gibiyim artık, bir santim daha boylu, iki pound ağır, hafiften soluk renkli, okuyup öğrenme hırsı büsbütün kabarık.

Önemli bir haber yok verecek. Şimdilik aralarımız iyi. Fazla kavga olmuyor, altı aydır hiç böyle başımızı dinlemediğimiz. Elli daha uğramıyor.

Noel için fazladan zeytinyağı, şekerleme, şurup verdiler. Beş armağan iki buçuk sentlik bir paradan yapılmış pırıl pırıl yanan bir broş. Güzel ama, görmek lazım, anlatmayla olmaz. Bay Dussel annemle Bayan Van Daan için Miep'e güzel bir kek pişirtirmiş. Sanki başındaki iş az geliyormuş gibi! Miep ile Elli için benim de bir hazırlığım var. En aşağı iki aydır poricimden arta kalan şekeri biriktiriyorum. Bay Koophuis yardım ederse iki fondan yapacağım.

Pis bir hava. Soba da tütüyor. Kimse yediğini hazmedemedi, dört bir yandan birtakım gürültüler geliyor. Harp bildiğin gibi, moral bozuk.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Buranın havasının insanı nasıl etki altında bıraktığını yazmıştım. Ben gitgide çarpılıyorum.

«Himmelhoch jauchzend und zum Tode betrübt» sözü tam buraya uygun*. Öbür Yahudi çocuklarıyla buradaki durumumu kıyaslayınca gerçekten «Himmelhoch jauchzend»im. Gelgelelim bugünkü gibi mesela, Bayan Koophuis gelip de, kızı Corry'nin hokey kulübüne girdiğini, gezintiye çıktığını, tiyatroya gittiğini anlatırsa o zaman işte «Zum Tode betrübt» hali geliyor üstüme. Corry'yi kıskandığım için değil, ama bütün o eğlenceleri öyle göreceğim geldi ki. Hani şöyle doya doya bir gülebilmek için neler neler vermezdim ki. Hele şimdi yılın en eğlenceli mevsimi. Noel, yeni yıl hepsi bir araya geliyor. Bizlerse böyle bir köşeye atılmış kazazedeler gibi. Gene de böyle şeyler yazmamam gerek. Bir kere nankörlük, sonra da oşarıyorum durumumuzun kötülüğünü galiba. Ne olursa olsun, benim için ne düşünürsen düşün, her şeyi içime atmayı sevmiyorum. Onun için sana başta söylediğim sözü hatırlatayım. «Kağıt sabırlıdır.»

Dışardan gelenler elbiselerinde hâlâ açık havanın serinliği kokusu, yüzlerinde soğuğun izi içeri girdiği zaman düşünmekten kendimi alamıyorum. «Ne zaman yarabbi biz de açık havaya çıkacağız?» Bunları düşünmemek için insanın kendini battaniyelerin arasına, başını yastıkların altına sokması lazım. Oysa ben başım yukarıda olsun, yüreğimi bozmayayım diyorum, onun için de bu gibi düşüncelere göğüs germemden başka çare yok. İnan bana, bir buçuk yıl bir yerde kapalı kalırsa insan, bun alıyor, dayanılmaz oluyor bu hayat. Bize bu gibi imkânı hazırlayanların hakkını yemek için söylemiyorum, böyle düşüncelere saptaktan kendini alamıyor insan. Dans etmek, bisikletle gezmek, ıslık

* Goethe'nin ünlü bir mısraı: Gökler katında ya da umutsuzluğun derinliklerinde.

çalmak, dünyayı görmek, kendini genç, hür hissetmek, bütûn istediğim bu. Öylesine özledim ki bütûn bunları. Gene de kimseye belli etmemem lazım halimi. Sekizimiz de kendi kendine acımaya, surat bir karış gezmeye başlarsa halimiz nice olur? Kimi de kendi kendime soruyorum, «Yahudi olsun olmasın, acaba benim deli gibi eğlenmek için can atan kendi halinde bir kız olduğumu anlarlar mı,» diye. Kimbilir. Kimseye açamıyorum ki durumumu. O zaman ağlamaya başlayacağım. Ağlayınca da insanın içi açılıyor biraz.

Kurduğum nazariyelere, bunca gayretime rağmen, beni anlayan bir annenin eksikliğini tâ canevimden duyuyorum. Ne yapsam, ne yazsam, hep aklımda Mumsie. Ben doğacak çocuklarım için Mumsie gibi bir anne olmak istiyorum. Ortada konuşulan şeylere boş verip benim söylediklerime kulak veren bir Mumsie. Niye bilmem, bana öyle geliyor ki, bu Mumsie adı bir annede aradığım bütûn özellikleri dile getiriyor. Annemi hiç değilse Mumsie'ye benzer bir adla çağırabilmek için, Mammy yerine Mum diye sesleniyorum, o da sonradan Mums oluyor, yani İe'si eksik Mumsie. Adeta Mumsie diye çağırmayı o kadar istediğim, gene de geri kalan İe'yi kısmamı gerektiren anneme başka ne diyebilirim ki?

Burada keseyim bu konuyu, bunları sana anlatırken, inanır mısın, «zum Tode betrûbt» halî azaldı.

Dostun Anne

*25 Aralık, 1948
Cumartesi*

Sevgili Kitty,

Bugünlerde, Noel geldi de onun için mi, bilmem, hep babamı düşünüyorum. Hep aklımda gençlik aşkı üstüne anlattıkları. Geçen yıl anlattıklarını bu yıl kadar iyi kavrayamamıştım. Yeniden laf açılrsa da ona artık dediklerini iyice anladığımı gösterebilsem.

Pim'in gençlik aşkından öyle durduğu yerde söz etmesine bakıyorum da, diyorum ki kendi kendime, herkeslerin gönül sırlarını bilen insan olarak o gün kendi içini dökmek istedi. Yoksa Pim kendinden hiç mi hiç bahsetmez. Margot, sanmam, Pim'in neler çektiğini kestirebilirsin. Zavallı Pim, dünyada inanmam, her şeyi unuttuğuna. Bunu ölünceye kadar unutacak değildir. Ne kadar da yumuşak tabiatlı insan, her şeyi hoş görüyor. İnşallah ben de onun çektiklerini çekmeden ona benzerim.

Dostun Anne

*27 Aralık 1943
Pazartesi*

Sevgili Kitty,

Cuma akşamı hayatımda ilk defa olarak bir Noel armağanı aldım. Koophuis, Kraler ile kızlar gene çok güzel bir sürpriz hazırlamışlar. Miep eşaslı bir Noel pastası yapmış, üstünde «Barış 1944» yazılı. Ellie de harp öncesi ayarında tatlı bisküvitler uydurmuş bir yerlerden. Margot, Peter ve benim için bir kâse yoğurt, büyüklere de adam başına bir şişe bira. Armağanlar temiz temiz paket edilmiş, üzerlerine de resimler yapıştırılmış. Bu armağanlar dışında Noel göz açıp kapayıncaya kadar geçti.

Dostun Anne

*29 Aralık, 1943
Çarşamba*

Sevgili Kitty,

Dün gece gene pek üzüntülüydüm. Lies ile büyükannem geldi aklıma. Büyükanneçğim, benim bir tanem. Onun neler çektiğini nasıl da anlamazdık. Ne tatlı insandı oysa! Onca zaman nasıl herkeslerden saklamış sırrını!* Her zaman

sevdiklerine, yakınlarına bağı, ne iyi büyükanne idi o! Kimse için en kötü bir söz söylemez, bizleri hep korurdu. İstedığım kadar yaramazlık yapayım, hep benim tarafımı tutardı.

Büyükanne beni sever miydin, anlar mıydın beni? Kimbilir. Hiçbirimiz büyükanneye açılmazdık ki. Ne yalnızdı kimbilir. Etrafındaki bütün kalabalığa rağmen yalnızlıktan neler çekti zavalıcılık? Hem insan birçok kimse tarafından sevilse bile, sade kendini seven birisi olmadı mı gene de yalnızlıktan kurtulamaz.

Ya Lies? Sağ mı acaba? Ne yapıyor acaba? Tanrım, onu koru, kavuşalım ona! Lies, seni düşündükçe başıma neler gelebileceğini de daha iyi anlıyorum.

Dostun Anne

2 Ocak, 1944

Pazar

Sevgili Kitty,

Bu akşam yapacak başka işim yoktu, hatıra defterinin yapraklarını karıştırırken annemle ilgili mektuplara rastladım. Nasıl da sert şeyler söylemişim annemin hakkında. Şaşırdım kaldım, «Anne,» dedim kendim kendi kendime, «sen misin o anneden nefret ettiğini söyleyen?» «Nasıl dilin varır böyle şey söylemeye?» Defter önümde öyle durdum kaldım, düşünmeye başladım, nasıl oldu da böyle nefret duygusuyla dolup taşım da sana böyle şeyler yazmaya kalkıştım diye. Bir yıl önceki Anne'ı anlamaya çalışıyorum, kusurunu belki tamir edebilirim diye uğraşıyorum. Yoksa kötü sözler bu defterde durdukça içim rahat etmeyecek. Başımı önüme koyup bu durumu kendi kendime açıklamam, nasıl oldu da ben böyle şeyleri duydum, bunu gerilere bakarak sökmem gerekiyor.

Kendi içime kapanıyorum ben. Onun için de bütün se-

* (Kötü bir hastalık)

vinçlerimi, üzüntülerimi, öfkelerimi hep bu deftere geçirdim. Bu hatıra defterinin benim için değeri büyük. Bazı yerlerinde geçirdiğim günler elle tutulur hale gelmiş, birçok yaprakları da laf ola şeylerle dolu ama, böylece neler içinden geçtiğimi sonradan görebiliyorum.

Anneme cin ifrit olurdum, şimdi de bazı günler öfkele niyorum. Beni anlamadığı doğru ama, ben de onu anlamıyorum. Beni çok severdi, hoş tutardı beni ama, benim yüzümden başı öyle belaya girdi ki, sinirleri bozuldu, gerildi, tabii ki acısını benden çıkardı.

Ben bütün bunları fazla ciddiye aldım, kırıldım, alındım. Bu yüzden de anneme kabalık ettim, onu üzdüm. Sonunda bir tatsızlık, bir geçimsizliktir başladı gitti. İkimiz için de sevimli bir şey değildir bu. Ama artık yavaş yavaş geçiyor.

Bunları açık seçik görmek istemedim önce, hep kendime acıdım. Ama bu da mazur görülebilir. Kâğıt üstündeki o öfke nöbetleri kızgınlığımı boşaltmak, içimin zehirini dökmek içindi. Olağan bir hayat yaşasak, kapıyı kitleyip ayağımı yere iki üç kere vurur, anneme bir güzel küfrederdim, böylece öfkem yatışırdı.

Anneme gözyaşları döktürdüğüm devre artık geride kaldı. Ben az çok akıllandım, annemin sinirleri de eskisi kadar bozuk değil. Kızarsam, çenemi kapatıp oturuyorum, o da öyle yapıyor, böylece daha iyi geçiniyoruz. Annemi öyle başkaları gibi, her şey için annesinin eline bakan çocuklar gibi sevemem, elimde değil. O iş başka, bu iş başka.

Şimdi düşünüyorum da içim rahatlıyor biraz. Bu acı sözleri annemin yüzüne söyleyeceğime kâğıda dökmekle daha iyi ettim galiba.

Dostun Anne

6 Ocak, 1944

Perşembe

Sevgili Kitty,

Birisiyle konuşmak isteğim bazı öyle artıyor ki, bak-

tım dayanamayacağım, Peter ile konuşmayı kafama koydum.

Aradabir gündüzün Peter'in odasına gidiyorum ama, çocuk öyle sıkılğan ki! Sıkılrsa bile kimseyi odadan atamayacağını bildiğim için her ihtimale karşı fazla kalmıyorum, biraz oturup kalkıyorum. Sonra beni başbelası beller, iyisi mil... Onun için odasında daha uzun kalıp, fark etmeden onu lafa girişmeye kandırmak için bir yol aradım. Peter bu ara bilmecelelere merak sardı, başka bir şeye el sürdüğü yok. Baktım ki başka çare yok, ben de bilmeceye sarıldım. Yardım edeyim sana dedim. Az sonra masasına karşıklı geçtik, o sandalyede, ben divanın üstünde.

Koyu mavi gözlerine her bakışta içim bir tuhaf oluyordu, o dudaklarının kenarında her zamanki esrarlı gülümseme, oturuyordu karşımda. İçinden neler geçirdiğini anlamaya başladım. Yüzünde o çaresizlik, nasıl hareket edeceğini bilmemezliğin verdiği şaşkınlık, bir yandan da erkeklik gururunu incitmeme kararı okunuyordu. Utangaç halini gördükçe ben de yumuşak davranıyordum. Kendiliğinden göz göze geliyorduk ikidebir. Bütün kalbimle yalvarıyordum içimden: «N'olur söyle bana, neler geçiyor içinden, bu saçma sözleri bırak da bana neler duyduğunu anlat!»

Akşam böyle geçti, elle tutulur bir şey olmadı. Sadece yüz kızarması üstüne birkaç söz söyledim, burada yazdığım, anlattığım gibi değil tabii. Sırf kendine güveni artsın diye.

Yatağa yatıp, durumu gözden geçirince, gidişi pek yüreklendirici bulmadım. Peter'in üstünlüğünü kabul edip o yoldan yanaşmaya gelince, ona da razı olmazdım. İnsan bir isteğini yerine getirmek için neler yapmıyor ki, hele bende olduğu gibi istek aşırı bir yoğunluğa varırsa. Peter'in yanına daha sık gidip, şu ya da bu yoldan dilimi açmaya karar verdim.

Allasen Peter'e vurgun olduğumu sanma! Aklına bile gelmesin böyle şey. Van Daan'ların oğlu yerine kızı olsaydı, bu sefer onunla arkadaşlık etmeye kalkacaktım. Senin anlayacağın hiçbir fark etmezdi bu.

Bu sabah yediye beş kala kalktım, gördüğüm düşü açık seçik aklımda toplayabildim. Bir sandalyede oturuyordum, karşımda da Peter... Vessel. Birlikte Mary Boss'un desenlerine bakıyorduk. Düş bununla bitmedi, gerisi var. Derken Peter ile göz göze geldik. O benim gözlerimin içine baktı, ben de onun o güzel kahverengi gözlerine diktim gözlerimi. Derken Peter yavaşça dedi ki: «Bilseydim, sana daha önce gelirdim.» Heyecandan, yana dönüvermişim, az sonra yumuşak, ama öyle yumuşak, serin bir yanağın yanağıma dokunduğunu duydum. Öyle hoş, öyle hoştu ki...

Tam işte o ara uyandım. Hâlâ yanağını yanağımda hissediyor, kahverengi gözlerinin onu ne kadar sevdiğimi anlayacak kadar derinlere tâ kalbimin içine baktığını görür gibi oluyordum. Gözlerim yaşardı, onu yeniden kaybettiğime yandım. Bir yandan da Peter'i seçtiğimi iyice anladığıma da sevinmedim desem yalan olur.

Düşümde böyle açık seçik şeyler görmem ne tuhaf değil mi? İlk babaannemi gördüm düşümde, hem de öyle belirli ki, adeta o yumuşak buruşuk yanağını okşayasım geldi. Derken büyükannem koruyucu melek olarak göründü düşümde. Ardından da Lies. O benim için çile çeken bütün kız arkadaşlarımın, Yahudilerin bir timsali haline geldi. Onun için dua ederken bütün Yahudiler için, bütün darda olanlar için dua ediyorum. Şimdi de Peter, daha önce hiç böyle aklımda bu kadar açık seçik belirmediği olmamıştı. Fotoğrafına filan ihtiyaç kalmadı. İstedğim zaman onu gözlerimin önüne getirebiliyorum. Belirli öyle, karşımdaymış gibi.

Dostun Anne

7 Ocak, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Ne budalayım ben! Şimdiye kadar akıl edip de sana erkek arkadaşlarımla olan serüvenlerimi anlatmadım.

Şu kadarcıkken, daha çocuk bahçesinde oynarken, Karel Samson'a kanım kaynadı. Babası ölmüştü, annesiyle hâlâ bakıyordu ona. Karel'in yeğenlerinden Robý adlı yakışıklı, esmer bir çocuk vardı, bizim Karel onun yanında pek sönük kalıyordu ama, benim için dış görünüş önemli değildi. Yıllarca Karel'e bağlı kaldım.

Onunla uzun uzun otururduk birlikte, sık sık hem. Yalnız benim sevgim karşılıksız kaldı.

Derken alınyazısı Peter'i çıkardı karşıma, âşık oldum ona, bir çocuk ne kadar âşık olabilirse öyle. O da benden hoşlanıyordu, bütün bir yaz birbirimizden ayrılmadık. Nasıl el ele dolaşırdık, hâlâ aklımda, onun üstünde keten bir elbise, benim sırtımda da kısa yazlık entari. Tatil sonunda o hayskulun birinci sınıfına, ben ilkokulun altıncı sınıfına başladım. Okula gidip geldikçe rastlaşırdık. Peter, yakışıklı, uzun boylu, ince, güzel yüzlü, zeki bakışlı bir çocuktur. Kara kara saçları vardı, elâ gözlü, pembe yanaklı, sivri burunlu bir delikanlı. Hele gülüşü! Bir domuzluk yaptığı, bir yaramazlık ettiği zaman ne güzel de gülerdi.

Sayfiyeye gittik o tatil. Döndüğümde taşınmışlardı. Yeni evlerindeki daha yaşlı bir çocukla sıkı fıkı olmuş. Her halde o benim bacak kadar bir şey olduğumu, benimle gezip tozmanın yakışık almayacağını söylemiş olacak ki Peter beni silkti attı. Onu öyle seviyordum ki gerçeği olduğu gibi göğüsleyecek kuvvet bulamadım kendimde. Peşini bırakmamaya çalıştım ama sonra kafama dank etti, böyle ardından koşarsam, adım nerdeyse oğlan-delisine çıkacaktı. Yıllar geçti. Peter' kendi yaşında kızlarla dolaşüyor, bana bir «merhaba» bile demeye tenezzül etmiyordu. Gene de unuttum onu.

Yahudi ortaokuluna gittim. Sınıfta bana tutkun sürüyle oğlan vardı. İnsanın hoşuna gitmiyor değil böyle etrafında oğlanların dönmesi, gururum okşanıyordu ama, kimseye kapıldığım yoktu. Neden sonra, sana daha önce anlattığım gibi Harry tutuldu bana ama, ben bir daha âşık olmadım.

«Zaman yaralara merhem olur» derler a. Doğru. Peter'i unuttuğumu sandım, ondan artık hoşlanmadığıma kendimi

inandırmak istedim. Bu sabah hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu gördüm. Aksine yaşıma büyüdükçe meğer ona karşı olan sevgim de gelişmiş. Artık Peter'in beni çocuk gözüyle görmesine hak veriyorum, gene de beni öyle silkip attığına üzgünüm. Onu öyle yakınımnda hissediyorum ki, artık kimseyle onun yanında duyduğum şeyleri duyamam gibi geliyor.

O düş beni altüst etti. Bu sabah babam öperken beni, kendimi tutamayıp bağıracaktım nerdeyse: «Neye Peter değilsin sen?» diye. Bütün gün aklımda o, içimden diyorum ki boyuna: «Ah, Peter, sevgilim, bir tane Peter'im benim...»

Kim yardım edebilir bana şimdi? Bütün dileğim, buradan çıktıktan sonra gene karşılaşalım. Okusun o zaman gözlerimde yanan sevgiyi de desin ki: «Anne daha önce anlasaydım, bilseydim, çoktan koşardım sana.»

Aynaya baktım, yüzüm bambaşka. Gözlerim daha pırıl pırıl, yanaklarım daha pembe —bir haftadır nasıl da sarıydı!— dudaklarım daha yumuşak. Mesut gibi görünüyorum, gene de yüzümde hüzünlü bir ifade var, dudaklarıma gülümsemenin gelmesiyle kaybolması bir oluyor. Peter'in beni düşünmediğini bildiğim için mi mesut değilim acaba. Oysa güzel gözlerini hâlâ üstümde yumuşacık yanaklarını yanaklarımda hissediyorum.

Ah! Peter, Peter, nasıl seni aklımdan çıkarabilirim ki? Senin yerini kimse tutamaz. Seni seviyorum, hem de öyle seviyorum ki, kalbim yarılp sana olan aşkım dışarı uğrayacak sanıyorum, deliler gibi, sağa sola bakmadan boy gösterecek ortada.

Dostun Anne

12 Ocak, 1944

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Elli döndü. Miëp ile Henk iki gündür işe gelmediler, mideleri bozulmuş.

Bu ara dansa, baleye merak saldım. Her akşam dans talimi yapıyorum. Mansa'nın eteğine ipek geçirilmiş mavi bir etekliğinden kendime yeni moda bir dans elbisesi diktim. Çepeçevre bir kurdela sarmalıyor entariyi, tam ortada fiyonk oluyor, pembe bir kurdela da süsü tamamlıyor. Lastik papuçlarımı dans papucu haline sokmak için boşuna uğraştım. Bacaklarım hamlaşmış, çalışırsam eskisi gibi çevikleşecek. Güç temrinlerden biri de yere oturduktan sonra tabanlarını iki avucunun içine alıp öylece ayaklarını yukarı kaldırmak. Güç. Çok. Altıma yastık koyuyorum. Yoksa popocuğum ezilecek.

Burada herkesin elinde «Bulutsuz Sabah» adlı bir roman. Annem pek beğeniyor. Gençlik meselelerini ele alıyormuş. A, kadın, sen biraz da kendi yanındaki gençlerle ilgilensenel

Korkarım annem çocuklarla anneleri babaları arasında bundan daha iyi münasebet olamayacağını, kimsenin çocuklarıyla kendinden fazla ilgilenmeyeceğini sanıyor. Ama hep Margot'dan örnek biçiyor. Oysa Margot'nun benim aklımdan geçenleri düşündüğünü benim karşılaştığım meselelerle karşı karşıya kaldığını hiç sanmam. Gene de bunları anneme dünyada anlatmam, kızlarının sandığı gibi olmadığını ona göstermek istemem. Niye onu boş yere şaşırtayım, üzeyim. Nasıl olsa bir şeyin değişeceği yok.

Annem tabii Margot'nun onu benden daha fazla sevdiğini anlıyor. Ama bunun devreden devreye değiştiğine de inanıyor. Margot sakinleşti, yumuşadı, eski huysuzlukları kalmadı, annem için gerçekten bir arkadaş oluyor. Bana da artık bir piçkurusu gözûyle bakmıyor.

Bazı bazı kendimi başkalarının gözûyle görme kolaylığına eriyorum. O zaman işte Anne adlı bir kızın başından geçenleri uzaktan inceliyor, yabancı biriymiş gibi hayatının yapraklarının birbiri ardısına çevirip üstünde düşünebiliyorum. Buraya gelmeden önce, her şeyi böyle uzun boylu düşünmezdim. Zaman zaman Mansa'ya, Pim'e, Margot'ya bağlı olmadığım hissi gelirdi içime, adeta dışardan birisi olarak kalacağımı sanırdım. Kimi de kendimi bir öksüz ye-

rine kor, işkence ederdim kendi kendime, derken bu kadar şanslı bir çocuk olmama rağmen, böyle hiç yoktan kendime acımaya hakkım olmadığını görüp kendi kendimi kınardım. Ondan sonra da herkesi dostça davranmaya zorlardım kendimi. Her sabah, aşağı birisi inmeye görsün, inşallah annemdir, derdim, bana günaydın desin diye dua ederdim. Bana sevgi göstereyin diye can attığım için ona içimden gele gele günaydın derdim. Tam o sırada annem tutar, ters bir söz söyler, bir ayıbımı yüzüme vurur, ben de okula üzgün üzgün giderdim. Dönüşte kendimi onun yerine kor, bunca sıkıntısı var, canı sıkılıyor, ondan böyle terslik etti, diye bahaneler icat etmeye koyulurdum. Eve bu hava içinde girer, başlardım gevezeliğe, o zaman da işi fazla kaçırır, kendi kendimi tekrara başlar aynı şeyleri üst üste anlatırdım, derken yüzüm asık, kolumda çantam, odadan kös kös çıkardım. Kimi de küs durmaya karar verirdim. Yalnız okuldan gelince, öyle anlatacak şeyler olurdu ki, verdiğim sözü tutamaz, başlardım kafa ağrıtmaya, annem de çaresiz benim saçmalarımı dinlemek zorunda kalırdı. Derken yukarı katta ayak seslerini beklemekten vazgeçtiğim devre gelirdi, kalktığım zaman sabahları yastığım göz yaşımından sıırıslıksam olurdu.

En sıkıntılı devre bu olurdu, anlattım sana da, biliyorsun.

Çok şükür, bir yardımcım var artık. Peter var. Gerdanlığımı tutuyorum böyle, öpüyorum. Onlardan bana ne? Benim Peter'im var ya, biricik Peter'im benim. Ne yapsalar, ne deseler vız gelir artık. Kim küçücük bir kızın ruhunda bütün bu duyguların yer alabileceğini kestirebilir?

Dostun Anne

15 Ocak, 1944

Cumartesi

Sevgili Kitty,

Sana tutup kavgaların, tartışmaların girdisini çıktısını

anlatmanın anlamı yok. Şu kadarını söyleyeyim ki birçok şeyleri ayırdık, onların eti, tereyağı başka yerde duruyor, bizimki başka yerde. Patatesleri de herkes ayrı pişiriyor. Son zamanlarda yemek aralarında yiyoruz ekmeğimizi, çünkü saat dört dedi mi karnımız öyle acıkıyor ki...

Annemin doğum günü yaklaşıyor. Kraler fazladan şeker verdi anneme. Bayan Van Daan kendi doğum gününde ona böyle bir şey verilmediği için pek kıskandı. Ama birbirimizi böyle tatsız sözlerle, incitici hareketlerle üzmenin ne alemi var. Yeter artık. Sana bir şey söyleyeyim, Kitty, artık kabak tadı verdiler. Annem şunların yüzünü bir on beş gün olsun görmesem başka bir şey istemem, deyip duruyor.

Kendi kendime soruyorum acaba, aynı evde oturunca hep bu çeşit kavgalar çıkar mı sonunda? diye. Yoksa biz mi yanlış insanlara çattık? Bütün insanlar böyle bencil, böyle hasis mi yoksa? İnsanları tanımak iyi şey ama, yetti artık, fazlası da fazla. İster kavga edelim ister etmeyelim, ister özgürlüğe, açık havaya özlem çekelim, ister alın yazımıza razı olalım, harp bildiğini okuyor. Onun için elimizden geldiği kadar buradaki hayatımızı tatlı kılmamız gerekiyor. Bayağ vaıza başladım. Ne yapayım ama, burada biraz daha otursak, yakında kuruyup keçi boynuzu gibi bir şey olacağım. Oysa dört başı mamur bir genç kadın olmayı öyle istiyorum ki!

Dostun Anne

*22 Ocak, 1944
Cumartesi*

Sevgili Kitty,

Söylesene bana, niye insanlar duygularını gizlemek için bu kadar uğraşıp duruyorlar? Niye ben böyle başkaları yanımda olunca hep yanlış hareket ediyorum?

Niye birbirimize güvenimiz yok. Bir sebebi olacak ama, en yakınlarına bile güvenemeyecek olduktan sonra, hayatın

tadı mı kalır?

Geçen geceki düştün bu yana epey büyüdüm gibime geliyor. «Daha bağımsız» bir insan oldum adeta. Van Daan' lara karşı davranışımın değiştiğini söylersem, belki şaşırırsın. Aramızdaki tartışmaları, geçimsizlikleri şimdi bambaşka bir gözle görüyorum. Ön yargılarım birdenbire ortadan kalktı.

Nasıl olur da böyle bir gecede bu kadar değişebildim? Tuhaf ama, bakıyorum da annem meğer benim tanıdığım- dan bambaşka bir insanmış, gerçek bir Mumsie imiş o. Bayan Van Daan'a gelince, hoş bir insan olmadığı malum, ama konuşma biraz çatallaştı mı annem üzerinde fazla dur- masa, tatsızlıklar pekâlâ önlenebilir.

Bayan Van Daan'ın bir iyi tarafı var, onunla konuşu- labiliyor. Bütün bencilliğine, hasisliğine, sinsiliğine rağmen, damarına basmadıkça, o tarafını göstermesine vesile ver- medikçe, insanın suyuna gitmesini biliyor. Ama her zaman yürümüyor bu tabii. Sabrın varsa, dayanacaksın, başka çare yok.

Yanlış eğitildiğimiz, şımartıldığımız üstüne çıkan tar- tışmalar, yiyecek meseleleri hepsi bambaşka türlü halledi- lebilir, dostça, açıkça konuşulursa, karşı tarafı kıracak bir püf noktası aramadan serinkanlılıkla görüşülürse, her şey yoluna girecek.

Senin ne diyeceğini biliyorum Kitty: «Aa, Anne sen mi söylüyorsun bunları? Hayırdır inşallah,» diyeceksin. «Sen ki yukarı kattakilerden işitmediğin söz kalmadı, terslene terslene bir hal oldun. Sen mi söylüyorsun bunları.» Evet. Ben söylüyorum.

Baştan başlayıp her işin temeline varmak istiyorum. «Üzüm üzüme baka baka kararır» lafına hak verdikten sonra niye yaşıyoruz? Ben bütün meseleyi inceden inceye inceleyip, doğruyu yanlış seçmek istiyorum. Gerçek ne? Ne tarafları oşarılmış anlamak niyetindeyim. İşte o zaman gene gözüme kötü görünürlerse, annemle babamın tuttuğu yolu tutarım. İnceleme başka sonuç verirse, bu sefer onla- rın düşüncelerini değiştirmeye bakarım. Onu da yapamaz-

şam kendi düşüncelerime bağlı kalırım. İlk fırsatta Bayan Van Daan ile bütün tartışma konularını açıkça konuşacağım, tarafsız olduğumu söylemekten de çekinmeyeceğim, istedikleri kadar: «Büyümüş de küçülmüş» desinler. Kendi aileme karşı duracağım demek değil bu, ama bundan sonra ben pis pis dedikodulara alet olmayacağım.

Şimdiye kadar dediğim dedikti. Van Daan'ların hep yanlış yolda olduğunu, her şeyin onların başının altından çıktığını sanırdım. Meğer biz de az çok suçluymuşuz. Ana meselede haklı olmasına haklıyız ama, kendimize akıllı insanlar dediğimize göre akıllı insanlar olarak daha ileri görüşlü hareket etmemiz gerekirdi. Ben bu dar görüşlülükten kurtuldum galiba, ilerde fırsat çıkarsa lafımı esirgemeyeceğim.

Dostun Anne

*24 Ocak, 1944
Pazartesi*

Sevgili Kitty,

Bana bir şeyler oldu; ortada elle tutulur bir şey de yok ama, gene de tuhafıma gidiyor. Okulda olsun, evde olsun cinsel meselelerden söz açıldı mı, ya gizli ya da iğrenç bir şey gibiymişçesine konuşulurdu. Bu konuda fısıltıdan ileri geçilmez, birisi denilenleri anlamadı mı hemen alaya alıncıydı. Ben de düşünürdüm, niye insanlar bu konularda böyle gizli kapaklı, böyle tuhaf davranıyorlar diye, şaşar kalırdım. Elimden bir şey gelmeyeceğini bildiğim için, söze karışmaz; kırk yılın başında bir, kız arkadaşlarımdan edindiğim bilgiyle yetinirdim. Epey bir şey öğrendikten, bu konuda annemle babamla da görüştükten sonra bir gün anıhem dedi ki: «Anne, kulağında küpe olsun, bu konularda oğlan çocuklarıyla konuşayım deme, onlar söz açarlarsa, hiç cevap verme!» Ben de dedim ki: «Tabii, anne hiç cevap verirmiyim! Aptal mı sandın sen beni?» Meselede böyle kapandı.

Buraya ilk geldiğimiz zaman, babamdan dinlemem daha uygun düşecek olan bir sürü şey anlattı. Gerisini de kitaplardan söktüm, konuşmalardan kaptıklarımla da bilgimi genişlettim. Peter Van Daan okuldaki çocuklar gibi değil, bu konuda insanın başını ağrıtmıyor, bir iki kere söz etti ama, beni de konuşmaya zorlamadı.

Bayan Van Daan Peter'e bu gibi şeylerden söz etmediğini söylemişti, babası da, belli, açılmamış çocuğa. Annesi ne bildiğini bile kestirecek durumda değil.

Dün Margot ile Peter patates ayıklarken, söz Boche'dan açıldı. «Boche'un dişi mi erkek mi olduğunu bile bilmiyoruz, değil mi?» dedim.

«Bunu bilmeyecek ne var? Boche erkek tabii,» dedi Peter.

Ben gülmeye başladım. «Gebe bir erkek kedi! Bak! Bunu beğendim,» dedim.

Peter ile Margot da bu yanlışlığa gülmeye başladılar. Daha iki ay önce Peter Boche'un yakında aileye karışacağını, karnının görünecek kadar büyüdüğünü söylemişti. Sonradan şişmanlığın tırtıklanmış artıklardan ileri geldiğini anladık.

Peter kendini savunmaya girişti. «Bildiğin gibi değil,» dedi. «Gel benimle istersen, bakalım! Geçenlerde Boche ile oynasırken dikkat ettim, erkek o.»

Merakım kabarmıştı bir kere, Boche'u muayeneye mağazaya gittik. Boche'un misafir günü değildi her halde, ortarlarda yoktu. Bekledik, bekledik, baktık ki soğuktan şifayı kapacağız, yukarı çıktık. İkinci üstü, Peter'in yeniden aşağı indiğini fark ettim. Ben de bütün cesaretimi topladım, bomboş evi bir uçtan bir uca geçip, mağazaya geldim. Boche ambalaj masasının üstündeydi, Peter ile alt alta üst üste. Kediye tartmaya çalışıyordu Peter.

«Burada mısın?» dedim. «Kediye mi bakıyorsun?» Peter hemen hayvanı kaldırdı, sırt üstü yatırdı, başıyla pençelerini de ustaca tutup derse başladı. «İşte bunlar erkeklik organları, bu da kıcı,» dedi. Kedi bir yarım daha döndü, ayakları üzerine oturdu yeniden.

Başka bir erkek çocuk erkeklik organlarını bana göstermiş olsaydı, dünyada bir daha yüzüne bakmazdım. Peter bu çapraşık konuda, olağan bir şeyden söz ediyormuşçasına, sakın, kötü şeyler aklına getirmeden konuşmaya başladı, ben de az sonra rahatladım, bu işe olağan gözüyle baktım. Boche ile oynadık, laf lafı açtı sonra.

«Bir şeyler öğrenmek istedim mi ben, kitapları karıştırıyorum. Ya sen ne yapıyorsun?» diye sordum.

«Ne diye kitaba bakacakmışım?» dedi. «Babamın bu kadar görgüsü var. Ona sorarım söyler.»

Merdivenlere varmıştık, onun için üstelemedim.

Brer Rabbit'in dediği gibi, «Her şey yavaş yavaş değişiyor.» Ama annem, «Bu işleri erkek çocuklarla konuşma» dediği zaman kastettiği böyle bir konuşma olmasa gerek. Gene de bütün gün kendimi toparlayamadım. Konuşmamız aklıma geldikçe, afallıyordum. Hiç değilse yeni bir şey öğrendim. Demek gençler arasında, bu gibi şeyleri alaya alınandan, efendi efendi tartışacak olgunlukta olanları var.

Peter, annesine, babasına böyle şeyleri sık sık soruyor mu acaba? Dün benimle olduğu gibi içten davranabilir mi onlara karşı, bir bilsem!

Dostun Anne

27 Ocak, 1944

Perşembe

Sevgili Kitty,

Son zamanlarda soy ağaçlarına, kral ailelerinin şecerelerine merak saldım. Baktım ki, geçmişi iyice inceleyince yeni yeni buluşlara yol açılıyor. Derslerime sıkı çalışıyorum. BBC'nin Home Service programlarını dinleyecek kadar da İngilizceyi illettirdim. Pazar günlerimi epey genişlemiş olan sinema yıldızları koleksiyonumu düzenlemekle geçiriyorum.

Pazartesieleri Bay Kraler «Sinema ile Tiyatro» dergisini

getirdiği zaman dünyalar benim oluyor. Ev halkı bu ufacak armağanı boşuna masraf belliyorlar ama, üstünden bir yıl geçmiş olmasına rağmen kimin hangi filmde oynadığını hemencecik söyleyince, apışıp kalıyorlar. Bir nefeste öbür yıldızların adlarını, dergide çıkan yorumlarla birlikte sıralayiveriyorum. Geçenlerde annem, «Senin bundan sonra sinemaya gitmene lüzum kalmadı,» dedi. «Nasıl olsa konularını, artistlerin adlarını, kimin ne dediğini şimdiden biliyorsun.»

Saçımın biçimini değiştirip oturma odasına girmeyeyim, hepsinde bir kâriş surat. Hemen oradan biri atılıp, hangi film yıldızının saç tuvaletini taklit ettiğimi soruyor. Ben kendim buldum bu biçimi deyince, inanmıyorlar sözüme.

Ama yarım saat ya duruyor ya durmuyorum o kılıkta. Onun bunun söyledikleri öylesine batmaya başlıyor ki hemen banyoya gidip, eski biçimine sokuyorum saçlarımı.

Dostun Anne

*28 Ocak, 1944
Cuma*

Sevgili Kitty,

Bu sabah seni düşündüm. Korkarım dönüp dolaşıp eski haberleri geviş getiriyorum. Benden gizli esnemiyorsan çok iyi. Şu Anne da yeni bir şeyler bulsa artık anlatacak, diyor-sun.

Yazık, canın sıkılıyor, biliyorum ama bir de kendini benim yerime koy da düşün! Ben sanki o eskimiş haberleri geviş getirmekten çok mu hoşlanıyorum! Sofradaki konuşmalar politikaya ya da yemeğin eleştirilmesine dökülmezse, annemle Bayan Van Daan, gençliklerine ait kimbilir kaçınıcı defa dinlediğimiz hikâyeleri anlatıyorlar. Ya da Dussel karısının çeşit çeşit elbiselerinden dem vuruyor, o da mı olmadı yarış atlarından, dibi delik sandallardan, dört yanında yüzmeye başlayan çocuklardan, kas ağrılarından, si-

nir hastalarından anlatıyor babam anlatıyor. O hale geldik ki içimizden biri ağzını açmaya görsün, öbürleri arkasından ne geleceğini biliyor. Anlatan gülüyor sonunda. Sütçüler, bakkallar, iki ev hanımının hikâyeleri sayesinde öylesine tanındı ki, hani en olmadık özelliklerine kadar her şeylerini biliyoruz. Ya göklere çıkarıyorlar, ya da yerden yere çağıyorlar. Senin anlayacağın, bizim burada yeni bir söz, taze bir şey anlatılmasından umut kesileli çok oldu.

Hani büyükler, Koophuis, Henk, Miep hikâyelerini anlatırken, orasını burasını değiştirmeye de kalkmasalar, işin hiç keyfi kalmayacak. Kaç kere oldu, güç tuttum kendimi, «Yanlış anlatıyorsunuz,» diyecektim. Bizler, büyükler istediği kadar yanlışlık etsin, uydursun, palavra atsın, hatalarını yüzlerine vurmaya yetkili değiliz. Onlar akıllarına ne gelirse söyleyecekler, sen de susacaksın!

Koophuis ile Henk'in en gözde konusu, saklı yaşayanlarla yeraltı faaliyeti. Bizim gibi saklı yaşayan öbür Yahudilerin yaşayışıyla ilgilendiğimizi biliyorlar, yakalayıp götürülenlerin acılarını nasıl içten paylaştığımızı, kurtarılan kimselerin mutluluğuna ortak çıktığımızı da görüyorlar.

Hani bu saklanma, yeraltı faaliyeti gibi şeylere o kadar ısındık ki, bütün bunlar artık babamın terliklerini sobanın yanında ısıtması çeşidinden olağan şeyler haline geldi.

«Hür Hollandalılar» gibi, sahte nüfus kâğıtları düzen, yeraltındaki arkadaşlara para bulan, gizlenmiş olanlara iş, gizlenecekler yer bulan bir sürü teşkilat var. Başkalarına yardım için hayatlarını tehlikeye sokan bu insanların bu soylu hareketleri ne kadar övülse az. Mesela bize yardım edenler şimdiye kadar bizi korkusuzca idare ettiler, böyle giderse, onların sayesinde paçamızı da kurtaracağız. Bir yakalanırsak onların hayatı da tehlikeye giriyor. Bir gün bile bizim için katlandıkları sıkıntılardan yakındıklarını duymadık, en ufak bir sitem bile çıkmadı ağızlarından.

Her gün geliyorlar, erkeklerle ticaretten, politikadan, kadınlarla da yiyecekten, harp sıkıntılarından, çocuklarla da gazetelerden, kitaplardan söz ediyorlar. Bize umut vermek için güler yüzlü görünüyorlar, doğum günlerinde, bay-

ramlarda çiçekler, armağanlar getiriyorlar, her zaman yardıma hazır, bir işaretimize bakıyorlar. Bütün bunları biz nasıl olur da unuturuz? Almanlara karşı harpte yiğitlikler gösteren milyonlarca kişi var. Bizim yardımcılarımız gösterdikleri sevgi, ilgi dolayısıyla bu yiğit insanlar arasında anılmaya hak kazanıyorlar.

Tuhaf hikâyeler dönüyor ortada. Çoğu da gerçek. Mesela bu hafta Gelderland'de iki futbol takımı karşılaşmış, biri yeraltı teşkilatı üyelerinden, öbürü polislerden kurulmuş. Hilversum'da yeni vesika defterleri dağıtılıyormuş. Saklı kimselere de vesika verilebilmesi için, memurlar, el altından gizli defterler düzüp yolluyorlarmış bu talihsiz insanlara. Gene de Almanların kulağına gitmesin bunlar diye adamakıllı ihtiyatlı olmak gerekiyor.

Dostun Anne

*3 Şubat, 1944
Perşembe*

Sevgili Kitty,

İşgal nöbeti içinde ülke. Sen de burada olsaydın bütün bu hazırlıkların etkisini duyar, bir yandan da belki böyle nasıl olsa sonu gelmeyecek bir şey için bu kadar telaş etmemizi yadırgardın.

Bütün gazeteler çıkartmaya karşı hazırlık haberleriyle dolu. Gazetelerde bu çeşitten haberleri gördükçe halk, hop oturup hop kalkıyor: «İngiliz çıkartması yapıldığı takdirde, Almanlar Hollanda'yı savunacaklar, gerekirse de su altında bırakacaklar.» Bu haberin arkasından da Hollanda'da su altında bırakılacak yerleri gösteren haritalar basılıyor. Bu bölgeler arasında Amsterdam'ın büyük bir bölümü de var. Sokaklarda sular bir metreyi geçecek olursa, ne yaparız diye bir düşüncedir alıyor bizi. Herkes başka bir çare ileri sürüyor.

«Ne yürünebilir, ne de bisikletle gidilebilir,» diyor biri.

«Başka çare yok, suların içinde bata çıka gitmek gerek.»

«Öyle şey mi olur?» diyor bir başkası. «Yüzmekten başka çare yok, mayolarımızı, deniz başlıklarımızı giymeli. Yahudi olduğumuzu görmesinler diye, elden geldiği kadar dip-ten yüzmeliyiz.»

«Aklınla bin yaşa! Hanımları görmeli o zaman, ayaklarını fareler ısırırken, bakalım nasıl yüzecekler?» (Tabii bunu söyleyen bir bey. Kendi başına böyle bir şey gelse, kim bilir nasıl cıyak cıyak bağırır.)

«Boşuna kafa yormayın, nasıl olsa evden çıkamayız. Sel geldi mi bir kere bu köhne mağaza yerle bir oluverir.»

«Arkadaşlar şaka bir yana, bir sandal uydurmalıyız bir yerden.»

«Ne zoruna? Daha iyi bir çare biliyorum ben. En iyisi tavan arasından birer sandık indirip, çorba kepçelerini de kürek edip gitmeli.»

«Ben ayaklarıma sopalar takıp öyle yürüyeceğim. Gençken bu işin ustasıydım.»

«Henk Van Stanten'in sopaya ihtiyacı olmaz, nasıl olsa kocası onu sırtına alır.»

Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi, Kit?

«Bu gevezelik keyifli oluyor ama, sonu öyle çıkmayabilir. Çıkartma söz konusu olunca, ikinci bir mesele patlak veriyor: «Almanlar Amsterdam'ı boşaltırlarsa, ne yapacağız?»

«Elimizden geldiği kadar kılık değiştirip biz de şehirden çıkarız.»

«Ne olursa olsun, buradan ayrılmak doğru değil. Her seye katlanıp burada kalmalı. Almanlar akıllarına korrarsa bütün halkı aldıkları gibi, Almanya'ya sürerler, ondan sonra ayıkla pirincin taşını!»

«Tabii, burada kalacağız, canım, gene de en emin yer burası. Koophuis ile ailesini de çağırırız yanımıza, hep birlikte yaşarız. Bir yerlerden hasır da buluşturduk mu, yerde de yatabiliriz. Miep ile Koophuis'e söyleyelim de şimdiden birkaç battaniye daha bulsunlar.»

«Altmış pound yetmez o zaman, daha mısır almalı. Henk'e söyleyelim de bize daha fasulye, bezelye bulsun.

Şimdilik evde altmış pound fasulye, yirmi pound da bezelye var. Elli teneke de sebze var, onu unuttuk bak!»

«Anne, elimizde öbür kalem yiyeceklerden ne kadar kaldı, bir bakıversenel!»

«On teneke balık, kırk teneke süt, on kilo süt-tozu, üç şişe şeytinyağı, dört kavanoz tereyağ, dört ölçü et, iki şişe çilek, iki şişe de ahududu reçeli, yirmi şişe domates, on pound yufka, sekiz pound pirinç, hepsi o kadar.»

«İstifimiz hiç de fena değil. Ama her dakika misafir çağırır, ihtiyaçları çar çur edersek, bir de bakacağız ki elimizde bir şey kalmamış. Evde yetecek kadar odun, kömür, mum da var. Küçük para keseleri dikelim, her ihtimale karşı, paramızı yanımıza almak zorunda kalırsak elbiselerimize ilıştirebiliriz.»

«Buradan kaçmak zorunda kalırsak yanımızda götüreceğimiz şeylerin bir listesini yapmalı, sonra da şimdiden arka çantalarını hazırlamaya bakmalı. İşler kötüye sarsarsa, gözleyici iki kişi ayırmak gerek, biri öne, biri arkaya. Şimdi aklıma geldi; su, elektrik, havagazı olmadıkça, yiyecek depo etmenin ne faydası olacak, söylesenize!»

«Sobanın üstünde pişiririz yemeği o zaman. Suyu da kaynatıp filtreden geçiririz. Damacaneları temizler, içine su depo ederiz.»

«Bütün gün sabahtan akşama edilen lakırdı bu; çıkartma, işgal, açlık, ölüm, bombalar, yangın söndürücüler, uyku tulumları, Yahudi belgeleri, zehirli gazlar... İçinde iç açıcı bir şey bulabilirsen bull Gizli Bölmedeki beyler, kötü kötü konuşuyorlar. Sana Henk'le geçen bir konuşmayı örnek vereyim:

Gizli Bölme: «Almanlar çekilirse, bütün ahaliyi de yollarında sürükleyeceklerinden korkuyoruz.»

Henk: «Öyle şey mi olur, canım. Bir kere o kadar treni nereden bulacaklar?»

G. B.: «Ne treni! Sivilleri arabalara doldururlar. O da mı olmadı ayakları ne güne duruyor? (Peter pedes apostorum, diyor Dussel böyuna.)

H.: «Siz de her şeyi en kötü yanından görüyorsunuz!

Peki ama sivilleri neye yanlarında sürüklesinler, değil mi ama?»

G. B.: «Goebbels, çekilmek zorunda kalırsak, işgal altındaki ülkelerin kapısını da ardımızdan kapatacağız.» demedi mi?

H.: «Buna gelinceye kadar neler söylediler ama...»

G. B.: «Almanların çekineceklerini mi sanıyorsun? Umurlarında mı onların? Kafalarındaki şu: Biz gûme gidersek, pençemizdekileri de kendimizle birlikte sürükleriz.»

H.: «Yersiz bütün bu korkularınız. Her şeyi deve yapıyorsunuz gözünüzde!»

G. B.: «Aynı hikâye hep. Yumurta kapıya gelinceye kadar kimse yaklaşan tehlikeyi görmek istemez.»

H.: «Ama kesin bir şey bildiğimiz yok ki. Her şey söylentiden ibaret.»

G. B.: «Gördük, bütün bunlar önce de başımızdan geçti. Almanya'da, sonra burada olanlar bundan farklı mıydı sanki? Ya Rusya'da neler oluyor şimdi?»

H.: «Yahudilerin başına gelenler başka. Sonra Rusya'da neler olup bittiğini kim biliyor ki? İngilizlerle Ruslar, propaganda gayretiyle, Almanlar gibi olup bitenleri şişiriyorlar.»

G. B.: «Yoo! Bunda hata ediyorsunuz. İngilizler her zaman doğruyu söylemişlerdir radyoda. Hadi haberleri şişiriyorlar diyelim, gene de durum bu haliyle pek mi iyi ki? Rusya'da, Polonya'da milyonlarca insanın öldürüldüğünü, gazlandığını da mı inkâr edeceksiniz?»

Bu kadar örnek yeter. Bense bir köşeye sığınıp, bütün bu gürültü patırdıya kulaklarımı tıkamış görünüyorum. Öyle bir duygu içindeyim artık, ölmüşüm, yaşamışım, umurumda bile değil. Ben olmasam da dünya gene dönecek, ne kismetse, o olacak, üst yanı yalan.

Dostun Anne

12 Şubat, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Güneş çıktı, gök masmavi, hafif bir rüzgâr esiyor. Özlem içindeyim, konuşmak özlemi içinde, özgürlük özlemi içinde. Oturup ağlayacağım nerdeyse. Patlayıvereceğim artık, burama geldi. Ağlamakla rahatlayacağımı bilsem ağlayacağım ama, nerede? Öyle tedirgin, öyle huzursuzum ki, bir odadan bir odaya mekik dokuyorum. Pencere aralıklarından temiz hava almaya çalışıyorum sözüm ona. Kalbim küt küt atıyor, özlemlerimi ne zaman dindireceksin, der gibi.

Sanırım, içimde bahar tomurcuklanıyor, bütün gövdemde adeta baharın kımıldandığını duyuyorum. Kendimi güç tutuyorum. Darımadığımı, ne okuyabiliyor, ne çalışıyorum. Ben de bilmiyorum neyi özlediğimi.

Dostun Anne

13 Şubat, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Cumartesinden beri her şeyler değişti. Ne oldu biliyor musun? Özledim, özledim, gene de özlem içindeyim ama, sonunda öyle bir şey oldu ki, eskisi gibi değil, özlemim birazcık azaldı.

Gizlim saklım yok senden. Bu sabah bir de ne bakayım, Peter gözlerini dikmiş beni süzmüyor mu! Her zaman ki gibi değil ama. Başka bir türlü, ben de bilemiyorum nasıl ama, her zamanki gibi değil.

Peter'in Margot'ya tutkun olduğunu sanıyordum. Dün birdenbire sezdim, yanıliyormuşum. Ondan gözümü kaçır-
mak için zorladım durdum kendimi. Çünkü benim baktığımı sezince gözlerini dikeyor bana, o zaman işte bir tuhaf oluyor içim, oysa böyle şeyleri sık sık duymamam daha doğru olacak.

Yalnız kalmak istiyorum. Babam sezdi, üzerimde bir tuhafılık olduğunu. Söyleyemem ki ama, anlatamam ki ona. İkidebir: «Beni yalnız bırakın, sataşmayın bana!» diye haykırmak geliyor içimden. Kimbilir belki istediğimden çok yalnız kalacağım gün uzakta değildir.

Dostun Anne

14 Şubat, 1944

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Pazar akşamı Pim'le ben hariç, ev halkı hep radyonun başına oturmuş «Alman ustalarının Ölümsüz Musikisi» programını dinlemeye koyulmuştu. Dussel habire düğmeleri kurcalıyordu. Peter de, öbürleri de haklı olarak huysuzlanmışlardı. Peter öfkesini az çok meydana vuran bir sesle düğmeleri kurcalamaya ne zaman son vereceğini Dussel'den soracak oldu. Dussel her zamanki burnu havada edasıyla «Şimdi buluyorum istasyonu,» diye cevap verdi. Peter büsbütün kızdı, sert sert konuştu. Bu sefer Bay Van Daan onun tarafını tuttu. Dussel de boyun eğmek zorunda kaldı. Hepsi bu kadar.

Gelgelelim Peter bu olayı fena halde ciddiye aldı. Tavan arasındaki kitap raflarını karıştırırken, geldi yanıma, hikâyeyi baştan anlatmaya girişti. Çocukcağz kendini can kulağıyla dinleyecek birini bulduğuna memnun, anlatıp durdu, bir an geldi ki her zamanki çekingenliği de kaybıldı.

«Biliyorsun, kolay konuşamıyorum ben. Çünkü önceden dilimin tutulacağını, kekelemeye başlayacağımı, söyleyeceğim sözün dolayında yok yere dolaşıp duracağımı, bir an gelip lafımı şaşırp yarıda keseceğimi biliyorum. Dün de aynı şey oldu. Bambaşka bir şey söylemek istiyordum. Gelgelelim söze başladıktan sonra ipin ucunu kaçırdım, şaşırdım, apıştım kaldım. Öyle fena oldum ki. Eskiden kötü bir adetim vardı. Birine kızdım mı söz söyleyeceğime, yumru-

ğu yapıştırırdım. Bunun da çıkar yol olmadığını öğrendim artık. Ondan seni bu kadar beğeniyorum. Senin konuşurken şaşırıldığını hiç görmedim. Söyleyeceğin neyse onu söyleyip işin içinden çıkıyorsun, hiç çekindiğin, utandığın yok.»

«Hiç de sandığın gibi değil,» dedim. «Sanki ben söylemeyi kurduğum şeyi söyleyebiliyor muyum? Nerede! Bir kere lafa başladım mı, kendimi tutamıyor, anlatıyor, ha babam anlatıyorum. Bu da seninki kadar kötü bir huy.»

Son cümleyi söyler söylemez içimden bir gülmedir geldi, ama kendimi tuttum. Çocuk açılmışken anlatsın diye havayı bozmak istemedim. Gidip yerdeki yastığın üstüne oturdum, ellerimi dizlerime halka edip ne söyleyecek diye ağzının içine bakmaya başladım.

Evin içinde benim gibi öfke nöbetlerine tutulan biri daha çıktı diye öyle memnunum ki. Baktım da, Peter'i bırak-salar, Dussel'i çiğ çiğ yiyecek. Böylece aramızda eskiden anca kız arkadaşlarımla duyabildiğim bir arkadaşlık havası kuruluverdi.

Dostun Anne

16 Şubat, 1944

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Margot'nun doğum günü. Peter yanımda armağanlara bakmaya geldi, şimdiye kadar yapmadığı bir şeyi yaptı, uzun uzun oturdu. İkinci vakti biraz kahveyle patates getirmeye gittim. Margot'yu hiç değilse yılda bir gün şımartmak istedim. Peter'in odasından geçtim. Hemen kâğıtları merdivenin üstünden kaldırdı. Ben de, «Tavanarası kapısını kapayayım mı?» diye sordum. «Kapa, kapa!» dedi. «İşin bitince kapıyı tıkırdat, ben açarım sana.»

Teşekkür edip yukarı çıktım, büyük varilde duran patateslerin en küçüklerini seçmek için bir on dakika kadar oyalandım. Derken belim ağrıdı, üşümeye başladım. Tabii

tıkırdatmadım, kendim açtım kapıyı. O gene karşı çıktı, elimden tencereyi aldı.

«Küçüklerini ayırmak için uğraştım bu kadar. Bütün bulabildiğim bunlar,» dedim.

«Büyük varile baktın mı?»

«Hepsini aradım bir bir.»

Merdivenin altında duruyordu, elimdeki tencerenin içine bir göz attı. «Oo, en iyilerini seçmişsin,» dedi, elimden de tencereyi alırken, «Tebrik ederim seni,» diye sözün gerisini getirdi. Yüzüme öyle tatlı tatlı baktı ki, içime adeta sıcağı bir şeyler aktı. Beni sevindirmek istiyordu, baktım, uzun uzun konuşamadığı için de bu eksikliği tatlı bir bakışla kapamak istemişti. Onu nasıl da iyi anladım, içim sevgiyle dolup taşı. Söylediği sözlerle o bakışı aklıma geldikçe hâlâ içim ürperiyor.

Aşağı indiğim zaman, annem daha patates lazım olduğunu söyledi. Bu sefer akşam yemeği için. Ben de hemen gönüllü çıktım.

Peter'in odasına geldiğim zaman, onu yeniden rahatsız ettiğim için özür diledim. Merdivenleri tam çıkıyordum ki, kapıyla duvarın arasına dikildi, kolumu tuttu.

«Ben gider alırım,» dedi. Bu sefer küçükleri seçmeyeceğim için nasıl olsa bir iki dakikada işimin biteceğini, yardım etmesine lüzum olmadığını söyledim. Aklı yattı, onun üzerine kolumu da koyverdi. Dönüşümde kapıyı açtı, tencereyi gene elimden aldı. Kapıya geldiğim zaman, «Ne yapıyorsun?» diye sordum. «Fransızca çalışıyorum,» dedi. «Yaptığın ödevlere bir göz atabilir miyim?» diye sordum. Ellerimi yıkadıktan sonra gelip onun karşısına, divanın üstüne oturdum.

Ödevlerin bir parçası üzerinde biraz durduktan sonra konuşmaya başladık. Doğu Hint adalarına gidip, orada çiftçilik yapmayı tasarladığını söyledi. Evdeki hayatından, karaborsadan söz etti. Sonra kendini burada lüzumsuz bir adam gözüyle gördüğünü anlattı. Ben de bütün bunların aşağılık duygusundan ileri geldiğini ileri sürdüm. Yahudilerden söz açtı. Hristiyan olsaydı, işlerin kolaylaşacağını,

harpten sonra Hristiyan olabilirse meselelerin kendiliğinden hallolacağını söyledi. Ben de vaftiz olmayı mı tasarladığımı sordum. «Harpten sonra benim Yahudi olup olmadığımı kim bilecek ki,» diye cevap verdi.

Kırılmadım dersem yalan olur. Çünkü bakıyorum da az da olsa bir dalavereci tarafı var Peter'in. Üst yanı, babamdan, insanların karakteri hakkında yargı yürütmekten, kısıcası dereden tepeden konuştuk.

Aşağı indiğimde saat dört buçuktu.

Akşamleyin hoşuma giden bir söz daha söyledi. Kendisine daha önce resmini verdiğim bir film yıldızından söz ediyorduk. Dedğim resim bir buçuk yıldır odasında asılı. Pek beğeniyormuş. Ben de isterse daha başka resimler verebileceğimi söyledim. «Teşekkür ederim,» dedi, böylesi daha iyi, her gün bakıyorum ona, arkadaş olduk adeta.»

Şimdi anlıyorum Moushi'ye niye öyle bağlandığını. O da sevgi istiyor tabii, sevmek istiyor.

Şimdi aklıma geldi bir şey daha söyleyeydi. Söz arasında dedi ki: «Kusurlarımdan duyduğum ürküntü dışında korku nedir bilmem. O ürküntüyü de yenmeye başladım.»

Peter'de korkunç aşağılık duygusu var. Mesela kendinin budala, bizim de cin gibi insan olduğumuzu aklına koymuş bir kere. Fransızcasına yardım edecek olsam, nasıl teşekkür edeceğini bilemiyor. Bir gün sırası gelecek, dönüp, «Sus-sana sen bakalım,» diyeceğim. «Senin İngilizcen, coğrafya bilgin yanında benim üç buçuk Fransızcamın sözü mü olur?»

Dostun Anne

18 Şubat, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Her yukarı çıkışımda onu göreyim diye dua ediyorum. Hayatımın bir amacı olmaya başladı, artık istediğim, özen-

diğim bir şey var, her şey yeni bir anlam kazandı.

Hiç değilse bel bağladığım, esintilerime kaynaklık eden insan yanımda. Margot'dan gayrı rakip yok korkacak. Âşım sanma, âşık değilim çünkü, ama içimden öyle geliyor ki, aramızda güven aşılayacak, dostluğa elverişli bir yakınlık kurulabilecek. Bir fırsatını bulsam, hemen şimdi yukarı çıkarım. Eskisi gibi değil artık, söze nereden başlayacağımı bilemediğimiz zamanlar geride kaldı. Tam tersi. Odasından çıkacağım sırada bile yolun yarısına kadar konuşmaya son veremiyoruz.

Annem bu işten pek hoşlanmıyor, oğlanın canını sıkacağını söylüyor, rahat bırakmamı tembihliyor Peter'i. Anlamıyor mu ki, herkesin kendisine göre bir sezgi gücü var. Peter'in odasına her çıkışımda yüzüme tuhaf tuhaf bakıyor, geri geldiğimde de, neredeydin diye soruşturuyor. Burada geldi artık. Ne can sıkıcı şey değil mi?

Dostun Anne

*19 Şubat, 1944
Cumartesi*

Sevgili Kitty,

Gene Cumartesi oldu. Biliyorsun durumu.

Sabah sakin geçti. Yukarıdakilere birazcık yardım ettim ama, Peter ile ayak üstü ancak bir iki satır bir şey konuşabildik. Saat iki buçukta, herkesler odasına çekildiği zaman battaniyemi filan alıp özel büroya gittim bir şeyler okuyup yazmak için. Nasıl oldu bilmem, içimden bir ağlamadır geldi. Başımı koluma dayadım hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Yanaklarımdan sel gibi iniyordu yaşlar. Ah, bir gelse de beni avutsa, diye düşündüm. Yukarı çıkmaya kalktığımda saat dört buçuğu bulmuştu. Patates getirmeye gidecektim. Aklım onu görmedeydi. Tam banyoda saçlarımı düzeltirken o, mağazaya Boche'u görmeye inmemiş mi!

Baktım, gene gözyaşları hazır. Hemen koştum. Bir de

elime bir ayna geçirdim. Gözyaşları önlüğümü ıslata dursun, arpacı kumruları gibi düşünmeye koyuldum.

Aklımdan aşağı yukarı şunlar geçiyordu: Peter'i böyle elde etmenin imkânı yok. Hem belki de benden hazetmiyor, değil mi? Kimseyi sırdaş etmeye de ihtiyacı yok. Beni rastgele biri belliyor. Öyleyse eskisi gibi dertsiz, Peter'siz kalacağım bir gün. Ya umut kaynağım kurur, hayatıma anlam veren insan elimden gider, ya Peter'siz kalırsam. Yarabbi, ne kadar özledim, bir başım onun omuzuna dayasam! Bu yıkıklık, bu umutsuzluk bir anda silinip gidecek, biliyorum. Belki de bana metelik bile verdiği yok, beni de ötekiler arasında biri belliyor sadece. Benim kuruntum belki de, bana özel bir yer verdiği. Ah, Peter, beni bir görsen, ya da dinlesen! Bu korktuklarım başıma gelirse, dayanamam dünyada.

Az sonra umutlarım tazelendi, iyimserlik yeniden baş vermeye başladı ama, hâlâ gözyaşları sicim gibi iniyordu yanaklarımdan.

Dostun Anne

*23 Şubat, 1944
Çarşamba*

Sevgili Kitty,

Hava çok güzel. Deminden beri bayağ canlandım. Her men her sabah tavanarasına çıkıyorum, orada Peter bu kokmuş havayı ciğerlerimden temizleyiveriyor. Bir yer seçtim, oradan gökyüzünün mavisine, dallarında yağmur damlacıkları pırıldayan çıplak kestane ağaçlarına, martılara, üstümüze doğru süzülen öbür kuşlara bakıyorum.

O başı kirişlerden birine dayalı ayakta duruyor, ben de yerde oturuyordum. Tertemiz havayı içimize çekiyor, dışarıyı seyrediyorduk. İkimiz de bu büyüün rastgele bir sözle bozulmaması gerektiğini seziyorduk. Uzun zaman böyle kaldık. Daha sonra odun kırmak için davrandığı zaman

onun iyi bir insan olduğunu anladım. Çatı arasının merdivenini tırmanırken ben de arkasından gittim. Bir on beş dakika kadar odun kırdı, ben de yanında durup onu seyrettim. Kendinin güçlü kuvvetli bir delikanlı olduğunu göstermek için elinden geleni yapıyordu. Aradabir de açık pencereden kuşbakışı Amsterdam'a baktım; damların kırmızısından açık mavi ufuk çizgisine kadar gözlerimi kaydırıyor, sonra yeniden damlara dönüyordum. Düşündüm de; bu güneş ışığını, bu bulutsuz gökyüzünü gördüğüm sürece, kendimi talihsiz bellemem saçma.

Kendini yalnız, kara yazılı görenler, korkanlar için en iyi ilaç dışarı çıkıp, göklerle, tabiatla, Tanrıyla başbaşa kalabilecekleri bir yer bulmak. O zaman işte insan anlıyor ki her şey gerektiği gibidir, Tanrı tabiatın yalın güzelliği içinde kullarını mutlu görmek istiyor. Bu böyle gittikçe, ki gidecek, şartlar ne olursa olsun, her yaraya bir merhem, her üzüntüye bir avuntu bulunacaktır. Candan inanıyorum, tabiat sıkıntılarımıza bir avunma kapısı açıyor her zaman.

Belki de kavuştuğum bu mutluluk duygusunu benimle paylaşacak insanı yakında bulacağım. Dünyalar benim olacak o zaman.

Dostun Anne

Bir düşünce:

Yokluklar içindeyiz burada, hem de ne zamandır. Sen de aynı dert içindeisin, biliyorum. Eksiklik deyince, dış şeylerden söz etmiyorum. Nasıl olsa o bakımdan göz kulak olanlar var bize. Asıl iç şeylerden yana eksikliklerimiz. Ben de senin gibi özgürlük, açık hava özlemi çekiyorum. Öbür yandan şimdi bakıyorum da yoksunluklarımıza karşılık nice nice mutluluklar bulabiliriz kendimize. Bunu bu sabah pencerenin önünde dururken ansızın kavrayıverdim. İnsanın iç özlemlerini doyurmasından söz ediyorum, anlıyorsun, değil mi?

Tabiatın derinliklerine, Tanrının yüceliğine gözlerimi

yönelttiğim zaman, içimi öylesine bir mutluluk sardı ki, Peter'ciğim, bende bu mutluluk, tabiattan kıvanç alma yetkisi oldukça, bu dediğim mutluluk duygusunu yeniden ele geçirmek işten bile değil.

Maldı mülktü yerle bir olabilir ama, yüreciğindeki mutluluk ancak bir zaman için peçelenir o kadar. O sen duymasan da gene gönlüne mutluluk aşılarmakta, içini şenlendirmekte. Gökyüzüne gözlerini korkusuzca kaldırabildiğin, içinin temiz olduğuna inandığın sürece mutluluk yitirilmiş değildir.

Dostun Anne

27 Şubat, 1944

Pazar

Sevgili Kitty,

Sabahın kör karanlığından gece geç vakitlere kadar Peter'i düşünmekten gayrı bir şey yaptığım yok. Uykumda bile yanımda, gözümün önünde hep o. Düşümde o. Uyanınca bir de bakıyorum gene karşımda.

Bak, sana bir şey söyleyeyim, biz Peter ile görüldüğümüz kadar ayrı yapıda insanlar değiliz. Neye mi? Anlatayım: İkimiz de annesiziz. Onunki havai, onunla bununla cilveleşmekten hoşlanan, çocuğunun düşündüklerini, duygularını umursamayan bir kadın. Benimki desen, uğraşıyor benimle ama, onun da duyarlığı, annelik vergisi eksik.

Peter de, ben de iç özlemlerimizle güreşiyoruz, nerede olduğumuzu kestirmiş durumda değiliz, onun için bizleri hoş tutmak, suyumuzla göre gitmek gerekiyor. Sert bir söz işittim mi ilk aklıma gelen şey, «Alıp başımı gitmek.» Buna da imkân yok. Onun için duygularımı gizliyor, işi gü-rültüye vuruyor, patırtı ediyor, dırıltı çıkarıyor, böylece de herkesin başını ağrıtıyor, canını sıkıyorum.

O ise, tersine, kendi içine kapanıyor, kimseyle konuşmuyor, düşlere kaptırıyor kendini, kendi benliğini bu yol-

da gizlemeye çalışıyor.

Ama birbirimize nasıl, ne zaman kavuşacağımızı bilemiyorum. Sağ duyumun zoruyla kendimi denet altında tutabiliyorum. Ya bir gün dayanamayıp kendimi koyverirsem?

Dostun Anne

*28 Şubat, 1944
Pazartesi*

Sevgili Kitty,

Bu artık bir kötü düş halini almaya başladı, gece gündüz hep gözümün önünde o. Gene de bunca özlediğim insana istediğim gibi yanaşamıyorum. Kimseye de bir şey belli etmemek gerek, umutsuzluk içinde çırpınırken sevinçli görünmek zorundayım.

Peter Vessel, Peter Van Daan, günün birinde o sevgili, o iyi yürekli, onca özlediğim Peter oldu çıktı.

Annem kabak tadı veriyor. Babam üstüme titriyor, onun için de büsbütün can sıkıcı oluyor. Margot en kötüler, çünkü benim güler yüzlü olmamı istiyor. Oysa benim yalnız bırakılmaktan başka bir şey istediğim yok.

Peter tavanarasında yanıma gelmedi. Öbür yana marangozluk etmeye gitti. En ufak bir ayak sesi, tıkırtı yüreğimi oynatıyordu, sonunda büsbütün kırıldım. Uzakta bir çan «Gönlü temiz, bedeni temiz» adlı ezgiyi çalıyordu. Sulu gözlü bir kız olup çıktım, biliyorum, budalanın, ne yaptığını bilmezsin biriyim. N'olur, n'olur yardım et bana!

Dostun Anne

*1 Mart, 1944
Çarşamba*

Sevgili Kitty,

Kendi dertlerim unutuldu hep. Gene bir hırsızlık olayı.

Bu hırsızlık da can sıkmaya başladı. Elden ne gelir, beyefendiler, Kolen ve Ortakları Firmasına ziyaretleriyle şeref vermekten hoşlanır olmuşlar bir kere. Bu seferki geçen Hazirandakinden de karışık.

Bay Van Daan her zamanki gibi saat yedi buçukta Kraler'in bürosuna indiği zaman, aradaki cam kapılarla, büro kapısının açık olduğunu görmüş. Kuşkulunmuş, ortalığa bir göz atayım demiş, bir de ne görsün, küçük karanlık odanın kapısı da açık değil mi! Büyük büro da darmadağın. Kararını vermiş «Hırsız bu» diye. Hemen inip ön kapıyı yoklamış. Yale kilidi sağlam, her şeyler yolunda. O zaman «Peter ile Elli'nin savrukluğu üzerindeymiş!» diye düşünüp, Kraler'in odasına dönmüş, oturmuş biraz, sonra da lambayı söndürüp yukarı çıkmış. Ara kapıların açık kalışı üzerinde de durmamış artık.

Bu sabah Peter erkenden kapımızı tıklatıp ön kapının açık olduğu haberini getirdi. Ayrıca projektörle Kraler'in yeni evrak çantasının ortadan kaybolduğunu bildirdi. Hemen kapıyı kapaması emredildi. Van Daan da bunun üzerine dün akşamki gariplikleri anlattı. Bir telaştır aldı bizi.

Hırsızın elinde anahtarın kopyası vardı herhalde. Kilit hiç zorlanmamıştı. Erkenden binaya girip kapıyı ardından kapamış olmalıydı. Van Daan sükün ettiği zaman bir yana saklanmış, sonradan da çapulunu sırtladığı gibi, aceleyle kapıyı açık bırakıp sığırmış olmalıydı. Bizim anahtarı kim eline geçirmiş olabilir? Peki neye hırsız mağazaya girmedir. Yoksa mağazanın adamlarından biri mi? Bizi curnallar mı acaba? Van Daan'ın ayak seslerini duymuştur, belki de gördü bile. Öyleyse?...

İçimize bir korkudur çöktü. Ne malum, bu hırsızın bizi bir daha yoklamayı aklına koymayacağı? Belki de evde birinin dolaştığını anlayınca onda da hoşafın yağı kesilmişştir.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Margot ile bugün çatı arasına çıktık, umduğum kadar zevkine varamadık ama, birçok bakımlardan Margot ile uyduğumuzu iyi biliyorum.

Bulaşık yıkarken Elli, annemle Bayan Van Daan'a ki-mi zaman umutsuzluğa kapıldığını söyledi. Bizimkiler Elli'ciğe ne dese beğenirsin? Annem, ne salık verdi, bir bil-sen! Başı dertte olanları düşünmeliymiş. İnsanın kendi başı dertte iken, başkalarının derdini düşünmesinden ne fayda gelebilir ki? Böyle söyledim ben de. O zaman «Sen karışma böyle şeylere!» deyip çıktılar işin içinden.

Büyükler de ne salak, ne budala oluyorlar! Peter, Margot, Elli ben aynı duygu içindeyiz, ancak anne sevgisi, yakın bir dostun ilgisi bizi avutabilir. Anne olmuşlar ama, bir şeyden anladıkları yok. Belki de Bayan Van Daan annemden daha anlayışlı. Nasıl isterim, Elli'ciğe bir şeyler söyleyim. Kendimden biliyorum neler duyduğunu. Yardımım dokunabilirdi ona. Tam o sırada babam araya girdi, bir yana itti beni.

Ne budalaca şey değil mi? Hani bizim en ufak bir düşünce yürütmemize izin yok. Ağzımızı kapayabilirler ama, düşünmemize de engel olamazlar a! Sırf yaşımız küçük diye ne zoruna düşündüğümüzü söylemeyecek mişiz yani?

Elli'ye, Margot'ya, Peter'e, bana ancak gerçek bir sevginin yardımı dokunabilir. Hepimiz de bundan yoksunuz. Burada kimsenin, özellikle bu «Her şeyi biliyorum» delilerinin bizi anladığı yok. Çünkü biz hem düşünce, hem duyarlık bakımından bu başımızdakilerin aklına bile gelmeyecek derecede gelişmiş durumdayız.

Annem gene başımın etini yiyor. Bayan Van Daan ile kendinden daha çok konuşuyorum diye kıskanıyor herhalde.

İkindileyin Peter'i kıştırdım, üç çeyrek saat kadar konuştuk en azından. Peter'in kendisinden söz açması bir mesele, ağzından laf alıncaya kadar bir hal oldum. Annesiyle

babasının, politika, cigara, daha bir sürü olmadık şey için birbirleriyle kavga ettiğini söyledi. Pek utangaç.

Ben de ona bizimkilerden bahsettim. Babamdan tarafa çıktı. «Onun üstüne insan olmaz,» diyor. Gene söz annelerimize, babalarımıza, üst kat, alt kat takımlarına döküldü. Bizimkileri beğenmememe şaşırdı kaldı. Ben de dedim ki: «Peter, biliyorsun, ben açık sözlü bir insanım, öyleyse neye onların gördüğüm kusurlarını ortaya dökmekten çekineceğim?» Bir yerini getirip şunu da söyledim: «Sana öyle yardım etmek istiyorum ki, Peter. Yadırgar mısın, bilmem, sana yardıma kalkarsam? Sıkıntıdasın, bir şey söylemiyor-sun, ama, senin üzüntülerine kayıtsız kaldığımı sanma!»

«Neye yadırgayacakmışım, öyle şey mi olur?»

«Belki de babama açıl-san daha iyi olur. Hiç korkma, kimseye bir şey çıtlatmaz, ağzı sıkı adamdır.»

«Evet. Arkadaş canlısı insan.»

«Seviyorsun onu değil mi?» diye sordum. O da başını salladı. Ben de dedim ki: «O da seni seviyor, Peter.»

Başını kaldırdı birden, kızarıverdi yüzü. Bu sözümün onu böyle heyecanlandırması çok dokundu bana.

«Sahi mi söylüyorsun?» dedi.

«Tabii,» dedim, «yerini getirip ona açıl-ver. Yavaş yavaş ısınırı-sınız birbirinize.»

Peter de iyi insan, babam gibi.

Dostun Anne

*3 Mart, 1944
Cuma*

Sevgili Kitty,

Bu akşam muma* bakarken, kendimi öyle mutlu, öyle huzur içinde hissettim ki. Oma mumun içinde olacak, beni koruyan, bana yeniden mutluluk duygusu aşılayan hep Oma.

* Yahudi evlerinde Sebt gününün arifesinde mumlar yakılır.

Ama üzerimden eli eksik olmayan biri daha var: Peter. Bugün patates getirmeye yukarı çıktıydım, elimde tencere, merdivenin orada ayakta duruyordum. Sordu bana: «Öğlen yemeğinden beri ne yaptın?» diye. Ben de gelip merdivenin basamağına oturdum, konuşmaya başladık. Bu arada basamağın üstünde duran patatesler, ancak beşi çeyrek geçe (bir saat geç) gidecekleri yere ulaştı.

Peter annesinden babasından söz açmadı hiç. Kitaplarından, eski günlerden konuştuk. Bu çocuğun gözlerinde öyle bir sıcaklık var ki. Neredeyse âşık olacağım ona. Bu akşam patatesleri ayıkladıktan sonra odasına gittim. Havanın sıcaklığından söz açıldı.

«Margot ile bana bakıp ısıyı kestirebilirsin,» dedim. Hava soğuksa, yüzümüz bembeyaz, sıcaksa, kıpkırmızı olur.»

«Âşık mısın?» diye sordu.

«Ne diye âşık olacaktım?» diye cevap verdim. Ama da saçma cevap değil mi?

«Niye olmasın ama?» dedi, sonra da yemeğe indik.

Bu soruyla ne demek istedi acaba? Bugün bir sırasını bulup konuşmamdan sıkılıp sıkılmadığını sordum. «Ne mü-nasebet,» dedi. «Hoşuma gidiyor.»

Bu sözü söylemede utangaçlığının payı ne kadar, orasını kestiremiyorum. Kitty, ben sevdiği üstüne saatlerce konuşan sevdalılara döndüm. Peter de öyle hoş ki. Ne zaman bunu söyleyeceğim ona? Tabii o da beni hoş buluyorsa. Ama ben kendi işimi kendim görebiliyorum, o da bunu pekâlâ biliyor. O da başının dinç olmasını istiyor. Onun için ben-den ne derece hoşlandığını bir türlü kestiremiyorum. Ne olursa olsun, birbirimizi daha yakından tanımaya başladık. Keşki birbirimize daha fazla açılacak. Belki o gün umduğumdan da çabuk gelecek. Günde en azından iki defa yüzüme halden anlarçasına bir bakıyor, ben de ona göz kırpıyorum, aydınlanıveriyor içimiz.

Onun için böyle konuşmak, biraz garip düşünüyor; içi aydınlanıyormuş filan. İyi ama içimden öyle geliyor, o da benim düşündüklerimi düşünüyor.

Dostun Anne

4 Mart, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Bu aylardır can sıkıcı, boğucu, geçmeyen ilk Cumartesi. Peter'in sayesinde.

Bu sabah önlüğümü asmak için tavanarasına çıktım. Babam da «Otur,» dedi, «biraz Fransızca çalışalım.» Ben de peki dedim. Bunun üzerine önce Fransızca konuştuk, Peter'e bazı şeyleri açıkladım. Sonra da İngilizce çalıştık biraz. Babam bize Dickens'den bir şeyler okudu. Dünyalar benim oldu adeta. Babamın iskemlesinde oturuyordum çünkü Peter de yanıbaşımda.

Saat on birde aşağıya indim. On bir buçukta yeniden yukarı çıktığım zaman, baktım o da beni merdivenlerde bekliyormuş. Bire çeyrek kalaya kadar çene çaldık. Mesela yemekten sonra, ben odadan çıkarken, bir fırsatını bulursa, fısıldayıveriyor. «Hoşça kal, Anne, beni ara olur mu!» diyor.

Hayatımdan öyle hoşnudum ki. O da bana âşık mı oluyor nedir? Kim ne derse desin, hoş çocuk, ne güzel sohbet ediyoruz onunla!

Peter'le oturup konuşmamı Bayan Van Daan kötü gözle görmüyor. Bugün yarı şaka yarı ciddi, «Yukarıda öyle bir başınıza, size güven olur mu, bilmem ki!» dedi.

«Ne demek o?» diye cevap verdim. «Siz ne sanıyorsunuz beni?»

Sabahtan akşama kadar hep Peter'le birlikte olmak istiyorum.

Dostun Anne

6 Mart, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Peter'in kafası en azından benimki kadar işliyor. Dün

Bayan Van Daan tutup dudak bükercesine Peter'e «Arpacı Kumrusu!» diye seslendiği zaman, feña halde içerledim. Çocukcağız kıpkırmızı oldu, şaşırdı kaldı. Az kaldı veryansın edecektim.

Niye bu insanlar çenelerini tutamıyorlar, anlamıyorum.

Onu böyle yapayalnız görüp de yardım edememek bil- sen, ne acı! Kendimi onun yerine koyuyorum da içime ür- küntü geliyor, biriyle kavga ettiği, ya da birini sevdiği za- man kimbilir ne çile çekiyordur. Zavallı Peter, öyle sevgiye muhtaç ki.

Kimseyle arkadaşlık etmeye ihtiyacı olmadığını söyle- diği zaman, nasıl da kulağımı tırmalamıştı o söz. Yanılıyor tabii. O da bunu iş olsun diye söylemiştir ya!

Kendi içine kapanıyor, yapmacık kayıtsızlığına büyük- lük taslamalarına bürünüyor ama, bütün bunlar gerçek duy- gularını gizlemek için yaptığı yapmacıklar. Zavallı Peter' cik daha ne kadar rol yapmak zorunda kalacak? Bu insan- üstü zorlamanın sonucu, bir gün patlayıverirse, hiç şaşmam.

Ah, Peter, sana bir yardım edebilsem! Boşuna diren- mesen de bana, başbaşa versek, yalnızlık diye bir şey kal- mazdı ikimizde de.

Çok düşünüyorum, az konuşuyorum. Onu görünce, onun yanındayken güneş çıkınca içimi bir mutluluktur sarıyor. Dün bayağ sapıttım. Saçlarımı yıkıyordum, onun da bitişik odada oturduğunu biliyordum. Hani ne kadar yavaş olayım, patırtı etmeyeyim dediysem de olmadı, hani arkamdan biri koşuyormuşcasına ortalığı birbirine kattım.

Kim önce davranıp bu zırhı gelip geçecek? İyi olmuş da Bayan Van Daan erkek doğurmuş. Kız olsaydı, o zaman bu kadar uğraşmayacaktım belki ama, çabalarımın meyvesi de böyle güzel, böyle önemli olmayacaktı.

Dostun Anne

NOT: Her şeyi sana açıkça söylüyorum, biliyorsun. Onun yanında oldukça, yaşadığımı duyuyorum. HEP onun

da beni beklediğine dair bir belirti görmek için dört dönüyorum. Ondan en ufak bir yanaşma işareti gördüm mü elim ayağım tutuluyor. Eminim, o da benim gibi içini dökmek istiyor. Ama bilmiyor ki beni kendine çeken de bu beceriksizliği.

Dostun Anne

7 Mart, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

1942'de yaşadığım hayat aklıma gelince, aklım duruyor. O havalarda, tasasız güle oynaya yaşayan Anne ile bu dört duvar arasında büyümüş, ağırlaşmış Anne arasında dağlar kadar fark var. Dediğim gibi, o zamanlar ayaklarım yerden kesikti adeta. Adım başında bir erkek arkadaş, kendi yaşımda yirmi şu kadar dost; öğretmenlerin gözdesi, annemin bir tanesi hep bendim. Şekerler, çikolatalar, bol bol cep harçlığı. Bir çocuk başka ne isteyebilir ki?

Bu kadar insanı nasıl elde etti, diye soracaksın. Peter'in dediği «Çekicilik»le ilgisi yok bunun. Bütün öğretmenler benim hazır cevaplığımdan hoşlanır, akıllıca sözlerime, güler yüzüme, gözlerinin içine bakışıma vurulurlardı. Üstelik öyle civelek, öyle hoppaydım, öyle cıva gibi bir kızdım. Benim gözde olmama bir sebep de çalışkan, açıksözlü oluşumdu. Kimseden bir şey esirgediğim olmamıştır. Bana verilen şekerleri, çikolataları arkadaşlarımla paylaşırdım. Burnu havada da değildim.

Bu kadar pohpohlamaya göre, az sonra şımarabilirdim de. Belki de bu hayranlık, bu sevinç, bütün bu kolaylıkların tâ ortasında gerçeği göğüslemek zorunda kalışım da pek fena olmadı. Kimsenin artık çıkıp da beni pohpohlamayacağını anlamam, buna alışmam için bir yıl geçmesi gerekti.

Okulda nasıl mıydım? Yeni yeni oyunlar, şakalar icat eder, nerede bir canlılık ben orada. Surat astığımı gören ol-

mamıştır. Hiç de sulu gözlü değildim. Herkesin çevremde toplaşmasından, büyüklerin, küçüklerin hayranlığını üzerime çekmemden tabii ne olabilirdi?

Şimdi o Anne'a eğlendirici ama, yapmacık, bugünkü Anne ile hiçbir ilgisi olmayan bir şımarık kız gözüyle bakıyorum. Peter'in dediği doğru. Bir keresinde dedi ki: «Ne zaman sana baksam, yanında bir iki erkek, bir sürü de kız çocuğu olurdu. Kahkahayı bastın mı ortalık çın çın öterdi, herkesleri çevrene toplardın.»

Bu kızıdan geriye ne mi kaldı? Merak etme, gülmesini, cevabı gediğine koymasını unutmadım. Etrafımdakileri bozum etmeyi, erkek çocuklarla oynamayı, tabii istersem, beceririm. Gelgelelim böyle bir hayat sürmeyi belki bir akşamlık, birkaç günlük, belki de bir haftalık isterim ama, bu kayıtsız, başıboş geçen haftanın sonunda üstüme bir bıkkınlık da gelirdi. Gevezeliği keser, biri akıllı başında bir şey söylemeye başlasa diye can atardım. Ben her dediğime «Yaşa» diyecek dalkavuklar değil, arkadaş istiyorum, bana yüzüne güldüğüm için değil, şu yanıma bu yanıma, karakterimi beğendiği için bağlanan dostlar gerek.

Çevrem bundan sonra ufalacağını biliyorum. Ne öne mi var, yeter ki çevremde iki üç gerçek dostun bulunsun.

1942 yılında bütün bunlara rağmen gene de mutlu degildim. Çoğu kendimi bırakılmış, terkedilmiş hissederdim ama, bütün gün islim üstünde olduğum için bunu düşünmeye vakit olmazdı, vur patlasın çal oynasın eğlenirdim. Bilerek bilmeyerek, bu boşluğu oyunla, alayla, şakalarla gidermeye çalışırdım. Hayatımın bu bölümü bir daha açılmamacasına kapandı. Kaygısız okul günleri geride kaldı.

Hani gözüm de arkada kalmış değil. Yaşımı başımı aldım artık. Ağır başlı yanıma görmemezliğe gelip deli gibi kendimi eğlenceye veremem ya bundan sonra.

Yeni yıla gelinceye kadarki hayatıma adeta bir büyüteçle bakıyorum. Evdeki bayram hayatı, 1942'de buraya geliş, apansız değişiklikler, kavgalar, çatışmalar. Şaşıp kalmıştım, baskına uğramış gibiydim, olup bitenlerden bir şey anlamıyordum. Kendimi ancak dikbaşlılıkla idare edebili-

yordum.

1943 yılının ilk yarısı: Ağlama nöbetleri, yalnızlık... Bütün aksak, eksik noktalarımı yavaş yavaş anlayışım onları büsbütün şaşırdım... Bütün gün rastgele şeylerden konuşur, aklıma ne gelirse söylerdim. Pim'i kendime çekmek ister, beceremezdim. Bir başına kendimi değiştirmek, beni ezen ve ezginliğe sürükleyen kınamalara son vermek zorunda kalmıştım.

Yılın ikinci yarısında işler kendiliğinden yoluna girmeye başladı. Genç bir kadın olmuştum, herkes de bana büyük muamelesi ediyordu. Düşünmeye başladım, öyküler yazdım, herkesin beni top gibi oradan oraya atmaya hakkı olmadığını kavradım. Ben kendi isteklerime uygun olarak değişmek istiyordum. Ama beni en çok şaşırtan bir şey de babama bile her şeyi anlatamayacağımı kavramam oldu. Ondan böyle kendimden başkasına güvenmemeye karar verdim.

Yeni yılın başlangıcında ikinci büyük değişme gördüğüm düş... İşte o zaman özlediğim şeyin bir kız değil, erkek arkadaş olduğunu anladım. İnsanın tâ canevinden nasıl mutluluk duyabileceğini, dışarısını da yapmacık bir sevinç zırhı ile örtbileceğini gördüm. Arada yatıştım, güzelle, iyiye karşı içimde sonsuz bir özlemin tomurcuklandığını duydum.

Akşamları yatağымda şöyle dua ediyorum: «Tanrım, iyi, güzel, doğru şeyler için sana şükürler olsun,» diyorum. Derken böyle gizlenmenin, sağlıklı oluşumun iyi taraflarını aklımdan geçiriyorum, bütün varlığımla Peter'in henüz hayal meyal görünen, ikimizin de daha dokunmaya, adını söylemeye cesaret edemediğimiz ama, bir gün sevdaya, geleceğe, mutluluğa, dünya güzelliklerine el verecek yakınlığını gözümün önüne getirmeye çalışıyor, dünyayı, tabiatı, dünya yüzünde güzel olan, görülmeye, sevmeye değer olan şeyleri gözlerimin önünden geçiriyorum.

O zaman sıkıntıları değil, geride kalan güzellikleri aklıma getiriyorum. İşte bu bakımdan da anneme hiç mi hiç benzemiyorum. İnsanın içine sıkıntı bastı mı onun öğüdü

şu: «Şu anda dünyada neler oluyor bir düşün de, onların içinde olmadığına bin ye bin şükret!» Bense diyorum ki: «Dışarı çık, tarlalara açıl, güneş ışığı sinsin tenine, koş, oynana, içeride uyuya kalmış mutluluğu uyandır, Tanrının aydınlığına yönelt yüzünü! Çevrende, içerisinde sömüremedikleri, ezemedikleri güzellikleri düşün, düşün de mutlu olabileceğini gör!»

Annemin öğüdüne akıl erdiremiyorum. Değil mi ama siz de o sıkıntıların içine atıldıktan sonra, ne fayda? Sıfırı tükettiğinizin resmi. Tersine, ne olursa olsun insanın içindeki güzellik kaynakları kurumuyor. İşte o size yardımcı olabilir. İşte o zaman kendinize geleceksiniz, Tanrıya kavuşacak, dengeyi bulacaksınız.

Mutlu olan başkalarını da mutlu kılar. Yürekli olan, inançlı olan karanlıklara yem olmaz.

Dostun Anne

12 Mart, 1944

Pazar

Sevgili Kitty,

Son zamanlarda yerimde duramaz oldum. Bir aşağı bir yukarı mekik dokuyorum evin içinde. Bütün eğlencem Peter ile konuşmak ama, canını sıkmaktan çekiniyorum. Geçmiş üstüne, annesi babası üstüne bir şeyler anlattı. Gene de doyamadım; niye bilmem hep daha çok şey öğrenmek, bana daha fazla açılmasını istiyorum. Beni çekilmez bir insan bellermiş eskiden. Ben de kendisi için aynı şeyi düşündüğümü söyledim. Şimdi böyle düşünmüyorum, acaba o da benim gibi düşüncesini değiştirdi mi?

Değiştirmiş olacak. Ama bu demek değil ki ille de sıkı fıkı olacağız. Benim için iyi bir şey olur bu, hiç değilse vakit daha çabuk geçer. Gene de pek tasalandığım yok. Sık sık yan yana geliyoruz. Senin de bu yüzden tasalanmanı istemem, Kitty.

Cumartesi günü acıklı bir sürü haber dinledikten sonra,

allak bullak oldum, kendimi düşünmekten alıkoymak için gidip divana uzanıp uyumak istedim. Dörde kadar uyumuşum. Oturma odasına gittim kalkıp. Annemin onca sorusuna karşılık vermek bir yana, babama da böyle saatlerce uyumanın özürünü kapatacak bir mazeret bulmak gerekti. Ben de «Başım ağrıyor,» deyip çıktım işin içinden. Yalan da değildi hani, ağrı vardı ama başımda değil... içimde.

Kendi halinde insanlar, genç kızlar, ben yaştakiler, kendim için bu denli acıma duygusu içinde olduğumu bilseler, bana deli damgasını vururlardı. Ne yapayım, sana döküyorum bütün dertlerimi, sonra da bütün o sorulardan kendimi kurtarmak için, başıma bela olmasınlar diye bütün gün oradan oraya hiçbir şeyim yokmuş gibi koşup duruyorum.

Margot'nun iyiliği üstünde, belki de açılalım istiyor kendine ama, her şeyi anlatamam ki ona. Cana yakın bir kız, iyi güzel ama, şöyle derinine bir konuda konuşmaya gelince yalınkat kalıyor. Beni çok ciddiye alıyor, gerektiğinden de fazla. Sonra oturup, o tuhaf kız kardeşinin hali ne olacak diye saatlerce düşünüyor, yüzüme dikkatli dikkatli bakıyor. Kazara, bir şey söylemeyeyim, ne demek istiyor diye düşünceye varıyor. «Şaka mı yaptı acaba, ciddi mi söyledi?» diye arpacı kumrusu gibi düşünüyor. Bu belki de bütün gün yan yana oluşumuzdan. Oysa ben birine içimi döksem, böyle etrafımda dönmelerini istemezdim.

Ne zaman bu kördüğüm düşünceleri çözeceğim, ne zaman içim rahatlayacak, ne zaman huzura varacağım?

Dostun Anne

14 Mart, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

Belki de bugün ne yediğimizi anlatsam, ilgilenirsin. Hizmetçi kadın aşağıda çalışıyor, onun için Van Daan'ların masasında oturuyorum şu anda. Burnuma buraya gelmeden

Önce alınmış olan iyi bir koku sürülmüş bir mendil tutuyorum. Bu kadarından bir şey anlamayacaksın iyisi mi sana meseleyi tâ başından anlatayım.

Bize yiyecek vesikaları bulanlar yakayı ele verdiler. Onun için elimizde sadece beş vesika defteri kaldı, extra kuponlar da hapı yuttu. Yağ da kalmadı hiç, Miep de Koophuis de hasta. Elli'nin alışveriş edecek vakti yok. Evin havası pek bozuk, yemekler desen daha da kötü. Yarından sonra ne yemek yağı, ne tereyağı, ne margarin! damlası kalmayacak evde. Kahvaltıda (ekmekten iktisat için) patates kızartmaca yok artık. Poriç yiyoruz yerine. Bayan Van Daan açlıktan öleceğiz diye feryat ettiği için karaborsadan kaymak alındı biraz. Akşam yemeğine varillerden birinde duran lahanadan yapılmış karman çorman bir şey pişiyor. Ondan burnumdaki mendil. Lahana bir yıl bekledi mi ne kötü kokuyor, dünyada bilmezsin. Odayı saran bir koku var ya, çürük erik, kokmuş yumurta karması bir koku. Üüü! Akk! geldikçe midem bulanıyor.

Bu yetmiyormuş gibi patateslere de bir hastalık musallat oldu. İki gerdel patatesin bir gerdeli sobayı boyladı. Hastalığın ne olduğunu sözüm ona kestirmek için yarıya girdik. Sonuçta kanserden tut da çiçek hastalığından kızıl kadar bir sürü cevher yumurtlandı. Yoo, harbin dördüncü yılında böyle saklı yaşamak kolay iş değil. Ah, şu pis iş bir sona ersel!

Açık söyleyeyim bütün aksaklık yemekten ibaret olsa gam yemeyeceğim. Ama bu tek düzenli hayat hepimizin asabını bozmaya başladı.

Bugünkü durum üstüne beş büyük tarafından ileri sürülen görüşler şöyle sıralanıyor:

Bayan Van Daan: «Mutfağın kraliçesi bile sayılsam, Tanrının günü yemek pişirmek çoktan canıma yetti. Gelgelelim eli boş oturmak da insanı kahrediyor, onun için zordan mutfağa kapanıyorum. Yağsız yemek pişirmek bir başka bela, midem bulanıyor kokudan. Bütün bu fedakârlıklara karşılık, işittiğim sitem, tenkit. Öbür yandan harbin ilerlediği yok. Sonunda gene Almanlar bu işin üstesinden

gelecekler galiba. Korkarım biz de açlıktan öleceğiz. Bir tersim dönmeye görsün, duman attırıyorum ortalığa.»

Bay Van Daan: «Cıgarasız edemem, cıgara lazım bana, cıgara. Bir de yiyecek doğru dürüst olsa... siyasi vaziyete gelince... Kerli'nin iyiliği üstünde bugünlerde. Kerli şu bu ama, iyi kadın.»

Cıgarasız kalırsa ama, o zaman her işi ters gidiyor. Başlıyor dırdıra: «Hastalanıyorum, insanca yaşamıyoruz ki. Kursağıımıza et gittiği yok. Şu bizim Kerli de budalanın biri.» Derken esaslı bir kavgadır kopuyor.

Bayan Frank: «Yiyecek o kadar önemli değil, yalnız bir dilim çavdar ekmeği olsaydı. Karnım fena halde aç. Ben yerinde olsaydım, şu Van Daan'ın cıgarasını çoktan keserdim. Sinirlerim de pek bozuk bugünlerde. Bir cıgara olsaydı bari. İngilizler de ne yaptıklarını bilmiyorlar. Biraz ellerini çabuk tutsalar, şu harp çoktan biterdi. Konuşsam biriyle belki içim biraz açılır. Gene de şükür Allaha, Polonya'da değiliz.»

Bay Frank: «Her şey yolunda. Hiçbir eksiğim yok. İş, soğukkanlılığı kaybetmemede. Patatesimi önüme koyun bir, ağzımı kapatır otururum. Benim vesikalardan bir kısmını Elli için bir yana koyuverin. Siyasi durum umut verici. Ne saklayayım, iyimserim.»

Mr. Dussel: «Bugünkü işimi bir bitireyim. Her şey vaktinde yapılmalı. Siyasi durum «outstanding», bizi de dünyada burada bulup yakalayamazlar.»

«Ben, ben...»

Dostun Anne

15 Mart, 1944

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Oh, rahat bir nefes alayım bari! Sabahtan beri «şöyle şöyle olursa, durum kötü,» «ya o da hastalanırsa, büsbütün yardımcısız kalacağız,» «eğer...» çeşidinden deli saçmaları-

nı dinleye dinleye bir hal oldum. Uzun uzun anlatmasam da olur sana neler konuştuklarını; nasıl olsa Gizli Bölme'yi neler söyleyeceklerini kestirecek kadar yakından tanıyor-sun artık.

Bütün bu «eğer»lerin sebebi; Kay Kraler çukur kazma-ya çağırıldı. Elli soğuk algınlığı geçiriyor, belki yarın da dışarı çıkamayacak. Miep gribi hâlâ atlatamadı. Koophuis ise bir mide kanaması geçirdi, kendini kaybetmiş durumda. Bir aksilik dizisidir gidiyor.

Mağaza halkı yarın tatil. Elli de evde kalacak, kapı da kilitli. Bizler de komşular gürültümüzü işitmesin diye sus pus oturacağız. Henk saat birde biz zavallıları yoklayacak; onunki de hayvanat bahçesi bekçiliği gibi bir şey. Kırk yılda bir bugün bize dışarı dünyadan söz etti. Görecektin bizi, sekizimiz de nasıl etrafına toplanmıştık. Hani torunlarına masal anlatan nineler gibi bir hali vardı. Kulaklarını dört açmış dinleyicilerine tabii yiyecekten söz etti, derken Miep'in doktoruna geçti. «Doktor mu? Bahsetmeyin şu he-riften bana. Daha bu sabah telefon ettim, asistanı çıktı telefona. Grip için bir ilaç istedim. Ne dese beğenirsiniz, sabahleyin sekizle dokuz arasında gelirsem reçeteyi verebilir-miş. Yediği naneye bak! Grip iyice azıtır-sa o zaman doktor beyin kendisi teşrif ediyor telefona, diyor ki: Dilini çıkar. Aa de! Anlaşıldı, boğaz olmuşsun. Bir reçete yazayım sana, gel de al! Allahasmarladık! Çat telefon kapanyor! İyi değil mi. Telefonla doktorluk! Bu da yeni çıktı.»

Doktorları kınamak için anlatmıyorum sana bunları. Onlar da nihayet insan, iki eli, iki gözü var. Bugünlerde ortalık kırılıyor. Doktor da kalmadı desem yeri. Gene de Henk telefonlu doktoru anlattığı zaman gülmekten kendimi alamadım.

Bir doktorun muayene odası bugünlerde nasıldır, az çok gözümün önüne getirebiliyorum. Öyle sıraya filan bakıldığı yok. Öyle hafif rahatsızlığı olanlara «Geç!» deniyor, «Sıranın gerisine! Bizim işimiz daha acele!»

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Hava harika. Yaz geldi bayağ. Tavanarasına çıkacağımı şimdi.

Şimdi anlıyorum, Peter neye benden daha sakın. Rahat çalışabileceği, hayal kurabileceği, uyuyabileceği bir odası var. Bense oradan oraya iteleniyorum. Sözüm ona benim de bir odam var, var ama, Dussel'den meydan bulamıyorum ki, şöyle bir başıma oturup kafamı dinlemeye imkân yok. Bunun için böyle ikidebir kendimi tavanarasına atıyorum. Tavanarasında, hele seninle başbaşa, biraz kendime gelebiliyorum. Bunları anlatıyorum diye gene yakınmaya başlayacağımı sanma, tersine, gözüpek bir insan olma kararındayım. Allahtan öbürleri düşündüklerimi, duyduklarımı sökemiyorlar. Görünürde olan sade, günden güne anneme karşı soğuk davranışım. Babama fazla yanaşmıyorum. Margot ile de uzun boylu konuştuğum yok. Her şeyden önce, içimde sürüp giden savaşı dışarı vurmamak için kendimi kollamam gerek. Bu savaş istek ile sağduyu arasında. Sağduyu şimdiye kadar üstün geldi ama, ya ilki sonradan üstün çıkıverirse. Ben de ondan korkuyorum. Kimi de öyle olmasını da içimden istiyorum.

Ah, Peter'e bir şey söyleyememek öyle güç oluyor ki! Ama önce onun konuşması gerektiğini de biliyorum. Söyleyecek, yapacak o kadar şey var ki, düşümde hepsi gerçekleşti. Gelgelelim uyanıp da bir gün daha geçmiş olduğunu, buna karşılık emellerimden hiçbirinin gerçekleşmediğini görmek o kadar acı ki. Doğru dediğin, Anne deli kızın biri. Ama sanki içinde yaşadığımız şartlar çok mu akıllıca?

Gene de bir avuntum var, sana içimi dökebiliyorum. Yoksa tıkanıp kalacağım. Peter bunlar üstüne ne düşünüyor acaba? Bir gün oturup onunla bu mesele üstüne bir konuşmaya can atıyorum. Herhalde bildiği, sezdiği bir şeyler var. Yoksa Anne'ı görünen haliyle, dış görünüşüyle, gördüğü taraflarıyla sevmeydi.

Onun gibi sessizliği, rahatı seven bir insan benim g-
rltme, farfarama dayanır mı hiç? Belki de o benim dış
kalıbımın iine işleyip asıl benliğimi görebilen ilk insan
olacak. Ne zaman t ierime işleyebilecek acaba? Aşk acı-
madan doğar diye bir atasözü var. Benim için de doğru mu
bu acaba? Çünkü ona en azından kendime acıdığım kadar
acıyorum.

Peter benimle konuşmakta güçlük çektiği sürece ben
de söze nereden başlayacağımı şaşırıyorum. Ben ki daha
konuşkan bir insanım, gene de gücüne söz edebiliyorum, o
nasıl söze gireşebilir? Yoksa yazsam mı ona? Hiçdeğilse ne
söylemek istediğimi anlayıp anlamadığını anlarım. Öyle
g ki bütün bunları anlaşılır hale getirmek.

Dostun Anne

17 Mart, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Gizli Bölmede herkes rahat bir nefes aldı. Bay Kraler'
in çukur kazmaya yollanması mahkeme kararıyla nlen-
miş. Elli de nezlesini sıkıca tenbihlemiş, kızın üstüne var-
mıyor bugün. Senin anlayacağın her şeyler yolunda. Yal-
nız Margot ile ben annemle babamdan iyice bıkmaya baş-
ladık. Bildiğin gibi bu ara annemle geinemiyorum. Baba-
mı eskisi gibi seviyorum. Margot da seviyor annemle ba-
bamı. Ne var ki işte bu yaşa geldikten sonra insan başına
buyruk olmak istiyor, her şeyine karışılsın istemiyor.

Yukarı çıkmaya kalksam, hemen «Ne yapacaksın?» di-
ye soruyorlar. Yemeğime tuz komama izin yok, saat daha
sekiz olmadan her akşam annem, «Soyunmaya başlasan fe-
na olmaz.» demeden edemiyor, hangi kitabı elime alsam,
ille de önceden gözden geçirilmiş olacak. O kadar sıkı dav-
ranmıyorlar, istediğimi okumama izin var. Var ama bütün
gün süren bu soru sual insanda tat tuz bırakmıyor.

Bende hoş görmedikleri, gözlerine batan bir şey daha var, öyle şapur şupur öpüşmekten hoşlanmıyorum. Sonra o deli saçması takma adlar yok mu, onlar da bir sinirime gidiyor ki. Kısacası, bir ara yüzlerini görmesem sadaka vereceğim. Margot dün akşam «Hele bir içini çekmeye, elini alnına götürmeye gör, nen var, ne oldun? diye sormaları yok mu, deli ediyor beni,» dedi.

Evdeki uygunluğun, güven havasının silinip gittiğini birden bire anlayınca, beynimizden vurulmuşa döndük. Bu da burada kutuya bastırılmış gibi yaşamamızdan. Diyeceğim bize hep dışımıza bakıp ona göre muamele ediyorlar. Oysa iç bakımından bizim yaşta çocuklardan çok daha önce geliştik.

On dört yaşında olmama rağmen, ne istediğimi, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu biliyorum. Kendime göre düşüncelerim, amaçlarım, ülkülerim, ilkelerim var. Ben yaşta bir çocuğun ağzından çıkacak söz değil belki ama, kendimi büyümüş, herkesten bağımsız bir insan belliyorum.

Meseleleri annemden daha iyi incelediğimi, daha iyi tartıştığımı biliyorum, çünkü bir kere onun kadar önyargılar içinde değilim, olayları onun kadar büyütüyorum gözümde, daha sağlam, daha uyanık bir tutumum var, bunun için işte, güleceksin belki ama, ben gene söyleyeyim, kendimi annemden birçok bakımlardan üstün görüyorum. Birini sevmem için her şeyden önce ona saygı, hayranlık beslemem gerek. Peter benim olsa, o zaman her şeyler düzelecek, ona hayranlığım var işte. Öyle iyi, öyle sevimli çocuk ki!

Dostun Anne

*19 Mart, 1944
Pazar*

Sevgili Kitty,

Dünkü gün benim için bir dönüm noktasıydı. Peter ile

açık konuşmaya karar vermiştim. Yemeğe otururken, kulağına fısıladım: «Bugün steno çalışacak mısın?» diye sordum. «Hayır,» dedi. Ben de «Seninle konuşacaklarım var da,» dedim, başıyla «Olur» dedi. Bulaşık bittikten sonra, mahsusuktan annesinin odasında biraz pencerenin önünde durduktan sonra, Peter'in yanına gittim. Açık pencerenin sol yanında ayakta duruyordu. Ben de gidip sağ yanda durdum. Konuşmaya başladık. Açık pencere önünde böyle yarı karanlıkta konuşmak çok daha kolay. Peter de aynı şeyi hissediyor olmalıydı.

Birbirimize, neler neler söylemedik ki, hepsini sana anlatmaya kalksam, günler sürer. Öyle güzeldi ki ama. Ben Gizli Bölmeye geleli böyle hoş bir akşam geçirmemiştim. Sana kısaca neler konuştuğumuzu anlatabayım. Önce kavgalardan söz açıldı. Ben de artık bu çatışmaları eskisinden nasıl farklı bir gözle gördüğümü, sonra da annelerimiz, babalarımızla aramızın açıldığını anlattım.

Peter'e annemle babamdan, Margot'dan, kendimden bahsettim.

Bir ara soruverdi: «Herhalde geceleri yatmadan önce öpüşürsünüz, değil mi?»

«Tabii. Siz öpüşmez misiniz?»

«Yok. Hemen hemen hiç öpmedim ben kimseyi.»

«Doğum gününde de öpüşmez misiniz?»

«Doğum günü başka.»

Annelerimizle babalarımıza nasıl açılmadığımızdan söz ettik. Annesiyle babası oğullarının kendine yaklaşmasını istemiş ama, o uzak durmuş, istemezmiş. Gece yatakta nasıl ağladığımı anlattım, o da tavanarasına çıkıp nasıl küfredtiğini anlattı. Margot ile son zamanlarda bağdaştığımızı, gene her zaman yanyana olduğumuz için birbirimize her şeyi söylemediğimizi söyledim. Senin anlayacağın, hemen her şeyden söz ettik. Anladım, anladım artık, o tam benim düşündüğüm gibi bir insan.

Sonra 1942 yılındaki hayatımızdan, o zamanlar nasıl bambaşka insanlar olduğumuzdan söz ettik. O günkü çocuklar olduğumuza bin tanık ister, dedik. Başlangıçta na-

sıl birbirimize ısınmadığımızı konuştuk. O beni fazla konuşkan, delidolu bir çocuk bellermiş. Ben de ona kendisiyle ilgilenmeye değmeyeceğine karar vermiş olduğumu, neye benimle dalga geçmediğine şaştığımı, ama böyle oluşuna şimdi memnun olduğumu söyledim. O da kendini bizden nasıl ayırdığını anlattı. Ben de benim gürültücülüğümle onun susması arasında gerçekten bir ayrılık olmadığını, benim de sessizliği, kafa dinlemeyi sevdiğimi, hatıra defterimden başka kimsem olmadığını söyledim. İyi ki, dedi, annenin babanın senin gibi bir kızları var. Ben de onun buraya geldiğinden ne kadar memnun olduğumu belirttim. Şimdi onun çekingenliğini, annesiyle babasıyla ilintisini anlıyor, ona büsbütün yardım etmek istiyorum.

«Sen her zaman bana yardım ediyorsun,» dedi. Şaşırdım. «Nasıl?» diye sordum. «Neşeli oluşunla,» dedi. İşte bu söz canıma değdi. Demek o beni arkadaş bellemiş, yakınlığımdan hazzediyormuş, şimdilik bu kadarı yeter benim için. Öyle memnunum öyle mesudum ki... Söyleyecek söz bulamıyorum. Özür dilerim, Kitty, bugün ipin ucunu kaçırdım.

Kalemime geldiği gibi yazıyorum sana. Bakıyorum da Peter ile aramızda paylaştığımız bir sır var artık. Bana o gülen, aradabir kırıştırdığı gözleriyle baktı mı adeta içimde bir ışık yanıyor. Hep böyle gider inşallah, biz de birlikte bu akşama benzer binlerce gece geçiririz.

Senin mutlu dostun, Anne

20 Mart, 1944

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bu sabah Peter bir akşam gene gelip gelemeyeceğimi sordu, kendisini rahatsız etmediğimi, birlikte güzel güzel oturduğumuzu söyledi. Bu akşam olmaz dedim, bizimkilerin gözüne batır diye korktuğumu söyledim. O da «Aldırma,» dedi. «Ne söylerse söylesinler.» Cumartesi akşamı belki gelebileceğimi söyledim, ay çıkarsa haber vermesini tem-

bihledim. «Ay çıkarsa,» dedi, «yukarı çıkar, oradan bakarız aya.»

Bu arada mutluluğumu gölgeleyen bir şey oldu. Ne zamandır Margot'nun Peter'den hoşlandığını biliyordum. Sevgisinin derecesini bilmiyorum ama, gene de üzücü bir şey. Peter'in yanına her gidişimde kızcağızı kimbilir nasıl üzüyorum. İşin tuhafı da hiçbir şey belli etmiyor Margot'cuk.

Ben olsam deli gibi kıskanırdım. Margot ise «Beni düşünme hiç!» diyor.

«Senin böyle açıkta kalman üzücü bir şey,» dedim. O da acı acı, «Alistım ben nasıl olsa,» demez mi!

Dün akşam annemden ağzımın payını aldım. Hak da etmiştim hani. Ona karşı ilgisizliğimi de fazla ileri götürmemem gerek. Her şeye rağmen, ona dostça davranıp, düşündüklerimi, görüşlerimi biraz kendime saklasam iyi olacak.

Babam bile son zamanlarda değişti. Bana çocuk muamelesi etmeye çalışıyor, bu yüzden büsbütün soğuk davranıyor. Bakalım ne olacak?

Bu seferlik bu kadar yeter. Tepeden tırnağa Peter ile doluyum. Başka kimseyi göreceğim gözüm yok.

Margot'nun ne iyi insan olduğuna bir delil daha. Bugün bu mektup geldi: «Anne, dün Peter ile seni kıskanmadığımı söylediğim zaman, azbuçuk yalan söyledim. Yanlış anlama! Sizleri kıskanmadığımdan değil, sadece birlikte düşüncelerimi, duygularımı tartışacak bir kimse bulamadığım, bu ara bulmama da zaten imkân olmadığı için biraz üzgünüm, o kadar. Ama böyle diye sana bu mutluluğu çok gördüğümü sakın sanma! İnsan zaten burada herkesin olduğu bir sürü nimetten yoksun yaşıyor.

Öbür yandan iyi biliyorum ki Peter ile senin kadar anlaşılamazdım, bir kere ben, birisiyle böyle kendimi yakından ilgilendiren şeyleri tartışmadan önce onunla sıkı fıkı olmak isterim. İsterim ki o beni tepeden tırnağa anlasın, her şeyi birer birer anlatma zorunda kalmaksızın anlasın. Bunun için de benden kafaca üstün biri olması gerek. Peter ise o çapta değil. İkiniz için ise durum bambaşka.

Hiç aklına bile gelmesin, benim hakkım olan bir şeyi elimden aldığın aklının ucundan bile geçmesin. Benim yüzümden kendini kınama. Peter ile senin için aranızdaki bu dostluk gökten inme bir nimet.»

Cevabım:

«Sevgili Margot,

Mektubunu içim titreye titreye okudum, çok iyi insan-sın sen ama, gene de bu meselede içim rahatladı sayılmam, sanmam ki ilerde de rahatlayabileyim.

Şimdilik Peter ile aramızda var olduğunu sandığın yakınlık kurulmuş değil. Ama alaca karanlıkta, açık bir pencere önünde insanlar birbiriyle gün ışığındakinden daha çok şey söyleyebiliyorlar. Hem duyduklarını bağıra bağıra söylemektense fısıldaması çok daha kolay. Sanırım Peter için kardeşçe şeyler duymaya başladın, benim kadar sen de ona yardım edebilirsin. Belki de o dediğini aradabir yapabilirsin ama, bizim yakınlıktan anladığımız bu değil. Bunun karşılıklı olması gerek, babamla bir türlü anlaşamamamıza da bu yol açtı galiba.

Bu işten bir daha söz etmesek iyi olacak. Ama senin öğrenmek istediğin bir şey olursa, kuzum, bana mektup yaz. Diyeceklerimi kâğıt üstüne daha iyi döküyorum.

Sana nasıl hayran olduğumu bilemezsin. Bütün umudum, babamın, senin iyilik katına ulaşabilmekte. Bunu da artık seninle babam arasında bu bakımdan bir fark kalmadığına inandığım için söylüyorum.»

Dostun Anne

22 Mart, 1944

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Dün akşam Margot'dan şu puslayı aldım:

«Sevgili Anne,

Dünkü mektubunu okuduktan sonra içime bir kurt düştü. Sen, sakın, bundan sonra Peter'i görmeye gittiğinde ak-

lın bende kalmasın! Bak, sana bütün içtenliğimle söylüyorum, ben de bir insana yakın olmak, onunla dertleşmek istiyorum, ama Peter'i o kılıkta, o rolde göremiyorum.

Gene de senin söylediğin gibi Peter benim için bir erkek kardeş yerini tutabilir ama, benden ufak bir kardeş. Antenlerimizi birbirimize uzattık, aramızda bir kardeş yakınlığı kurulabilir, antenler dokunursa birbirine tabii; belki dokunur belki dokunmaz, orasını bilemem. Şimdilik bildiğim daha böyle bir dokunuşma olmadı.

Onun için bana acımaya kalkma! Kendine bir arkadaş buldun madem, tadını çıkarmaya bak bunun!»

Öyle iyi gidiyor ki işler Kitty, sana bir şey söyleyeyim mi, galiba Gizli Bölmede büyük bir sevda çiçeklenecek. Korkma, onunla evlenmeyi aklımdan geçirmiyorum. Bir ke-re büyüdüğü zaman nasıl bir insan olacağını bilmiyorum, sonra da birbirimizi evlenecek kadar sevip sevmeyeceğimiz ne malum! Biliyorum Peter beni seviyor ama, nasıl henüz kestiremedim.

Yakın bir arkadaş mı istiyor kendine, ya da onu kendime bir kız olarak mı, yoksa bir kız kardeş olarak mı çekiyorum, daha anlayamadım.

Anasıyla babasının kavgaları konusunda kendisine yardımım dokunduğunu söylediği zaman pek sevindim. Dostluğuna büsbütün inanmamda yeni bir adım oldu bu. Dün ondan burada kendisine gidip gelen bir düzine Anne olsaydı, ne yapardın, diye sordum. Dedi ki: «Hepsi senin gibi olacaksa, fena olmaz.» Beni ağırlamak için ne yapacağını bilemedi, artık aklım iyice yattı, benden hoşlanıyor. Bu arada sıkı Fransızca çalışıyor, yatakta bile kitabı elinden bırakmıyor, saat onlara kadar uğraşiyor. Cumartesi akşamı aklıma gelip konuştuklarımızı birer birer andıkça, kendime karşı duyageldiğim hoşnutsuzluk siliniveriyor. Diyeceğim, o akşam ağızından çıkan sözleri şu anda da harfini değiştirmeden tekrarlarım. Kendime güvenim arttı bayağ.

Gülerken de, hiç ses etmeden önüne bakarken de öyle yakışıklı ki. Az bulunur böyle sevimli, böyle iyi genç. Oradan oraya koşup duran yapmacıklı Anne'in asıl ben olma-

dığımı, gerçek Anne'ın kendi gibi düşler, kendi gibi güçlükler içinde yaşayan bir insan olduğunu anladığı zaman pek şaşırmış olmalı.

Dostun Anne

Cevap:

«Sevgili Margot,

En iyisi beklemek, bu işin sonu nasıl çıkacak diye beklemek: Çok geçmez Peter ile kesin bir karara varırız, ya böyle gider ya da başka bir yön alır bu. Ne yöne gider, bilemiyorum. Hem sonra ne olacak diye ileriye gözleyecek vaktim de yok. Peter ile dost kalmaya karar verirsek, hiç sektirmeden yapacağım bir şey var, o da Peter'e senin de ondan hoşlandığını, yardıma hazır olduğunu söylemek. Belki de istemiyorsun bunu ama, ister iste, ister isteme, dediğim dedik. Peter'in senin için ne düşündüğünü bilmiyorum ama, o zaman soracağım.

Gene de söyleyeyim senin için kötü bir şey düşünmediğine, yani umduğunun tersi bir duygu içinde olmadığına eminim. Dilediğin zaman tavanarasına gel nerede olursak olalım, bizi rahatsız etmeyeceksin, emin ol. Hem galiba aramızda sessiz bir anlaşma var, sade akşamları karanlık baskıktan sonra konuşuyoruz biz.

Sıkı dur! Benim gibi yap! Kolay değil tabii. Ama belki de sandığından çok daha çabuk gelir sıra.»

Dostun Anne

23 Mart, 1944

Perşembe

Sevgili Kitty,

İşler az çok olağan gidiyor. Bize vesika tedarik eden adam cezaevinden çıktı. Bize de gün doğdu.

Miep dün döndü. Elli daha iyi. Öksürüğü kesilmedi da-

ha. Koophuis daha uzun zaman evden çıkamayacak.

Dün bu yakınlarla bir uçak düştü, içindekiler tam zamanında paraşütle atladılar. Uçak bir okula çarptı, Allahtan paydos zamanydı. Ufak bir yangın çıktı, iki kişi de öldü. Havacılar yere inerken Almanlar deli gibi ateş açtılar üzerlerine. Bunu gören Amsterdamlılar deli divane oldular. Ne kalleşçe şey değil mi? Hepimiz, — kadınlardan bahsediyorum — cin ifrit olduk, yüreğimiz parçalandı. Eli kopsun onlara ateş açanların!

Bugünlerde akşam yemeğinden sonra biraz hava almak için yukarı çıkıyorum. Onun yanına bir sandalye çekip dışarıyı seyretmek hoşuma gidiyor.

Van Daan ile Dussel onun odasına gittiğim zaman ileri geri konuşuyorlar. «Anne'in ikinci evi,» diyorlar yukarıya. «Delikanlıların genç hanımları yarı karanlıkta kabul etmesi tabii,» filan diye laf atıyorlar. Peter bu sözüm ona nükteli saldırımlara karşılık vermede pek usta. Anneme gelince, o da meraktan çatlıyor, terslenmeyeceğini bilse, ne konuşuyorsunuz diye soracak ama, cesaret edemiyor. Peter, kıskançlıklarından yapıyorlar diyor, biz genciz, onların dırđırına kulak asmıyoruz diye kıskanıyorlar bizi. Bazı aşağıya beni almaya geliyor, gene de bütün hazırlığına rağmen kıpkırmızı kesiliyor, ağzından laf alabilirsen al! Aman, ne iyi bende bu kızarma huyu yok! Babama bakarsan ben, herkeşe yukarıdan bakan, kendini herkesten üstün sanan biriyim. Hiç de değil. Belki biraz gururluyum o kadar. Şimdiye kadar bana güzel olduğumu söyleyen olmadı. Sade okulda bir çocuk güldüğüm zaman güzelleştığimi söylemişti. Dün Peter'den göğsümü kabartan bir söz işittim. Alay olsun diye sana aramızda geçen konuşmayı anlatıvereyim:

Peter ikidebir «Anne, gülsene, n'olur!» diyordu. Tuhafına gidiyordu. Bu sefer sorayım, dedim. «Durup durduğum yerde niye güleyim yani?»

«Hoşuma gidiyor da. Sen gülünce yanağında gamzeler beliriyor. Hep olur muydu sende bu?»

«Doğdum doğalı var o gamzeler. Bir tane de çenemde var. Tek güzel yerim bu gamzeler.»

«Söylediğin şeye bak!»

«Öyle öyle. Ben kendimin dünya güzeli olmadığımı pekâlâ biliyorum. Bundan sonra güzelleşeceğim de yok.»

«Ben böyle düşünmüyorum. Güzel kızsın sen.»

«Mahsus söylüyorsun bunu.»

«Doğru söylüyorum, ne diye yalan söyleyecekmişim?»

O zaman ben de kendisini güzel bulduğumu söyledim.

Dört bir yandan apansız kurulan bu dostluğumuz üstüne laflar geliyor kulağımıza. Annelerimizle babalarımızın söylediklerini pek umursamıyoruz. Zaten kesenkes bir şey söylemiyorlar. Kendilerinin de bir zamanlar genç olduğunu unuttular mı nedir? Galiba öyle, ben de anlayamıyorum, şaka yapsak ciddiye alıyorlar, bir şeyi ciddiye aldık mı da alaya alıyorlar.

Dostun Anne

27 Mart, 1944

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bizim Gizli Bölmenin bir tarihi yazılsa, en kalın bölümlerden biri de politika üstüne olurdu. Ben bu konuyla fazla ilgilenmediğim için üzerinde uzun boylu durmayacağım. Yalnız bu seferlik kısaca bu konudan söz edeyim de günah benden gitsin.

Bu konuda çeşitli düşünceler ileri sürüldüğünü söylemeye lüzum yok, sonra böyle nazik zamanlarda başlıca konunun politika olması da olağan bir şey. Anladık ama, kavga etmek neye, bu yüzden darılışmalar neye?

İstedikleri kadar bu konuda düşünsünler, yakınsınlar, dır dır etsinler, kendi yağlarıyla kavrulsunlar, kavga etmesinler de ne yaparlarsa yapsınlar. Çünkü bu kavgaların sonu pek tatsız oluyor.

Dışardan gelenler aslı astarı olmayan bir sürü haber getiriyorlar. Radyoya bel bağlamak gerek ama, işte olmu-

yor ki! Henk'in, Miep'in, Koophuis'in, Elli'nin, Kraler'in bu konuda da bir günü bir günlerine uymuyor. En sağlamı gene Henk.

Politika bakımından Gizli Bölmedeki davranış aynı karar hep. Çıkartma, hava akınları, söylevler üzerine sürüp giden sayısız tartışmaların sonunda hep aynı nakarat: «Allah, Allah!», «Um Gottes Willen,», «Daha yeni başlayacaklar, Allah bilir artık ne zaman biter?» Derken, «İyi iyi gidiyor, siz bakmayın, bunlar geçici şeyler.» İyimserler, kötümserler, gerçekçileri de unutmayalım, hepsi bir şey söylüyor, her kafadan bir ses çıkıyor, herkes kendinin haklı olduğunu aklına koymuş bir kere, caydırabilirsen caydır! Bir hanım var, kocasının İngilizlere bu kadar güvenmesine içerliyor; bir bey var, sevdiği ulusu hor gördüğü, kötülediği için karsısına çatıyor.

Bıkmak nedir bilmiyorlar. Yeni bir şey keşfettim. Bundan etkili bir şey olamaz, birine iğnenin burnuyla dokunur gibi bir şey, iğneyi dokundurup, sıcrasın diye bekleyecek-sin. Ortaya politika üstüne bir laf atıyorum. Bir soru, bir söz, bir cümlecik kâfi. Başlayıveriyorlar ossaat!

Alman hava kuvvetlerinin, BBC'nin bültenleri yetmi-yormuş gibi şimdi başımıza bir de «Hava Akınları Özel Bil-dirileri» çıktı. Bir bakıma sevindirici, bir bakıma da hayal kırıcı. İngilizler hava akınlarını sürekli hale getirdiler, tıpkı Almanların yalan söylemeyi kendilerine iş edindikleri gibi. Radyo sabah erkenden başlıyor, akşamın dokuzuna, onuna, çoğu da onbirlere kadar saat başı haber yayınlıyor.

Bu büyüklerin sabırlı olduklarını bir bakımdan da anlayışlarının kılığını gösteriyor. Günde bir iki haber bülteni yeter de artar bile. Neyse uzatmayayım, gene ileri geri konuşmaya başlayacağım.

Arbaiter - Programme, Oranje radyosu, Frank Phillips, ya da Kraliçe Wilhelmina, eksiksiz dinleniyor bizim evde. Sofrada değillerse, uyumuyorlarsa bilin ki radyonun başındalar, ya haber dinliyorlar ya da tartışıyorlar.

Üf! Can sıkıntısından patlamak iş değil. Onların havasına kapılmamak için dayanmak gerek. Hani anneler, baba-

lar için bu politika illeti kadar zararlı bir şey olamaz.

Bak, sevgili Winston Churchill'in hakkını yemeyelim. Onun konuşmalarının tadı damağımda kalıyor.

Pazar akşamı saat dokuz. Çaydanlık masanın üstünde, konuklar sökün ediyor. Dussel radyonun solunda, Bay Van Daan da oğluyla radyonun karşısında yer alıyor. Annem, Van Daan'ın yanında, Bayan Van Daan arkasında, Pim masanın başında, az ötede de Margot ile ben. Nasıl oturduğumu tam anlatamadım daha. Beyler pipolarını tüttürüyorlar, Peter'in laf kaçırmayacağım diye dikkatten gözleri dört açılmış. Annemin üstünde uzun bir neglige var. Bayan Van Daan, radyoya metelik bile vermeden üstümüzden Essen'e doğru uçan uçakların gürültüsünü işittikçe titriyor. Babam çayını yudumluyor. Margot ile ben dizlerimize çökmüş uyan Moushi'nin başında toplaşmışız. Üstümde düdük gibi bir gecelik var.

Şimdilik ortalık sakin, çıt çıktığı yok bizimkilerden, barış havası esiyor. Ama ya konuşma bitince ne olacak? Şimdiden sabırsızlanmaya başladılar. Zoruna bekliyorlar konuşmanın sonunu, bak! Ayaklarını yere sürtmeye başladılar bile. Hele bir bitsin. O zaman söyleydi böyleydi derken, bir kavga kopacak...

Dostun Anne

28 Mart, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

Bu can sıkıcı politika konusunda, laf bol, istediğim kadar konuşabilirim. Gelgelelim sana anlatmam gereken başka şeyler var. Annem, yukarı kata sık sık gitmemi yasak etti, sözde Bayan Van Daan kıskanıyormuş. Sonra Peter yuvarı çıkıp Margot'yu bizimle birlikte oturmaya çağırdı. Sahiden mi istiyor, yoksa nezaket olsun diye mi yaptı bu işi bilmiyorum. Daha bitmedi, annemin sözü üstüne ben de ba-

bama gidip meseleyi anlattım. Bayan Van Daan'ın kıskanmasını gözönüne almalı mıyım diye sordum. Yok canım, dedi. İş bununla bitse! Bu sefer annem surat astı. O da mı kıskanıyor nedir! Babam birlikte geçirdiğimiz zamanları çok görmüyor, hatta birbirimizle böyle iyi anlaşıyoruz diye memnun. Margot da Peter'den hazediyor ama, iki kişinin arasına girmeyi doğru bulmuyor.

Annem Peter'in bana tutkun olduğunu aklına koymuş. Keşki öyle olsa. O zaman fit olacağız, karşı karşıya oturup açıkça konuşmamız için engel kalmayacak. Peter'in gözünü benden ayırmadığını söylüyor bir de. Ne yapalım yani, aradabir gamzelerime bakıyorsa bunda benim ne kabahatim var, kırk yılda bir de bakışıp, göz kırparsak kıyamet kopmaz a!

Güç durumdayım. Annem bana karşı, ben de anneme. Babam aramızdaki bu sessiz savaşı görmemezlikten geliyor. Annem üzülüyor, gerçekten seviyor beni de ondan, ama alırdığım yok benim, biliyorum çünkü beni anlamadığını. Peter'den neye vazgeçecek miyim? Öyle şeker çocuk ki. Bakmaya kıyamıyorum ona. Aramızda gerçekten güzel bir şey kurulabilir. Neye pinponlar her şeye böyle burunlarını sokuyorlar, anlayamıyorum. Allahtan duygularımı gizlemesini öğrendim, onun için ne deli divane olduğumu belli etmiyorum kimseye. Bir gün acaba bana açılacak mı? Düşümdeki gibi yanağını, yanağıma dayayacak mı bir gün? Sen hem Peter'sin, hem Peter, ikiniz de bir insansınız. Anlamıyorlar bizi, yanyana öyle konuşmadan otururken neler duyduğumuzu anlamıyorlar. Bizi böyle yanyana getiren şeyin ne olduğunu kavrayamıyorlar. Ne zaman bütün bu güçlükler ortadan kalkacak? Bir bitse şunlar, her şey nasıl busbütün düzelecek, güzelleşecek. Gözleri kapalı, başını kolu-na dayayıp dururken, bir çocuktan farkı yok. Boche ile oynarken ne sevimli. Patates ya da öyle ağır bir şey taşırken ne güçlü, hava savaşlarını seyrederken ya da karanlıkta hırsızları ararken ne yiğit; sakar, beceriksiz görüldüğü zamanlar da ne tath!... Kısacası her halini seviyorum onun.

Ona bir şeyler öğrettiğimiz zamanlar değil, asıl o bana

bir şeyler anlattığı zaman memnun oluyorum. Her bakımdan bana üstün olmasını, bilsen, nasıl istiyorum!

Annelerimiz ne derlerse desinler! Yeter ki o bana bir açılsın!

Dostun Anne

29 Mart, 1944

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Saylavlardan Bolkenstein, Londra radyosunda konuştu, harpten sonra hatıra defterlerinden, mektuplardan bir koleksiyon düzenlenmesi gerektiğini söyledi. Ossaat hepsi benim hatıra defterime saldırdılar. Yağma yok! Düşün bir kere Gizli Bölmede geçen bir aşk macerasını yayınlamışım, nasıl olur ha? Adına bakanlar detektif hikâyesi sanır.

Alay bir yana, harpten on yıl sonra biz Yahudiler burada nasıl yaşadığımızı, neler yiyip içtiğimizi, neler konuştuğumuzu anlatırsak kimbilir ne ilgi çekici olur! Sana bir sürü şey anlatıyorum ama, gene de her şeyi biliyor sayılmazsın.

Hanımlar hava akınlarında girecek delik arıyorlar. Geçen Pazar, İngiliz uçakları Ijmuiden'e 350 bomba atıldılar, evler zangır zangır sallandı. Kimbilir orada neler oldu. Salgın hastalıklar gırla gidiyordur. Bunları hiç bilmiyorsun sen.

Herşeyi inceden inceye anlatmaya kalksam günler sürer. Hırsızlık aldı yürüdü. Hollanda halkına ne oldu böyle bir iki yıl içinde, diye şaşırıp kalırsın. Sekiz on yaşında çocuklar camları kırıp ne bulurlarsa içeride alıp götürüyorlar. Kimse evini beş dakika bile yalnız bırakamıyor, hele bir çıksın, dönüşte her şeyler darmadağın. Gazeteler kayıp ilanlarıyla dolu. Sokaktaki elektrik saatlerine, genel telefonlara kadar, ne bulurlarsa ortada, götürüyorlar. Halkın zaten maneviyatı bozuk. Haftalık yiyecek vesikaları iki gün bile yetecek kadar değil. Çıkartma söylentileri gerçekleşmedi, erkekler de Almanya'ya götürüldü. Çocuklar gıdasız, her-

kesin üstünde yırtık pırtık şeyler. Bir pençe karaborsada 7.50 florin. Kunduracılar ayakkabı tamirine yanaşmıyorlar, peki deseler bile aylarca beklemek gerek, o arada ayakkabılar ortadan kayboluyor.

İşin bir iyi yanı var, o da yiyecek kötüleştikçe, halka karşı baskı arttıkça, baltalama hareketleri de hızlanıyor. Yiyecek vesikası dağıtan dairelerdeki memurlar, polisler hep yurttaşlarının tarafında, onlara yardım ediyorlar, içlerinde hainler yok değil ama, çok seyrek.

Dostun Anne

31 Mart, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Havalar soğuk gidiyor, işin kötüsü, birçokları kömürsüz. Hoş değil mi? Rusya cephesinde durum iyileşiyor, herkes iyimser. Ben, biliyorsun, politikadan pek hazetmiyorum ama, bu sefer kendimi alamayacağım. Çünkü durum gerçekten umut verici. Polonya sınırındalar, Romanya üzerinden Prut'u geçtiler, Odesa'ya da yaklaştılar. Burada her akşam Stalin'in ağzından yeni bir bildiri bekleniyor. Moskova'da kazanılan zaferleri kutlamak için toplar sabahtan akşama ateş ediyor olmalı, şehirde gürültüden durulmaz olmuştur. Şu kadar salvo, bu kadar salvo deyip duruyorlar. Harbin bitmek üzere olduğuna kendini kandırmak zevkli mi oluyor yoksa, sevinçlerini dile getirecek başka bir çare bulamıyorlar mı, bilemiyorum.

Macaristan Almanlar'ın elinde. Orada hâlâ bir milyona yakın Yahudi var, onlar da çilelerini dolduracak.

Benimle Peter üstüne sürüp giden gevezelikler azıcık yatıştı. Sıkı fıkıyız gene, birbirimizden ayrılmıyor, konuşup duruyoruz. Başka çocuklarla her zaman tetik üstünde durmam gerekirdi. Söz tekin olmayan konulara bile atlasa da Peter'le konuşurken kendimi kollamak zorunda kalmıyo-

rum. Mesela kandan bahsediyorduk, söz döndü dolaştı ay-başı sancılarına dayandı. Peter kadınların dayanıklı olduğunu söylüyor. Böyle olmasa da ne lazım gelir? Nasıl olsa buradaki hayatım düzene girdi. Tanrı beni yalnız bırakmadı, bırakmayacak da.

Dostun Anne

1 Nisan, 1944

Cumartesi

Sevgili Kitty,

Gene de işler toptan düzeldi sayılmaz, güçlüklerin ardı alınmadı daha. Ne demek istediğimi anlıyorsun herhalde. Ne zamandır beni bir öpse diye bekliyorum, hâlâ olmadı. Yoksa beni bir arkadaş gözüyle mi görüyor? Hepsi o kadar mı?

Sen de biliyorsun, ben de biliyorum güçlü olduğumu; birçok yükleri kendi başıma taşıyabilirim. Kendi dertlerimi bir başkasıyla paylaşmaya alışmadım, anneme ömrümde asılmadım. Ama artık hiçdeğilse bir kerecik olsun, başımı onun omzuna dayayıp, öyle durmak istiyorum.

Peter'in yanağını yanağına dayadığı düşü aklımdan çıkaramıyorum, ne güzeldi o yarabbi! O da özlemiyor mu beni acaba? Yoksa beni sevdiğini söyleyememek kadar utan-gaç mı? Öyleyse neye hep yanında olayım istiyor? Aman! Neye susuyor böyle?

Çenemi kapatayım bari, gene ipin ucunu kaçırdım. Sıkı duracağım, sabırlı olursam istediklerim de kendiliğinden gerçekleşir ama, işin bir kötü yanı var, onun ardından koşuyorum gibi oluyor. Onun yanına yukarıya ben çıkıyorum her zaman, o hiç aşağıya gelmiyor ki.

Evin kuruluşundan ileri geliyor bu. O da anlayacak, benim durumumu kavrayacaktır.

Daha anlaması gereken neler neler var!

Dostun Anne

3 Nisan, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Hiç adetim değil ama, sana bu sefer sırf yiyeceklerden söz edeceğim. Çünkü yiyecek sade bizim Gizli Bölmede değil, bütün Hollanda'da, Avrupa'da, hatta bütün dünyada en önemli, en güç mesele halini aldı.

Burada geçirdiğimiz yirmi bir ay içinde, bir hayli yiyecek aşamaları geçirdik. Sadece belirli bir sebze ile yiyecekten yemek zorunda kaldığımız süreleri anlatmak istiyorum bununla. Bir ara hindibağdan başka bir şey yemez olmuştuk. Kumlu hindibağ, kumsuz hindibağ, haşlaması, tavası, ko hindibağ, kaldır hindibağ! Sonra ıspanak modası başladı, derken şalgam, yemlikotu, hıyar, domates, sırasıyla.

Sabah akşam şalgam yemesi pek tatlı bir şey değil ama, insan aç kalınca sarılıyor kaşığa. Şimdiki durum en zevklisi, bu sefer taze sebze hiç bulamıyoruz. Kuru fasulye, bezelye çorbası, patates, hamur işleri, arada bir çürümüş havuç, pancar kurusu; bütün yediğimiz bu. Fasulyenin her çeşidi denendi, bir gün fasulye ile patates olup çıkacağız.

Akşamları patatese salça da konuyor. Hamur işine gelince, hükümetin dağıttığı un, su, maya karması bir şey, insanın midesine taş gibi oturuyor. Haftada bir yenen baş yemek, bir dilim ciğer ezmesiyle, reçelli ekmek. Gene de yaşıyoruz. İşin tuhafı iştahla yiyoruz bu nesneleri.

Dostun Anne

4 Nisan, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Ne zamandır niçin çalıştığımı ben de unutmuştum. Harbin biteceği yok, masal oldu çıktı. Eylüle kadar bitmeyecek olursa, bir daha okula gidecek değilim, iki sınıf geride ol-

mak istemem. Bütün günlerimi Peter dolduruyordu, varsa, yoksa Peter. Cumartesi günü birden bir hal oldu, bir karanlıktır çöktü üstüme. Peter'in yanındayken gözyaşlarımı güç tutuyordum; sonra Van Daan limon punçu üstüne gülüş-tük, ettik ama, herkes odasına çekilip yalnız kalır kalmaz, baktım içimden bir ağlamadır geliyor, geceliğimle kaydım yataktan, yere indim. Önce dua okudum, sonra da başım ellerimin arasında iki büküm yerde, ağlamaya başladım. Derken bir hıçkırık sesi beni kendime getirdi, içeriden iş-tecekler diye gözyaşlarımı silip kendimi toparlamaya ça-lıştım. Bir yandan da «Dayan, dayan!» diyordum kendi ken-dime. Yerde iki büküm durmaktan belim tutulmuştu, güç halle yatağa tırmandığım zaman saat on buçuktu.

Geçti, bu da geçti. Çalışmam lazım, budalanın biri ola-rak kalmamam için, adam olmam için, gazeteci olmak için çalışmam lazım. Elim kalem tutuyor, biliyorum. Yazdığım bazı hikâyeler fena değil, Gizli Bölme üstüne yazdıklarımın bazı-sı da eğlendirici parçalar, hatıra defterimde de yaba-na atılmayacak şeyler var, ama, gerçekten istidadım olup olmadığını zaman gösterecek.

«Eva'nın Düşü» benim en iyi masalım. İşin tuhafı bu konuyu nereden çıkardığımı ben de bilmiyorum. «Cady'nin Hayatı»nda kötü kötü yerler var ve bütün olarak zayıf.

Ben yazdıklarımın en sert, en amansız eleştirmeniyim. Ne olduğumu, yazdıklarımın iyi olup olmadığını biliyorum. Yazı yazmamış olanlar bunun ne zevkli şey olduğunu bile-mezler. Resim yapamıyorum diye kendi kendimi yerdim, şimdi elim biraz kalem tutuyor diye avunuyorum. Kitaplar, gazeteler için yazı yazacak kadar istidadım olmasa bile kendim için bir şeyler karalayabilirim ya, o da bana yeter.

Hayatta bir şeyler olmak istiyorum. Annem gibi, Bayan Van Daan gibi ev içinde ömrümü tüketip, unutulup giden kadınlara benzeyecek olduktan sonra, hiç yaşamam daha iyi. Kocamdan, çocuklarımdan gayrı tutunacak bir uğraşım, kendimi verecek bir şeyim olması gerek.

Öldükten sonra da yaşamak istiyorum. Onun için Tan-rıya bana bu vergiyi bağışladığı, kendimi geliştirmek, ya-

zıyla kendimi, içimdekileri anlatmak kolaylığını verdiği için dualar ediyorum.

Elime kalemi alınca hiçbir şey gözümde değil, üzüntülerim siliniyor, cesaretim artıyor. Ama asıl mesele, bakalım gerçekten değerli bir şeyler yazabilecek miyim? Yazar, ya da gazeteci olabilecek miyim acaba? Umudum var. Neye mi? Yazarken düşüncelerimi, ülkülerimi, düşlerimi, yaşadığım, istediğim şeyleri gözümün önünde canlandırabiliyorum.

«Cady'nin Hayatı» parçasına çoktandır el sürmedim. Nasıl yürüteceğimi biliyorum, yalnız istediğim gibi oynamıyor kalemim. Belki hiç bitiremeyeceğim, belki de çöp sepetini boylar. İçim cız ediyor bunu düşündüğüm zaman. Diyorum ki kendi kendime: «Sen daha on dördünde bir kızsın, felsefeden söz etmek senin nene?»

Yürekleniyorum yeniden, sarılıyorum işe. Biliyorum haka başa getireceğim bu işi, gerçekten yazı yazmak istiyorum çünkü.

Dostun Anne

6 Nisan, 1944

Perşembe

Sevgili Kitty,

Benden hoşlandığım, ilgilendiğim şeylerin ne olduğunu sordun, anlatayım. Peşin söyleyeyim öyle uzun ki liste, şaşmayasın!

Önce: Yazı yazmak, ama bu daha başka türlü bir şey, meraktan ileri.

İki: Soysop ağaçları, Fransız, Alman, İspanyol, İngiliz, Avusturya, Rusya, Norveç, Hollanda kral ailelerinin secere-lerini elime geçen gazete, kitap, broşürlerden çıkarmaya uğraşıyorum. Bu iş epey de ilerledi, ne zamandır uğraşıyorum üstünde, okuduğum tarih kitaplarından, biyografilerden notlar alıyor, hatta koca koca bölümleri defterime geçiriyorum.

Üç: Tarih. Babam bu konuda bir sürü kitap yetiştirdi bana. Şöyle bir genel kitaplığa gidip, rafları keyifle karıştıracam gününü dört gözle bekliyorum.

Dört: Eski Yunan, Roma mitolojisi. Bu konuda da bir sürü kitabım var.

Beş: Film yıldızları, aile fotoğrafları. Sonra okumayı seviyorum, kitap seviyorum. Sanat tarihine, ozanlara, ressam-lara ilgi duyuyorum. Sonradan musiki çalışmaya da başla-yabilirim. Cebir, geometri, sayı, hesap işleri hiç sarmıyor beni.

Bütün öbür okul konularını seviyorum. Tarih en başta tabil...

Dostun Anne

11 Nisan, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

Başım zonkluyor. Söze nereden başlayacağımı bilemi-yorum.

Cuma, Cumartesi, monopol diye bir oyun var, ondan oynadık. Bugünler hayhuy içinde nasıl geçti, bilemedim. Pa-zar günü dört buçukta Peter, çağrım üstüne, odama geldi. Beşi çeyrek geçe tavanarasına çıktık, altıya kadar orada kal-dık Radyoda güzel bir Mozart konseri vardı, altıdan yediyi çeyrek geçeye kadar sürdü. Çok hoşuma gitti. Özellikle «Kleine Nachmusic.» Güzel bir şey çaldı mı, yerimde dura-mıyor, odadan çıkasım geliyor, öyle dokunuyor ki bana.

Pazar akşamı Peter ile tavanarasının önüne çıktık. Ra-hat edelim diye de yanımıza rastgele bir iki yastık aldık. Ambalaj sandıklarının birinin üstüne oturduk. Yastıklar da, sandıklar da öyle dardı ki, zor sığıştık, yandaki sandıklara dayanarak gücüne oturabildik. Moushi de yanımızdaydı, senin anlayacağın, gene yanımıza birini takmışlardı.

Dokuza çeyrek kala Van Daan'ın ıslığı duyuldu. Dus-

sel'in yastıklarından birini alıp almadığımızı zordu. Fırladık yerimizden, yastığı kaptığımız gibi aşağı!...

Yastık yüzünden kıyamet koptu. Meğer Dussel'in başının altına koyduğu yastığı almışız. Ya pirenmişse? Biri-cik yastığı için söylemediğini komadı. Hınç almak için yatağına en sertinden iki fırça koydum. Güle güle bir hal olduk.

Eğlence çok sürmedi. Dokuz buçukta Peter kapıyı tıklattı. İçinden çıkamadığı İngilizce bir cümle varmış da, babam yukarı çıkıp bir dakika bakabilir miymiş? Margot'ya «Numara bu,» dedim. Dedğim de çıktı. Hırsızlar mağazaya girmişler. Babam, Van Daan, Dussel, Peter, hurraa, aşağıya indiler. Annem, ben, Margot, Bayan Van Daan yukarıda kaldık.

Korku içinde dört kadın! Ne yapılır? Ha konuştuk, ha konuştuk! Derken «Güm» diye bir ses işitildi. Ortalık yatıştı yeniden, saat ona çeyreği vurdu. Sapsarıydık hepimiz, korkudan bitiyorduk, gene de çıt çıkardığımız yoktu. Nerede kaldı erkekler? O gürültü neydi? Acaba hırsızlarla vuruşuyorlar mıydı? Saat onda merdivenlerde ayak sesleri duyuldu. Önde babam, beti benzi kül gibi, arkadan Bay Van Daan. «Işıkları söndürüp hemen yukarı çıkın! Polisler gelecek belki!»

Korkacak vakit bile yoktu. Işıklar söndürüldü. Ben bir ceket kaptım oracıktan. Yukarıda bulduk kendimizi. Ne oldu, çabuk söyleyin, Allah aşkınıza! Kimi kimden soracaksınız. Beyler yeniden sır olmuşlardı. Saat onu on geçe yeniden göründüler. İki Peter'in açık penceresi önünde nöbet beklemeye başladı. Ara kapı kapandı, dolabın kapağı örtüldü. Lambanın üstüne bir bez atıldı. Derken olup biteni anlattılar:

Peter sahanlıkta ardarda iki gürültü işitmiş. Koşmuş aşağı, kapının sol yanında bir tahtanın koparılmış olduğunu görmüş. Yukarı fırladığı gibi, ailenin «Korunma Ekinini» uyarmış, dördü de aşağı koşmuşlar. Mağazaya girdiklerinde hırsızlar açtıkları deliği büyütme çalışıyorlarmış, Van Daan düşünüp taşınmadan avazı çıktığı kadar

«Polis» diye haykırmış.

Bir koşuşma. Hırsızlar kaçmış. Polis deliği görmesin diye bir tahta dayayalım yerine demişler, derken dışarıdan bir tekme, tahta yere yıkılmış... Bizimkiler afallamış, korkusuzluğun da bu kadarı... Babamla Van Daan hani yakalasalar, heriflerin gırtlığına sarılacaklar! Van Daan elindeki sopayı yere bir vurmuş, ses de kesilmiş. Tahtayı deliğin oraya dayayalım derken, aksilik bu ya, bu sefer de yoldan geçen bir çiftin cilvesine karşı çıkmışlar. Erkek elektrik fenerini tutuverince mağaza aydınlanıvermiş. Bizimkilerden biri, «Hay Allah kahretsin!» diye söylenmiş. Bir anda polislikten çıkıp hırsız durumuna düşmüşler. Yukarıya sıvışmışlar. Peter hemen mutfak, özel büronun kapılarını, pencerelerini açmış, telefonu yere savurmuş, dördü de dolaşıp kapının ardına atmışlar kendilerini. — Birinci Bölümün Sonu.

Elektrik fenerli çift, olayı polise bildirmeye kalkmıştır diye düşündük. Yalnız Pazar akşamı, üstelik Paskalya haftasının pazarı, kimseyi işbaşında bulamamışlardır diye avunduk. Onun için işte, Salı sabahına kadar öyle put gibi oturacaktık. Düşün, öyle korku içinde iki gece, bir gün beklemeyi. Kimsenin ağzını bıçak açmıyor, zifiri karanlıkta oturuyorduk. Bayan Van Daan korkusundan ne yaptığını bilmez halde, lambaları söndürmüştü. Fıs fıs konuşuyorduk, bir çıkırtı olsa, «Suss!»

On biri bulduk böyle, ses seda çıktığı yoktu hâlâ. Babamla Van Daan sırayla yanımıza geliyorlardı. Derken on biri çeyrek gece aşağıda bir kaynaşma oldu. Kimse kımıldamadı yerinden, sade soluklarımızın sesi duyuluyordu. Evde, özel büroda, mutfakta, derken merdivende ayak sesleri... Soluğumuzun sesi bile duyulmaz oldu. Ayak sesleri merdivenleri çıktı, derken dolabın kapısı gıcırdadı. Bu anı sana anlatamam. «Hapı yuttuk!» dedim kendi kendime, gözümün önünden Gestapoların hemen o gece bizi alıp götür-

rüşleri sinema şeridi gibi geçti. Dolabın kapısını bir daha gıcırdattılar. Bir şey çıkmadı ardından, ayak sesleri uzaklaştı. Böylece şimdilik tehlikeyi atlattık. Hepimizi bir ürper-ti yaladı geçti, birinin dişlerinin vurduğunu duydum. Kim-se ağzını açıp bir şey söylemedi.

Dolap kapısının önünde, sahanlıkta ışık yanıp duruyor-du. Şüphelendiler mi acaba? Belki de polis mahsus açık bıraktı. Kapamaya yoksa birini yollarlar mı? Dilimiz gevşedi, evde kimse kalmamıştı. Belki de dışarıya birini nöbetçi bıraktılar.

Üç şey yaptık derken; olup bittiğini sandığımız olayı bir daha aklımızdan geçirdik, korkudan ürperdik, çişimiz geldi. Kovalar tavan arasındaydı. Elde bir Peter'in kâğıt kutusu vardı. Önce Van Daan gitti, ardından babam. Annem utandı. Babam kutuyu odaya getirdi, Margot, ben, Bayan Van Daan işimizi gördük. Sonunda annem de çaresiz razı oldu. Kâğıt istiyordu herkes, Allahtan cebimde birkaç yaparak kalmış.

Teneke kötü kötü kokuyordu, fısıltı üzerine konuşuyor-duk... yorgunluk... saat on ikiydi. Margot ile bana bir bat-taniye ile yastık verdiler. Margot kilerin yanına, ben de masanın altına uzandım. Yere yatınca kutunun kokusu hafifledi. Gene de Bayan Van Daan azıcık klor bulaştırdı bir yerden, tenekenin üstüne de bir yer-bezi örttü.

Bir yandan fısıltı, korku, kelebek uçurmalar, herdaim tenekenin oraya giden biri. Uyuyabilirsen uyu! Gene de iki buçuğa doğru dalmışım. Saat üç buçukta uyandığımda, Bayan Van Daan başını ayağıma dayamış uyuyordu.

Allah aşkına üstüme giyecek bir şey verin! Vermesine verdiler ama, ne verdiklerini hiç sorma! Pijamanın üstüne bir pantolon, siyah bir eteklik, beyaz kısa çorap, üstüne de-lik deşik bir çift spor çorap. Derken Bayan Van Daan is-kemleye oturdu, kocası gelip ayak ucuma uzandı. Dörtlere kadar uyanık durdum, bir yandan da titriyordum. Bu yüz-den Van Daan'ı da uyku tutmadı. Polisin baskın etmesi ih-timaline kendimi alıştırdım. Gelirlerse, saklandığımızı söy-lerdik. Namuslu insanlar çıkarsa, ne alâ! Hollanda Nazile-

rinden olurlarsa, o zaman da rüşvet verirdik.

«Öyleyse radyoyu ortadan kaldıralım,» dedi Bayan Van Daan. Kocas, «Sobaya atalım,» diye karıştı lafa. Bir başkası, «Bizi yakaladıktan sonra, varsın, radyoyu da bulsunlar!» dedi.

«Ya Anne'in hatıra defteri?» dedi babam. «Ne duruyorsunuz, yakalım!» diye atıldı takımın en ödlek üyesi. Ben de «Ellemeyin hatıra defterimi! Ona dokunursanız, beni de yok bilin!» diye inledim. Allahtan babam üstelemedi.

Bir saat sonra karı koca Van Daan'lar yerlerini değiştirdiler. Babam geldi yanıma oturdu. Erkekler zincirleme cıgara içiyorlardı. Aradabir biri çekiyordu, derken bir başkası kutunun yanına gidiyordu. Sürüp gidiyordu bu böyle.

Dört, beş, beş buçuk. Kalktım, pencerenin önüne gidip Peter'in yanına oturdum, ortalığı dinlemeye koyulduk. Vücutlarımız o kadar yakındı ki birbirimizin titremesini bile duyuyorduk; kırk yılda bir iki laf ediyor, derken yeniden ortalığı dinlemeye başlıyorduk. Öbür odada karartma perdelerini çektiler. Saat yedide Koophuis'e birini göndermesi için telefonla haber iletilmesi fikri ortaya atıldı. Koophuis'e telefonda söylemek istediklerini oturup kâğıda döktüler. Kapıda, ya da mağazada nöbet bekleyen polisin telefon konuşmasını dinlemesi tehlikesini çaresiz sineye çekeceklerdi. Polisin yeniden baskın etmesi çünkü daha da korkulacak bir şeydi.

Söylenecek olanlar aşağı yukarı şunlardı:

Hırsız girmiş binaya. Mağazadaki kapıyı kırıp bahçeden kaçmışlardı.

Dış kapı kapalı olduğuna göre, Kraler ikinci kapıdan çıkmış olmalıydı. Yazı ve hesap makineleri özel bürodaki kara dolaptaydı.

Henk'e durumu bildirmeye bak! Elli'den anahtar alıp kediye yiyecek verme bahanesiyle içeri girip ortalığı kolaçan et!

Plan üzere hareket edildi. Kraler'e telefon edildi. Yukarıya taşıdığımız makineler aşağıya indirilip kara dolaba kitlendi. Sonra da maşanın etrafına oturup Henk mi polis mi

gelecek diye beklemeye koyulduk.

Peter uyuya kalmıştı, aşağı katta ayak sesleri duyduğumuz zaman Van Daan ile yerde yatıyorduk. Yavaşça kalktım, «Henk bu,» dedim.

Öbürleri, «Yok, yok, polis geldi!» dediler.

Birisi kapıyı tıkdırdı, Miep ısıklık aldı. Bayan Van Daan dayanamadı artık, beti benzi kül gibi oldu, sandalyeye yığılıverdi. Az daha sürseydi bu bekleme, bayılıverecekti orada.

Miep ile Henk içeri girdiği zaman, bizim oda tam resmi alınacak haldeydi. Masa bile başlıbaşına bir sergiydi. Sinema - Tiyatro dergisinin bir sayısı, reçele bulanmış baştan aşağı; bir şişe ishal ilacı, iki reçel kavanozu, iki ekmek, yarısı kemirilmiş, ayna, tarak, kibrit çöpleri, kül, izmaritler, kül tabakları, kitaplar, bir çift don, bir elektrik feneri, tuvalet kâğıdı; üst üste öyle, boy gösteriyordu masanın üstünde.

Tabii Miep ile Henk sevinç çılgınlıkları, gözyaşlarıyla karışıldı. Henk kapıdaki deliği tamir etti, polise haber vermek üzere fırladı gitti. Miep ayrıca gece bekçisi Slagter'in mağazanın kapısı altına bıraktığı mektubu buldu. Slagter deliği görmüş polise haber vermeye gitmiş olacak diye düşündük.

Kendimize çeki düzen vermek için bir yarım saatimiz vardı. Yarım saat içinde bu kadar değişiklik olabileceği hiç aklıma gelmemişti. Margot ile çarşafı aşağı indirdik, heleya uğradık, yıkandık, dişlerimizi fırçaladık, saçlarımızı taradık. Biraz da odama çeki düzen verdim, çıktık sonra yukarı. Masa temizlenmişti, hemen gidip sıcak su getirdik, çay, kahve pişirildi, süt kaynattık, sofrayı kurduk. Babamla Peter oturakları temizlediler, sıcak suyla ve klorla içlerini yıkadılar.

Saat onbirde Henk de döndü, sofraya oturduk. İşler kendiliğinden yoluna girmeye başladı. Henk'in anlattığı şuydu:

Bay Slagter uykudaymış, karısı bildiklerini anlatmış. Söylediğine göre, Slagter gece dolaşırken kapıdaki deliği görmüş, bir polis çağırmış, birlikte binayı gezmişler. Salı günü Kraler'i görmeye gelecekmiş, ona daha söyleyecekleri

varmış. Karakolun daha hırsızlıktan haberi yokmuş, polisler not almışlar, Salı günü gelip, bakarız demişler. Dönüşte Henk köşe başında manava raslamış, eve hırsız girdiğini söylemiş. O da soğukkanlılıkla, «Biliyorum,» demiş. «Dün akşam karımla birlikte oradan geçiyorduk, kapıdaki deliği gördük, karım geçip gidelim istedi ama, ben elektrik feneriyle bir bakayım içeri, dedim. Hırsızlar ossaat sıvıştı. Her ihtimale karşı polise haber vermedim. Önce sizlerle bir görüşeyim istedim. Kesin olarak bildiğim bir şey yok ama, bazı şeyler sezinliyorum.»

Henk manava teşekkür edip ayrılmış. Manav bizim burada olduğumuzu bilmesine biliyor, çünkü patatesleri yemek zamanı getirmeye bakıyor hep. İyi bir insan!

Henk gittiğinde saat birdi, biz de bulaşıkları yıkamıştık. Topluca öğle uykusuna yattık. Uyandığımda saat üçe çeyrek vardı, Dussel de ortalarda yoktu. Şans, uykulu gözlerimi uğuştura uğuştura, banyoya giderken, kapıda Peter'e rastladım. Yeni inmiş meğer aşağı. Aşağıda buluşmayı kararlaştırdık.

Kendime bir çeki düzen verip aşağı indim. «Korkmuyorsan, tavanarasının ön kısmına gidelim,» dedi. Başımı salladım, bir yastık bulup tavanarasına çıktım. Hava da çok güzeldi. Derken canavar düdükləri çalmaya başladı. Olduğumuz yerde kaldık. Peter omzuma attı kolunu, sarmaş dolaş öyle, beklemeye başladık. Saat dörtte Margot bizi kahvaltıya çağırmaya geldiğinde o haldeydik.

Ekmeğimizi yedik, limonatamızı içtik, şakalaştık. (Hâlâ şakalaşacak halimiz kalmıştı zaar.) İşler yolundaydı. Akşamleyin, Peter'e hepimizin en yiğidi olduğu için teşekkür ettim.

Büyük tehlike atlattık o gece. Tanrı korudu, yoksa... Düşün, polis gizli dolabın oraya kadar gelmiş, oradaki lamba açık kalmış üstelik, şaşılacak şey, bizi bulmamaları.

Çıkartma olur, ardından da bombalar yağmaya başlarsa, herkes can kaygısına düşecek ama o zaman çektiğimiz sıkıntı gene kendi iyiliğimiz için. «Kurtarın bizi!» demekten başka ne gelir elden ki?

Bu olay birçok şeyleri değiştirdi. Dussel artık akşamları Kraler'in bñrosunda oturmuyor, banyoya kapanıyor. Peter saat sekiz buçukla dokuz arası ortalığı kolaçana çıkıyor. Peter'e geceleri penceresini açmaya izin yok. Dokuz buçuktan sonra sifonu çekmek yasak. Bu akşam mağazanın kapılarını pekiştirmek için bir marangoz geliyor.

Bu arada Gizli Bölmede bir tartışmadır gidiyor. Kraler dikkatsizliğimiz yüzünden bizi tersledi. Henk de öyle bir şey olursa bir daha aşağı inmememiz gerektiğini söyledi. Gizli yaşadığımız, zincirler içinde yaşama zorunda birtakım Yahudiler olduğumuzu, hiçbir hakkımız olmadığını, buna karşılık, yerine getirme zorunda olduğumuz binlerce ödevle karşı karşıya bulunduğumuzu kesenkes söylediler. Biz Yahudiler duygularımızı belli etmemeli, sıkı durmalı, bütün sıkıntıları sineye çekip, gık dememeli, elimizden geleni yapıp, ötesini Tanrıya bırakmalıyız. Bir gün gelecek bu korkunç harp bitecek. Elbet insan arasında sayıldığımız, Yahudi damgasından kurtulduğumuz günler gelecek.

Bize bu sıkıntıları yükleyen kim? Bizi öbür insanlardan böyle ayrı, bizi Yahudi kılan kim? Bu ana kadar bunca sıkıntılar çekmemize göz yuman kim? Bizi böyle yaratan Tanrı, bizi kurtaracak olan da Tanrı. Bütün bu sıkıntılara dayanır da, bu patırtı bittikten sonra, hâlâ ortada Yahudi kalırsa, o zaman değil damgalı olmak, tersine örnek insanlar olarak parmakla gösterileceğiz. Kimbilir belki de dünya, insanlığın iyiliğın ne demek olduğunu dinimizden öğrenecekler, onun içindir ki şimdi sıkıntılara katlanmasını bilmeliyiz. Hiçbir zaman Hollandalı, ya da sırf İngiliz, yani belirli bir memleketin temsilcileri olamayız, biz ne olursa olsun, Yahudi kalacağız, öyle de kalmak istiyoruz.

Sağlam duralım! Ödevimizin ne olduğunu iyi kavrayalım, bir hal çaresi elbet bulunacaktır. Tanrı halkımızı hiçbir zaman yüzüstü bırakmadı. Çağlardır Yahudi var, çağlardır Yahudiler çile çekiyorlar ama öbür yandan Tanrı onları bu çilelere dayanacak güçte yarattı. Güçsüz düşer kalır, güçlü dayanır.

O gece gerçekten ölümle yüzyüze geldim. Polisi bekli-

yordum, savaş alanındaki bir er gibi ölüme hazırdım. Hayatımı yurdum için verecektim. Madem kurtulduk, harpten sonra bütün dileğim Hollandalı olmak. Hollandalıları seviyorum, bu ülkeyi seviyorum. Bu dili seviyorum, burada çalışmak istiyorum. Gerekirse Kraliçeye de mektup yazar, ne olursa olsun bu isteğime kavuşmanın çaresine bakarım.

Genç oluşuma rağmen annemle babamdan kopuyorum. Hayata annemden çok daha korkusuzca karşı çıkıyorum. Benim adalet duygum çok daha sağlam, çok daha gerçek. Ne istediğimi biliyorum, bir emelim var, bir ülküm var, dilim var, sevgim var. Kendi istediğim gibi bir insan olayım, başka bir şey istemem. Bir kadın olduğumu biliyorum, duygucu güçlü yiğit bir adam olduğumu biliyorum. Tanrı el verir de yaşarsam annem gibi olmayacağım, kenarda köşede bir insan olmak istemiyorum, bu dünyada, gene bu dünyanın insanları için çalışacağım.

Bunun için de her şeyden önce yürekli, güleryüzlü olmam gerektiğini biliyorum.

Dostun Anne

14 Nisan, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Gene sinirler gergin. Pim nerdeyse patlayacak, bayan Van Daan soğuk almış, yatakta, ortalığı birbirine katıyor. Kocasını cıgarasız, canı burnunda. Dussel, elinden bütün rahatlık imkânlar alındıktan sonra, hır çıkarmak için vesile arıyor.

İşler de ters gidiyor. Helanın borusu patladı, musluklar da bozuk. Dostlar sağ olsun, bütün bunlar yakında düzelir.

Duygulanıyorum kimi zaman, ama sebepsiz de değil. Peter'le onca tozun pisliğin ortasında, tahta kerevetin üstünde sarmaş dolaş otururken, buklelerimden biri avucunda otururken, dışarda kuşların öttüğünü duyar, ağaçların ye-

şerdiğini görürken, güneş insanı açık havaya çağırırken, göğün mavisi insanın gözlerinin içine bakarken duygulanmak olur mu? Neler, neler var, istediğim.

Bütün gün karşımda bu asık suratlar, iç çekmeler, ahlayıp oflamalar. Bizi bir gören olsa cehennem hayatı yaşıyoruz sanacak. İşin gerçeği şu: Her şey insanın kendi durumunu alış tarzına bağlı. Burada örnek olacak kimse yok. Oysa herkes canının sıkıntısını altetmeye bakmalı. Tanrının günü «Ah, şu harp bitse!»den başka laf çıkmıyor ağızlarından.

İşim gücüm, umudum, sevgim, yürekliliğim, başımı suyun yüzünde tutmama el veriyor, onun için de yakınıp durmuyorum.

Bilmem neden, Kits, bugün bihoşluğum var üstümde. Burada her şey öylesine karman çorman, her şey birbirinden öylesine kopmuş halde ki, korkarım benim bu deli saçmalarım ile ilgilenen kimse çıkmayacak ilerde.

Bu deli saçmalarına «Şaşkın Ördüğün İtirafı» filan diye bir ad takmazlarsa çok iyi! Benim hatıra defterim Müsyü Bolkenstein ile Gerbraldy'nin pek işine yaramayacak olsa gerek!

Dostun Anne

15 Nisan, 1944

Cumartesi

Sevgili Kitty,

«Her gün bir bela. Yetti artık!» dememizin zamanı geldi galiba. Son ne oldu, biliyor musun? Peter geceleri içerden sürgülenen ön kapının sürgüsünü açmayı unutmuş, öbür kapının kilidi de bozuk. Bu yüzden Kraler ile adamları eve girememişler komşulara başvurmuşlar, mutfak penceresini açıp, arkadan binaya girmek zorunda kalmışlar. Kraler haklı olarak pek kızmış.

Peter'in ne üzüldüğünü tahmin edersin. Yemekte an-

nem bir şey için değil, Peter üzüldü diye tasalandığını söyleyince, çocukcağız nerdeyse ağlamaya başlayacaktı. Sade o değil, hepimiz suçluyuz bu işte, her gün sürgüyü çektin mi diye sorarlardı, bugün onlar da sormayı unuttuydu.

Fırsat düşerse ben onun gönlünü alırım. Ona yardım etmeyi öyle istiyorum ki.

Dostun Anne

16 Nisan, 1944

*Pazar sabahı, onbir
suları*

Sevgili Kitty,

Dünkü tarihi aklımdan çıkarma. Hayatımın en önemli günlerinden biri. Kızların hayatında ilk öpüştükleri gün, dönüm noktasıdır, biliyorsun. Benim başıma geldi de bu. Artık Bram'ın sol yanağıma, Walker'in sağ yanağıma oturttuğu öpücüklerin pabucu dama atıldı.

Böyle birdenbire nasıl oldu bu iş anlatayım:

Dün akşam saat sekizde Peter ile divanın üstünde oturuyorduk, çok geçmeden elini belime attı. «Biraz bu tarafa gidelim,» dedi, «başım dolaba dayanıyor.» Benden yana geldi, ben de kolumu onun beline attım, iyice sokulduk, kolumu omzuma götürdü. Böyle oturduğumuz olmuştu ama hiç bu kadar yakınlaşmamıştık. Beni sıkı sıkı tutuyordu, sol omzum göğsüne dayanıyordu, ama bununla bitmedi ki iş. Kalbim küt küt atmaya başladı. Başım omzuna dayanınca ya kadar beni kendine çekti. Bir beş dakika öyle oturduk, tam doğrulacaktım, başımı ellerinin arasına aldı, yeniden göğsüne çekti. Biraz daha durduk öyle. İçim bir tuhaf oluyordu, sevinç içindeydim. Yanaklarımı okşadı, tuhaf tuhaf kolumu sıvazladı, buklelerimle oynadı, başlarımız dokunuyordu birbirine. Kitty, o anda neler duyduğumu anlatamam sana, uçuyordum adeta, onun da benden farklı olduğunu sanmıyorum.

Sekiz buçukta kalktık, Peter evi dolaşırken gürültü çıkmasın diye lastik papuçlarını giydi. O ara ben de yanında duruyordum. Bilmem nasıl oldu, aşağıya inmeden önce beni öptü, saçlarımın arasından yarı yanağıma, yarı kulağıma rastladı öpücük. Gözüm kapalı, aşağıya koştum. Merak içindeyim acaba bugün ne olacak?

Dostun Anne

*17 Nisan, 1944
Pazartesi*

Sevgili Kitty,

Açaba annemle babam bir divan üstüne oturup bir erkeği öpmemi iyi gözle görürler mi? On yedisinde, ben daha on dördümdeyim. Sanmam, iyi yaptın diyeceklerini. Olusun, ben kendi kendimi idare ederim. Onun kolları arasına yatıp, hayal kurmak öyle güzel, öyle huzur verici bir şey ki, yanağını yanağımda hissetmek insanın içini ürpertiyor, beni bekleyen birinin olduğunu bilmek öyle hoş bir şey ki. Ama işin bir de kocaman «ama»-sı var. Ya Peter daha ileri gitmek isterse? Söz verdi, verdi ama, güvenilmez ki, ne de olsa erkek çocuğu!

Biliyorum, genç yaşta başladım bu işlere, daha on beşimde bile yokum, kendi başıma buyruk hareket ediyorum. Başkalarının bunu anlaması kolay değil. Biliyorum, Margot, nişanlanma, evlenme lâfı edilmeden taş çatlasa kimseyle öpüşmez. Oysa bizim böyle şeyler düşündüğümüz yok. Eminim, babamla evlenmeden annemin eline kimsenin eli dokunmamıştır. Peter'in kolları arasında yatıp, göğsü göğsümde, başım omuzlarında, sarmaş dolaş saatlerce durduğumuzu bilseler, kız arkadaşların ne derdi acaba?

«Rezalet, çok ayıp, Anne» diye bağırırlardı. Ama ben bunda ayıp bir şey görmüyorum. Şuracıkta kapalı kalmışız, korku, tasa içinde, dünyadan kopmuşuz. Hele son zamanlarda... Birbirimizi seviyoruz madem, neye ayrı duracağımızı

şız? Neye yaşımız olgunlaşıncaaya kadar bekleyeceğiz? Ne zorumuza, değil mi?

Ben kendi kendimi idare sorumluluğunu üzerime aldım. O da zaten beni üzme istemez. Madem ikimiz de bu işten göneniyoruz, neye gönlümün sesine uymayayım? Gene de, Kitty, görüyorsun, kesin kararımı vermiş değilim. Böyle sinsi iş görmek insanın onuruna dokunuyor. Ne dersin, anneme söyleyim mi olup biteni? Sırrımızı üçüncü biriyle paylaşmalı mıyız? İşin güzelliği gidecek ama, içim rahatlayacak. Onunla konuşayım bir kere de...

Onunla konuşmak istediğim bir sürü şey var. Habire kucaklaşmanın manası da yok. Birbirimize düşüncelerimizi açmakla hem güvenimizi, inancımızı geliştirir, hem de daha iyi anlarız. İkimizin de hayrına bu.

Dostun Anne

18 Nisan, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

İşler yolunda. Babam demin, hem Rusya'da, hem de İtalya'da Mayısın yirmisinden önce geniş çapta harekâtın başlayacağını söyledi. Ona göre Batıda yakında bir şeyler dönecek. Buradan kurtulacağımıza gitgide inanamaz oluyorum.

Peter ile dün akşam, on gündür geri bıraktığımız konuyu konuştuk. Kızların durumunu açıkladım, en olmadık şeyleri bile açıkça anlattım ona. Sonunda öpüştük, bu sefer tam ağzımın kenarına rastladı öpücük, içim gitti.

Hatıra defterini bir ara yukarı çıkarsam mı acaba? İşlerin daha bir derinine gitmek daha mı iyi olacak, dersin? Tanrının günü kucaklaşmadan bir şey çıkacağı yok. Onun da ne düşündüğünü öğrenmek istiyorum.

O sıkıcı, sürüncemede kalmış kıştan sonra, dört başı mamur bir bahar başladı. Nisan şahane, ne fazla soğuk ne fazla sıcak, tam karar, arada bir yağmur düşüyor, bahar

sağanağı tam. Kestane ağacımız yapraklandı, tek tük bahar da açtı.

Elli, Cumartesi günü ne getirdi, biliyor musun? Üç demet nergiz, bir demet de sümbül. Sümbüller benim için. Biraz cebir çalışmak gerekiyor. Hoşça kal, Kitty.

Dostun Anne

19 Nisan, 1944

Çarşamba

Canımın içi,

Dünyada bir açık pencere önünde oturup, tabiatı seyretmekten, kuşların ötüşünü dinlemekten, yanaklarında güneşin sıcaklığını duymaktan, sevgilisiyle kucak kucağa oturmaktan daha güzel bir şey olabilir mi? Onun kollarını belimde hissetmek, öylece susmak, öyle huzur verici bir şey ki. Yaptığımız kötü bir şey değil, biliyorum. Yoksa bu kadar mutlu olabilir miyim?

Dostun Anne

21 Nisan, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Dün ikindileyin, yataktaydım, boğazım ağrıyordu. Sıkıldım bütün gün yatakta yatmaktan, ateşim de yoktu, kalktım ayağa bugün. Prenses Elizabeth'in 18'inci doğum günü. BBC kral ailesinden çocuklar için âdet olmasına rağmen daha erken ilan edilmeyeceğini söyledi. Prenses hangi yakışıklı prensle evlenecek diye kafa yorup duruyoruz, ona göre kimse bulamadık daha. Belki de kardeşi Prenses Margaret Rose, bir gün Belçika kralının oğlu Prens Baudouin ile evlenir.

Terslikler üst üste geliyor. Dış kapı pekiştirildikten he-

men sonra mağazanın adamı çıktı ortaya gene. Patates yemeğini belki de o çaldı. Şimdi suçu Elli'ye yüklemeye çalışıyor. Gizli Bölme halkı ateş püskürüyor. Elli de öfkeden hop oturup hop kalkıyor.

Gazetelerden birine hikâyelerimden birini göndermeyi kuruyorum, takma adla tabii, bakalım, basacaklar mı?

Hoşça kal, canımın içi.

Dostun Anne

25 Nisan, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

Dussel on gündür Van Daan'a dargın, hırsızlık olayından bu yana alınan güvenlik tedbirleri beyin rahatını kacırdı; sırf ondan. Van Daan beyefendinin yüzüne karşı bağırılmış.

«Burada her şeyler ters gidiyor,» dedi bana. «Babanla bir konuşayım, bakayım.» Sözde, Cumartesi ile Pazar öğleden sonraları aşağıdaki büroda oturmayacaktı artık ama, bildiğini yapıyor gene. Daan öfke içinde, babam onunla konuşmaya aşağı indi. Tabii bir sürü bahane sıralamış ama sökmemiş bu sefer. Babam kırılmış, pek konuşmuyor Dussel ile. Neye kırıldı babam, bilmiyoruz, kimbilir ne söyledi?

«Kaşif» adlı güzel bir hikâye yazdım, üç kişiye okudum, üçü de beğendi.

Dostun Anne

27 Nisan, 1944

Perşembe

Sevgili Kitty,

Bayan Van Daan'n babaları üstündeydi bugün. Yandı, yakıldı, üşüyormuş, ilaçsız kalmış, sümkürmekten burnu yara olmuş. Neye güneş çıkmıyormuş, neye çıkartma yapılmamış hâlâ? Pencereden dışarı bakamıyorlarmış, falan filan... Çanak tuttu artık, biz de bir hayli alay ettik. Bu ara

Göttingen Üniversitesi'nde bir profesörün İmparator Beşinci Charles üzerine yazdığı bir kitabı okuyorum. Adam kırk yıl çalışmış bu kitabı yazmak için. Beş gündür elli yaprak okuyabildim, daha fazla okunmuyor. Kitap 598 yaprak. Düşün, ne kadar sürecek bu kitabı bitirmek. İkinci cildi de var. İlgi çekici kitap ama.

Bir öğrenci bir gün içinde neler neler öğrenmiyor. Beni al mesela; Nelson'un son savaşı üstüne yazılmış bir yazıyı Hollandacadan İngilizceye çevirdim. Sonra da Büyük Petero'nun Norveç'e karşı giriştiği seferi inceledim. (1700 - 1721) 12'nci Charles, Xavauz Augustas, Stalislaws, Leczinsky, Mazzeppa, Von Görz, Brandenburg, Pomerania, Danimarka hepsi işin içine karışıyor, bir o kadar da tarih.

Bu yetmiyormuş gibi Brezilya'yı ele aldım, Bahia tütünü, kahve bolluğu, Rio da Janciro, Pernembuco, Sao Paulo'nun bir buçuk milyonluk nüfusu, Amazon nehri üstüne bilgi edindim. Zenciler, Mullatolar, Mestizoların nasıl insanlar olduğunu, yüzde ellisinin okuma yazma bilmediğini, sıtmadan kırıldıklarını öğrendim. Daha vaktim kaldığı için de kaşla göz arasında bir ailenin şeceresini çıkardım: Jan the Elder, Wilhelm Lodewijk, Ernst Casimir, Hendrik Kasimir, Margretta Fransiska'ya kadar çıkıyor (1943'de Ottawa'da doğmuş).

Saat on iki. Tavanarasında çalışma programına biraz da Kilise tarihi okuyarak devam ettim. Başım da şişti ama. Saat bir.

İkide zavallı çocuk yeniden masa başına çöktü. Bu sefer dar - geniş burunlu maymunları inceledi. Kitty, hemen söyle, bakalım, hipopatamus'un kaç ayak parmağı vardır? Ardından Tevrat, Nuh, Nuh'un Gemisi. Daha sonra Beşinci Charles. Peter ile de Thackeray'ın yazdığı «The Colonel» adlı kitabı okuduk.

Soğuk algınlığım daha geçmedi; benden Margot'ya, aneme babama da bulaştı. İnşallah Peter de tutulmaz! Bana «Benim Eldoradom,» dedi, bir de öpücük istedi. Öyle şey mi olur! Tuhaf çocuk! İçim gidiyor ona.

Bugünlük bu kadar yeter. Hoşça kal.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Peter Vessel üstüne gördüğüm düşü hâlâ aklımdan çıkaramıyorum. Aklıma geldikçe, yanağımı yanağımda hissediyorum, içerimi yıkayıp tertemiz eden duygu tazeleniveriyor.

Peter ile otururken de arasına aynı şeyleri duyduğum oluyordu, ama dünkü gibi hiç olmamıştım. Gene divanın üstünde birbirimize sarılmış oturuyorduk, birdenbire her günkü Anne ortadan kayboluverdi, o alaycı, gözü pek kız gitti, yerine sevmekten başka bir şey istemeyen yufka yürekli kız geldi.

Ona sıkı sıkı sarılmış otururken bir coşkunluktur geldi üstüme, gözüm yaşarıverdi. İlk damla yakasına düştü, ikincisi burnumdan yuvarlanıp gene önüne damladı. Farketti mi acaba? Bir şey söylemedi. O da benim duyduklarımı duyuyor mu acaba? Biliyor mu iki Anne olduğunu? Bu sorular cevapsız kalacak böyle.

Saat sekiz buçukta her zamanki gibi kalkıp pencerenin yanına gittim. Aşağıya inme vakti gelmişti. Hâlâ titremem geçmemiştir. Hâlâ «ikinci Anne halim» üzerimdeydi. Yanıma geldi, kollarımı boynuna doladım, sol yanağını öptüm, tam öbür yanağına da öpücük kondurmak için başımı çevirdiğim sırada, dudaklarımız karşılaştı, dudak dudağa kaldık. Bir anda kaynaşıverdik adeta, bir daha, bir daha, ayrılamıyorduk birbirimizden. Peter öyle sevgiye muhtaç ki, Hayatında ilk defa olarak bir kız tanıyor, öğrendi artık, en sinir bozucu kızların bile bilinmeyen bir yanı olduğunu, onların da bir gönlü olduğunu, yalnız başına kalınea değişikliklerini gördü. İlk defa olarak kendini koyverdi, gerçek benliğini gösterdi. Birbirimizi bulduk artık. Ben de onu tanımıyordum, ben de kimseye güvenemez, kimseyi arkadaş bellemezdim... Neler oldu bir anda!

Gene aynı soru kafamı kurcalıyor. Doğru mu bu yaptığım, böyle ateşli oluşum, Peter kadar istek dolu oluşum

doğru mu? Bir kız kendini bu derece bırakmamalı mı yoksa? Bunun bir cevabı var o da şu: O kadar bekledim, o kadar bekledim ki, öyle yalnızım ki, tam kendime bir avuntu buldum, ona da karışmasınlar artık!

Sabahları bir şey yokmuş gibi davranıyoruz birbirimize, öğleden sonraları da hemen hemen öyle, ama akşamları bütün çektiğimiz özlem öbür seferlerin tatlı anıları, mutluluğu yüzeye çıkıveriyor. Ben Peter'i düşünüyorum, o da beni. Her akşam son öpücükten sonra, gözlerimi gözlerinden çekip alıp, fırlayıp kaçmak istiyorum, uzağa, uzağa bir başıma karanlıklara.

Merdivenin son basamağında neyle karşılaşıyorum oysa? Bunun bir cevabı var o da şu: O kadar bekledim, o kadar belli etmemem gerek. Kalbim hâlâ o sarsıntının altından kalkamadı. Dünkü olay öyle çabucak benimsenip alışılabilecek bir şey değil. O anlattığım Anne zaten kırk yılda bir ortaya çıkıyor, ortaya çıktı mı da hemen geriye itilmeye razı değil. Peter şimdiye kadar dokunulmadık tellerime dokundu. Beni eline aldı; serdi beni ortaya. Böyle bir sarsıntıdan sonra biraz dinlenmek, kendini toparlamak için bir ara nefes almak gerek.

Ah, Peter ne yaptın sen bana? Ne istiyorsun benden? Bu bizi nereye götürecektir? Ah, şimdi anlıyorum Elli'yi. Aynı şey başıma gelince, ona hak verir, kuşkularını kavrar oldum. Daha yaşlı olsaydım, o da benimle evlenmeyi isteseydi, ne cevap verirdim? Anne, namuslu ol! Evlenemezdin onunla, gene de ondan ayrılmak kimbilir ne güç gelirdi. Peter'in daha karakteri gelişmiş değil, cesareti, iradesi, gücü az. Aslında çocuk daha, benim gibi bir şey, sadece mutluluk, huzur arayan bir çocuk.

Ben sahi on dört yaşındayım hâlâ. Saçma sapan bir öğrenci bozuntusu. O kadar görgüsüz müyüm sahi? O kadar da değil, kendi yaşındakilere göre görgüm geniş, ben yaşta çocukların aklından bile geçirmedikleri şeyler geçti başımdan. Kendimden korkuyorum, bu özlem taşkınlığı beni atılğanlığa, kendimi vaktinden önce vermeye sürüklüyor. Sonradan öbür erkek çocuklarla nasıl kendimi idare

edeceğim? Öyle güç şey ki insanın gönlüyle aklı arasında bocalaması. Zamanı gelince ikisinden biri öbürüne söz geçirir, diyelim ama, ne bileyim aklımın zamanında harekete geçip, beni dizginleyeceğini?

Dostun Anne

2 Mayıs, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

Cumartesi akşamı, Peter'e aramızda olup bitenlerden birazcık babama bahsedeyim mi, diye sordum. Konuştuk ettik, sonunda babamın olup bitenden haberli olmasının doğru olacağı sonucuna vardı. Bundan da belli, namuslu çocuk. Aşağıya indiğimde babamla birlikte su getirmeye çıktık, merdiven başında sordum, dedim ki: «Baba, tahmin etmişsinizdir. Peter ile birlikteyken biz, birbirimizden uzak oturuyoruz. Doğru mu bu yaptığımız?» Babam hemen karşılık vermedi, durdu biraz sonra, «Yok,» dedi «ben bunda yanlış bir şey görmüyorum, ama ihtiyatlı olman lazım Anne, öyle daracak bir yerde yaşıyorsun ki...» Yukarı çıktığımızda da bu yolda bir şeyler daha söyledi. Pazar sabahı, beni yanına çağırdı, dedi ki: «Anne, dediklerini düşündüm taşındım. Pek doğru değil bu yaptığınız, aynı evde böyle. Ben sizi sadece arkadaş sanıyordum. Peter âşık mı sana?»

«Ne münasebet!» dedim.

«Biliyorsun ikinizin de halinden anladığımı, ama kendini tutması gereken sensin. Yukarıya o kadar sık çıkma! Bu işlerde erkekler daha atak olurlar, kadınların onları dizginlemesi gerekir. Olağan şartlar içinde olsa o zaman mesele yok, başka arkadaşların olur, dışarı çıkar oynarsın, bir sürü oyalanacak şey bulursun, ama burada öyle değil ki, iyice sıkı fıkı olduktan sonra uzaklaşmak istesen de elinden gelmeyecek, her dakika karşılaşıyorsunuz burada. Anne, aklını başına al, çok ciddiye alma bu işi!»

«Merak etme, babal Peter iyi, namuslu çocuk.»

«Öyle ama, etki altında kalabilir bir çocuk, hem kötüyse, hem iyiye kolayca çekilebilir. Onun hesabına temenni ederim ki, iyi yanı üstün çıksın! Ne yapalım ama, yaradılışı böyle, zayıf bir insan.»

Biraz daha konuştuk, sonunda babamın Peter ile konuşmasını kararlaştırdık.

Pazar sabahı tavanarasında «Babanla konuştun mu, Anne?» diye sordu.

«Evet,» dedim «konuştum. Babam bu işe karşı değil, ama böyle sıkı fıkı olunca, sonu kötü çıkabilir, diyor.»

«Ama biz söz vermedik mi kavga etmeyeceğiz diye?»

«Verdik, verdik ama, babam durumun böyle olduğunu bilmiyormuş sadece arkadaşlık ediyoruz, sanıyormuş. Bundan sonra da arkadaşlık edebilir miyiz, ne dersin?»

«Bana göre havâ hoş, ya sen?»

«Tabii. Babama sana güvendiğimi söyledim. Sana babama güvendiğim kadar güveniyorum Peter. Senin bu güvene layık olduğuna da eminim. Öylesin, değil mi, Peter, yanılmıyorum, değil mi ben?»

«İnşallah!» (Utandı, kıpkırmızı oldu.)

«Sana güveniyorum, Peter,» diye tekrar ettim. «Senin iyi bir insan olduğuna, hayatta başarılı olacağına inanıyorum.»

Bundan sonra başka şeylerden konuştuk. Neden sonra dedim ki: «Buradan çıktıktan sonra benimle ilgilenmeyeceğini de biliyorum.»

Parlayıverdi. «Bunda hata ediyorsun, Anne,» dedi. «Her şey neyse ne ama, hakkın yok benim için böyle şeyler düşünmeye!»

Tam o sıra aşağıdan çağırdılar beni.

Babam konuşmuş onunla. Bugün anlattı. «Baban bu arkadaşlığın ergeç aşka döneceği sanısında,» dedi. Ben de «Kendimizi tutmaya çalışırız,» diye cevap verdim.

Babam akşamları sık sık yukarı çıkmamı istemiyor. Ama yanlış bir şey olacak bu. Sade Peter ile birlikte olmaktan hoşlandığım için söylemiyorum bunu. Ona kendisine

güvendiğimi söyledim. Güveniyorum da, ona güvendiğimi göstermek isterim, güvensizlikten böyle yukarı çıkmaktan cayarsam, olur mu hiç?

Yok, gideceğim yukarı.

Bu arada Dussel faciası yatıştı. Cumartesi günü akşam yemeğinde kusursuz bir Hollandaca ile özür diledi. Van Daan akıllı uslu davrandı. Bu özür törenini bellemek için Dussel, en aşağı bir gün kafa patlatmıştır.

Pazar doğum günüydü, sakın geçti. 1919'dan kalma bir şişe şarap armağan ettik, Van Daan'lar da kesenin ağzını açtılar artık, bir şişe turşu, bir paket de tıraş bıçağı verdiler. Kraler bir kavanoz limon reçeli, Miep «Küçük Martin» adlı bir roman, Elli de bir saksı çiçek getirdi. O da bizlere birer yumurta ikram etti.

Dostun Anne

3 Mayıs, 1944

Çarşamba

Sevgili Kitty,

İlkin haftanın haberlerini vereyim. Politika haberlerine, tartışmalarına paydos edildi, yeni hiçbir şey yok. Yavaş yavaş benim de aklım ermeye başladı; çıkartma ergeç olacak. Rusların Avrupa'yı temizlemesine göz yumacak değiller a! Gene de hâlâ yerlerinde sayıyorlar.

Bay Koophuis her sabah büroya gelmeye başladı yeneden. Peter'in divanı için yeni somya bulmuş, işin marangozluğu Peter'e düştü, mırın kırın ediyor.

Boche'un ortadan kaybolduğunu söylemiş miydim sana? Sır oldu ortadan. Geçen Perşembe gününden beri gören olmadı. Korkarım, kediler cennetine vardı galiba, Boche'u mideye indiren zat da yediklerini çoktan hazmetmiştir. Belki de ufacık bir kıza da bir kürk yelek düştü bu işten. Peter çok üzgün.

Cumartesiden beri yemek saatlerini değiştirdik, saat

ön bir buçukta öğle yemeği yiyoruz, böylece bir tas poric ile midemizi bastırıyoruz. Yemeklerden biri kaynamış oluyor arada. Sebze bulmak bir mesele. Bugün kaynamış, çürük kıvırcık salata vardı. Kıvırcık salata, ıspanak, kaynamış salata, hepsi o. Bunların yanısıra çürük patates yiyoruz, ne menü, ne menü!

Durmadan birbirimize «Neye bu doğuş kıyamet?» diye sordüğümüzü tahmin edeceksin. Bari içinde yaşamak dururken, birbirinin gırtlığına sarılmak neye?

Yerinde bir soru ama, kimse şimdiye kadar kestirme bir karşılık bulamadı. Kóca koca uçaklar, bir patlayışta mahalleleri yerle bir eden bombalar yapıyorsunuz, öyleyse bir yandan da takma ev fabrikaları kurma neye? Her gün harp için milyonlarca lira harcanıyor, öbür yanda sağlık işleri, sanat çalışmaları, yoksullara yardım için kuruş ayrılmıyor.

Dünyanın başka ülkelerinde artan yiyecek maddeleri çürüyüp dururken neye biz buradâ açlıktan ölüyoruz? Neye insanlar böylesine çılgın?

Harpten sorumlu olan sade politikacılar, kapitalistler değil. Büyüklerin yanında küçük insanlar da suçlu bu işte. Öyle olmasaydı, çoktan uluslar ayaklanırlardı. İnsanlarda bir yakıp yıkma hırsı, öldürme, yağma etme isteği olacak içlerinde, bütün insanlık tepeden tırnağa değişmedikçe, harpler sürüp gidecek, her şey baştan dikilecek, sulanacak, sonra da bir patırtı kopacak her şey dümdüz olacak, çiz baştan...

Kötümserliğim tutuyor bazı zaman, ama umudumu yitirmiyorum. Burada saklanışımı, romantik, ilgi çekici bir serüven gözıyla görüyorum. Hatıra defterimde bütün yoksunluklarımızı alaya vuruyorum. Öbür kızlardan başka bir hayat sürmeyi aklıma koydum, büyüyünce de ev kadını olmayacağım. Hayata atılışım baştan tuhaf gitti, onun için de en tehlikeli anların bile gülünç yanlarını görebiliyorum.

Gencim, bilmediğim ne vergilerim var kimbilir. Gencim, güçlüyüm, büyük bir serüven yaşıyorum. Böyle bir olay dizisinin içinde mırın kırın etmeden günümü gün etmeye bakıyorum. Hergün biraz daha geliştiğimi seziyorum, kurtu-

luş gününü yaklaşıyor, tabiat güzel, çevremdeki insanlar iyi, yaşadığım serüven ilgi çekici. Öyleyse neden umutsuz olacaktım?

Dostun Anne

5 Mayıs, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Babam hoşnut değil benden, Pazar günkü konuşmamızdan sonra yukarı çıkmaktan toptan cayacağımı sanmış. «Cilveleşme» istemiyormuş. Bu lafı işitince tüylerim diken diken oluyor. Hani bu laf hiç açılmayacaktı, açıldı bir kere, neye işin tadını kaçırıyor böyle? Bugün konuşacağım onunla. Margot öğüt verdi. Dinle, bak, şimdi, babama şöyle diyeceğim:

«Baba, sanırım benim sana bir açıklama yapmamı bekliyorsun. Onun için geldim yanına. Benim daha çekingen olmamı istediğin için hayal kırıklığına uğradın, benim on dört yaşında bir kız çocuk gibi hareket etmemi istiyorsun. İşte burada yanlışsın.»

«Buraya geleliden, yani 1942 Haziranından beri, bir iki hafta önceye gelinceye kadar çekmediğim kalmadı. Gecele-ri nasıl kendi kendime ağladığımı, kendimi nasıl yalnız, umutsuz hissettiğimi bilseydin, o zaman neye yukarı çıktığımı anlardın...»

«Annemin ya da başka birinin desteği, denetlemesi olmaksızın kendi kendimi idare edecek çağa geldim. Bu kaşla göz arasında olmadı, bu bağımsızlık katına erişinceye kadar acı çektim, gözyaşı döktüm. Bana gülebilirsiniz, beni alaya alabilirsiniz ama durum bu. Kendi başıma bir birey belliyorum kendimi, kendimi hiç birinize karşı sorumlu bellemiyorum. Bütün bunları saman altından su yürütüyorum sanmayın diye açık açık anlatıyorum. Yoksa kimseye hesap vermekle görevli olduğum kanısında değilim.»

«Ben zorluklar içinde kıvranıırken, hepiniz görmezlik-ten geldiniz, kulaklarınızı tıkadınız, bana elinizi uzatmadınız. Tersine başıma buyruk davranıyorum diye boyuna azar işittim sizden. Deli dolu davranışım hep içimden doğru gelen sesi susturmak içindi. Bir buçuk yıl kendimle oynadım, gene de ağzımı açıp bir şey söylemedim, ipin ucunu kaçırmadım. Şimdi savaş sona erdi, kazandım davayı. Gövdece, usça bağımsızım artık. Artık anneme de ihtiyacım kalmadı, bu didinme, çatışma beni olgunlaştırdı.»

«Madem üstün geldim, altta kalmadım, şimdi de kendi bildiğime hareket etmeye hak kazandım sanısındayım. Bundan böyle doğru bildiğim yolda yürümek istiyorum. Beni on dört yaşında bir çocuk gözüyle görmeniz doğru olmaz, çünkü bu savaş beni yaşlandırdı, olgunlaştırdı. Pişman değilim bundan. Yalnız kendi bildiğimce yaşamak istiyorum artık. Beni yukarı gitmemeye kandıracağınızı aklınıza getirmeyin, ya yasak edersiniz, ya da bana güvenirsiniz, o zaman da beni rahat bırakmanızı isteyeceğim.»

Dostun Anne...

6 Mayıs, 1944

\ Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün sana anlattıklarımı bir kâğıda yazıp dün akşam yemeğinden önce babamın cebine gizliden koydum. Margot' ya bakılırsa, mektubu okuduktan sonra uzun zaman kendine gelememiş. Ben yukarıda bulaşıkları yıkıyordum. Zavalı Pim, biliyordum işin sonunun böyle olacağını. Öyle duygulu insan ki babam. Hemen Peter'e bu işten kimseye bahsetmemesini tembihledim. Pim de bir daha bu işi açmadı. Ne olacak, bakalım.

Her şeyler eskisi gibi. Dışardan gelenler alışveriş durumunu, fiyatların artışını anlattıkça parmağımız ağzımızda kalıyor. Yarım paund çay 350 florin, bir paund kahve

30 florin, tereyağ paund başına 35 florin, yumurtanın tane-
si 1.45 florine. Bir avuç Bulgar tütününü için 14 florin istiyor-
lar. Herkesler karaborsadan alışveriş ediyor, bakkal çırak-
ları iş üstünde. Bakkalın çırağı, ufacık bir çilesi 0.9 florine
ipek bulmuş bir yerden, sütçü gizli vesika defterleri satı-
yor, cenaze levazımatçısı peynir karaborsasına vermiş ken-
dini. Tanrının günü soygunculuk, hırsızlık, yol kesme, adam
öldürme olayları. Polis, bekçi demiyor herkes katılıyor bu
kirli işlere. Ne yapsınlar, onlar da yaşayacak! Kimsenin gün-
deliği, aylığı artırılmadığına göre bu pahalılıkta çalmaktan
başka çıkar yol yok. Polis kaybolduğu bildirilen on beş, on
altı yaşında kızları araya araya bir hal oluyor.

Dostun Anne

7 Mayıs, 1944

Pazar sabahı

Sevgili Kitty,

Dün öğleden sonrra babamla uzun uzun konuştuk, ben
iki göz iki çeşme ağlamaya başladım, o da ağladı ardımdan.
Ne dedi bana, biliyor musun, Kitty, «Ömrümde bir sürü mek-
tup aldım, hiçbiri bunun kadar acı gelmedi bana. Sen ki
annenden babandan bu kadar sevgi gördün, yardım gör-
dün, iyilik gördün, şimdi nasıl olur da onlara karşı sorum-
luluk duymadığını söyleyebilirsin? Kendini bir başına gö-
rür, haksızlığa uğradığını sanabilirsin ama bize karşı hak-
sızlık ediyorsun.»

«Belki bunları söylemek istemedin ama, yazdıkların da
ortada. Yok, Anne haksızlık etmişsin bize.»

Çok kötü ettim, hayatta yaptığım en büyük hata bu
oldu. Gözyaşlarını, çektiğim sıkıntıları silah olarak kulla-
nıp kendimi büyümüş göstermek, daha çok saygı görmek
için kalkıştım bu işe. Anladık, çile çektim ama, üzerime tit-
reyen, benden hiçbir şey esirgemeyen Pim'i kınamak, ayıp
şey, bayağ şey...

Yukarlardan bir daha böyle aşağıya inişim iyi oldu, gururum hırpalandı biraz, yoksa gene pek burnum havalar-daydı. Hani ne yapsam, doğruymuş, her zaman haklıymışım gibi... Beni seven birini böyle üzme insanlığa yakışır şey değil.

Babamın beni affedişi de büsbütün utandırdı. Mektubu yakacak! Aramızda hiçbir şey olmamış gibi davranıyor bana. Yok, Anne, daha bir sürü şey var öğrenmen gereken, başkalarını hor görüp, onu bunu kınamaya gelinceye kadar senin daha adam olman için kırk fırın ekmek yemen gerek.

Çok çile çektim ama, bu yaşta herkes böyle. Bir sürü maskaralık ettim, palyaço yerine koydum kendimi ama, şurlu değildim ki. Yalnız hissettim kendimi ama umutsuzluğa da kapılmadım hiç. Kendi kendimden utanmam gerek, utanıyorum da.

Olan oldu bir kere, bundan sonra aynı hatayı işlememeye bakmaktan başka çare yok. Baştan başlayacağım her şeye, daha kolay olacak, Peter var yanımda nasıl olsa. Onun desteğiyle her şeyin hakkından gelirim.

Yalnız değilim artık, beni seviyor, ben de onu seviyorum. Kitaplarım var, hikâye defterim var, hatıra defterim var. Çok çirkin değilim, ahmak da değilim, güler yüzlüyüm, iyi insan olmak istiyorum.

Evet, Anne, mektubunun çok sert, haksız olduğunu anladım! Böyle bir mektubu marifetmiş gibi, utanmadan hatıra defterine de yazdım! Babamı örnek tutacağım kendime, düzeleceğim elbet.

Dostun Anne

8 Mayıs, 1944

Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bizim aileyi iyice anlatmış mıydım sana?

Anlatmadım galiba, yeri düşmüşken anlatayım. Baba-

mın ailesi çok zenginmiş. Babası kendi kendini yetiştirmiş, annesi ileri gelen bir aileden. Onun için babam kibar çocuklar gibi büyümüş, her hafta partiler, eğlenceler, güzel kızlar, şölenler, koca konaklar arasında geçmiş günleri.

Büyük babamın ölümünden sonra, olanca para Dünya Harbi sırasında, sonra da enflasyon patirtısında uçup gitmiş. Babam, senin anlayacağın, el üstünde büyütölmüş bir insan. Dün sofrada hayatında ilk defa olarak tavayı ekmeğiyle sıyırmış meğer; hem anlattı, hem güldü.

Annemin ailesi de zenginmiş, ikidebir ikiyüz kişilik nişan törenleri, balolar, şölenlerin hikâyesini dinleriz. Şimdi bize zengin demeye bin tanık ister. Harpten sonra işler düzelir belki.

Söyleyeyim sana, annem gibi, Margot gibi dört duvar arasında yaşamaya niyetim yok. Yılda bir Paris'e, Londra'ya gidip dil öğrenmek, sanat tarihi bellemek için bir iki ay kalmalı! Bir de Margot'yu düşün, Filistin'e gidip ebelik etmeyi kuruyor. Ben güzel güzel giysiler, ilgi çekici insanlar görmek istiyorum.

Dünya göreyim, çevremde canlılık olsun istiyorum. Önce de söyledim sana bunu. Hani biraz para tutsak hiç fena olmayacak.

Miep bu sabah bize gittiği bir nişan törenini anlattı. Gelin de damat da zengin ailedenmiş. Birinci sınıfmış herşey. Miep sofrayı anlattıkça bizim de ağzımızın suyu aktı. Sebze çorbası, içinde ufak köfteler, peynir, yumurtalı ordoör, rozbif, çeşit çeşit kekler, pastalar, şaraplar, cıgaralar, hepsi karaborsadan. Miep on kadeh içmiş, sözde hiç içki sevmezdi. O böyle yaparsa, var kıyas et, kocası kimbilir ne kadar içti. Herkes çakır keyif olmuş. Nişanda iki de itfaiyeci varmış, nişanlıların resimlerini çekmişler. Miep gene de bizi aklından çıkarmamış, hani lazım olur bir gün diye adamların adreslerini almış.

O anlattıkça bizim ağzımız sulandı. Biz ki kahvaltıda iki kaşık poricle midemizi bastırıyoruz, Tanrının günü yemeklerde yarı pişmiş ıspanakla, çürük patatesten başka bir şey yemiyoruz, açlıktan uvunup duruyoruz, onlara imren-

meyelim de ne yapalım!

Miep o nişana bizi götürseydi alimallah ortada yiyecek bırakmazdık. Miep'in ağzının içine bakıyorduk, ömründe doğru dürüst yemek yememiş insanlara döndük...

Sonra da bunlar bir milyonerin torunları. Tuhaf yer şu dünya!

Dostun Anne

9 Mayıs, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

«Peri Ellen» hikâyesini bitirdim, temiz bir kâğıda da çektim. Görünüşü iyi ama, babamın doğum gününde armağan etmeye değer mi? Bilmem ki. Annemle Margot onun için şiir yazdılar.

Bay Kraler bu akşam geldi, firmanın satıcılığını yapan Bayan B.'nin öğlenleri büroda kalıp yemeğini orada yemek istediğini haber verdi. Düşün bir kere! Kimse yukarı gele-meyecek, patatesler getirilemeyecek, Elli yemeksiz kalacak, bız helaya gidemeyeceğiz, çıt çıkarmak yok. Ne tatsızlık değil mi! Onu baştan savmak için ne çareler düşünmedik ki. Van Daan kahvesine uyku ilacı karıştırmayı öne sürdü. «Olmaz,» dedi Koophuis, «Sefer tasını elinden bırakmıyor ki, ilacı nasıl koruz?» Bir kahkahadır koptu.

Hava da enfes, bir dışarı çıkabilsem!

Dostun Anne

11 Mayıs, 1944

Perşembe

Sevgili Kitty,

Bu ara pek elim dolu, tuhaf gelecek sana ama, elimdeki işleri bitirmeye vakit bulamıyorum. Hele bir durumu anla-

tayım da... Yarına kadar «Galilei»'yi bitirmem gerek, kitaplığa geri verilecek, günü doldu. Gelecek hafta «Filistin Dört-yol Ağzında» ile «Galilei»'nin ikinci cildini okuyacağım. Dün İmparator Beşinci Charles'in Hayatı'nın ilk bölümünü bitirdim. Bu kitaptan çıkardığım bütün diyagramları, soyağaçlarını düzene sokmam gerek. Sonra da çeşitli kitaplardan çıkarılmış üç yaprak yabancı kelimeyi temize çekip belleyeceğim. Üstelik film yıldızları koleksiyonum darmadağın, bir düzene sokmam zamanı geldi. Gelgelelim bu iş gene birkaç günün kapısı. Prof. Anne de bugünlerde pek meşgul olduğuna göre, yıldızlar düzene girmek için az daha beklemek zorunda.

Derken efendim, Theseus, Oedipus, Orpheus, Jason, Hercules hep elime bakıyor, bir sürü bilgi var kafamda onlara dair, ama öyle kopuk kopuk, onları da bir sıraya koymam gerek. Myron ile Phidias da beni bekliyor, bu karman çormanlık içinde mahvolmuşlardır. Ya yedi sene harpleri, hepsini birbirine karıştıracağım nerdeyse. Bende ne bellek var, maşallah! Bu yaşta böyle olursam, seksenimde artık sabahleyin ne yediğimi hatırlamaz hale girerim.

Bak, bu arada Tevrat'ı da unuttuk. Şu Susanna ile ne zaman karşılaşacağız, bakalım. Sodom ile Gomore'nın suçu neymiş, onu da öğrenemedik bir türlü. Öğrenecek o kadar çok şey var ki. Bu arada Lisolette'i de bir yana bıraktık.

Kitty, görüyorsun a, işim başımdan aşkın.

Bir diyeceğim daha var. Biliyorsun, ben gazeteci ya da ünlü bir yazar olmak istiyorum. Bu büyük işlere (ya da deliliğe) yöneliş bir gün gerçekleşecek mi? Aklımda şimdiden yazacağım kitaplar için konular belirliyor. Harpten sonra «Het Achternus» adlı bir roman yazmaya karar verdim. Bakalım, becerebilecek miyim, yalnız hatıra defterimin çok faydası olacak. Bundan başka bir sürü şey daha var tasarladığım. Yalnız biraz zaman geçmesi gerek, zihnimde daha bir aydınlığa kavuşsunlar hele, ondan sonra işlemesi daha kolay olur.

Dostun Anne

13 Mayıs, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün babamın doğum günüydü. Annemle babam evleneli on dokuz yıl olmuş. Temizleyici kadın aşağıya gelmedi. Güneş de veryansın etmiş ortalığa. At kestanesi bahar açtı, yapraktan görünmüyor gövdesi, geçen yıldakinden güzel.

Babam Koophuis'den armağan, Linnaeus'un biyografisini aldı. Kraler tabiat üstüne bir kitap, Dussel Amsterdam adlı bir albüm, Van Daan içinde üç yumurta, bir şişe bira, bir kâse yoğurt, bir de yeşil kıravat bulunan süslü püslü bir kutu verdi. Benim güller Elli ile Miep'in verdiği karanfillerden daha iyi kokuyordu ama, onların da görünüşü bir âlem. Pim iyice şımartıldı. Elli tane ufak pasta geldi. Allah! Babam herkese ikramlar etti. Bir şenliktir gitti.

Dostun Anne

16 Mayıs, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Çoktandır sözünü etmedikti. Değişiklik olsun diye sana karı koca Van Daan'lar arasında geçen bir tartışmayı anlatıvereyim:

Bayan Van Daan: «Almanlar Atlantik Duvarını iyice sağlam tuttular. İngilizleri önlemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Şu Almanlar da yaman adamlar!»

Bay Van Daan: «Yok, canım!»

Bayan Van Daan: «Öyle ya!»

Bay Van Daan: «Sence Almanlar sonunda harbi kazanacak değil mi?»

Bayan Van Daan: «Niye olmasın? Halep oradaysa arşın burada!»

Bay Van Daan: «Cevap vermeye artık tenezzül etmeyeceğim sana.»

Bayan Van Daan: «Sen kendini tutamazsın ki. Benim dediğimin tersini söylemek senin merakın.»

Bay Van Daan: «Affetmişsin sen onu! Bu kadar sustuğuma şükret sen!»

Bayan Van Daan: «Gene de çeneni tutamıyorsun. Hep senin dediğin doğru çıkacak, değil mi? Keşke öyle olsa.»

Bay Van Daan: «Ne zaman dediğim yanlış çıkmış ki?»

Bayan Van Daan: «Sevsinler! Hani çıkartma geçen yıl başlıyordu! Finler çoktan pes diyeceklerdi! İtalya'nın hesabı görüldü ama, Ruslar Lemberg'i çoktan almış olacaktı! Dediklerine bel bağlasak hapyı yuttuk!»

Bay Van Daan (ayağa kalkarak): «Sen çeneni kapatsan fena olmayacak! Bir gün doğru mu söylüyorum, yanlışımı hemen anlarsın. Yalnız sen şimdilik susuver de! Dır dır dır dır! Yetti artık başımın etini yediğin!»

Birinci perdenin sonu.

Ben kendimi tutamayıp gülüyorum, Peter kahkahayı atmamak için dudaklarını ısırıyor. Annem de kıkırdayıp duruyor. Şu büyükler de ne budala şeyler, biz gençlere öğüt vereceklerine kendilerine baksalar ya!

Dostun Anne

19 Mayıs, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Dün bir hoşluğum üzerimdeydi, keyifsizdim (Hani benim için pek olağanüstü bir şey!) karnım ağrıyordu, canım sıkkın... Bugün daha iyiyim, karnım da acıktı ama, fasulyeye kaşık atmasam daha iyi olacak.

Peter ile aramız pek iyi. Oğlancağız sevgiye benden daha muhtaçmış. Akşamları ayrılırken her öpüşüşümüzde kıpkırmızı kesiliyor. Bir daha bir daha! deyip duruyor. Yoksa Boche'un yerini mi tutuyorum? Olsun! O memnun ya, bana göre hava hoş.

Bütün kargaşadan sonra durumu bir hale yola soktum. Ama bu demek değil ki Peter'den soğudum. Bir tanem o benim. Gene de asıl benliğimi geri çektim, Kilidi zorlamak isterse bir daha, bu sefer çok uğraşması gerekecek.

Dostun Anne

20 Mayıs, 1944

Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün akşam tavanarasından inip odaya girdiğimde bir de ne bakayım, o güzelim vazo yerlerde değil mi! Annem yerde dört ayak üstü, Margot da yerden kâğıt topluyor.

Hop etti içim. «Ne oldu?» dedim. Zarar ziyan nedir, sökmeye kalkıştım uzaktan. Soy ağaçlarını sakladığım dosya, defterlerim, ders kitaplarım sırlıslık olmuştur. Oturup ağlayacaktım nerdeyse. Ne söylediğimi bilmiyordum, öylesine bozuldum. Margot sonradan anlattı, «Bir daha bunların yerini dolduramayız! Yazık oldu! Mahvettiniz beni!» deyip duruyormuşum. Tevekkeli değil ben mırın kırın ederken onlar gülmekten kırılıyorlardı.

Sonradan zarar ziyanın sandığım kadar büyük olmadığı anlaşıldı. Kâğıtları birer birer ayırıp tavanarasındaki çamaşır iplerine kurusun diye mandalladım. Görülecek şeydi! Düşün bir kere, iplerde Maria de Medici, yanında Beşinci Charles, az ötede William Orange, Marie Antoinette... Bay Van Daan «Sen milletleri birbirine katmışsın,» deyip durdu. Peter'e emanet edip kâğıtlarımı aşağıya indim.

Kitapları elden geçiren Margot'ya, «Hangileri bozulmuş?» diye sordum. «Cebir» deyince, bir koşu yanına vardım. Sevincim kursağımda kaldı, yazık, cebir kitabına bile bir şey olmamış. Keşke vazonun içine olduğu gibi düşeydi! Kitap da tamah edilecek bir şey olsa! Üstünde en azından yirmi kızın imzası var, benden önce kullananların adları. Sarı, buruşuk, yırtık pırtık. Bir gün kafam kızacak, parça parça edeceğim müsibeti!

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Mayısın yirmisinde babam Bayan Van Daan ile tutuştuğu bahiste beş kâse yoğurt kaybetti. Çıkartma da başlamadı. Bütün Hollanda, ne Hollanda'sı, bütün Batı Avrupa gece gündüz çıkartmadan konuşuyor; tartışanlar, bahis tutuşanlar gırla gidiyor... Herkesin umudu çıkartmada.

Merak gitgide kızışıyor. Bu, demek değil ki, bütün iyi bellediğimiz Hollandalıların hepsi İngilizlere inanlı, İngiliz blöfünü ustaca bir taktik gözüyle görüyor. Halk palavra, blöf değil, iş istiyor, yiğitçe işler bekliyor. Gelgelelim kimsenin burnunun ötesini gördüğü yok, unutuyorlar ki İngilizler de her şeyden önce kendi yurtları için döğüşüyorlar. Oysa bizimkiler Hollanda'yı kurtarmanın İngilizler için ilk ağızda düşünülmesi gereken bir ödev olduğunu aklına koymuş, İngilizleri ona göre yargılıyorlar.

İngilizlerin bize karşı sorumluluğu nereden ileri geliyor, işin o yanını düşündüğümüz yok. Böyle metazori bekledikleri yardımı hak etmek için Hollandalılar ne yaptılar ki? Hollandalılar İngilizleri kınamakla fena ediyorlar. San ki bu bakımdan işgal altında olmayan öbür ülkeler de suçlu! İngilizlerin bizden özür dileyebileceklerini sanıyorsak, aldanıyoruz. Hadi Almanya silahlanırken uyuyordunuz diye kınamaya kalksak bile, ya Almanlara komşu ülkeler pek mi uyanıktı? Deve kuşu politikasıyla bir yere varamayız. İngiltere ve bütün dünya bunu anladığı içindir ki, bugün hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyorlar.

Öbür yandan hiçbir ülkenin evlatlarını yok yere kurban etmeyeceğini de akla getirmek gerek, başka bir ulusun çıkarı için kendini hırpalatacak enayi nerde? İngilizlerin de böyle bir saflık etmeyeceğini görmek için dâhi olmak şart değil. Çıkartma, kurtuluş, özgürlük günü gelecek elbet ama, bugünü İngilizlerle Amerikalılar kestirecek, işgal altındaki ülkeler değil.

Yahudilere karşı birçok kimselerin yeniden tutumunu değiştirmiş olduğu kulağımıza geldi, çok üzüldük. Hiç umul-

madık çevrelerde Yahudi düşmanlığı başladığı söyleniyor. Çok dokundu bize bu. Yahudilere karşı beliren bu düşmanlığın sebebi akla yakın, mazur görülebilir ama, iyi bir şey olmadığı ortada. Hristiyanlar Yahudileri Almanlara sırt kaptırmakla, kendilerine yardım edenleri ele vermekle, bu yüzden birçok insanın başını yemekle kınıyorlar.

Doğru. Doğru ama her şeye böyle tek taraflı bakmamak gerek. Bizim yerimizde Hristiyanlar olsaydı sanki başka türlü mü hareket edeceklerdi? Almanlar ellerine geçirdiklerini söyletecek ne çarelere başvuruyorlar. İster Hristiyan, ister Yahudi olsun, bir insan onların eline düştü mü konuşmadan edemiyor. Herkes bu işkencelere dayanmanın olmayacak bir şey olduğunu biliyor. Niye öyleyse Yahudilerden böyle olmadık bir direnme bekliyorlar?

İnsan bunları işitince, bu uzun harp çilesini neye çekiyoruz öyleyse diyeceği geliyor. Herkes özgürlük için, gerçek için, doğruluk için döğüşüğünü söylüyor. Daha savaş sona ermeden anlaşmazlıklar patlak verecek, Yahudiler gene ayrı tutulacak olduktan sonra bunca çile ne için? O kahrolasica atasözünü haklı çıkaracaktık madem, neye bunca gürültü? «Hristiyan ne yapsa göz yumulur, Yahudinin yaptığı yüzüne vurulur.»

Doğrusunu istersen, Hollandalılar gibi dürüst, iyi insanlar nasıl oluyor da bizim gibi ezilmiş, çiğnenmiş bir halkı böyle yargırlarlar, anlayamıyorum.

Bir avuntum var, o da bu Yahudi düşmanlığının geçici olması. Elbet Hollanda halkı bu sakat yoldan ayrılmasını bilecek, sağduyunun çağrısına uyacaktır. Yahudi düşmanlığı haksız bir şey çünkü.

Ya bu gözdağları gerçekleşir de burada kalan bir avuç Yahudi Hollanda'dan atılırsa? Gene çantaları sırtlayıp yollara düşmek, bizi kucağına basmış, şimdi de yüz çeviren bu güzelim ülkeyi geride bırakıp yeni bir yıkıma göğüs germemiz gerekecek.

Hollanda'yı seviyorum, anayurt nedir bilmemiş bir Yahudi çocuğu olarak Hollanda'yı benimsedim, onu anayurdum yerine koydum. Gerçekten böyle olur inşallah!

Dostun Anne

25 Mayıs, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Her gün bir fesaret çıkıyor. Bu sabah manavı evinde iki Yahudi sakladığı için içeri atmışlar. Yakalanan Yahudilere mi, manavcağıza mı acırsın, biz de şaşırdık.

Dünya tersine döndü, iyi insanlar toplama kamplarını, cezaevlerini, daracık hücreleri boylaya dursun, geride kalan süprüntüler ortalığı haraca kesiyor. Kimi karağorsa bahanesiyle, kimi de Yahudilerle savaşçılara yardım ettiği için temizlene temizlene, insana benzer kimse kalmayacak ortada. Nazilerden olmadıkça her an tehlikesedin.

Manavın yakalanışı çok acı oldu bizim için. Kim getirecek şimdi patatesleri? Ne yapalım biz de tayını kısma zorunda kalacağız. Sanki yediğimiz pek boldu da! Annem kahvaltıyı toptan kaldırıp öğlenleri poricle ekmek, akşamları da kızarmış patatesle idare etmeyi öne sürüyor. Haftada bir iki kere de sebze. Düpedüz aç kalacağız ama, yakalanmaktansa...

Dostun Anne

26 Mayıs, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Vakit buldum sonunda, masamın başına geçip bir iki satır yazacak meydan buldum.

Bir sıkıntı var üstümde, aylardır hiç böyle olmamıştım. Hırsızlık olayından sonra bile böyle kırık dökük değildim. Bir yanda manav, Tanrının günü tartışılan Yahudi meselesi, çıkartmanın gecikmesi, gıdasızlık, bıkkınlık, sıkıntı, Peter'e karşı duyduğum hayal kırıklığı; bir yanda da Elli'nin nişanı, Peroltekost toplantısı, çiçekler, Kraller'in doğum günü, kekler, kabareler, filmler, konserler üstüne haberler...

Aradaki bu uçurum hiç kapanmıyor. Bir gün gülüyor, durumun gülünç yanını görüyoruz, ertesi günü korku çöküyor üstümüze yeniden. Miep ile Kraler en ağır yükü omuzluyor. Her iş Miep'in omzunda, Kraler de yüklendiği sorumluluğun altında eziliyor adeta, sinir bozukluğundan, gün oluyor, ağzını bıçak açmıyor. Koophuis ile Elli de bize göz kulak oluyorlar ama, onlar gene kendilerine vakit ayırabiliyorlar. Onların da derdi başından aşkın. Koophuis mide-sinden çekiyor. Elli'nin nişanlısından sıkıntısı. Aradabir şuraya buraya eğlenmeye gidiyorlar, zavallı kız da azıcık nefes alabiliyor. Diyeceğim, onlar için aradabir korku perdesinin kalktığı oluyor, bizim için öyle mi ya! İki yıldır burada, rahat bir nefes alamadık.

Borular gene tıkanı, su akıtmaca yok, ya da damla damla kullanabileceğiz. Helaya gitti mi, süpürgeyi de birlikte götürüyoruz, kirli sular da tenekeye depo ediliyor. Bugünkü idare edebiliriz ama, tıkanıklık muslukçunun hakkından gelemeyeceği gibi olursa, Belediyeden adam gelsin diye Sahya kadar bekle dur!

Miep bize firenk üzümü keki getirdi, bebek biçimi, üstünde de «Mutlu Pentakostlar» yazılı. Alay mı ediyor bizimle ne! Mutluluk kim, biz kim? Manavın başına gelenler midemizi bulandırdı. Ya Gizli Bölmeyi de polis basarsa? Manavın evine zorla girmişler çünkü. Bizim başımıza da böyle bir şey gelirse?... Ne mi yaparız?... Yazmayayım en iyisi... Ama aklımdan da çıkmıyor ki bu kötü şeyler. Altetiğimi sandığım korkular tazelendi.

Bu akşam saat sekizde aşağıya helaya yalnız inmek zorunda kaldım. Herkes radyonun başındaydı, in cin top oynuyordu koca evde. Korkumu bastırmak istedim, elimden gelmedi. Yukarıdan gelen boğuk boğuk sesler bir yana, korna gürültüleri de insanın öyle bir yüreğini oynatıyor ki. Döndüm bir koşu yukarı.

Düşünüyorum da saklanmasaydık buraya daha mı iyi olacaktı acaba? Hiç değilse çoktan öbür dünyayı boylamıştık, bunca çileyi çekmezdik boşuna. Sonra bir sürü insanı da böyle tehlikeye atmamış olurduk. Ama bu düşünceleri

insan hemen siliveriyor aklından. Neden mi, hayata bağı-
yız da ondan. Tabiatın sesini unutmadık. Umut, umut, her
şeyin başında umut. Ne olacaksa olsa, bu tedirginlik, merak
bizi kahrediyor.

Dostun Anne

31 Mayıs, 1944

Çarşamba

Sevgili Kitty,

Birkaç gündür havalar çok sıcak gidiyor. Salı günü eli-
min terlemesinden dolmakalemi tutamaz oldum. Ondan
yazamadım sana. Borular Cumartesi günü tamir edildi. Bay
Koophuis akşam üzeri bize geldi. Corry üstüne anlattı da
anlattı. Jopie ile aynı hokey kulübüne devam ediyorlarmış.

Elli Pazar günü ortalığı kolaçan etmeye geldi, kahval-
tıya da kaldı. Pazartesi günü Bay Van Santen gözcülük etti.
Salı günü de pencereleri açabildik.

Hani böyle, sıcak, Pentakost hiç görmemiştir. Gizli Böl-
mede sıcaktan nefesimiz daralıyor. Sana bu sıcak günleri
ortaya atılan yakınmalardan birkaç örnek vererek anlatma-
ya çalışayım.

Cumartesi günü: Sabahtan «Ne güzel hava!» dedik bir
ağızdan. Öğleden sonra pencereler kapandıktan sonra da,
«Bu kadarı da fazla!» diye söylenmeye başladık.

Pazar: «Dayanılır gibi değil, bu sıcak. Tereyağlar eri-
yor, koca evde serin bir köşe bile kalmadı. Ekmekler kuru-
yor, süt kesiliyor, pencereleri de açmaca yok, herkes bay-
ram ederken biz, zavallılar burda cehennem azabı çekiyö-
ruz.»

Pazartesi: Ayaklarım ağrıyor, üstüme giyecek yazlık
hiçbir şeyim yok. Bu havada bulaşık yıkayabilirsen yıka!
«Bütün bunlar Bayan Van Daan'ın lafları. Sıcak yetmiyor-
muş gibi bir de bu dırıltıları dinlemek yok mu!

Sıcaktan iler tutar yerim kalmadı, dökülüyorum, Allah-
tan bugün hafif bir serinlik çıktı. Güneş yine de tepemizde.»

Dostun Anne

5 Haziran, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Gizli Bölmede taze taze sıkıntılar. Dussel ile Frank arasında hiç yoktan bir kavga çıktı. Tereyağ paylaşması yüzünden. Dussel sonunda çenesini kapattı. Bayan Van Daan ile kırıstırıyorlar, öpücükler, gülüşmeler. Dussel'in kadınlara özlemi artmaya başladı. Beşinci Ordu Roma'yı aldı. İki ordu da şehri yakıp yıkmadı, uçaklar da bomba atmadılar. Sebze, patates iyice kıtlaştı. Hava kötü. Fransız kıyıları üzerinde Pas De Calais'ye karşı ağır bombardıman sürüp gidiyor.

Dostun Anne

6 Haziran, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

«Düğün 'D' günü» dedi İngiliz radyosu. «Çıkartma başladı.»

İngilizler haberi bu sabah sekizde verdiler. Calais, Boulogne, Le Havre, Cherbourg bombardıman edildi. İşgal altındaki ülkelerin hayrına güvenlik tedbiri olarak kıyıda 35 kilometre uzaklıkta bulunan ahaliye bombardımana hazırlıklı olmaları ihtar edildi. Aksilik çıkmazsa bir saat öncesinden uçakla bildiriler atılacak.

Alman haberlerine göre, İngiliz paraşütçü birlikleri Fransız kıyılarına çıktılar. «İngiliz çıkartma birlikleri Alman bahriyesiyle savaş halinde,» diyor BBC.

Gizli Bölmede kahvaltıda bu meseleyi görüştük. Acaba bu da iki yıl önce Dieppe'e yapılan deneme çıkartma gibi mi?

Saat onda Almanca, Hollandaca, Fransızca yapılan İngiliz yayınları: «Çıkartma başladı» diyor. Demek gerçek çıkartma! Saat on birdeki Almanca yaynında Başkomutan

Gnl. Eisenhower'in konuşması.

On ikide İngiliz haber yayını: «Bu 'D' günüdür.» Eisenhower de Fransız halkına diyor ki: «Sıkı çarpışmalar olacak, ama bundan sonra zafer günü gelecek. 1944 yılı zafer yılıdır. Talihiniz açık olsun.»

İngilizce haberler, saat bir: «11.000 uçak uçuşta, birlikleri çıkartmakta, geri hatları bombardıman etmekte. 4.000 çıkartma gemisi Cherbourg ile Le Havre arasında durmadan asker ile malzeme çıkartmakta. İngiliz, Amerikan birlikleri kanlı çarpışmalara girişmiş bulunmaktalar. Belçika Başbakanı Gerbrandy'nin, Kral Haakon'un, De Gaulle'ün, İngiliz kralının, hepsinden önemlisi de Churchill'in konuşmaları radyodan verildi.

Gizli Bölmede bir heyecan bir heyecan. Onca zamandır beklediğimiz, haylidir bir peri masalı haline gelen kurtuluş günü gerçekten yaklaşıyor mu? Ne olursa olsun umudumuz tazelendi, güçlendik, yüreklendik. Madem sıkıntıların sonu yaklaştı, çilemizi yanıp yakılmadan, yiğitçe sineye çekmesini bilmeliyiz. Dışimizi sıkıp oturmaliyiz. Ses çıkarmak yok. Fransa, Rusya, İtalya, Almanya haykırabilir, sıkıntılarını dile getirebilir ama bizim buna hakkımız yok.

Kitty, çıkartmanın en güzel yanı, dostlarımızın yaklaşlığını hissetmek. Bu korkunç Almanların elinde ne zamandır çekmediğimiz kalmadı, bıçakları yıllardır gırtlığımıza dayalı, şimdi dostların yaklaşlığını bilmek insana nasıl cesaret aşıyor, bilemezsin.

Bu sade Yahudileri değil, Hollanda'yı, bütün Avrupa'yı ilgilendirir bir şey. Margot, «Belki,» diyor Eylül'e, Ekime okula gidebilirim.

Altnot: Son haberleri sana günü gününe vereceğim.

Dostun Anne

9 Haziran, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Çıkartma üstüne gelen haberler enfes. Müttefikler Fran-

sız kıyısında Bayeux adlı bir köyü almışlar, şimdi Caen dolayında çarpışıyorlar. Cherbourg yarımadasını çevirmek istedikleri meydanda. Her akşam harp muhabirleri cepheden haber veriyorlar. Ordunun karşılaştığı güçlükleri, askerlerin coşkunuğunu, yiğitliğini anlata anlata bitiremiyorlar. Ne hikâyeler, ne hikâyeler! İngiltere'ye getirilmiş olan yaralıları da mikrofonda konuştu. Havanın bozukluğuna rağmen uçaklar faaliyette. BBC Churchill'in de 'D' gününde birliklerle birlikte çıkartmaya katılmayı istediğini bildirdi, generaller Churchill'i caydırıncaya kadar bir hal olmuşlar. Şu işe bak! İhtiyar mihtiyar ama, ne sağlam, ne yürekli insan!

Heyecan azçok yatıştı, ümidimiz harbin bu yıl sonunda sona ermesinde. Zamanı da geldi hani! Bayan Van Daan'ın dırdırı dayanılmaz hale geldi. Artık çıkartma sözü bitti ya, bu sefer havanın bozukluğundan şikâyet edip duruyor. Hanımefendiyi soğuk su dolu bir varilîn içine sokup, tavanarasına kapatmaktan başka çare yok.

Van Daan ile Peter'den başka herkes «Hungarian Phapsody» adlı kitabı hatmetti. Macar bestecisi, virtüözü, harika çocuğu Franz Litz'in hayatının hikâyesi. İlginç bir kitap, yalnız bence kadınlardan biraz aşırı bahis var. Litz zamanında en büyük, en ünlü piyanist oluşu bir yana, kadınların da gözdesiymiş, yetmişine kadar üstelik. Düşes Marie d'Agould, Prenses Caroline, Kontes Wittgenstein, dansöz Lola Montez, piyanist Agnes Kingworth, piyanist Sophie Menter, Prenses Olga Janine, Barones Olga Meyen-dorff, artist Lila ile yaşamış. Liste yüklü, ben bu kadicığını saydım. Kitabın musikiyle, sanatla ilgili bölümleri gerçekten ilginç. Adı geçenler arasında Schumann, Clara Wieck, Hector Berlioz, Johannes Brahms, Beethoven, Richard Wagner, Hans von Bülov, Anton Rubinstein, Frédéric Chopin, Victor Hugo, Honoré de Balzac, Hiller, Mummel, Czerny, Rossini, Paganini, Mendelssohn da var.

Litz hoş, eli açık, alçakgönüllü, yalnız kendine güveni pek büyük bir insanmış. Herkese yardım eder, sanatına bağlı bir sanatçıymış, konyağa, kadınlara düşkün, gözyaşına

dayanamaz, efendi insanmış, kimseye hayır diyemez, paraya pula bakmaz, dinsel özgürlük, insan kardeşliği ülkülerinin savunucusuymuş.

Dostun Anne

13 Haziran, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

Bir doğum günü daha geçti, on beşimdeyim artık. Bir sürü armağan geldi.

Sprenger'in Sanat Tarihi'nin bütünü, birtakım iç çamaşırı, bir mendil, iki kâse yoğurt, bir kavanoz reçel, baharlı bir kek, bir de bitkiler üstüne bir kitap; hepsi annemle babamdan. Margot'dan bilezik, Van Daan'lardan bir kitap, Dussel'den tatlı bezelye. Miep ile Elli'den şekerleme ile ders kitapları, Kraler'den de «Maria Theresa» adlı harika bir kitapla üç dilim kremalı pasta, Peter'den de bir demet şakayık, oğlancağız dişe dokunur bir şey bulmak için dindirdi durdu ama, elinden ne gelir ki?

Havanın bozukluğuna, üst üste fırtınaya, yağmura rağmen çıkartma ilerliyor.

Dün Churchill, Smuts, Eisenhower, Arnold kurtarılmış olan Fransız köylerini ziyaret ettiler. Churchill'in içinde bulunduğu torpito kıyıyı topa tuttu. O da birçokları gibi korku nedir bilmeyen bir adam. İmreniyorum onlara.

Buradan dışardaki halkın çıkartma üstüne gelen haberlere nasıl tepki gösterdiğini kestirmek güç. Şüphesiz ki halk miskin (!) İngilizlerin sonunda kollarını sıvadığına memnun olmuştur. Hâlâ Almanlardan nefret edip de İngilizleri hor gören, bunak hükümeti deyip duran Hollandalı kalmışsa, hakkı bir araba kötek! Akılları başlarına gelmiş o zaman.

İki aydır aybaşı olmalıydım. Cumartesi günü başladı. Ben razıyım, sıkıntısına pisliğine, gecikmesin de.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

İstekler, düşünceler, pişmanlıklar, hayal kırıklıkları içinde paralanıyorum. Ben sandıkları kadar burnu havada bir insan değilim. Kusurlarımı, eksik yanlarımı herkesten daha iyi biliyorum, ama aynı zamanda bunları nasıl altedeceğimi de öğrendim, çok düzeldim son zamanlarda, daha da düzeleceğim.

Öyleyse niye beni hâlâ burnunun doğrusuna giden, çok bilmiş bir kız belliyorlar diye üzüm üzüm üzüliyorum. Gerçekten çok bilmişin biri miyim, yoksa çevremdekiler pek az şey mi biliyorlar? Saçma maçma, bu son cümleyi silmeyeceğim, çünkü görüldüğü kadar saçma değil bu söz. Can düşmanım Bayan Van Daan'ın ne kalın kafalı olduğunu bilmeyen yok. Resmen budalanın biri. Zaten böyle budalalar, kendilerinden daha açık kafalı birini gördükleri zaman, hasetlerinden çattadak çatlarlar.

Bayan Van Daan beni budala belliyor, biliyor çünkü benim zekâdan yaña kendi kadar yaya olmadığımı. Benim iddiacı olduğumu söylüyor, çünkü kendi ukalanın dük alâsı. Benim giysilerimi kısa diye tenkit ediyor, çünkü kendininkiler düdüğ gibi. Çokbilmişliğimi ikidebir yüzüme vuruyor, çünkü kendi bilmediği, anlamadığı konulara burnunu sokmadan edemiyor. Gene de kabul, ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Hani benim de çokbilmişliğim tutmuyor değil ara sıra.

Yalnız işin kötü yanı, ben kendimi herkesten fazla kınıyor, ayıplıyorum bir de bunun üstüne annem gelip de öğüt vermeye başlayınca, pusulayı şaşırıyorum, ipin ucunu kaçırıp o zaman kabalaşıyor, karşılık vermeye girişiyorum. Derken «Kimseler beni anlamıyor» deyip işin içinden çıkıyorum. Aklımdan çıkaramadım bu sözü. Biliyorum, saçma, gene de içinde gerçek payı yok değil. Kendimi öylesine didikliyorum ki başkalarından beni rahatlatacak, yatıştırarak güleriyüz; tatlı bir çift söz bekliyorum, bana dişe dokunur bir

öğüt verecek, öbür yandan da benim gerçek yüzümü kavrayacak birini özlüyorum, bu ana kadar bulamadım böyle birini.

Biliyorum, aklına hemen Peter gelecek. Öyle değil mi? Durum şu: Peter beni sevdalısı gibi değil arkadaş gibi seviyor, gitgide de ısınıyor bana. Ama bizi geri tutan nedir, o bilinmedik şey? Ben de anlamıyorum. Kimi zaman onun için duyduğum özlemin azbuçuk yapmacık olduğuna inanıyorum geliyor. Yanlış! Çünkü, bir iki gün onu görmeye gidemedim mi, büsbütün göreceğim geliyor onu. Peter iyi çocuk, hoş çocuk, gelgelelim saklamaya lüzum yok, beni hayal kırıklığına uğratan bir sürü kusuru var. Özellikle dine karşı gelişi, yemek üstüne, olmadık şeyler üstüne ileri geri konuşması yok mu, midemi bulandırıyor. Korkacak bir şey yok ama, söz verdik birbirimize, taş çatlasa kavga etmeyeceğiz. Peter kendi halinde bir insan, herşeyi hoşgören, çabuk boyun eğen soyundan. Öyle şeyler söylüyorum ki ona, annesinden bunun yarısı kadar söz işitse, cin ifrit olur. Bir yandan da kendine çeki düzen vermek için didiniyor. Pekiyi ama kendini saklıyor benden, benliğinin derinlerine sokulmama neye el vermiyor? Kabul, yaratılışa benden daha içe kapanık. Ama kendimden de biliyorum en kapalı insanlar bile güvenebilecekleri, dertleşebilecekleri birini ararlar.

Peter de, ben de Gizli Bölmede hayatımızın en düşünce dolu yıllarını geçirdik. Oturup oturup gelecek günlerden, bugünkü halimizden, geçmiş zamanlardan söz ediyoruz. Gene de, dediğim gibi, o gerçek şeyin eksikliğini duyuyorum, oysa biliyorum, tâ yanı başımızda durup duruyor.

Dostun Anne

*15 Haziran, 1944
Perşembe*

Sevgili Kitty,

Kimbilir belki de bunca zamandır dışarı çıkamadığım

için olacak, tabiata bir vurgunluğum üstümde. Eskiden ma-
vi gök, kuşların ötüşü, ayışığı, çiçekler hiç de duygulandır-
mazdı beni, şimdi ise büyülüyorlar beni.

Pentokostta, hava da öyle güzeldi ki, ayışığını iyice sey-
retmek için saat on bir buçuğa kadar yatmadım. Boşa gitti
emeğim, bir kere ay öylesine parlaktı, camı açmayı yemedi
gözüm. Bir iki ay önce, bir akşam, cam da açıktı, geç vakte
kadar oturdum önünde. Karanlık, yağmurlu bir gece, sağa-
nak, deli deli bulutlar avucunun içine aldı beni adeta. Bir
buçuk yıldır ilk defa geceyle böyle yüz yüze kaldım. O ge-
ceden sonra, hırsız, baskın, fare korkusu bile dış geçiremez
oldu, bir başıma aşağı inip mutfağın özel büronun pencere-
sinden dışarıyı seyrettim. Tabiata tutkun bir sürü insan var,
hastanelerde, cezaevlerinde, tabiatı doya doya seyredecek-
leri günü bekleyen insanlar var, bir de bizim gibiler, dur-
duğu yerde kapanmış dört duvar arasına, yoksulun, zen-
ginin eşitçesine yararlandıkları güzelliklerden yoksun bı-
rakılanlar. Uyruk değil, göğē, bulutlara, aya, yıldızlara ba-
kınca, daha sabırlı, daha dinç hissediyorum kendimi. Sinir
ilaçlarından, Valerien'den, bromine'den bin kat iyi tabiat
ana bana alçakgönüllülük aşıyor, her türlü darbeye da-
yanma gücü veriyor.

Yazık ki tabiata ancak t^zöz içinde camlardan, kepaze
perdeler arasından o da fırsat düşerse, bakmak zorundayım.
Bütün bunlar işin keyfini kaçırıyor. Tabiatla insanın arası-
na hiçbir şey girmemesi gerek.

Dostun Anne

16 Haziran, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Yeni meseleler: Bayan Van Daan bir felaket, dır dır dır
dır, cezaevlerinden darağacından, intihardan başka söz çık-
mıyor ağzından, Peter onu bırakıp da bana açılır oldu diye

kıskançlığından kahrölüyor. Dussel, umutlarını boşa çıkar-
dı, dalga geçmeye yanaşmadı diye kırıgın, kocası kürk man-
to parasını cıgarayla tüketiyor diye kuruntuda, her dakika
kavga, bağılıyor, çağırıyor, bir de ağzı bozuk ki, ağlıyor,
haykırıyor, sinirli sinirli gülmeler, derken bir kavga daha.
Bu iç ezintisi münasebetsiz mahluka ne yapılır bilmem ki!
Kimsenin onu ciddiye aldığı yok. İşin kötüsü Peter kabala-
şıyor, babası sinirli, annem de büsbütün damarına basıyor.
Şakası yok işin, aklını kaçırmak işten değil. Tek bir çare
var, herşeye gülüp geçecek, hiçbir şeyi üstüne vazife etme-
yeceksin. Bencillik bu belki ama, sapıtmamak için başka ça-
re yok.

Kraler'e dört haftalık angarya için yeni bir çağrı gelmiş.
Doktordan bir rapor uydurup paçasını kurtarmak istiyor.
Koophuis de bir mide ameliyatına razı olacak galiba. Dün
sabah on birde bütün özel telefonlar kesildi.

Dostun Anne

23 Haziran, 1944

Cuma

Sevgili Kitty,

Yeni bir şey yok. İngilizler Cherbourg'a yüklendiler. Pim
ile Van Daan'a bakarsan, Ekimin onunda serbestiz. Ruslar
da hızlandılar. Vitebsk'e taarruza giriştiler. Almanlar Rus-
ya'ya saldıralı iki yıl oluyor tam. Patatesler suyunu çekti,
bundan böyle adam başına dağıtacağız. Herkes de böylece
kendi payına düşeni bilir.

Dostun Anne

27 Haziran, 1944

Salı

Sevgili Kitty,

Ferahladık, işler çok iyi gidiyor. Cherbourg, Vitebsk, Slo-
ben bugün düştü. Bir alay tutsak, ganimet. İngilizler artık

istediklerini karaya çıkarabilirler, ellerinde liman da var, üç hafta içinde koca Cotentin yarımadası ellerine geçti. Korkunç başarı. Çıkartma başlayalı, yağmurun, fırtınanın ardı kesilmedi, gene de İngilizlerle Amerikalılar büyük üstünlüklerini göstermekten geri kalmadılar. Hem de nasıl! Bir yandan «Harika silah» yapacağını yapıyor. Canım ama, İngiltere'de birkaç şehir yanıp yıkılırsa kıyamet kopmaz a! Alman gazeteleri istediği kadar harika silahın marifetlerini yaya dursun, Bolşeviklerin gemi aızıya almaları üstüne ne düşünüyor Hitler acaba?

Orduda hizmet görmeyen bütün Alman kadınları çocuklarıyla birlikte Groning'e Friesland'e, Gekderland'e taşındı. Mussert* çıkartma buraya varacak olursa, üniformasını giyeceğini söyledi. Sevsinler! Demek bizim şişkonun cengaverliği tuttu. Rusya'da niye kendini göstermedi daha önce? Finler bir barış teklifini geri çevirdilerdi, bu sefer gene barış müzakereleri yarıda kesildi. Sonradan pişman olacaklar, sersemler!

Dostun Anne

*30 Haziran, 1944
Cuma*

Sevgili Kitty,

Hava kötü, ya da bad weather at a stretch to the thirtieth of June. Nasıl İngilizcem ha? Pek ilerlettim işi. Sözlük yardımıyla. «An deal Husband»ı okuyorum. Harp haberleri yolunda. Bobroisk, Mogilef, Orsa düştü, sürüyle tutsak. Burda desen, iyiyiz, sınırlarımız de yatışmaya başladı. İyimserlere gün doğdu. Elli saçının biçimini değiştirdi. Miep bir hafta izinli. Son haberler bunlar.

Dostun Anne

* Mussert: Hollanda Nasyonal Sosyalist Partisi Lideri.

Sevgili Kitty,

Peter büyüyünce haydut, kumarbaz olacağından söz ettikçe, içime bir korku düşüyor, şaka yapıyor biliyorum ama, bunlar onun kendi güçsüzlüklerinden ürktüğünü gösteriyor. Margot ile Peter gün geçmiyor ki bu çeşit sözlerle girişmesin: «Ah, senin gibi kararlı güçlü olsaydım, istediğim şeylere sarılmasını bilseydim, aklıma koyduğumu yapacak güçte olsaydım...»

Kimseden etkilenmemek, kendi doğru bildiğimce, bir başıma hareket etmem iyi bir şey mi acaba?

Aklım almıyor bir insanın, «Ben güçsüzüm,» dedikten sonra kendini düzeltmeye çalışmamasını anlayamıyorum. Madem biliyorsun böyle olduğunu, niye kendi kendinle savaşmıyorsun, niye kendini denetlemiyorsun? Gösterdikleri sebep ne biliyor musun? Savaşmamak daha kolaymış da... Bu karşılık gözümü korkuttu işte. Miskin, yapmacık bir hayatın kolay bir hayat biçimi olduğunu mu sanıyorlar yoksa? Öyle şey mi olur! İnsanlar miskinlik yüzünden rahat kaygısıyla, para hırsıyla böyle kolay kandırılacak olduktan sonra halimiz nice olur?

Hanidir Peter'e ne demeli, kendisine güvenini artırma-ya, kendini düzeltmeye, yola sokmaya başlamasını sağlamak için ne yapmalı diye düşünüp duruyorum. Benim düşüncüklerimin de doğru olup olmadığını kesin olarak bilmiyorum ya neyse!

Başka bir insanın tüm güvenini kazanmanın ne güzel bir şey olacağını aklımdan geçirir dururdum, şimdi bu yolda bunca şey başardıktan sonra, kafama dank dedi, karşındaki insanın ne düşündüğünü kavrayıp ona göre kendini ayarlamak öyle kolay iş değilmiş. En büyük güçlük, «Kolay» «para» gibi kavramlara yabancı oluşum. Peter omzunu bana dayamaya başladı, bu böyle gitmez. Peter gibi insanlar kendi ayaklarının üstünde durmayı bilemiyorlar, üstelik kendini bilen bilinçli bir insan olarak kendi yağıyla kavrul-

ma, büsbütün güç. Onca meselenin ortasında kendine bir doğru yol seçip, ürkmeden, göz kırpmadan o yolda yürümek yigitlere vergi. Ben de kaç gündür, ordan oraya savrulup duruyordum, bu «kolay», «para» gibi korkunç, öldürücü sözlerle bir karşılık bulabilmek için uğraşıyorum.

Ona nasıl anlatayım ki, kolay görünen, çekici görünen şeyler sonunda onu derinliklere, rahat huzur bulunmayan, güzellikten, gerçek dosttan yoksun, bir dalındı mı bir daha kurtulunmayan derinliklere sürükleyecek?

Hepimiz yaşıyoruz, gene de niçin neden yaşadığımızı bilmiyoruz. Hepimiz mutlu olma emeliyle yaşıyoruz, hayatlarımız değişik, gene de birbirine benzer. Üçümüz de iyi çevrelerde büyüdük, okuyup öğrenme, hayatta bir şeylere erişme oluntuları içinde yetiştik. Mutluluğa ulaşma umudumuzun büyük olmasını olağan karşılıyorum, yalnız bu mutluluğu hak etmiş olmamız gerek. Bu da kolay bir iş değil. Çalışmak, kolaya kaçmak, miskinliğe, kumara, kanunsuz işlere sapmamak gerek. Tembellik ilk ağızda çekici görünebilir ama, insana gönül rahatlığı sağlayan varsa yoksa çalışma, alınteri...

Çalışmadan hoşlanmayan insanları anlayamıyorum. Ama Peter'in durumu başka. Onun sadece yöneleceği bir amaç yok, kendinin birşey yapabilmek için gereği kadar akıllı, vergili olmadığını aklına koymuş. Zavallı çocuk, ömründe başkalarını hoşnut etmenin ne demek olduğunu bilmemiş, bunu da ben öğretemem ya! Dini, inancı yok, Hazret-i İsa'ya atıp tutuyor, Tanrı adını çekinmeden sövgü arasında kullanıyor. Ben de öyle değilim ama, gene de her seferinde onun nasıl yalnız, hınçlı, nasıl derme çatma bir insan olduğunu görüp üzüliyorum.

Bir dini, inancı olanlar bin yeyip bin şükretsinsinler, gökssel şeylere inanmak her insana vergi değil. İlle ölümden sonra çekilecek cezadan, cehennemden, arafattan korkmak şart değil, birçok kimseler bu gibi şeylere inanç besleyemiyorlar, mesele orda değil, bütün iş insanı doğru yolda yürütmeye el verir bir dine inanmakta, hangi din olursa olsun, yeter ki inan bir şey! Diyeceğim, önemli olan Tanrı

korkusu değil, insanın kendi onurunu, buluncunu koruma kaygısı. Herkes uyumadan önce her gece o gün başından geçen olayları bir sıradan geçirip, hangilerinin doğru hangilerinin yanlış olduğunu bir düşünseydi kimbilir dünya ne kadar daha güzel, daha yaşanası bir yer olurdu. O zaman işte kendiliğinden insan kötü yanlarını düzeltmeye girer. Böyle istediği gibi bir insan olmaya bakardı. Bunda yapılmayacak bir şey yok, büyük de yararı dokunuyor insana. İç temizliği, yürek temizliği insanı güçlü kılıyor.

Dostun Anne

8 Temmuz, 1944

Cumartesi

Sevgili Kitty,

Bizim firmanın baş temsilcisi, Bay B. Biwerwijk'e gitmiş, orada müzayededen kaşla göz arasında bir alay çilek kaldırmış. Hollanda'da bütün yetiştiricilerin mallarını müzayede yerine getirmesi şart. Çilekler, toprak, kum içinde geldi, ama göz doyuracak kadar bol. Memurlarla bizim için de 24 tepsi ayrıldı. O akşam bir alayını şişeye bastırdık, geri kalanı da reçel yapıldı.

Saat yarımda, mağazada kimse olmayışından yararlanarak, ön kapı açıldı, tepsiler içeri alındı, Peter, babam, Van Daan merdivenlerde koşuşup duruyordu. «Anne, sıcak su getir! Margot, bir leğen bull» Ağzı ağıza dolu mutfaka girdiğimde bir tuhaftı midem. Herkes kolları sıvadı. Miep, Elli, Koophuis, Henk, babam, Peter, herkes iş başındaydı, hem de gündüzün.

Perdeler var, dışardan görünmüyor içerisi, gene de hızlı hızlı konuşmalar, kapıları çat diye vurmalar ürküttü beni. Sözüm ona saklanıyoruz burda diye bir kuşku geldi içime, yeniden dünyaya girme tuhaf oluyor. Lenger ağız ağza doluydu. Herkes mutfak masasının başına toplanmış, çilek ayıkliyordu, çileklerin çoğunu oracıkta mideye indirir-

yorlardı ya neyse! Bir kova daha lazım geldi. Aşağıya indi Peter. Tam o sırada kapının zili çalmaz mı, Peter deli gibi yukarı fırladı, dolap kapısını kapattı. Sabırsızlıktan tepinip duruyorduk, çileklerin yarısı yıkanmamıştı daha, musluğu açabilirsen aç! Evde gürültü oldukça musluğu açmaca yok.

Saat birde Henk gelip, kapıyı çalanın postacı olduğunu söyledi. Peter bir koşu aşağıya. Zır kapı. Gidip bakıyorum, önce dolap kapısının oraya, sonra da merdivenin başına, kadar iniyorum. Peter de orda, trabzanlardan eğilip, hırsızlar gibi aşağısını dinliyoruz. Yabancı bir ses geldiği yok. Peter parmaklarının ucuna basa basa aşağıya süzülüyor, yarıyolda durup Elli diye sesleniyor. «Elli!» Peter'in sesi mutfağın gürültüsüyle boğuluyor. Aşağıya, mutfığa iniverdi. Soluksuz bekliyorum. Derken bir ses «Fırla yukarı, Peter, muhasebeci geldi, hadi!» Koophuis'un sesi, Peter içini çekerek yukarı çıkıyor. Bir buçuğa doğru da Kraler geliyor yukarı, «Amanın çilek kesildi ortalık. Kahvaltıda çilek, öğleyin çilek, içim dışım çilek kesildi. Yukarı geleyim, dedim, hiç değilse kokusundan kurtulurum. O nedir, o yıkadığınız, yine çilek mi yoksa? Bana müsaade!»

Çilekler şişelere bastırıldı. Akşamleyin iki kavanoz açıldı. Reçel yapıyor babam. Ertesi sabah iki, akşamleyin dört şişe daha açıldı. Van Daan ısıyı ayarlayamamış. Babam, ha babam, çilek reçeli yapıyor.

Pirinci çilekle yiyor, sütü çilekle içiyoruz, ekmeğe katık ediyor, tereyağına katıyoruz, şekerli çilek, kumlu çilek, çeşidi... İki gün oturup kalkıp, çilek yedik. Allahtan arkası alındı, geri kalanı şişelerde kilit altına kondu.

«Anne» diye sesleniyor Margot, «Köşe başındaki bakkal 19 paund taze bezelye yollamış.» «Aferin adama,» diyorum ama, temizleme belası aklıma gelince, nevrim dönüyor.

Öğleyin sofrada annem, «Bezelyeleri ayıklayacağız. Cumartesi sabahı hepiniz yardım edeceksiniz,» diyor.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

Kitaplıktan «Bugünün Genç Kızları Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?» adlı bir kitap geldi. Bugün seninle bu konuda görüşeceğim.

Yazar, bugünün gençliğini tepeden tırnağa tenkit ediyor, yalnız genç takımını beceriksizlikle kınayacak kadar ileri gitmiyor. Yazara göre, gençlik isterse dünyayı daha iyi yaşansın bir yer haline getirmek ellerinde, oysa onlar gerçek güzelliği bir yana bırakmış, saçma sapan şeylerle uğraşıyorlar.

Bazı bölümlerde, baktım, yazar doğrudan doğruya beni eleştiriyor gibime geldi, onun için sana bir kere daha herşeyi anlatacak, kendimi bu saldırıya karşı savunacağım.

Mizacıma belirli bir özelliği var, beni bir süre incelemiş olanların hepsi de dikkat etmiştir, o da benim kendi kendimi tanıyışım. Adeta dışardan bir insan gibi yaptığım hareketleri inceleyebiliyorum, kendimi sürekli denet altınday tutuyorum. O günkü Anne'yi önyargısız ele alabilir. Hoşgörülülüğe sapmaksızın iyi, kötü yanlarını ortaya serebilir. Her ağzımı açışta, dediklerimin doğru mu yanlış mı, ya da başka türlü söyleyip söylenemeyeceği üstünde yargı yürütüyorum. Beğendiğim öyle çok taraflarım var ki, saymaya başlasam sabahı ederiz. Hergün babamın şu sözlerine daha çok hak veriyorum: «Çocuklar kendi kendilerini yetiştirmelidir.» Anneler babalar çocuklarına öğüt verir, onlara doğru yolu gösterirler ama, bir çocuğun karakterine damgasını basacak olan kimse ancak kendisidir.

Bundan başka gözüm de pek, kendimi güçlü hissediyorum, her türlü sıkıntıya hazırım, kendimi öyle hür, öyle genç hissediyorum. Bunu ilk kavradığımda pek sevinmiştim, çünkü ondan böyle hemen herkesin başına gelen tersliklere daha kolay karşı duracağımı, önlerinde boyun eğmeyeceğimi gördüm.

Bütün bunların daha önce sözünü etmiştim. Asıl «Ba-

bamla Annem Beni Anlamıyor» bölümünü ele almak istiyorum. Annemle babam her zaman beni el üstünde tuttular, bir dediğimi iki etmediler, savundular beni, ellerinden geleni yaptılar benim için. Gene de ne zamandır kendimi yalnız, bir başına bırakılmış, ihmal edilmiş hissediyorum. Babam benim dikbaşlılığımı gidermek için yapmadığını bırakmadı ama, boşuna. Ben kendi kusurumu görüp inceleyerek, düzeltmeye çalışarak, doğru yola soktum kendimi.

Nasıl oluyor da bu geçirdiğim sınavda babamın en ufak bir yardımı dokunmadı, neden dolayı bana elini uzattığı zaman ıska geçti? Babam çünkü yanlış yöntem kullandı, bana çocuk muamelesi etti. Saçma gibi geliyor bu dediğim, benimle dertleşen, bana güven aşılamaaya çalışan bir kişi varsa, o da babam. Ama göz önüne almadığı bir nokta var. Anlamadı ki herkesten başka olma isteği en önemli özellik benim için. «Çağının belirtileri», «Başka kızlar», «Geçer hepsi bunların» çeşidinden sözlere karnım tok. Ben rastgele, öbür kızlara benzeyen bir kız çocuğu olmak istemiyorum ki. Beni Anne olarak, kusurları, erdemleriyle kendine özgü bir varlık yerine koysunlar istiyorum. Sonra her önüme gelene açılammam ki, bana yakınlık edecek kimsenin öyle kendini tanımış olması, bana açılmış olması gerek. Babamı iyice tanımıyorum ki, onunla sıkı fıkı olabilmem için gerekli bilgiden yoksunum. Pim işi hemen babalığa, yaşça başça büyüklüğe vuruyor, kendinin de başından böyle şeyler geçtiğini söylemekle meseleyi hallettiğini sanıyor. İsteddiği kadar denesin, bana arkadaşça davranmak elinden gelmiyor. O yüzden hatıra defterimden başka hiç kimseye dünya görüşümü, düşüncelerimi anlatmadım. Aradabir de Margot'ya açıldığım c'du ama, babama hiçbir zaman beni tedirgin eden konularda yanaşmadım. Ülkülerimi onunla paylaşmadım, bu arada da onu kendimden uzaklaştırdığının farkındaydım.

Başka ne yapabilirdim ki? İçimden geldiği gibi hareket ettim, kafamın dinç olması için uygun gördüğüm yolu seçtim. Bu arada zaten işarete bakmamacasına, derme çatma kurduğum huzur, güven yapısını başkalarının tenkidine açık

bırakmış olaydım, çoktan tepetaklak gitmiştim. Pim'in bile beni tenkidine razı değilim. Bu yüzden onu kendimden soğuttuğumu da biliyorum.

Hep kafamı kurçalayan şu: «Niye babam sinirlendiriyor beni?» Öyle ki, bana bir şeyler göstermesine bile dayanamıyorum, tatlı dili, beni hoşutması bile yapmacık gibi geliyor, kendi başıma kalmak istiyorum, ona karşı durumumu kestirinceye kadar benden uzak durmasına bile razıyım, tek rahatsız etmesinler beni. O korkunç mektubu yazdıktan beri içimi kemiren pişmanlık duygusu daha geçmedi. Her bakımdan güçlü, yürekli olmak ne güç şey!

Hayal kırıklığı gözüyle bakarsan bunlara, asıl Peter beni kırdı. Biliyorum o beni elde edeceğine ben onu elde ettim. Kafamda kendime göre bir hayal yarattım, onu dostluk, sevgi arayan duygulu, sevimli, sakın bir çocuk belledim. Ben ise içimi dökecek bir insana muhtaçtım, doğru yolu bulmama yardım edecek bir dost istiyordum kendime. İstedığıme erdim, yavaş yavaş ama sağlamına. Onu kendime çektim. Sonunda onu dostça davranışa yönelttim, bu sefer dostluk, sonradan doğru görmediğim bir yakınlık halini aldı.

En özel şeylerden söz ettik ama, bu âna kadar benim gönlümü, benliğimi kavrayan konuları ağzımıza almadık. Peter için ne düşüneceğimi ben de bilmiyorum, yalın kat bir insan mı yoksa hâlâ benden çekiniyor mu? Hepsi bir yana, gerçek dostluk kurma çabasında büyük bir hatam oldu. Başlangıçta onu elde etmek için aşırı yakınlığa saptım, oysa öbür çareleri de denemem gerekti. Sevilmek istiyor, görüyorum, git gide bana tutuluyor. Buluşmalarımız onu hoşnut ediyor, oysa ben her seferinde tam bir yakınlığın kurulmamasından dolayı üzülüyorum. Gene de tartışmak istediğim konuları birtürlü açamıyorum. Peter'i sandığından fazla kendime bağladım. Sarıldı bana dört elle, şimdilik onu kendimden koparıp, kendi başına kalmasını öğrenmeye zorlayamıyorum. Benim anladığım anlamda bir arkadaş olmayacağını anladığım zaman hiç değilse onu darkafalıktan kurtarmak, adam etmek üzere desteklemek istedim.

«İşin derinine gidilirse, gençler yaşlılardan çok daha yalnızdır.» Bir kitapta okumuştum bunu, aklımdan çıkmadı bu zamana kadar. Büyükler burda bizden daha çok çile çekiyorlar mı dersin? Sanmam. Onların herşey üstünde keşinleşmiş düşünceleri var, kararsız değiller. Biz gençler için ülkülerin sarsıldığı, yerle bir edildiği, insanların en kötü yanlarını ortaya vurduğu, doğru yoldan ayrıldıkları, Tanrı inancının zedelendiği böyle bir çağda ayak üstü durabilmek, kendine çizdiği yola bağlı kalmak çok daha güç.

Büyüklerin bu ara daha büyük güçlük çektiğini ileri sürenler bizim karşılaştığımız meselelerin ne kadar ezici olduğunu, yaşımıza göre ağır, çapraşık dilemlerle karşılaştığımızı, tam kendimize göre bir hal çaresi bulduğumuzu sandığımız sıra, olayların karşısında bunların tuz buz oluverdiğini akıllarına bile getirmiyorlar. Çağımızın güçlüğü bu: Ülküler, düşler, umutlar tomurcuklanıyor içimizde, ama korkunç gerçeğin yumruğunu yiyip dağıtmak üzere...

Gene de ülkülerimden bu zamana kadar vazgeçmemiş olmam şaşılacak şey. Yoksa hepsi gerçekleştirilemeyecek kadar saçma olma damgası altında yaşıyor. Ülkülerime bağlı kalıyorum, çünkü kim ne derse desin, insanların aslında iyi olduklarına inanıyorum. Umutlarımı kargaşadan, ölümden, yıkımdan kurulu bir temel üstüne kuramam ya! Dünyanın bir uçuruma gittiğini, hepimizi süpürecek yıldırımların yaklaştığını görüyor, milyonlarca kişinin çilesini içimde duyuyorum, gene de gözlerimi göğe kaldırdığım zaman, herşeyin bir gün düzeleceğine, bütün bu hunharlıkların sona ereceğine, barışın üstün geleceğine inanmaktan kendimi alamıyorum.

Burada yaşadıkça ülkülerime bağlı kalmam gerek. Belki onları uygulayacak, gerçekleştirecek gün gelecek.

Dostun Anne

Sevgili Kitty,

İşler düzeldikçe benim de umudum yeniden yeşermeye başladı. Gerçekten iyi gidiyor işler. Haberler harika: Hitler'e bir suikast yapıldı. Bu sefer Yahudi komünistlerinin, İngiliz kapitalistlerinin parmağı yok, doğrudan doğruya asıl bir Alman generali, genç bir kont tarafından yapılıyor bu iş. Kaderin cilvesi, Führer kurtuldu, birkaç çizik, yanıkla paçasını kurtardı. Yazık, yanındaki subaylardan, generallerden bazıları öldü. Kont öldürüldü.

Bundan da anlaşılıyor ki harpten bıkmış, Hitler'i ortadan kaldırmayı aklına koymuş olan bir sürü subay, general var. Hitler'den kurtulduktan sonra amaçları, bir diktatora kurup müttefiklerle barış yapmak, sonra da yeniden silahlanıp yirmi şu kadar yılda hazırlıklarını bütünüledikten sonra bir başka harp çıkarmak. Belki de Tanrı Hitler'in bu anda ortadan çekilmesini uygun bulmadı, Almanlar birbirlerini temizlemeye başlarsa Müttefiklerin ekmeğine yağ sürülür, İngilizlerle Ruslara daha az iş düşer, bir ayak önce kendi şehirlerini, yurtlarını düzeltmeye başlarlar.

Gene de iş bitti sayılmaz, mutlu olayların yakın olduğunu düşünmekten çekiniyorum, ya hayal kırıklığına uğrarsam diye. Fark etmişindir, bugün gerçekçi halim üstümde, öyle ülkülerle, yuvarlak sözlerle konuşmuyorum. Üstelik Hitler de lütfedip bundan böyle sadık uyruklarının, ordunun Gestapo buyruklarına uyacağını, askerlerin bu kancıkça harekete karışmış olan üstlerini çekinmeden oracıkta temizleyebileceğini bildirdi.

Kimbilir ne kargaşalık olacak. Söz gelişi erin biri uzun yürüyüşten yorgun düştü, ayakkabıları vuruyor değil mi, geçecek subayının karşısına, «Sen, Führer'i öldürmeye kalktın, değil mi namussuz? Al sana! Dan... dan!» Subayların bundan sonra emrindekilere emir vermekten ödleri kopacak. Ben de oradan oraya atlayıp duruyorum. Gelecek Eki-me okul sıralarında oturma umudu aklımı karıştırıyor, la-

fımı şaşırtıyorum. Oysa daha demin iyimser olmaktan çekindiğimi söylüyordum. Boşuna bana «çelişmeler küpü» demediler.

Dostun Anne

1 Ağustos, 1944

Sah

Sevgili Kitty,

Geçen mektubum «çelişme küpü» sözüyle sona erdiydi. Bu mektuba da öyle başlayayım. Ama bu çelişme ne demek oluyor bir kere? Çelişme iki türlü olabilir, iç çelişme, dış çelişme.

İlki, terslik diye de tanımlanabilir, dediğim dedik, deyip burnunun doğrusuna giden insanların sonunda kendilerini kaptırdıkları olağan çelişmeler. Bu da bildiğin gibi benim alın yazım. Dış çelişmenin ise ne olduğunu bilen yok; sır o.

Önce de söylemiştim, benim ikili bir benliğim var. Bir yarımım la delidoluyum, herşeyi alaya alışıma, daha doğrusu hafife alışıma var. Bunun içinde dalga geçmeye, aradabir öpüşmeye, sarılışmaya, ayıp hikâyelerden gocunmamaya yatkın halimi de sayabilirsin. Bu yanıma her zaman tetikte, uyanık, öbür temiz bölümümü geri itiyor. Kimse Anne'ın bu iyi yanını bilmiyor, ondan da beni çekilmez bir kız beliyorlar.

Ben başkalarının gözünde bir iki saat seyredilebilir bir palyaçoyum, işi bittikten sonra yüzüne bakılmaz, köşede unutulmuş bir gönül eğlencesi. Ağır başlı insanlar için film yıldızları neyse ben de oyum, bir müddet için eğlenceli bir şey, hani fena değil ama, iyi de değil, dedikleri soyundan. Sana bunları anlatayım istemezdim ama, ne yapalım ki geçecek bu! Benim hoppa yanıma öbür yanımdan daha atılmış, ondan dolayı da hep üste çıkıyor, bu böyle de gidecek. Asıl benliğimi ortaya çıkarmak bu delidolu yanıma dizgin-

lemek için nasıl uğraştım. Olmuyor. Neden bu işin yürümediğini de biliyorum.

Beni gördüğüm gibi bilenlerin bir gün gelip öbür yanıma da fark edince beni alaya almalarından çekiniyorum, benim gülünç, duygulu, sulu gözlü oluşumu matrağa alacaklar diye korkuyorum. Alıştım beni ciddiye almamalarına, ama buna ancak delidolu Anne alıştı, yoksa öbür Anne böyle şeylere dayanamaz, yufka yürekli o, cılız, ince. Kimi de şöyle kısa bir zaman için öbür Anne'in üste çıkmasına el verdiğimde, tam dili çözüleceği sırada büzülüveriyor zavallılık, delidolu Anne'a kaptırıyor parsayı.

Bundan dolayı insan arasına çıktığımız zaman görünen hep delidolu Anne, öbürü ancak yalnız kaldığımız zaman ortaya çıkıyor. Nasıl bir insan olmak istediğimi, içimin nasıl olduğunu elifi elifine biliyorum. Ama bu sadece kendi aramızda. Onun için de benim sade dış yanıma bilenler mutlu bir insan olduğuma karar veriyor. Oysa ben asıl içten yana mutluyum. Ben içimdeki tertemiz Anne'in buyruğundayım, dışardan bakılınca da ancak o ipini koparmış deli Anne görünüyor.

Daha önce de söylediğim gibi gerçek duygularımı ortaya vurmuyorum, bundan dolayı da oğlan delisi, civelek, aşk romanları okuyucusu çeşidinden sıfatlara hak kazandım. Delidolu Anne herşeye kahkahayı basar, omuz silker geçer, ters karşılıklar verir, hiçbir şeyi umursamıyormuş gibi davranır. Oysa öbür Anne'in tepkileri bambaşka. Hani doğruyu söyleyecek olursam, üzüm üzüm üzöldüğüm söz götürmez. Kendimi değiştirmek istiyorum ama, çok güç.

İçimden bir ses diyor ki: «Olan oldu sana, tam kılığına girdin, tatsız, ters, kalpsiz bir kız oldun çıktın, herkes senden nefret ediyor, çünkü sen öbür, iyi yanının sesine kulak vermiyorsun.» İstemez olur muyum hiç, ama olmuyor ki. Uslu otursam birkaç dakika, herkes numara yaptığını sanıyor, ben de zordan işi şakaya vuruyorum. Bizimkilerden bahsetmiyorum, onlar beni ağır oturur görmesinler, ilaçları kaptıkları gibi geliyorlar, nabzımı mı tutmuyorlar, derece mi komuyorlar... Kabız mı oldun gene, başın mı ağrıyor?

Soru sual başlıyor. Böyle üstüme ştler mi de büsbütün tersleşiyor, onu bunu kırıyor, sonra da kendim üzülüyorum. O zaman hemen kötü Anne'ı dışarı, iyi Anne'ı içeri çeviriyor, bir yandan da düşünüp duruyorum nasıl bir insan olmak istiyorum diye. Dünyada bir başına olsaydım, nasıl bir insan olurdu acaba diye hayal kuruyorum...

Dostun Anne

SONSÖZ

Anne'in Hatıra Defteri burda bitiyor. 4 Ağustos 1944'de Grüne Polizei, Gizli Bölme'ye bir baskın yaptı. Bütün takım, Kraler ile Koophuis'la birlikte tevkif edildi, kimi Alman, kimi Hollanda toplama kamplarına gönderildi.

Gizli Bölme Gestapo tarafından yağma edildi. Yerde yatan eski kitaplar, dergiler, gazeteler yığını arasından Miep ile Elli, Anna'nın hatıra defterini buldular. Okuyucu için ilginç olmayan birkaç parça hariç, bütün metni sizlere sunduk.

Gizli Bölme halkından sade Anne'in babası, Pim geri döndü. Kraler ile Koophuis de nice bin beladan sağ kurtulup ailelerine kavuştu.

1945 Martında Anne, Hollanda'nın kurtuluşundan iki ay önce, Bergen - Helsen kampında öldü.

Anne Frank'ın Hatıra Defteri

Çeviren: Can Yücel

anı

Anne Frank'ın Hatıra Defteri İkinci Dünya Savaşı sırasında Amsterdam'da, bir mağazanın arkasındaki bölmede Nazilerin eline düşmemek için saklanarak yaşamak zorunda kalan bir grup insanın çektiği çileleri açıklıyor. Genç kızlığın eşiğindeki bir çocuğun o korkunç koşullar altında tuttuğu bu "hatıra defteri"ni hem savaşın sona ermesinin üstünden 40 yıl geçmesine karşın insanların birbirlerine neler yapabileceklerini gösteren güncel bir tanıklık olması, hem de yaşamaya bir övgü olma niteliğini koruması nedeniyle yeniden yayımlamayı bir görev sayıyoruz.